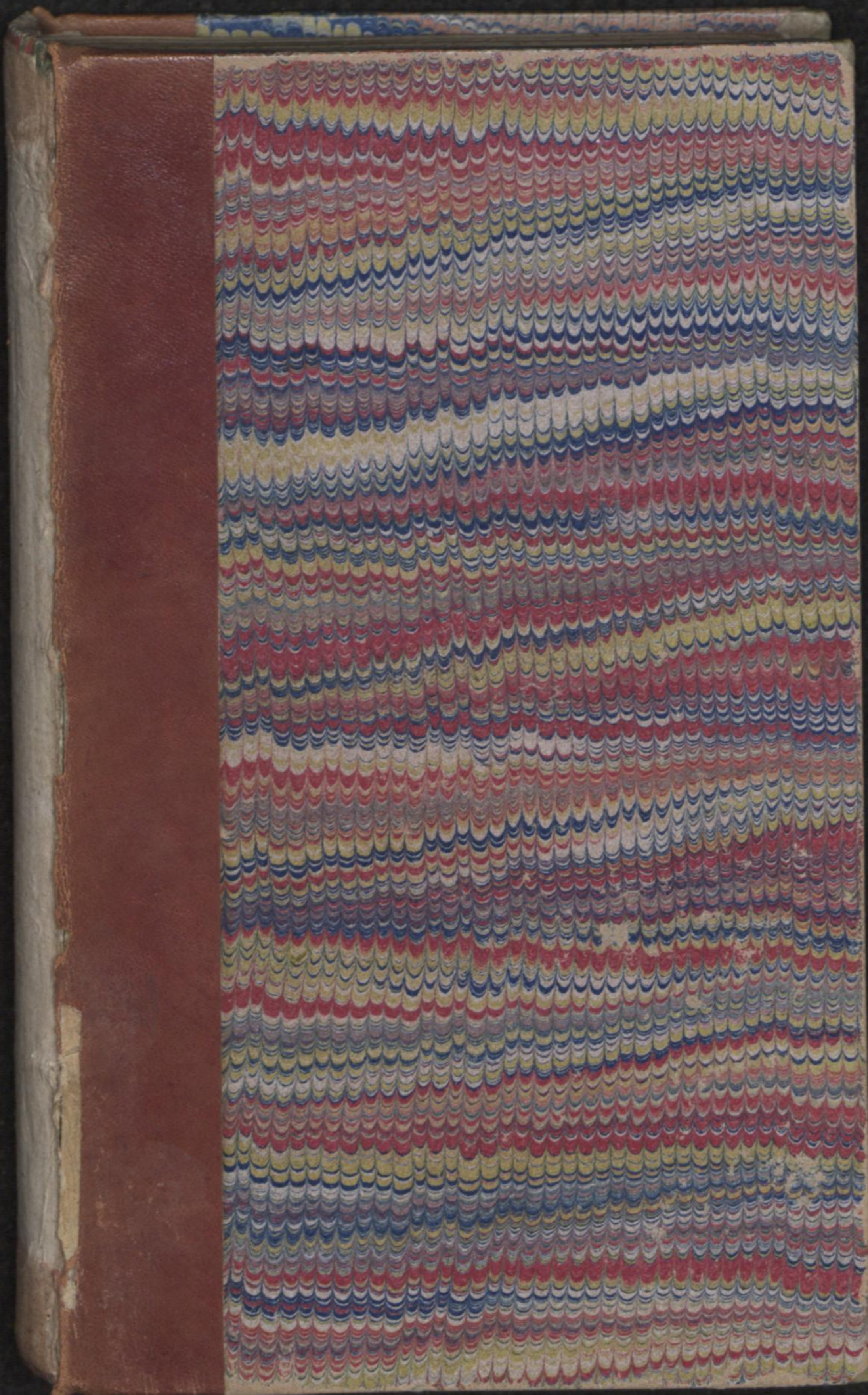

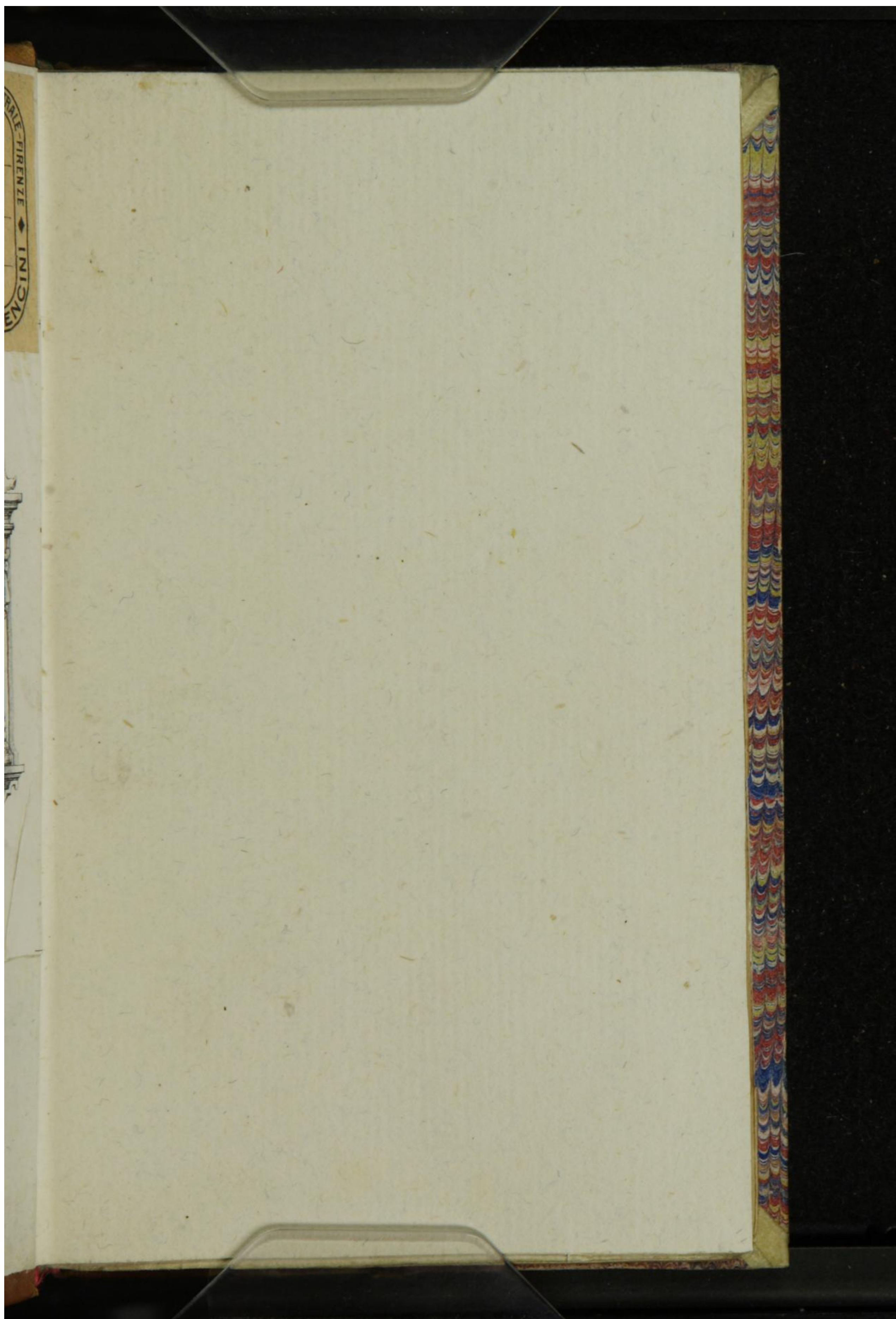

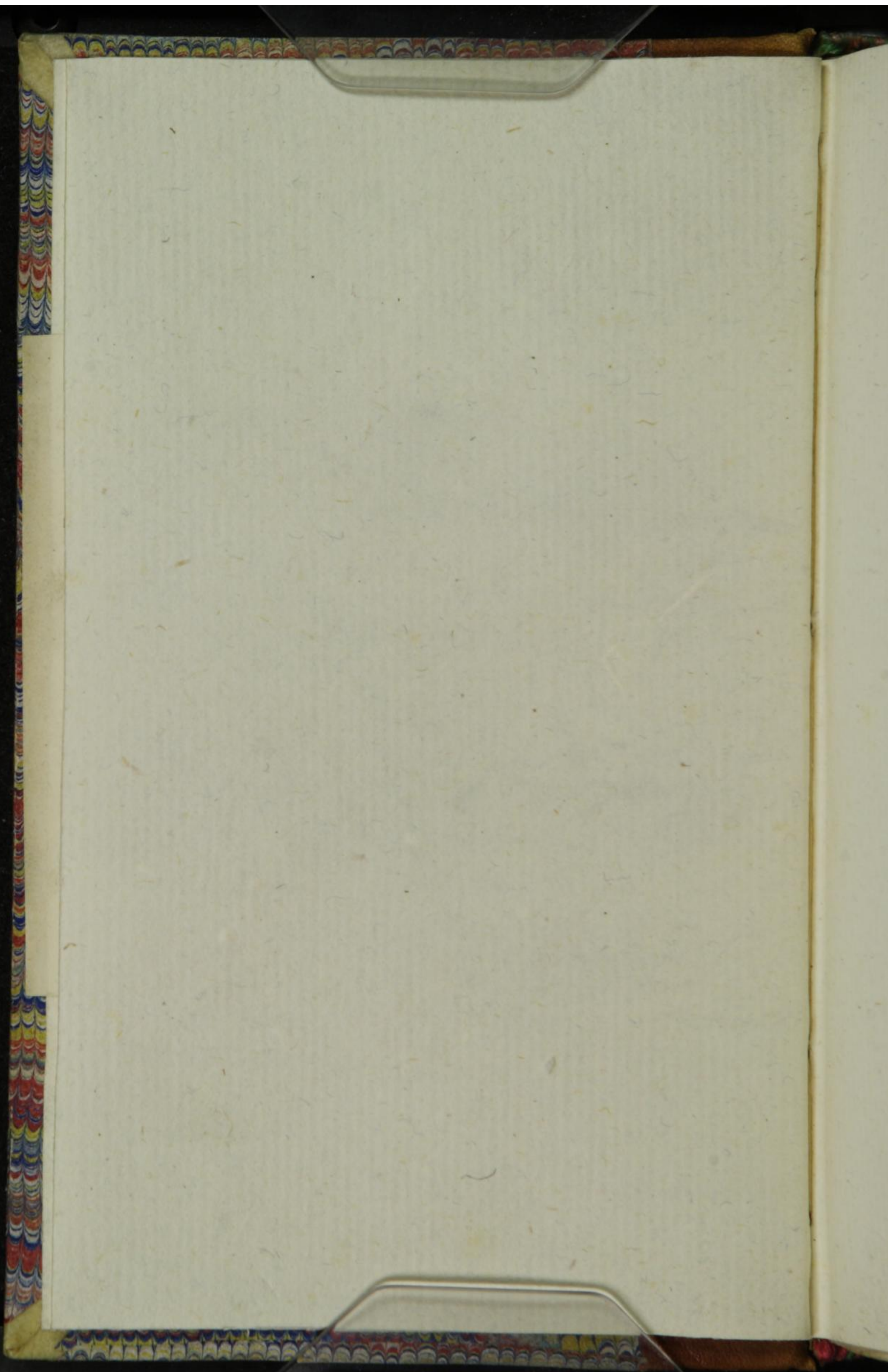

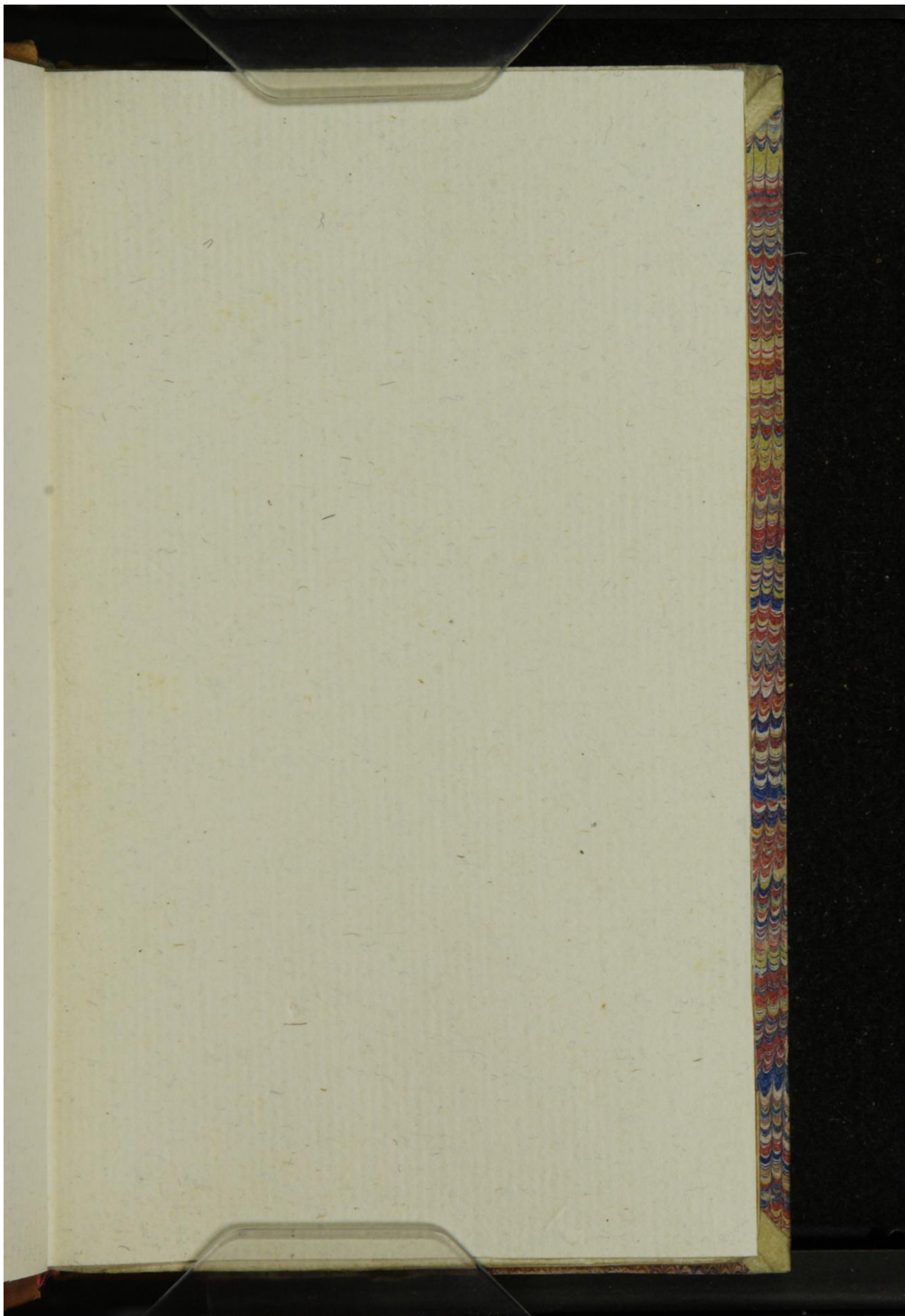

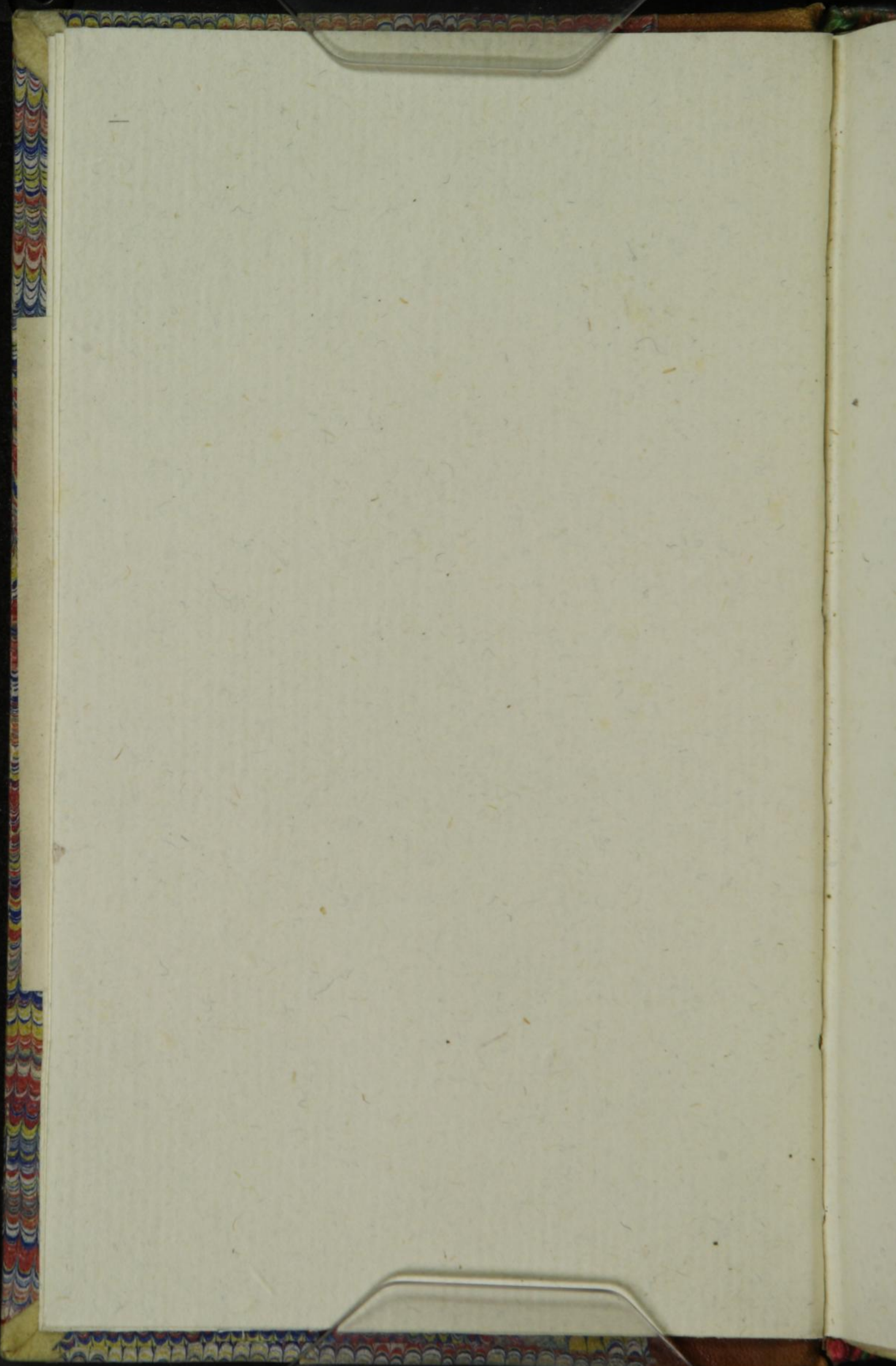

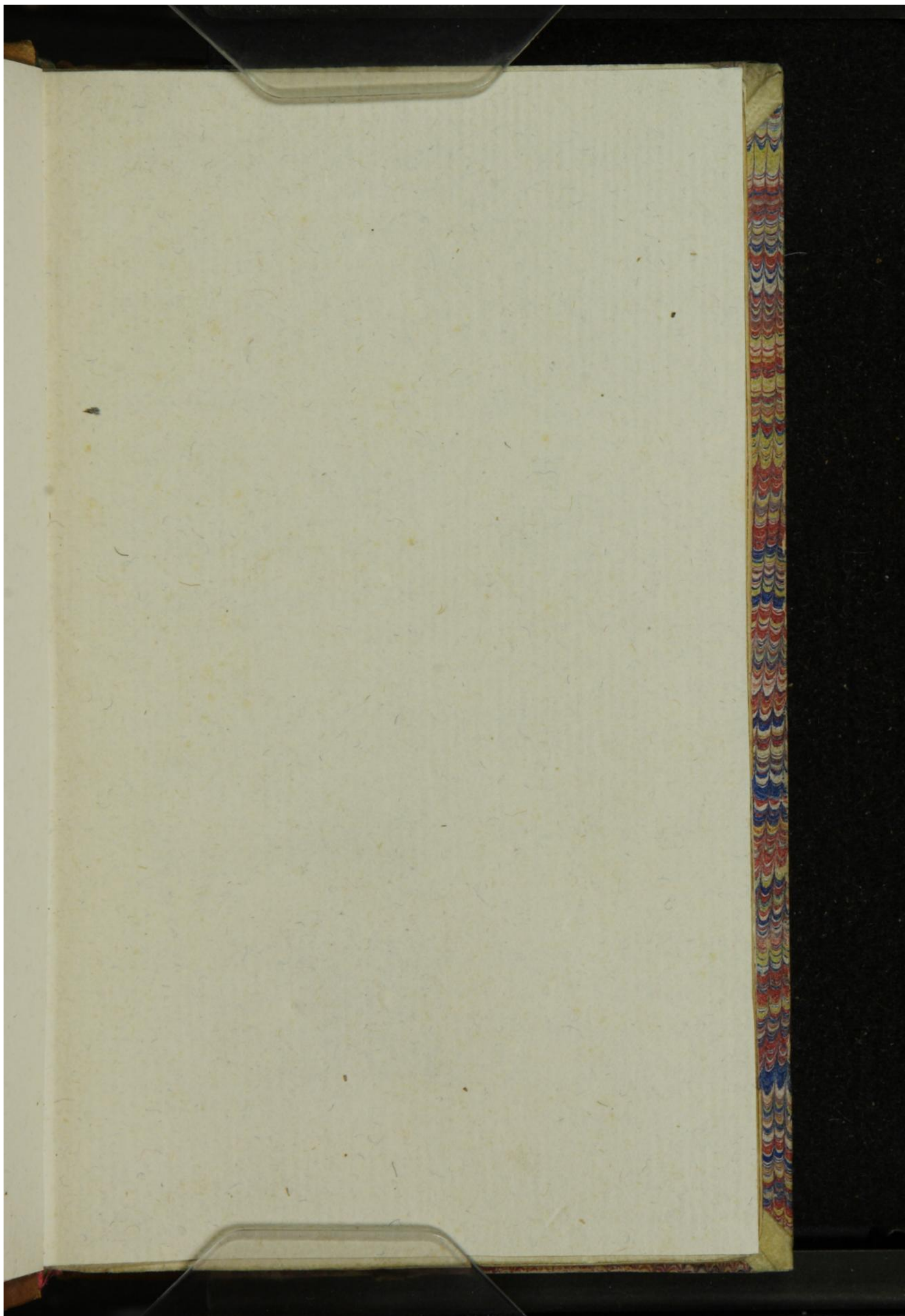
Ex Libris Joannis Nencini
1874

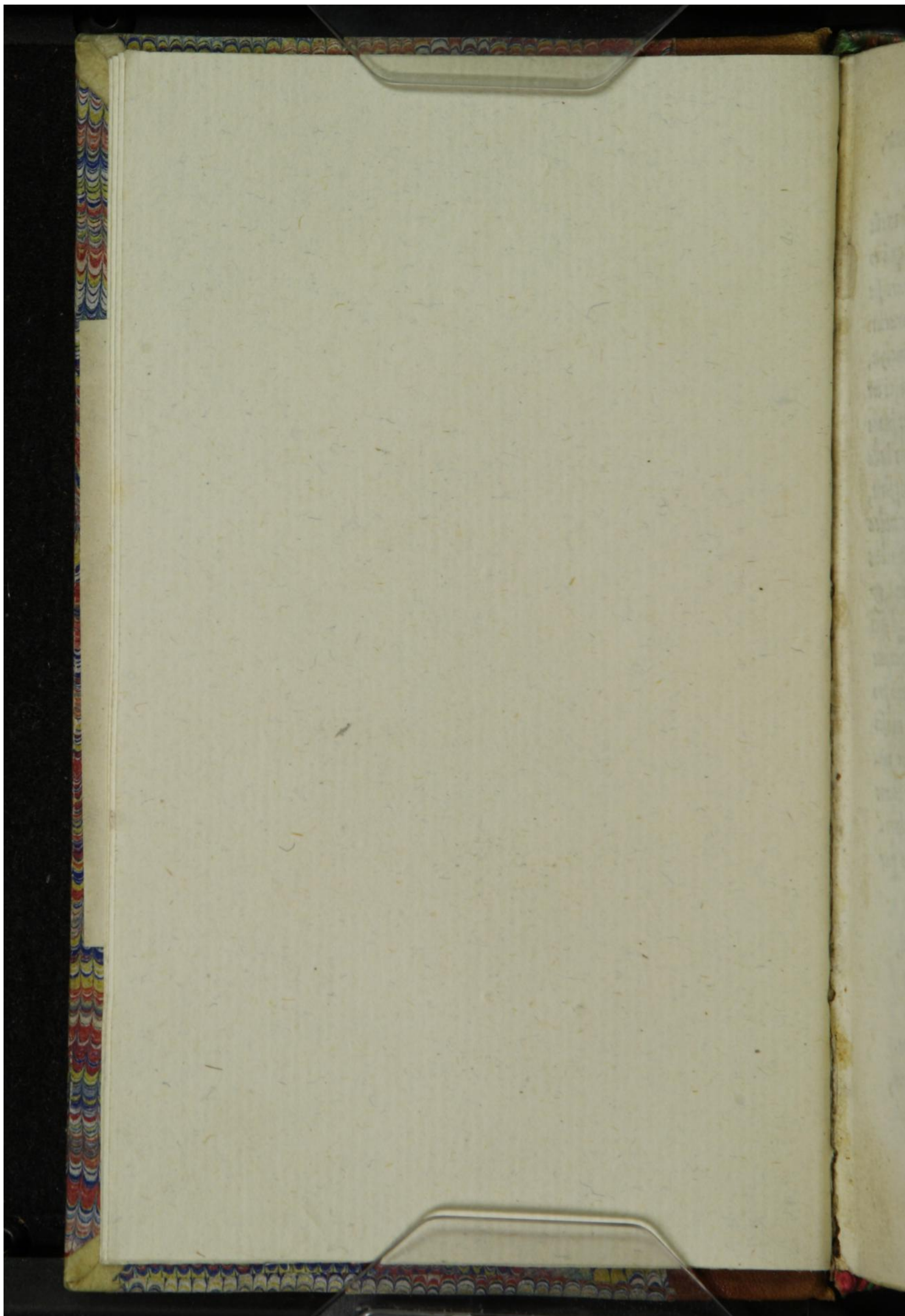

LVCANVS

Aldus Ro. Marco Antonio Mauroceno Veneto, & Equiti Clariss. S. P. D.

Omnes libros, qui industria nostra excusi exeūt in manus hominum, aliqua epistola, quæ sit tāquā eorum argumentū, amicis, iisq; doctiss. nuncupare statuimus. Quare Anneum Lucanum hisce characteribus nostris in tuo nomine publicamus Eques inclyte, Tum quia tuum mihi Lucanum et antiquum, et correctum, ut eo exemplari uterer, & benigne, et humaniter commodasti, Tum etiam ꝙ cum Lucanus bella terra, mariq; à Romanis inter se gesta sic scripserit, ut oratoribus magis, quā poetis adnumerādus uideatur, & tu exercitibus. S. V. unà cum imperatoribus summa laude olim præfueris, oratorq; doctrina, & eloquentia singulari à Senatu tuo sapientiss. ad summos Christianorum missus fueris, hæc tibi maxime conuenire existimauimus. Adde quod Lucanum propter eius orationes sublimes, et concitatas, esse tibi scimus ualde familiarem. Munusculum uero hoc nostrum gratum tibi fore putamus, & quia tu es humaniss. & quia ipse liber dignus cum propter plurima, tum etiam quia commodius in manibus sua paruitate haberi poterit. Vale.

Corduba me genuit. rapuit Nero. prælia dixi,
Quæ gessere pares, hinc Socer, inde Gener.
Continuo nunquam direxi carmina ductu,
Quæ tractim serpit, plus mihi comma placet.
Fulminis in morem, quæ sunt miranda citentur,
Hæc uero sapiet dictio, quæ feriet.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BEL-LI LIBER PRIMVS.

Ella per emathios plus quàm ciui-
lia campos,
b Iusq; datum scæleri canimus, po-
pulumq; potentem
In sua uictrici conuersum uisce-
ra dextra,
Cognatasq; acies, & rupto fœdere regni
Certatum, totis concussi uiribus orbis
In commune nefas, infestisq; obuia signis
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.
Quis furor ó ciues, quæ tanta licentia ferri,
Gentibus inuisis Latium præbere cruorem?
Cumq; superba foret Babylon spolianda trophæis
Ausonijs, umbraq; erraret Crassus inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos.
Heu quantum terræ potuit, pelagiq; parari
Hoc, quem ciuiles hauserunt sanguine dextræ,
Vnde uenit titan, & nox ubi sydera condit,
Quaq; dies medius flagrantibus æstuat horis,
Et qua bruma rigens, ac nescia uere remitti,
Astringit Scythicum glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam Seres, iam Barbarus isset Araxes,
Et gens siqua iacet nascenti conscia Nilo.
Tum si tantus amor belli tibi Roma nefandi,
Totum sub Latias leges cum miseris orbem,
In te uerte manus, non dum tibi defuit hostis.
At nunc semirutis pendent quod mœnia tectis

Vrbibus Italiae, lapsisq; ingentia muris
Saxa iacent, nulloq; domus custode tenentur,
Rarus & antiquis habitator in urbibus errat.
Horrida quod dumis, multosq; inarata per annos
Hesperia est, desuntq; manus poscentibus aruis,
Non tu Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus author
Poenus erit nulli penitus discindere ferro
Contigit. alta sedent ciuilis uulnera dextrae.
Quod si non aliam uenturo fata Neroni
Inuenêre uiam, magnoq; aeterna parantur
Regna Deis, coelumq; suo seruire tonanti
Non nisi saeuorum potuit post bella gigantum.
Iam nihil o superi querimur scelera ista, nefasq;
Hac mercede placent. diros Pharsalia campos
Impleat, & Poeni saturentur sanguine manes.
Vltima funesta concurrant praelia Munda.
His Caesar Perusina fames, Mutinaeq; labores
Accedant fatis, & quas premit aspera classes
Leucas, & ardenti seruilia bella sub Aetna.
Multum Roma tamen debes ciuilibus armis,
Quod tibi res acta est, te, cum statione peracta
Astra petes serus, praelati regia coeli
Excipiet gaudente polo, seu sceptra tenere,
Seu te flammiferos Phoebi transcendere currus,
Telluremq; nihil mutato sole timentem
Igne uago lustrare iuuat. tibi numine ab omni
Cedetur, iuriq; tuo natura relinquet
Quis Deus esse uelis, ubi regnum ponere mundi.
Sed neq; in arctoo sedem tibi legeris orbe,
Nec polus aduersi calidus qua uergitur austri,

V nde tuam uideas obliquo sydere Romam.
A etheris immensi partem si presseris unam,
S entiet axis onus, librati pondera cœli
O rbe tene medio. pars ætheris illa sereni
T ota uacet, nullæq; obstent à Cæsare nubes.
T unc genus humanum positis sibi consulat armis,
I nq; uicem gens omnis amet, pax missa per orbem
F errea belligeri compescat limina Iani.
S ed mihi iam numen, nec si te pectore uates
A ccipiam, cyrrhæa uelim secreta mouentem
S ollicitare Deum, Bacchumq; auertere Nysa.
T u satis ad uires romana in carmina dandas.
F ert animus causas tantarum expromere rerum,
I mmensumq; aperitur opus, quid in arma furentem
I mpulerit populum, quid pacem excusserit orbi.
I nuida fatorum series, summisq; negatum
S tare diu, nimioq; graues sub pondere lapsus,
N ec se Roma ferens. sic cum compage soluta
S æcula tot mundi suprema coëgerit hora,
A ntiquum repetens iterum chaos, omnia mistis
S ydera syderibus concurrent, ignea pontum
A stra petent, tellus extendere littora nolet,
E xcutietq; fretum, fratri contraria Phœbe
I bit, & obliquum bigas agitare per orbem
I ndignata, diem poscet sibi, totaq; discors
M achina diuulsi turbabit fœdera mundi.
I n se magna ruunt. lætis hunc numina rebus
C rescendi posuere modum, nec gentibus ullis
C ommodat in populum terræ, pelagiq; potentem
I nuidiam Fortuna suam. tu causa malorum

F acta tribus dominus communis Roma, nec unquam
I n turbam missi feralia fœdera regni.
O male concordes, nimia'q; cupidine cæci,
Quid miscere iuuat uires? orbem'q; tenere
I n medio? dum terra fretum, terram'q; leuabit
A ër, & longi uoluent titana labores,
N ox'q; diem cœlo totidem per signa sequetur,
N ulla fides regni socijs, omnis'q; potestas
I mpatiens consortis erit, nec gentibus ullis
C redite, nec longe fatorum exempla petantur,
F raterno primi maduerunt sanguine muri.
N ec pretium tanti tellus, pontus'q; furoris
T unc erat, exiguum dominos commisit Asylum
T emporis angusti mansit concordia discors,
P ax'q; fuit non spote ducum. nam sola futuri
C rassus erat belli medius mora. Qualiter undas
Qui secat & geminũ gracilis mare separat Isthmos,
N ec patitur conferre fretum, si terra recedat
I onium Aegæo franget mare. sic ubi sæua
A rma ducum dirimens miserando funere Crassus,
A ssyrias Latio maculauit sanguine Caras,
P arthica romanos soluerunt damna furores.
P lus illa uobis acie, quàm creditis, actum est
A rsacidæ, bellum uictis ciuile dedistis.
D iuiditur ferro regnum, populi'q; potentis,
Quæ mare, quæ terras, quæ totum possidet orbem,
N on cepit fortuna duos. nam pignora iuncti
S anguinis, & diro ferales omine tedas
A bstulit ad manes parcarum Iulia, sæua
I ntercepta manu. quod si tibi fata dedissent

Maiores in luce moras, tu sola furentem
Inde uirum poteras, atq; hinc retinere parentem,
Armatasq; manus excusso iungere ferro,
Vt generos soceris mediæ iunxere Sabinæ.
Morte tua discussa fides, bellumq; mouere
Permissum ducibus, stimulos dedit æmula uirtus.
Tu noua ne ueteres obscurent acta triumphos,
Et uictis cedat Piratica laurea Gallis
Magne times, te iam series, usus'q; laborum
Erigit, impatiens'q; loci fortuna secundi,
Nec quenquam iam ferre potest, Cæsar'ue priorem,
Pompeius'ue parem. quis iustius induit arma
Sare nefas, magno se iudice quisq; tuetur.
Victrix causa Deis placuit, sed uicta Catoni.
Nec coïere pares. alter uergentibus annis
In senium, longo'q; togæ tranquillior usu
Dedidicit iam pace ducem, famæ'q; petitor
Multa dare in uulgus, totus popularibus auris
Impelli, plausu'q; sui gaudere theatri,
Nec reparare nouas uires, multum'q; priori
Credere fortunæ. stat magni nominis umbra.
Qualis frugifero quercus sublimis in agro
Exuuias ueteres populi, sacrata'q; gestans
Dona ducum, nec iam ualidis radicibus hærens
Pondere fixa suo est, nudos'q; per aëra ramos
Effundens trunco non frondibus efficit umbram,
Sed quamuis primo nutet casura sub Euro,
Tot circum syluæ firmo se robore tollant,
Sola tamen colitur. sed non in Cæsare tantum
Nomen erat, nec fama ducis, sed nescia uirtus

Stare loco, solusq́; pudor non uincere bello.
Acer, & indomitus quò spes, quoq́; ira uocasset
Ferre manũ, et nunquam temerando parcere ferro,
Successus urgere suos, instare fauori
Numinis, impellens quicquid sibi summa petenti
Obstaret, gaudensq́; uiam fecisse ruina.
Qualiter expressum uentis per nubila fulmen
Aetheris impulsi sonitu, mundiq́; fragore
Emicuit, rupitq́; diem, populosq́; pauentes
Terruit, obliqua perstringens lumina flamma,
In sua templa furit, nullaq́; exire uetante
Materia, magnamq́; cadens, magnamq́; reuertens
Dat stragem late, sparsosq́; recolligit ignes.
Hæ ducibus causæ suberant, sed publica belli
Semina, quæ populos semper mersere potentes.
Nanq; ut opes nimias mundo fortuna subacto
Intulit, & rebus mores cessere secundis,
Prædaq́;, & hostiles luxum suasere rapinæ,
Non auro, tectisúe modus, mensasq́; priores,
Aspernata fames, cultus gestare decoros
Vix nuribus, rapuere mares fœcunda uirorum
Paupertas fugitur, totoq́; accersitur orbe
Quo gens quæq; perit. tum longos iungere fines
Agrorum, & quondam duro sulcata Camilli
Vomere, & antiquos Curionum passa ligones
Longa sub ignotis extendere rura colonis.
Non erat is populus, quem pax tranquilla iuuaret,
Quem sua libertas immotis pasceret armis.
Inde iræ faciles, & quod suasisset egestas,
Vile nefas, magnumq́; decus, ferroq́; petendum
Plus patria potuisse sua, mensuraq́; iuris.

Vis erat. hinc leges, & plebiscita coactæ,
Et cum consulibus turbantes iura tribuni.
Hinc rapti fasces pretio, sectórq; fauoris
Ipse sui populus, letalísq; ambitus urbi,
Annua uenali referens certamina campo.
Hinc usura uorax, auidúmq; in tempore fœnus,
Et concussa fides, & multis utile bellum.
Iam gelidas Cæsar cursu superauerat alpes,
Ingentésq; animo motus, bellúmq; futurum
Cœperat, ut uentum est parui Rubiconis ad undas,
Ingens uisa duci patriæ trepidantis imago,
Clara per obscuram uultu mœstissima noctem,
Turrigero canos effundens uertice crines
Cæsarie lacera, nudísq; astare lacertis,
Et gemitu permista loqui. quò tenditis ultra?
Quò fertis mea signa uiri? si iure uenitis,
Si ciues, huc usq; licet. tunc perculit horror
Membra ducis, riguere comæ, gressúmq; coërcens
Langor in extrema tenuit uestigia ripa.
Mox ait, ó magnæ qui mœnia prospicis urbis
Tarpeia de rupe tonans, Phrygijq; penates
Gentis Iuleæ, & rapti secreta Quirini,
Et residens celsa latialis Iuppiter Alba,
Vestalésq; foci, summíq; ó numinis instar,
Roma faue cœptis. non te furialibus armis
Persequor, en adsum uictor, terráq;, mariq;
Cæsar ubiq; tuus. liceat modo, nunc quoq; miles
Ille erit ille nocens, qui me tibi fecerit hostem,
Inde moras soluit belli, tumidúmq; per amnem
Signa tulit propere. sicut squalentibus aruis

Aestiferæ Libyes uiso Leo comminus hoste
Subsedit dubius, totam dum colligit iram,
Mox ubi se sæuæ stimulauit uerbere caudæ,
Erexitq; iubas, uasto & graue murmur hiatu
Infremuit, dum torta leuis si lancea Mauri
Hæreat, aut latum subeant uenabula pectus,
Per ferrum tanti securus uulneris exit.
Fonte cadit modico, paruusq; impellitur undis
Puniceus Rubicon, cum feruida canduit æstas,
Perq; imas serpit ualles, & Gallica certus
Limes ab Ausonijs disterminat arua colonis.
Tum uires præbebat hyems, atq; auxerat undas
Tertia iam grauido pluuialis Cynthia cornu,
Et madidis Euri resolutæ flatibus Alpes.
Primus in obliquum sonipes opponitur amnem
Excepturus aquas, molli tum cætera rumpit
Turba uado faciles iam fracti fluminis undas.
Cæsar ut aduersam superato gurgite ripam
Attigit, Hesperiæ uetitis, & constitit, aruis,
Hic ait hic pacem, temerataq; iura relinquo,
Te fortuna sequor, procul hinc iam fœdera sunto.
Credidimus fatis, utendum est iudice bello.
Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor
Impiger, & torto balearis uerbere fundæ
Ocyor, & missa Parthi post terga sagitta,
Vicinumq; minax inuadit Ariminum, & ignes
Solis lucifero fugiebant astra relicto,
Iamq; dies primos belli uisura tumultus
Exoritur, seu sponte Deum, seu turbidus auster
Impulerat, mœstam tenuerunt nubila lucem.

Constitit ut capto iussus deponere miles
Signa foro stridor lituum, clangorq́; tubarum
Non pia concinuit cum rauco classica cornu.
Rupta quies populi, stratisq́; excita iuuentus
Diripiunt sacris affixa penatibus arma,
Quæ pax longa dabat, nuda iam crate fluentes
Inuadunt clypeos, curuataq́; cuspide pila,
Et scabros nigræ morsu rubiginis enses
Vt notæ fulsere Aquilæ, romanaq́; signa.
Et celsus medio conspectus in agmine Cæsar,
Diriguere metu, gelidus pauor occupat artus,
Et tacitos muto uoluunt in pectore questus.
O male uicinis hæc mœnia condita Gallis
O tristi damnata loco, pax alta per omnes,
Et tranquilla quies populos, nos præda furentum,
Primaq́; castra sumus, melius fortuna dedisses
Orbe sub eoo sedem, gelidaq́; sub arcto,
Errantesq́; domos, Latij quàm claustra tueri.
Nos primi Senonum motus, Cimbrumq́; ruentem
Vidimus, & martem Libyes, cursumq́; furoris
Teutonici, quoties Romam fortuna lacessit,
Hac iter est bellis. Gemitu sic quisq; latenti
Non ausus timuisse palàm, uox nulla dolori
Credita, sed quantum uolucres cum bruma coërcet,
Rura silent, mediusq́; tacet sine murmure pontus
Tanta quies. Noctis gelidas lux soluerat umbras.
Ecce faces belli, dubiæq́; in prælia menti
Vrgentes addunt stimulos, cunctasq́; pudoris
Rumpunt fata moras, iustos fortuna laborat
Esse ducis motus, & causas inuenit armis.

E xpulit ancipiti discordes urbe tribunos
V icto iure minax iactatis curia Gracchis.
H os iam mota ducis, uicinaq; signa petentes
A udax uenali comitatur Curio lingua.
V ox quondam populi, libertatemq; tueri
A usus, & armatos plebi miscere potentes.
V tq; ducem uarias uoluentem pectore curas
C onspexit, dum uoce tuæ potuere iuuari
C æsar ait partes, quamuis nolente Senatu
T raximus imperium tunc, cum mihi rostra tenere
I us erat, & dubios in te transferre Quirites,
S ed postquam leges bello siluere coactæ,
P ellimur è patrijs laribus, patimurq; uolentes
E xilium, tua nos faciet uictoria ciues.
D um trepidant nullo firmatæ robore partes,
T olle moras. semper nocuit differre paratis,
P ar labor, atq; metus pretio maiore petuntur.
B ellantem geminis tenuit te Gallia lustris
P ars quota terrarum, facili si prælia pauca
G esseris euentu, tibi Roma subegerit orbem.
N unc neq; te longi remeantem pompa triumphi
E xcipit, aut sacras poscunt capitolia laurus.
L iuor edax tibi cuncta negat, gentesq; subactas
V ix impune feres. socerum depellere regno
D ecretum est genero. partiri non potes orbem,
S olus habere potes. sic postquam fatus, & ipsi
I n bellum prono, tantum tamen addidit iræ,
A ccenditq; ducem, quantum clamore iuuatur
E leus sonipes, quamuis iam carcere clauso
I mmineat foribus, pronusq; repagula laxet.

C onuocat armatos extemplo ad signa maniplos,
V tq; satis trepidum turba coëunte tumultum
C omposuit, uultu, dextra'q; silentia iussit.
B ellorum ó socij, qui mille pericula martis
M ecum ait experti decimo iam uincitis anno,
H oc cruor arctois meruit diffusus in aruis,
V ulnera'q; & mortes, hyemes'q; sub alpibus actæ,
N on secus ingenti bellorum Roma tumultu
C oncutitur, quàm si pœnus transcenderet alpes
A nnibal, implentur ualido tirone cohortes,
I n classem cadit omne nemus, terra'q;, mariq;
I ussus Cæsar agi. quid si mihi signa iacerent
M arte sub aduerso, ruerent'q; in terga feroces
G allorum populi? nunc cum fortuna secundis
M ecum rebus agat, superi'q; ad summa uocantes
T entamur, ueniat longa dux pace solutus
M ilite cum subito, partes'q; in bella togatæ,
M arcellus'q; loquax, & nomina uana Catonis.
S cilicet extremi Pompeium, empti'q; clientes
C ontinuo per tot sociabunt tempora regno?
I lle reget currus non dum patientibus annis?
I lle semel raptos nunquam dimittet honores?
Q uid iam rura querar totum suppressa per orbem
A c iussam seruire famem? quis castra timenti
N escit mista foro? gladij cum triste minantes
I udicium insolita trepidum cinxere corona,
A tq; auso medias perrumpere milite leges
P ompeiana reum clauserunt signa Milonem.
N unc quoq; ne lassum teneat priuata senectus,
B ella nefanda parat, suetus ciuilibus armis,

Et docilis Syllam scelerum uicisse magistrum,
Vtq; feræ Tigres nunquam posuere furorem
Quas nemore Hyrcano matrum dũ lustra sequũtur
Altus cæsorum pauit cruor armentorum,
Sic & Syllanum solito tibi lambere ferrum
Durat Magne sitis nullus semel ore receptus
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.
Quem tamen inueniet tam longa potentia finem?
Quis scelerũ modus est? ex hoc iá te improbe regno
Ille tuus saltem doceat discedere Sylla.
Post alicás ne uagos, & lassi pontica Regis
Prælia Barbarico uix consumata ueneno,
Vltima Pompeio dabitur prouincia Cæsar?
Quod non uictrices Aquilas deponere iussus
Paruerim, mihi si merces erepta laborum est,
His saltem longi non cum duce præmia belli
Reddantur, miles sub quolibet iste triumphet,
Conferet exanguis quo se post bella senectus?
Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
Quæ noster ueteranus aret? quæ mœnia fessis?
An melius fient piratæ Magne coloni?
Tollite iam pridem uictricia tollite signa,
Viribus utendum est, quas fecimus. arma tenenti
Omnia dat qui iusta negat, nec numina desunt.
Nam neq; præda meis, neq; regnũ quæritur armis,
Detrahimus dominos urbi seruire paratæ.
Dixerat. at dubium non claro murmure uulgus
Secum incerta fremit, pietas, patrijq; penates
Quanquam cæde feras mentes, animosq; tumentes
Frangunt, sed diro ferri reuocantur amore,

D uctoris'q; metu summi tum munera pili
L aelius, emeriti'q; gerens insignia doni,
S eruati ciuis referentem praemia quercum,
S i licet exclamat romani maxime rector
N ominis, & ius est ueras expromere causas,
Q uod tam lenta tuas tenuit patientia uires
C onquerimur, deerat'ne tibi fiducia nostri?
D um mouet hic calidus spirantia corpora sanguis.
E t dum pila ualent fortes torquere lacerti,
D egenerem patiere togam, regnum'q; Senatus?
V sque adeo miserum est ciuili uincere bello?
D uc age per Scythiae populos, per inhospita Syrtis
L ittora, per calidas Libyes sitientis arenas.
H aec manus, ut uictum post terga relinqueret orbẽ,
O ceani tumidas remo compescuit undas,
F regit & arctoo spumantem uertice Rhenum.
I ussa sequi tam posse mihi, quàm uelle necesse est,
N ec ciuis meus est, in quem tua classica Caesar
A udiero. per signa decem felicia castris,
P er'q; tuos iuro quocunq; ex hoste triumphos
P ectore si fratris gladium, iugulo'q; parentis
C ondere me iubeas, plenae'q; in uiscera partu
C oniugis, inuita peragam tamen omnia dextra.
S i spoliare Deos, ignem'q; immittere templis,
N umina miscebit castrensis flamma Monetae.
S igna super thusci si ponere Tybridis undas,
H esperios audax ueniam metator in agros.
T u quoscunq; uoles in planum effundere muros,
H is Aries actus disperget saxa lacertis,
I lla licet penitus tolli quam iusseris urbem

Roma sit, his cunctæ simul assensere cohortes,
Elatasq; alte quæcunq; ad bella uocaret
Promisere manus. it tantus ad æthera clamor,
Quantus piniferæ boreas, cum Thracius Ossæ
Rudibus incubuit curuato robore pressæ,
Fit sonus, aut rursus redeuntis in æthera syluæ
Cæsar ut acceptum tam prono milite bellum,
Fataq; ferre uidet, ne quo langore moretur
Fortunam, sparsas per gallica rura cohortes
Euocat, & Romam motis petit undiq; signis.
Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno,
Castraq; quæ Vogesi curuam super ardua ripam
Pugnaces pictis cohibebant Lingones armis.
Hi uada liquerunt Isaræ, qui gurgite ductus
Per tam multa suo famæ maioris in amnem
Lapsus ad æquoreas nomen non pertulit undas.
Soluuntur flaui longa statione Rhuteni,
Mitis Atax latias gaudet non ferre carinas,
Finis & Hesperiæ promoto milite Varus.
Quaq; sub Herculeo sacratus numine portus
Vrget rupe caua pelagus, non corus in illum
Ius habet, aut Zephyrus, solus sua littora turbat
Circius, & tuta prohibet statione Monœci,
Quaq; iacet littus dubium, quod terra, fretumq;
Vendicat alternis uicibus, cum funditur ingens
Oceanus, uel cum refugis se fluctibus aufert
Ventus, ab extremo pelagus sic axe uolutet,
Destituatq; ferens, an sydere mota secundo
Tethyos unda uagæ lunaribus æstuet horis,
Flammiger an titan ut alentes hauriat undas

Erigat

Erigat oceanum, fluctusq; ad sydera tollat.
Quærite quos agitat mundi labor. at mihi semper
Tu quæcunque moues tam crebros causa meatus,
Vt superi uoluere, late. tunc rura Nemetis
Qui tenet, & ripas Satyri, qua littore curuo
Molliter admissum claudit Tarbellicus æquor,
Signa mouet, gaudetq; amoto Santonus hoste,
Et Biturix, longisq; leues Saxones in armis,
Optimus excusso Leucus, Rhenusq; lacerto,
Optima gens flexis in gyrum Sequana frenis,
Et docilis rector monstrati Belga couini,
Aluerniq; ausi latios se fingere fratres
Sanguine ab Iliaco populi nimiumq; rebellis
Neruius, & cæsi pollutus sanguine Cottæ,
Et qui te laxis imitantur Sarmata bracis
Vangiones, Bathauiq; truces, quos ære recuruo
Stridentes acuere tubæ, quà Cinga pererrat
Gurgite, quà Rhodanus raptum uelocibus undis
In mare fert Ararim, qua montibus ardua summis
Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.
Tu quoq; lætatus conuerti prælia Treuir,
Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effusis toti prælatæ comatæ.
Et quibus immitis placatur sanguine diro
Teutates, horrensq; feris altaribus Hesus,
Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ.
Vos quoq; qui fortes animas, belloq; peremptas
Laudibus in longum uates dimittitis æuum,
Plurima securi fudistis carmina bardi.
Et uos barbaricos ritus, moremq; sinistrum

S acrorum Dryidæ positis repetistis ab armis.
S olis nosse Deos, & cœli numina uobis,
A ut solis nescire datum, nemora alta remotis
I ncolitis lucis. uobis authoribus umbræ
N on tacitas erebi sedes, ditisq; profundi
P allida regna petunt, regit idem spiritus artus
O rbe alio, longæ canitis si cognita uitæ,
M ors media est, certe populi, quos despicit arctos,
F elices errore suo, quos ille timorum
M aximus haud urget leti metus, inde ruendi
I n ferrum mens prona uiris, animæq; capaces
M ortis, & ignauum est rediture parcere uitæ.
E t uos crinigeros bellis arcere Caicos
O ppositi petitis Romam, Rhenúq; feroces
D eseritis ripas, & apertum gentibus orbem.
C æsar ut immensæ collecto robore uires
A udendi maiora fidem fecere, per omnem
S pargitur Italiam, uicináq; mœnia complet.
V ana quoq; ad ueros accessit fama timores,
I rrupitq; animos populi, cladémq; futuram
I ntulit, & uelox properantis nuntia belli
I nnumeras soluit falsa in præconia linguas.
E st qui tauriferis ubi se Meuania campis
E xplicat, audaces ruere in certamina turmas
A fferat, & qua Nar tyberino illabitur amni
B arbaricas sæui discurrere Cæsaris alas,
I psum omnes aquilas, collatáq; signa ferentem
A gmine non uno, densisq; incedere castris,
N ec qualem meminere uident, maiórq; ferusq;
M entibus occurrit, uictóq; immanior hoste.

T unc inter Rhenum populos, alpesq́; iacentes,
F inibus arctois, patriaq́; à sede reuulsos
P one' sequi, iussamq́; feris à gentibus urbem
R omano spectante rapi, sic quisq; pauendo
D at uires famæ, nulloq́; authore malorum,
Q uæ finxere, timent, nec solum uulgus inani
P erculsum terrore pauet sed curia, & ipsi
S edibus exiliere patres, inuisaq́; belli
C onsulibus fugiens mandat decreta Senatus
T unc quæ tuta petant, et quæ metuēda relinquant,
I ncerti, quo quenq; fugæ tulit impetus, urget
P ræcipitem populum, serieq́; hærentia longa
A gmina prorumpunt. credas aut tecta nefandas
C orripuisse faces, aut iam quatiente ruina
N utantes pendere domos, sic turba per urbem
P ræcipiti lymphata gradu, uelut unica rebus
S pes foret afflictis, patrios excedere muros
I nconsulta ruit, Qualis cum turbidus auster
R eppulit à libycis immensum syrtibus æquor,
F ractaq́; ueliferi sonuerunt pondera mali,
D esilit in fluctus deserta puppe magister,
N autaq́;, & nondum sparsa compage carinæ
N aufragium sibi quisq; facit sic urbe relicta
I n bellum fugitur, nullum iam languidus æuo
E ualuit reuocare parens, coniux'ue maritum
F letibus, aut patrij, dubiæ dum uota salutis
C onciperent, tenuere lares, nec limine quisquam
E xit, & extremo tunc forsitan urbis amatæ
P lenus abit uisu, ruit irreuocabile uulgus.
O faciles dare summa Deos, eademq́; tueri

D iffiales, urbem populis, uictisq; frequentem
G entibus, & generis, coëat si turba, capacem
H umani, facilem uenturo Cæsare prædam
I gnauæ liquere manus. cum pressus ab hoste
C lauditur externis miles Romanus in oris,
E ffugit exiguo nocturna pericula uallo,
E t subitus rapti munimine cæspitis agger
P ræbet securos intra tentoria somnos.
T u tantum audito bellorum nomine Roma
D esereris, nox una tuis non credita muris.
D anda tamen uenia est tantorum danda pauorũ.
P ompeio fugiente timent. tum nequa futuri
S pes saltem trepidas mentes leuet, addita fati
P eioris manifesta fides, superiq; minaces
P rodigijs terras implerunt. æthera. pontum.
I gnota obscuræ uiderunt sydera noctes,
A rdentemq; polum flammis, cœloq; uolantes
O bliquas per inane faces, crinemq; timendi
S yderis, & terris mutantem regna cometen.
F ulgura fallaci micuerunt crebra sereno,
E t uarias ignis denso dedit aëre formas.
N unc iaculum longo, nunc sparso lumine lampas,
E micuit cœlo tacitum sine nubibus ullis
F ulmen, & Arctois rapiens de partibus ignem
P ercussit latiale caput, stellæq; minores
P er uacuum solitæ noctis decurrere tempus
I n medium uenêre diem, cornuq; coacto
I am Phœbe toto fratrem cum redderet orbe,
T errarum subita percussa expalluit umbra.
I pse caput medio Titan cum ferret olympo,

C ondidit ardentes atra caligine currus,
I nuoluitq́; orbem tenebris, gentesq́; coëgit
D esperare diem, qualem fugiente per ortus
S ole Thyesteæ noctem duxere Mycenæ.
O ra ferox Siculæ laxauit Mulciber Aetnæ,
N ec tulit in cœlum flammas, sed uertice prono
I gnis in Hesperium cecidit latus, atra Charybdis
S anguineum fundo torsit mare flebile sæui
L atrauêre canes, Vestali raptus ab ara
I gnis, & ostendens confectas flamma Latinas
S canditur in partes, geminoq́; cacumine surgit,
T hebanos imitata rogos. tum cardine tellus
S ubsedit, ueteremq́; iugis nutantibus alpes
D iscussere niuem. Tethys maioribus undis
H esperiam calpen, summumq́; impleuit Atlanta.
I ndigetes fleuisse deos, urbisq́; laborem
T estatos sudore lares, delapsáq; templis
D ona suis, dirasq́; diem fœdasse uolucres
A ccipimus, syluisq́; feras sub nocte relictis
A udaces media posuisse cubilia Roma.
T unc pecudũ faciles humana ad murmura linguæ,
M onstrosiq́; hominum partus, numeroq́;, modoq;
M embrorum, matremq́; suus conterruit infans,
D iraq́; per populum Cumanæ carmina uatis
V ulgantur, tunc quos sectis Bellona lacertis
S æua mouet cecinere deos, crinemq́; rotantes
S anguineum populis ulularunt tristia Galli.
C ompositis plenæ gemuerunt ossibus urnæ,
T unc fragor armorum, magnæq́; per auia uoces
A uditæ nemorum, & uenientes comminus umbræ,

Quiq; colunt iunctos extremis mœnibus agros
D iffugiunt, ingens urbem cingebat Erinnys
E xcutiens pronam flagranti uertice pinum,
S tridentesq; comas, thebanam qualis Agauen
I mpulit, aut ſæui contorſit tela Lycurgi
E umenis, aut qualem iuſſu Iunonis iniquæ
H orruit Alcides uiſo iam dite Megæram.
I nſonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
M iſcentur, tantum nox atra ſilentibus umbris
E didit, & medio uiſi conſurgere campo
T riſtia ſyllani cecinere oracula manes,
T ollentemq; caput gelidas Anienis ad undas
A gricolæ fracto Marium fugere ſepulchro.
H æc propter placuit thuſcos de more uetuſto
A cciri uates, quorum qui maximus æuo
A runs incoluit deſertæ mœnia Lunæ
F ulminis edoctus motus, uenaſq; calentes
F ibrarum & motus errantis in aëre pennæ,
M onſtra iubet primum, quæ nullo ſemine diſcors
P rotulerat natura, rapi, ſteriliq; nefandos
E x utero fœtus infauſtis urere flammis.
M ox iubet & totam pauidis à ciuibus urbem
A mbiri, & feſto purgantes mœnia luſtro,
L onga per extremos pomœria cingere fines
P ontifices ſacri, quibus eſt permiſſa poteſtas.
T urba minor ritu ſequitur ſuccincta gabino,
V eſtalemq; chorum ducit uittata ſacerdos,
T roianam ſoli cui fas uidiſſe Mineruam.
T unc qui fata Deûm, ſecretaq; carmina ſeruant,
E t lotam paruo reuocant Almone Cybellen,

E t doctus uolucres augur seruare sinistras,
S eptemuirq́; epulis festis, Titijq́; sodales,
E t Salius læto portans ancilia collo,
A ttollensq́; apicem generoso uertice flamen.
D umq́; illi effusam longis anfractibus urbem
C ircueunt, Aruns dispersos fulminis ignes
C olligit, & terræ mœsto cum murmure condit,
D atq́; locis nomen, sacris tunc admouet aris
E lecta ceruice marem iam fundere bacchum
C œperat, obliquoq́; molas inducere cultro,
I mpatiensq́; diu non grati uictima sacri
C ornua succincti premerent cum torua ministri,
D eposito uictum præbebat poplite collum.
N ec cruor emicuit solitus, sed uulnere largo
D iffusum rutilo nigrum pro sanguine uirus.
P alluit attonitus sacris feralibus Aruns,
A tq; iram superum raptis quæsiuit in extis.
T erruit ipse color uatem, nam pallida tetris
V iscera tincta notis, gelidoq́; infecta cruore
P lurimus asperso uariabat sanguine liuor.
C ernit tabe iecur madidum, uenasq́; minaces
H ostili de parte uidet, pulmonis anheli
F ibra latet, paruusq́; secat uitalia limes.
C or iacet, & saniem per hiantes uiscera rimas
E mittunt, produntq́; suas omenta latebras,
Q uodq́; nefas, nullis impune apparuit extis.
E cce uidet capiti fibrarum increscere molem
A lterius capitis, pars ægra, & marcida pendet,
P ars micat, & celeri uenas mouet improba pulsu.
H is ubi concepit magnorum fata malorum,

Exclamat, uix fas superi quæcunq; mouetis
Prodere me populis. neq; enim tibi summe litaui
Iuppiter hoc sacrum, cæsiq; in uiscera tauri
Inferni uenêre Dei, non fanda timemus.
Sed uenient maiora metu. Dij uisa secundent,
Et fibris sit nulla fides, sed conditor artis
Finxerit ista Tages. flexa sic omnia Thuscus
Inuoluens, multaq; tegens ambage canebat.
At Figulus, cui cura deos, secretaq; cœli
Nosse fuit, quē non stellarum Aegyptia Memphis
Aequaret uisu, numerisq; mouentibus astra,
Aut hic errat ait nulla cum lege per æuum
Mundus, & incerto discurrunt sydera motu,
Aut si fata mouent, urbi, generiq; paratur
Humano matura lues, terræ ne dehiscent,
Subsidentq; urbes? an tollet feruidus aër
Temperiem? segetes tellus infida negabit?
Omnis an infusis miscebitur unda uenenis?
Quod cladis genus o superi, qua peste paratis
Sæuitiam? extremi multorum tempus in unum
Conuenere dies, summo si frigida cœlo
Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
Deucalioneos fudisset Aquarius imbres,
Totaq; diffuso latuisset in æquore tellus.
Si sæuum radijs nemeæum Phœbe leonem
Nunc premeres, toto fluerent incendia mundo,
Succensusq; tuis flagrasset curribus æther.
Hi cessant ignes, tu qui flagrante minacem
Scorpion incendis cauda, chelasq; peruris,
Quid tantum Gradiue paras? nam mitis in alto

Iuppiter occasu premitur, Venerisq; salubre
Sydus hebet, motuq; celer Cyllenius hæret,
Et cœlum Mars solus habet, cum signa meatus
Deseruere suos, mundoq; obscura feruntur,
Ensiferi nimium fulget latus Orionis.
Imminet armorum rabies, ferriq; potestas
Confundet ius omne manu, scelériq; nefando
Nomen erit uirtus, multosq; exibit in annos
Hic furor, & superos quid prodest poscere finem?
Cum domino pax ista uenit. duc Roma malorum
Continuam seriem, clademq; in tempora multa
Extrahe, ciuili tantum iam libera bello.
Terruerant satis hæc pauidam præsagia plebem,
Sed maiora premunt. nam qualis uertice Pindi
Aedonis ogygio decurrit plena lyæo,
Talis & attonitam rapitur matrona per urbem,
Vocibus his prodens urgentem pectora Phœbum.
Quò feror o Pæan, qua me super æthera raptam
Constituis terra? uideo pangæa niuosis
Cana iugis, latosq; Aemi sub rupe Philippos.
Quis furor hic o Phœbe doce, quo tela, manusq;
Romanæ miscent acies, bellumq; sine hoste est.
Quò diuersa feror? primos me ducis in ortus,
Qua mare lagæi mutatur gurgite Nili.
Hunc ego fluminea deformis truncus arena
Qui iacet, agnosco, dubiam super æquora syrtim,
Arentemq; feror libyen, quò tristis Erinnys
Transtulit æmathias acies, nunc desuper alpis
Nubiferæ colles, atq; aëriam Pirenen
Arripimur, patriæ sedes remeamus in urbis,

I mpiaq́; in medio peraguntur bella senatu.
C onsurgunt partes iterum, totumq́; per orbem
R ursus eo. noua da mihi cernere littora ponti,
T elluremq́; nouam, uidi iam Phœbe Philippos.
H æc ait, & lapso iacuit defecta furore.

M. ANNEI LVCANI PHARSALIAE LIBER SECVNDVS.

i

Amq́; iræ patuere Deûm, manifestaq́; belli
Signa dedit mundus, legesq́;, & fœdera rerum
Præscia monstrifero uertit natura tumultu,
I ndixitq́; nefas. cur hanc tibi rector olympi
S ollicitis uisum mortalibus addere curam,
N oscant uenturas ut dira per omina clades?
S iue parens rerum cum primum informia regna,
M ateriamq́; rudem flamma cedente recepit,
F inxit in æternum causas, qua cuncta coërcet
S e quoq; lege tenens, & sæcula iussa ferentem
F atorum immoto diuisit limite mundum,
S iue nihil positum est, sed fors incerta uagatur,
F ertq́;, refertq; uices, & habent mortalia casum.
S it subitum quodcunq; paras, sit cæca futuri
M ens hominum fati, liceat sperare timenti.
E rgo ubi concipiunt quantis sit cladibus urbi
C onstatura fides superum, ferale per urbem
I ustitium latuit, plebeio tectus amictu

O mnis honos, nullos comitata est purpura fasces,
T unc questus tenuere suos, magnus'q; per omnes
E rrabat sine uoce dolor. sic funere primo
A ttonitæ tacuere domus, cum corpora non dum
C onclamata iacent, nec mater crine soluto
E xigit ad sæuos famularum brachia planctus,
S ed cum membra premit fugiente rigentia uita,
V ultus'q; exanimes, oculos'q; in morte minaces,
N ec dum est ille dolor, sed iã metus incubat amens,
M iratur'q; malum, cultus matrona priores
D eposuit, mœstæ'q; tenent delubra cateruæ.
H æ lachrymis sparsere Deos, hæ pectora duro
A ffixere solo, laceras'q; in limine sacro
A ttonitæ fudere comas, uotis'q; uocari
A ssuetas crebris feriunt ululatibus aures.
N ec cunctæ summi templo iacuere tonantis,
D iuisere Deos, & nullis defuit aris
I nuidiam factura parens, quarum una madentes
S cissa genas, planctu liuentes atra lacertos,
N unc ait o miseræ contundite pectora matres,
N unc laniate comas, ne'ue hunc differte dolorem,
E t summis seruate malis, nunc flere potestas,
D um pendet fortuna ducum, cum uicerit alter,
G audendum est. his se stimulis dolor ipse lacessit.
N ec non bella uiri, diuersa'q; castra petentes,
E ffundunt iustas in numina sæua querelas.
O miseræ sortis, quod non in punica nati
T empora Cannarum fuimus, Trebiæ'q; iuuentus.
N on pacem petimus superi, date gentibus iras,
N unc urbes excite feras, coniuret in armis

Mundus, Achemeniis decurrant medica fusis
Agmina, Massagetes scythicus non alliget Ister.
Fundat ab extremo flauos aquilone Sueuos
Albis, & indomitum Rheni caput, omnibus hostes
Reddite nos populis, ciuile auertite bellum.
Hinc dacus premat, inde getes, occurrat Iberis
Alter, ad eoas hic uertat signa pharetras,
Nulla uacet tibi Roma manus, uel perdere nomen
Si placet hesperium superi, collapsus in ignes
Plurimus ad terram per fulmina decidat aether.
Saeue parens utrasq; simul partesq́;, ducesq;
Dum non dum meruere feri, tanto'ne nouorum
Prouentu scelerum quaerunt uter imperet urbi?
Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere,
Vt neuter, tales pietas peritura querelas
Egerit, at miseros angit sua cura parentes,
Oderuntq́; grauis uiuacia fata senectae,
Seruatosq́; iterum bellis ciuilibus annos.
Atq; aliquis magno quaerens exempla timori,
Non alios inquit motus tunc fata parabant,
Cum post teutonicos uictor, libycosq́; triumphos
Exul limosa Marius caput abdidit ulua.
Stagna auidi texere soli, laxaeq́; paludes
Depositum fortuna tuum, mox uincula ferri
Exedêre senem, longusq́; in carcere paedor.
Consul & euersa felix moriturus in urbe
Poenas ante dabat scelerum, mors ipsa refugit
Saepe uirum, frustraq́; hosti est concessa potestas
Sanguinis inuisi, primo qui caedis in ictu
Diriguit, ferrumq́; manu torpente remisit.

V iderat immensam tenebroso in carcere lucem,
T erribilesq; Deos scelerum, Mariumq; futurum,
A udieratq; pauens, fas hæc contingere non est
C olla tibi, debet multas hic legibus æui
A nte suam, mortes, uanum depone furorem.
S i libet ulasci deletæ funera gentis,
H unc Cimbri seruate senem. non ille fauore
N uminis, ingenti superum protectus ab ira.
V ir ferus, & Romam cupienti perdere fato
S ufficiens. idem pelago delatus iniquo
H ostilem in terram, uacuisq; mapalibus actus
N uda triumphati iacuit per regna Iugurthæ,
E t pœnos pressit cineres, solatia fati
C arthago, Mariusq; tulit, pariterq; iacentes
I gnouere deis, Libycas, sibi colligit iras,
V t primum fortuna redit. seruilia soluit
A gmina, conflato sæuas ergastula ferro
E xeruere manus, nulli gestanda dabantur
S igna ducis, nisi, qui scelerum iam fecerat usum,
A ttuleratq; in castra nefas. prò fata quis ille,
Q uis fuit ille dies, Marius quo mœnia uictor
C orripuit? quantoq; gradu mors sæua cucurrit?
N obilitas cum plebe perit, lateq; uagatur
E nsis, & à nullo reuocatum est pectore ferrum.
S tat cruor in templis, multaq; rubentia cæde
L ubrica saxa madent, nulli sua profuit ætas.
N on senis extremum piguit uergentibus annis
P ræcipitasse diem, nec primo in limine uitæ
I nfantis miseri nascentia rumperre fata.
C rimine quo parui cædem potuere mereri?

Sed ſatis eſt iam poſſe mori. trahit ipſe furoris
Impetus, & uiſum eſt lenti, quæſiſſe nocentem.
In numerum pars magna perit, rapuitq; cruentus
Victor ab ignota uultus ceruice reciſos,
Dum uacua pudet ire manu. ſpes una ſalutis
Oſcula pollutæ fixiſſe trementia dextræ,
Mille licet gladij mortis noua ſigna ſequantur.
Degener o populus, uix ſæcula longa decorum
Sic meruiſſe uiris ne dum breue dedecus æui,
Et uitam, dum Sylla redit, cui funera uulgi
Flere uacet? uix te ſparſum per uiſcera Bebi
Innumeras inter carpentis membra coronæ
Diſcerpſiſſe manus, aut te præſage malorum
Antoni, cuius laceris pendentia canis
Ora ferens miles feſtæ rorantia menſæ
Impoſuit, truncos lacerauit Fimbria Craſſos.
Sæua tribunitio maduerunt robora tabo.
Te quoq; neglectum uiolatæ Scæuola dextræ
Ante ipſum penetrale Deæ, ſemperq; calentes
Mactauere focos, patrum ſed feſſa ſenectus
Sanguinis effudit iugulo, flammiſq; pepercit.
Septimus exequitur repetitis faſcibus annus,
Ille fuit uitæ Mario modus, omnia paſſo,
Quæ peior fortuna poteſt, atq; omnibus uſo,
Quæ melior, menſoq; homini quid fata pararent.
Iam quot apud Sacri cecidere cadauera portum,
Aut collina tulit ſtratas quot porta cateruas
Tunc cum penè caput mundi, rerumq; poteſtas
Mutauit tralata locum, romanaq; Samnis
Vltra Caudinas ſperauit uulnera furcas.

S ylla quoq; immensis accessit cladibus ultor,
I lle quod exiguum restabat sanguinis urbi
H ausit, dumq; nimis iam putrida membra recidit,
E xcessit medicina modum, nimiumq; secuta est,
Q ua morbi duxere manus, periere nocentes.
S ed cum iam soli possent superesse nocentes,
T unc data libertas odijs, resolutaq; legum
F renis ira ruit, non uni cuncta dabantur,
S ed fecit sibi quisq; nefas. semel omnia uictor
I usserat. infandum domini per uiscera ferrum
E xegit famulus, nati maduere paterno
S anguine, certatum est, cui ceruix cæsa parentis
C ederet, in fratrum ceciderunt præmia fratres.
B usta repleta fuga, permistaq; uiua sepultis
C orpora. nec populum latebræ cepere ferarum.
H ic laqueo fauces, elisaq; guttura fregit,
H ic se præcipiti iaculatus pondere, dura
D esiluit percussus humo, mortesq; cruento
V ictori rapuere suas, hic robora busti
E xtruit ipse sui, nec dum omni sanguine fuso,
D esilit in flammas, & dum licet, occupat ignes.
C olla ducum pilo trepidam gestata per urbem,
E t medio congesta foro, cognoscitur illic
Q uicquid ubiq; iacet scelerum, non Thracia tantum
V idit Bistonij stabulis pendere tyranni.
P ostibus Antæi Libye, nec Græcia mœrens
T ot laceros artus pisæa fleuit in aula.
C um iam tabe fluunt, confusaq; tempore multo
A misere notas, miserorum dextra parentum
C olligit, & pauido subducit cognita furto.

M e'q; ipsum memini cæsi deformia fratris
O ra rogo cupidum uetitis imponere flammis
O mnia Syllanæ lustrasse cadauera pacis,
P er'q; omnes truncos, cum qua ceruice recisum
C onueniat quæsisse caput. quid sanguine manes
P lacatos Catuli referam? cum uictima tristis
I nferias Marius forsan nolentibus umbris
P endit inexpleto non fanda piacula busto,
C um laceros artus, æquata'q; uulnera membris
V idimus, & toto quamuis in corpore cæso,
N il animæ letale datum, morem'q; nefandæ
D irum sæuitiæ pereuntis parcere morti.
A uulsæ cecidere manus, execta'q; lingua
P alpitat, & muto uacuum ferit aëra motu.
H ic aures, alius spiramina naris aduncæ
A mputat, ille cauis euoluit sedibus orbes,
V ltima'q; effodit spectatis lumina membris.
V ix erat ulla fides, tam sæui criminis unum
T ot pœnas cepisse caput. sic mole ruinæ
F racta sub ingenti miscentur pondere membra.
N ec magis informes ueniunt ad littora trunci,
Q ui medio periere freto. quid perdere fructum
I uuit, & ut uilem Marij confundere uultum?
V t scelus hoc Sylle, cædes'q; ostensa placeret,
A gnoscendus erat. uidit Fortuna colonos
P rænestina suos cunctos simul ense recisos.
V nius populum pereuntem tempore mortis.
T unc flos Hesperiæ Latij iam sola iuuentus
C oncidit, & miseræ maculauit ouilia Romæ,
T ot simul infesto iuuenes occumbere leto

Sæpe

S æpe fames, pelagíq; furor subitæq; ruinæ,
A ut cœli, terræq; lues, aut bellica clades,
N unquam pœna fuit, densi uix agmina uulgi
I nter & exangues immissa morte cateruas,
V ictores mouere manus. uix cæde peracta
P rocumbunt, dubiáq; labant ceruice, sed illos
M agna premit strages, peraguntq; cadauera partem
C ædis, uiua graues elidunt corpora trunci.
I ntrepidus tanti sedit securus ab alto
S pectator sceleris, miseri tot millia uulgi
N on piguit iussisse mori, congesta recepit
O mnia tyrrhenus syllana cadauera gurges.
I n fluuium primi cecidere, in corpora summi,
P ræcipites hæsere rates, & strage cruenta
I nterruptus aquis fluxit prior amnis in æquor,
A d molem stetit unda sequens, nam sanguinis alti
V is sibi fecit iter, campumq; effusa per omnem,
P ræcipitíq; ruens tyberina ad flumina riuo
H ærentes adiuuit aquas, nec iam alueus amnem,
N ec retinent ripæ, redditq; cadauera campo.
T andem tyrrhenas uix eluctatus in undas
S anguine cœruleum torrenti diuidit æquor.
H is'ne salus rerum, felix his Sylla uocari,
H is meruit tumulum medio sibi tollere campo?
H æc rursus patienda manent. hoc ordine belli
I bitur hic stabit ciuilibus exitus armis.
Q uãquam agitant grauiora metus, multumq; coitur
H umani generis maiore in prælia damno.
E xulibus Marijs bellorum maxima merces
R oma recepta fuit, nec plus uictoria Syllæ

Præstitit, inuisas penitus quàm tollere partes.
Hos aliò fortuna uocat, olim'q; potentes
Concurrunt, neuter ciuilia bella moueret,
Contentus quo Sylla fuit. sic mœsta senectus
Præteriti'q; memor flebat, metuens'q; futuri.
At non magnanimi perculsi pectora Bruti
Terror, & in tanta pauidi formidine motus
Pars populi lugentis erat, sed nocte sopora
Parrhasis obliquos Elicæ cum uerteret axes,
Atria cognati pulsat non ampla Catonis,
Inuenit insomni uoluentem publica cura
Fata uirûm, casus'q; urbis, cunctis'q; timentem,
Securum'q; sui, fari'q; his uocibus orsus.
Omnibus expulsæ terris, olim'q; fugatæ,
Virtutis iam sola fides, quam turbine nullo
Excutiet fortuna tibi, tu mente labantem
Dirige me dubium, certo tu robore firma.
Nanq; alij Magnum, uel Cæsaris arma sequantur,
Dux Bruto Cato solus erit, pacem'ne tueris
Inconcussa tenens dubio uestigia mundo?
An placuit ducibus scelerum, populi'q; furentis
Cladibus immistum ciuile absoluere bellum?
Quenq; suæ rapiunt scelerata in prælia causæ,
Hos polluta domus, leges'q; in pace timendæ,
Hos ferro fugienda fames, mundi'q; ruinæ
Permiscenda fides, nullum furor egit in arma,
Castra petunt magna uicti mercede. tibi uni
Per se bella placent. quid tot durasse per annos
Profuit immunem corruptis moribus æui?
Hoc solum longæ pretium uirtutis habebis,

Accipient alios, facient te bella nocentem.
Nec tamen ó superi liceat feralibus armis
Has etiam mouisse manus, nec pila lacertis
Missa tuis caeca telorum in nube ferantur,
Nec tanta incassum uirtus eat, ingeret omnis
Se belli fortuna tibi, quis nolet ab isto
Ense mori, quamuis alieno uulnere labens,
Et scelus esse tuum? melius tranquilla sine armis
Otia so lus ages, sicut coelestia semper
Inconcussa suo uoluuntur sydera lapsu,
Fulminibus propior terrae succenditur aër
Imaq; telluris uentos, tractusq; coruscos
Flammarum accipiunt, nubes excedit olympus
Lege Deûm, minimas rerum discordia turbat.
Pacem summa tenent, quam laetae Caesaris aures
Accipient tantum uenisse in praelia ciuem.
Nam praelata suis nunquam diuersa dolebit
Castra ducis Magni nimium placet ipse, Catoni
Si bellum ciuile placet. pars magna Senatus,
Et Duce priuato gesturus praelia Consul
Sollicitant, proceresq; alij, quibus adde Catonem,
Sub iuga Pompeij, toto iam liber in orbe
Solus Caesar erit. quod si pro legibus arma
Ferre iuuat patrijs, libertatemq; tueri,
Nunc neq; Pompeij Brutum, neq; Caesaris hostem
Post bellum uictoris habes. sic fatur. at illi
Arcano sacras reddit Cato pectore uoces.
Summum Brute nefas ciuilia bella fatemur,
Sed quò fata trahunt, uirtus secura sequetur,
Crimen erit superis & me fecisse nocentem.

S ydera quis, mundumq́; uelit spectare cadentem
E xpers ipse metus? quis, cum ruat arduus æther,
T erra labet, misto coëuntis pondere mundi.
C ompressas tenuisse manus, gentes' ne furorem
H esperium ignotæ, Romanáq; signa sequentur,
D eductiq́; fretis alio sub sydere reges,
O tia solus agam? procul hunc arcete furorem
O superi, motura Dacas ut clade, Getasq;,
S ecuro me Roma cadat, ceu morte parentem
N atorum orbatum longum producere funus
A d tumulum iubet ipse dolor. iuuat ignibus atris
I nseruisse manus, constructoq; aggere busti
I psum atras tenuisse faces, non ante reuellar,
E xanimem quàm te complectar Roma, tuumq;
N omen libertas, & inanem prosequar umbram,
S ic eat, immites Romana piacula diui
P lena ferant, nullo fraudemus sanguine bellum.
O utinam, cœliq; Deis, erebiq; liceret
H oc caput in cunctas damnatum exponere pœnas.
D euotum hostiles Decium pressere cateruæ,
M e gemine figant acies, me barbara telis
R heni turba petat, cunctis ego peruius hastis
E xcipiam medius totius uulnera belli.
H ic redimat sanguis populos, hac cæde luatur
Q uicquid Romani meruerunt pendere mores.
A d iuga cur faciles populi, cur sæua uolentes
R egna pati pereunt? me solum inuadite ferro,
M e frustra leges & inania iura tuentem,
H ic dabit hic pacem iugulus, finemq; laborum
G entibus hesperijs, post me regnare uolenti

Non opus est bello, quin publica signa, ducemq;
Pompeium sequimur, nec si fortuna fauebit
Hunc quoq; totius sibi ius promittere mundi
Non bene compertum est, ideo me milite uincat,
Nec sibi se uicisse putet. sic fatur, & acres
Irarum mouit stimulos, iuuenis'q; calorem
Excitat in nimios belli ciuilis amores.
Interea Phoebo gelidas pellente tenebras
Pulsatae sonuere fores, quas sancta relicto
Hortensi moerens irrupit Martia busto.
Quondam uirgo toris melioris iuncta mariti,
Mox ubi connubij pretium, merces'q; soluta est,
Tertia iam soboles, alios foecunda penates
Impletura datur geminas è sanguine matris
Permistura domos, sed postquam condidit urna
Supremos cineres, miserando concita uultu
Effusas laniata comas, concussa'q; pectus
Verberibus crebris, cineres'q; ingesta sepulchri
Non aliter placitura uiro, sic moesta profatur.
Dum sanguis inerat, dum uis materna, peregi
Iussa Cato, & geminos excepi foeta maritos,
Visceribus lassis, partu'q; exhausta reuertor,
Iam nulli tradenda uiro. da foedera prisci
Illibata tori, da tantum nomen inane
Connubij, liceat tumulo scripsisse, Catonis
Martia, nec dubium longo quaeratur in aeuo
Mutarim primas expulsa, an tradita tedas,
Non me laetorum comitem, rebus'q; secundis
Accipis, in curas uenio, partem'q; laborum.
Da mihi castra sequi, cur tuta in pace relinquar?

Et sit ciuili propior Cornelia bello?
Hæ flexere uirûm uoces, & tempora quanquam
Sint aliena toris, iam fato in bella uocante,
Fœdera sola tamen, uanáq; carentia pompa
Iura placent, sacrisq; Deos admittere testes.
Festa coronato non pendent limine serta,
Infuláq; in geminos discurrit candida postes,
Legitimæq; faces, gradibusq; acclinis eburnis
Stat torus, & picto uestes discriminat auro,
Turritáq; premens frontem matrona corona
Translata uetuit contingere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorem
Lutea demissos uelarunt flammea uultus,
Balteus haud fluxos gemmis astrinxit amictus,
Colla monile decens, humerisq; hærentia primis
Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.
Sic, ut erat mœsti seruans lugubria cultus,
Quóq; modo natos, hoc est amplexa maritum.
Obsita funerea cælatur purpura lana.
Non soliti lusere sales, nec more Sabino
Excepit tristis conuitia festa maritus.
Pignora nulla domus, nulli coiere propinqui.
Iunguntur taciti, contentiq; auspice Bruto.
Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore
Cæsariem, duróq; admisit gaudia uultu,
Vt primum tolli feralia uiderat arma,
Intonsos rigidam in frontem descendere canos
Passus erat, mœstámq; genis increscere barbam.
Vni quippe uacat studijs, odijsq; carenti
Humanum lugere genus, nec fœdera prisca

S unt tentata tori, iusto quoq; robur amori
R estitit. hi mores, hæc duri immota Catonis
S ecta fuit, seruare modum, finemq́; tenere,
N aturamq́; sequi, patriæq; impendere uitam,
N ec sibi, sed toti genitum se credere mundo.
H uic epulæ uicisse famem, magnúq; penates
S ummouisse hyemem tecto, pretiosáq; uestis
H irtam membra super Romani more quiritis
I nduxisse togam, Venerisq́; huic maximus usus
P rogenies: urbi pater est, urbiq́; maritus,
I ustitiæ cultor, rigidi seruator honesti,
I n commune bonus, nullosq́; Catonis in actus
S ubrepsit, partemq́; tulit sibi nata uoluptas.
I nterea trepido discedens agmine Magnus,
M œnia dardanij tenuit campana coloni.
H æc placuit belli sedes, hinc summa mouenti
H ostis in occursum sparsas extendere partes,
V mbrosis mediam qua collibus Apenninus
E rigit Italiam, nullo qua uertice tellus
A ltius intumuit, propiusq́; accessit olympo.
M ons inter geminas medius se porrigit undas
I nferni, superiq́; maris, collesq́; coërcet
H inc Tyrrhena uado frangentes æquora Pisæ,
I llinc Dalmaticas obnoxia fluctibus Ancon.
F ontibus hic uastis immensos concipit amnes,
F luminaq́; in gemini spargit diuortia ponti,
I n læuum cecidere latus, ueloxq́; Metaurus,
C rustumiumq́; rapax, & iunctus Sapis Isauro,
S ennaq́;, et Adriacas qui uerberat Aufidus undas,
Q uoq́; magis nullum tellus se soluit in amnem

E ridanus, fractas deuoluit in æquora syluas,
H esperiamq; exhaurit aquis. hunc fabula primum
P opulea fluuium ripas umbrasse corona,
C umq; diem pronum transuerso limite ducens
S uccendit Phaëthon flagrantibus æthera loris.
G urgitibus raptis penitus tellure perusta
H unc habuisse pares phœbeis ignibus undas.
N on minor hic Nilo, si non per plana iacentis
A egypti libycas Nilus stagnaret arenas.
N on minor hic Istro, nisi quod dum permeat orbē
I ster, casuros in quælibet æquora fontes
A ccipit, & scythicas exit non solus in undas.
D exteriora petens montis decliuia Tybrim
V nda facit, Rutubamq; cauum, delabitur inde
V ulturnusq; celer, nocturnæq; editor auræ
S arnus, & umbrosæ Lyris per regna Maricæ
V estinus impulsus aquis, radensq; Salerni
C ulta Siler, nullasq; uado qui Macra moratus
A lnos, uicinæ percurrit in æquora Lunæ.
L ongior educto qua surgit in aëra dorso
G allica rura uidet, deuexasq; aspicit alpes.
T unc Vmbris, Marsisq; ferax, domitusq; sabello
V omere, piniferis amplexus rupibus omnes
I ndigenas latij populos, non deserit ante
H esperiam, quàm cum scyllæis clauditur undis,
E xtenditq; suas in templa Lacinia rupes
L ongior Italia, donec confinia pontus
S olueret incumbens, terrasq; repelleret æquor.
A t postquam gemino tellus elisa profundo est,
E xtremi colles siculo cessere Peloro,

C æsar in arma furens nullas nisi sanguine fuso
G audet habere uias, quod non terat hoste uacantes
H esperiæ fines, uacuosq; irrumpat in agros,
A tq; ipsum non perdat iter, consertaq; bellis
B ella gerat, non tam portas intrare patentes,
Q uàm fregisse iuuat, nec tam patiente colono
A rua premi, quàm si ferro populetur, & igni,
C oncessa pudet ire uia, ciuemq; uideri.
T unc urbes latij dubiæ, uarioq; fauore
A ncipites, quanquam primo terrore ruentis
C essuræ belli, denso tamen aggere firmant
M œnia, & abrupto circundant undiq; uallo,
S axorumq; orbes, & quæ super eminus hostem
T ela petant, altis murorum turribus aptant.
P ronior in Magnum populus, pugnatq; minaci
C um terrore fides. ut cum mare possidet auster
F latibus horrisonis hunc æquora tota sequuntur,
S i rursus tellus pulsu laxata tridentis
A eolij tumidis immittat fluctibus eurum,
Q uamuis icta nouo uentum tenuere priorem
A equora, nubiferoq; polus concesserit Euro,
V endicat unda notum. facilis sed uertere mentes
T error erat, dubiamq; fidem fortuna ferebat.
G ens Hetrusca fuga trepidi nudata Libonis,
I usq; sui pulso iam perdidit Vmbria Thermo.
N ec gerit auspicijs ciuilia bella paternis
C æsaris audito conuersus nomine Sylla.
V arrus ut admotæ pulsarunt Auximon alæ
P er diuersa ruens neglecto mœnia tergo,
Q ua syluæ, qua saxa fugit depellitur arce

Lentulus eſculea. uictor cedentibus inſtat,
Diuertitq; acies, ſolus'q; ex agmine tanto
Dux fugit, & nullas ducentia ſigna cohortes.
Tu quoq; commiſſæ nudatam deſeris arcem
Scipio Luceriæ, quanquam fortiſſima pubes
His ſedeat caſtris, iam pridem Cæſaris armis
Parthorum ſeducta metu, qua gallica damna
Suppleuit Magnus, dum'q; ipſe ad bella uocaret,
Donauit ſocero Romani ſanguinis uſum.
At te Corfini ualidis circundata muris
Tecta tenent pugnax Domiti, tua claſſica ſeruat
Oppoſitus quondam polluto Tyro Miloni.
Vt procul immenſam campo conſurgere nubem,
Ardentes'q; acies percuſſis ſole coruſco
Conſpexit telis, ſocij decurrite dixit
Fluminis ad ripas, undæ'q; immergite pontem,
Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
Atq; omnes trahe gurges aquas, ut ſpumeus alnos
Diſcuſſa compage feras, hoc limite bellum
Hæreat, hac hoſtis lentus terat otia ripa,
Præcipitem cohibete ducem, uictoria nobis
Hic primum ſtans Cæſar erit. nec plura locutus
Deuoluit rapidum nequicquam mœnibus agmen.
Nam prior è campis ut conſpicit amne ſoluto
Rumpi Cæſar iter, calida prolatus ab ira,
Non ſatis eſt muris latebras quæſiſſe pauori,
Obſtruitis campos, fluuijſ'q; arcere paratis?
Ignaui non, ſi tumido me gurgite Ganges
Summoueat, ſtabit iam flumine Cæſar in ullo
Poſt Rubiconis aquas, equitum properate cateruæ,

I te simul pedites, ruiturum ascendite pontem.
H æc ubi dicta, leuis totas accepit habenas
I n campum sonipes, crebroq; simillima Nimbo
T rans ripam ualidi torserunt tela lacerti.
I ngreditur pulsa fluuium statione uacantem
C æsar, & ad tutas hostis compellitur arces.
E t iam moturas ingentia pondera turres
E rigit, & medijs subrepsit uinea muris.
E cce nefas belli reseratis agmina portis
C aptiuum traxere ducem, ciuisq; superbi
C onstitit ante pedes, uultu tamen alta minaci
N obilitas recta ferrum ceruice poposcit.
S cit Cæsar pœnamq; peti, ueniamq; timeri,
V iue, licet nolis, & nostro munere dixit
C erne diem, uictis iam spes bona partibus esto,
E xemplumq; mei, uel si libet arma retenta,
E t nihil hac uenia, si uiceris ipse, paciscor.
F atur, & astrictis laxari uincula palmis
I mperat, heu quantum melius uel cæde peracta
P arcere romano potuit fortuna pudori.
P œnarum extremum cui sit, quod castra secutus
S it patriæ, Magnumq; ducem, totumq; Senatum,
I gnosci, premit ille graues interritus iras,
E t secum, Romam'ne petes, pacisq; recessus
D egener? in medios belli non ire furores
I andudum moriture paras? rue certus, & omnes
L ucis rumpe moras, & Cæsaris effuge munus.
N escius interea capti ducis arma parabat
M agnus, ut immisto firmaret robore partes.
I amq; secuturo iussurus classica Phœbo,

T entandasq; ratus moturi militis iras,
A lloquitur tacitas ueneranda uoce cohortes,
O scelerum ultores, meliora'q; signa secuti,
O uere Romana manus, quibus arma Senatus
N on priuata dedit, uotis deposcite pugnam.
A rdent hesperij saeuis populatibus agri.
G allica per gelidas rabies effunditur alpes,
I am tetigit sanguis pollutos Caesaris enses.
D ij melius, belli tulimus quod damna priores,
C oeperit inde nefas, iam iam me praeside Roma
S uppliciaum, poenam'q; petat, neq; enim ista uocari
P raelia iusta decet, patriae sed uindicis iram.
N ec magis hoc bellũ est, quàm cũ Catilina parauit
A rsuras in tecta faces, sociusq; furoris
L entulus, exerti'q; manus uesana Cethegi.
O rabies miseranda ducis, cum fata Camillis
T e Caesar, magnis'q; uelint miscere Metellis,
A d Cinnas, Marios'q; uenis? sternêre profecto,
V t Catulo iacuit Lepidus, nostras'q; secures
P assus, sicanio tegitur qui Carbo sepulchro,
Qui'q; feros mouit Sertorius exul Iberos,
Quanquam siqua fides his te quoq; iungere Caesar
I nuideo, nostras'q; manus quod Roma furenti
O pposuit, Parthorum utinam post praelia sospes,
E t scythicis Crassus uictor remeasset ab oris,
V t simili causa caderes, qua Spartacus hostis.
T e quoq; si superi titulis accedere nostris
I usserunt, ualet in torquendo dextera pilo,
F eruidus hic iterum circum praecordia sanguis
I ncaluit, disces non esse ad bella fugaces,

Qui pacem potuere pati, licet ille solutum,
D efectumq́; uocet, ne uos mea terreat ætas,
D ux sit in his castris senior, dum miles in illis.
Quò potuit ciuem populus perducere, liber
A scendi, supraq́; nihil nisi regna reliqui,
N on priuata cupit, Romana quisquis in urbe
P ompeium transire parat. hinc consul uterq;,
H inc acies statura ducum est, Cæsar' ne senatus
V ictor erit? non tam cæco trahis omnia cursu,
T eq; nihil fortuna pudet. multis' ne rebellis
G allia iam lustris, ætasq́; impensa labori
D ant animos? Rheni gelidis quos fugit ab undis,
O ceanumq́; uocans incerti stagna profundi,
T erga quæsitis ostendit terga Britanis?
A n uanæ tumuere minæ, quod fama furoris
E xpulit armatam patrijs è sedibus urbem?
H eu demens non te fugiunt, me cuncta sequuntur,
Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto,
A nte bis exactum quàm Cynthia conderet orbem,
O mne fretum metuens pelagi pyrata reliquit,
A ngustaq́; domum terrarum in sede poposcit.
I dem per scythici profugum diuortia ponti
I ndomitum regem, Romanaq́; fata morantem,
A d mortem Sylla felicior ire coëgi.
P ars mundi mihi nulla uacat, sed tota tenetur
T erra meis quocunq; iacet sub sole trophæis.
H inc me uictorem gelidas ad Phasidos undas
A rctos habet, calida medius mihi cognitus axis
A egypto, atq; umbras nusquam flectente Syene.
O ccasus mea iura timent, tethymq́; fugacem

Qui ferit Hesperius post omnia flumina Betis.
Me domitus cognouit Arabs, me marte feroces
Aeniochi, notiq; erepto uellere Colchi.
Cappadoces mea signa timent, & dedita sacris
Incerti iudæa Dei, mollesq; Sophenæ.
Armenios, alicasq; feros, taurosq; subegi,
Quod socero bellum præter ciuile reliqui?
Verba duas nullo partes clamore sequuntur,
Nec matura petunt promissæ classica pugnæ.
Sensit & ipse metum Magnus, placuitq; referri
Signa, nec in tantæ discrimina mittere pugnæ
Iam uictum fama non uisi Cæsaris agmen
Pulsus ut armentis primo certamine taurus
Syluarum secreta petit, uacuosq; per agros
Exul in aduersis explorat cornua truncis,
Nec redit in pastus, nisi cum ceruice recepta
Excussi placuere tori, mox reddita uictor
Quoslibet in saltus comitantibus agmina tauris
Inuicto pastore trahit, sic uiribus impar
Tradidit Hesperiam, profugusq; per appula rura
Brundusii tutas conscendit Magnus in arces.
Vrbs est dictæis olim possessa colonis,
Quos profugos Creta uexere per æquora puppes
Cecropiæ, uictum mentitis Thesea uelis.
Hanc latus angustum iam se cogentis in arctum
Hesperiæ, tenuem producit in æquora linguam
Adriacas flexis claudit quæ cornibus undas,
Nec tamen hoc arctis immissum faucibus æquor
Portus erat, si non uiolentos insula coros
Exciperet saxis, lapsasq; refunderet undas.

H incillinc montes scopulosæ rupis aperto
O pposuit natura mari, flatusq; remouit,
V t tremulo starent contentæ fune carinæ,
H inc late patet omne fretum, seu uela ferantur
I n portus Corcyra tuos, seu læua petatur
I llyris Ionias uergens Epidaurus in undas.
H inc fuga nautarum, cum totas Adria uires
M ouit, & in nubes abiere ceraunia, cumq;
S pumoso calaber perfunditur æquore Sason.
E rgo ubi nulla fides rebus post terga relictis,
N ec licet ad duros martem conuertere Iberos,
C um mediæ iaceant immensis tractibus alpes,
T unc sobole ex tanta natum, cui firmior ætas,
A ffatur, mundi iubeo tentare recessus.
E uphraten, Nilumq; moue, quò nominis usq;
N ostri fama uenit, quas est uulgata per urbes
P ost me Roma ducem, sparsos per rura colonos
R edde mari Cilicas, Pharios hinc concute reges,
T igranemq; meum, Nec Pharnacis arma relinquas,
A dmoneo, neu tu populos utraq; uagantes
A rmenia, pontiq; feras per littora gentes,
R hiphæasq; manus, & quas tenet æquore denso
P igra palus Scythici patiens mæotica plaustri.
S ed quid plura moror? totos mea nate per ortus
B ella feres, totoq; urbes agitabis in orbe
P erdomitas, omnes redeant in castra triumphi,
E t uos qui latios signatis nomine fastos
P rimus in Epirum boreas agat, inde per arua
G raiorum, Macedumq; nouas, acquirite uires,
D um paci dat tempus hyems. sic fatur, & omnes

Iussa gerunt, soluuntq; cauas a' littore puppes.
At nunquam patiens pacis, longæq; quietis
Armorum, nequid fatis mutare liceret,
Assequitur, generiq; premit uestigia Cæsar.
Sufficerent alijs primo tot mœnia cursu
Rapta, tot oppressæ depulsis hostibus arces,
Ipsa caput mundi bellorum maxima merces
Roma capi facilis, sed Cæsar in omnia præceps
Nil actum credens, cum quid superesset agendum,
Instat atrox, & adhuc quamuis possederit omnem
Italiam, extremo sedeat quod littore Magnus,
Communem tamen esse dolet, nec rursus aperto
Vult hostes errare freto, sed molibus undas
Obstruit, & latum deiectis rupibus æquor.
Cedit in immensum cassus labor, omnia pontus
Haurit saxa uorax, montesq; immiscet arenis
Vt maris ægæi medias si celsus in undas
Depellatur Eryx, nullæ tamen æquore rupes
Emineant, uel si conuulso uertice Gaurus
Decidat in fundum penitus stagnantis Auerni.
Ergo ubi nulla uado tenuit sua pondera moles,
Tunc placuit cæsis innectere uincula syluis,
Roboraq; immensis late religare cathenis.
Tales fama canit tumidum super æquora Xerxem
Construxisse uias multum cum pontibus ausus,
Europamq; Asiæ, Sestonq; admouit Abydo,
Incessitq; fretum rapidi super Hellesponti,
Non eurum, Zephyrumq; timens, cum uela, ratesq;
In medium deferret Athon, sic ora profundi
Arctantur casu nemorum, tunc aggere multo

Surgit

S urgit opus, longæq; tremunt super æquora turres.
P ompeius tellure noua compressa profundi
O ra uidens, curis animum mordacibus angit,
V t reseret pelagus, spargatq; per æquora bellum.
S æpe noto plenæ, tensisq; rudentibus actæ
I psa maris per claustra rates fastigia molis
D iscussere salo, spatiumq; dedere carinis,
T ortaq; per tenebras ualidis balista lacertis
M ultifidas iaculata faces, ut tempora tandem
F urtiuæ placuere fugæ, ne littora clamor
N auticus exagitet, neu buccina diuidat horas,
N eu tuba præmonitos perducat ad æquora nautas,
P ræcepit socijs. iam cœperat ultima uirgo
P hœbum laturas ortu præcedere chelas,
C um taciti soluêre rates, non anchora uoces
M ouit, dum spissis auellitur uncus arenis,
D um iuga curuantur mali, dumq; ardua pinus
E rigitur, pauidi classis siluere magistri.
S trictaq, pendentes deducunt carbasa nautæ,
N ec quatiunt ualidos, ne sibilet aura, rudentes.
D ux etiam uotis hoc te fortuna precatur,
Q uam retinere uetas, liceat sibi perdere saltem
I taliam. uix fata sinunt, nam murmure uasto
I mpulsum rostris sonuit mare, fluctuat unda,
T otq; carinarum permistis æquora sulcis.
E rgo hostes portis, quas omnes soluerat urbis
C um fato conuersa fides, murisq; recepti,
P ræcipiti cursu flexi per cornua portus
O ra petunt, pelagusq; dolent contingere classes.
H eu pudor exigua est fugiens uictoria Magnus.

Anguſtus puppes mittebat in æquora limes
Arctior euboicæ quæ Calcida uerberat unda.
Hic hæſere rates geminæ, claſſiq; paratas
Excæpere manus tractóq; in littora bello
Hic primum rubuit ciuili ſanguine Nereus.
Cætera claſſis abit ſummis ſpoliata carinis,
Vt pagaſæa ratis peteret cum Phaſidos undas,
Cyaneas tellus emiſit in æquora cautes,
Rapta puppe minor ſubducta eſt montibus Argo,
Vanáq; percuſſit pontum ſymplegas inanem,
Et ſtatura redit. iam Phœbum urgere monebat
Non idem eoi color ætheris, albáq; non dum
Lux rubet, & flammas propioribus eripit aſtris,
Et iam Pleias habet, flexi iam plauſtra bootæ
In faciem puri redeunt languentia cœli,
Maiorésq; latent ſtellæ, calidúmq; refugit
Lucifer ipſe diem, pelagus iam Magne tenebas
Non ea fata ferens, quæ, cum ſuper æquora toto
Prædonem ſequerere mari, laſſata triumphis
Deſtituit fortuna tuis, cum coniuge pulſus
Et natis, totósq;, trahens in bella penates.
Vadis adhuc ingens populis comitantibus exul.
Quæritur indignæ ſedes longinqua ruinæ.
Non quia te ſuperi patrio priuare ſepulchro
Maluerint, phariæ buſto damnatur arenæ,
Parcitur heſperiæ. procul hoc ut in orbe remoto
Abſcondat fortuna nefas, romanáq; tellus
Immaculata ſui ſeruetur ſanguine Magni.

M·ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER TERTIVS.

P Ropulit ut classem uelis cedẽtibus auster
Incumbẽs, mediumq; rates tenuere profundum,
Omnis in ionios spectabat nauita fluctus,
Solus ab hesperia non flexit lumina terra
Magnus, dum patrios portus, dum littora nunquam
Ad uisus reditura suos, tectumq; cacumen
Nubibus, & dubios cernit uanescere montes.
Inde soporifero cesserunt languida somno
Membra ducis, diri tum plena horroris imago
Visa caput mœstum per hiantes Iulia terras
Tollere, & accenso furialis stare sepulchro.
Sedibus elisiis, campoq; expulsa piorum,
Ad stygias inquit tenebras, manesq; nocentes
Post bellum ciuile trahor. uidi ipsa tenentes
Eumenidas quaterent quas uestris lampadas armis.
Præparat innumeras puppes Acherontis adusti
Portitor, in multas laxantur tartara pœnas.
Vix operi cunctæ dextra properante sorores
Sufficiunt, lassant rumpentes stamina parcas.
Coniuge me lætos duxisti Magne triumphos,
Fortuna est mutata toris, semperq; potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos.
Ennupsit tepido pellex Cornelia busto.
Hæreat illa tuis per bella, per æquora signis,

Dum non securos liceat mihi rumpere somnos,
Et nullum uestro uacuum sit tempus amori,
Sed teneat, Cæsarq́; dies, & Iulia noctes.
Me non lethææ coniux obliuia ripæ
Immemorem fecere tui, regesq́; silentum
Permisere sequi. ueniam te bella gerente
In medias acies, nunquam tibi Magne per umbras,
Perq́; meos manes generum non esse licebit.
Abscindis frustra ferro tua pignora, bellum
Te faciet ciuile meum. sic fata, refugit
Vmbra per amplexus trepidi delapsa mariti.
Ille Dei quamuis cladem, manesq́; minentur,
Maior in arma ruit certa cum mente malorum.
Ecquid (ait) uani terremur imagine uisus?
Aut nihil est sensus animis à morte relictum,
Aut mors ipsa nihil, Titan iam pronus in undas
Ibat, & igniferi tantum demerserat orbis,
Quantum deesse solet lunæ, seu plena futura est,
Seu iam plena fuit. tunc obtulit hospita tellus
Puppibus accessus faciles, legêre rudentes,
Et posito remis petierunt littora malo.
Cæsar, ut emissas uenti rapuere carinas,
Absconditq́; fretum classes, & littore solus
Dux stetit hesperio, non illum gloria pulsi
Lætificat Magni, queritur quod tuta per æquor
Terga ferant hostes, neq; enim iam sufficit ulla
Præcipiti fortuna uiro, nec uincere tanti,
Vt bellum differret, erat. tum pectore curas
Expulit armorum, paciq́; intentus agebat,
Quoq́; modo uanos populi conciret amores.

Gnarus, & irarum causas, & summa fauoris
Annonæ momenta trahi. nanq; asserit urbes
Sola fames, emiturq; metus, cum segne potentes
Vulgus alunt. nescit plebes ieiuna timere.
Curio sicanias transcendere iussus in urbes,
Qua mare tellurem subitis aut obruit undis,
Aut scidit, & medias fecit sibi littora terras.
Vis illic ingens pelagi, semperq; laborant
Aequora, ne rupti repetant confinia montes,
Bellaq; sardoas etiam sparguntur in oras.
Vtraq; frugiferis est insula nobilis aruis,
Nec plus hesperiam longinquis messibus ullæ,
Nec romana magis complerunt horrea terræ.
Vbere uix glebæ superat cessantibus austris
Cum medium nubes borea cogente sub axem
Effusis magnum Libye tulit imbribus annum.
Hæc ubi sunt prouisa duci, tunc agmina uictor
Non armata trahens, sed pacis habentia uultum
Tecta petit patriæ. pro' si remeasset in urbem,
Gallorum tantum populis, arctoq; subacta,
Quam seriem rerum longa præmittere pompa,
Quas potuit belli facies, ut uincula Rheno,
Oceanoq; daret, celsos ut Gallia currus
Nobilis, & flauis sequeretur mista Britanis.
Perdidit ó qualem uincendo plura triumphum.
Non illum lætis uadentem cœtibus urbes,
Sed tacitæ uidere metu. non constitit usquam
Obuia turba duci, gaudet tamen esse timori
Tam magno populis, & se nec mallet amari.
Iamq; & præcipites superauerat Anxuris arces,

E t qua pontinas uia diuidit uda paludes,
Qua sublime nemus, scythicæ qua regna Dianæ,
Quáq; iter est latijs ad summam fascibus Albam,
E xcelsa de rupe procul iam conspicat urbem,
A rctoi toto non uisam tempore belli,
M iratusq; suæ sic fatur mœnia Romæ.
T e'ne Deûm sedes non ullo marte coacti
D eseruere uiri? pro qua pugnabitur urbe?
D ij melius, quod non latias eous in oras
N unc furor incubuit, nec iuncto sarmata uelox
P annonio, dacisq; getes admistus habenti
T am pauidum tibi Roma ducem, fortuna peperat,
Quod bellum ciuile fuit. sic fatur, & urbem
A ttonitam terrore subit. nanq; ignibus atris
C reditur ut captæ rapturus mœnia Romæ,
S parsurusq; Deos. fuit hæc mensura timoris,
V elle putant quodcunq; potest, non omina festa,
N on fictas læto uoces simulare tumultu,
V ix odisse uacat. Phœbea palatia complet
T urba patrum, nullo cogendi iure Senatus
E' latebris educta suis, non consule sacræ
F ulserunt sedes, non proxima lege potestas
P rætor adest, uacuæq; loco cessere Curules,
O mnia Cæsar erat, priuatæ curia uocis
T estis adest, sedere patres censere parati,
S i regnum, si templa sibi, iugulumq; Senatus,
E xiliumq; petat. melius, quod plura iubere
E rubuit, quam Roma pati. tamen exit in iram
V iribus an possent obsistere iura per unum
L ibertas experta uirum, pugnaxq; Metellus,

V t uidet ingenti saturnia templa reuelli
M ole, rapit gressus, & Cæsaris agmina rumpens,
A nte fores non dum reseratæ constitit ædis.
V sque adeo solus ferrum, mortem'q; timere
A uri nescit amor, pereunt discrimine nullo
A missæ leges, sed pars uilissima rerum
C ertamen mouistis opes, prohibens'q; rapina
V ictorem clara testatur uoce tribunus,
N on nisi per nostrum uobis percussa patebunt
T empla latus, nullas'q; feres nisi sanguine sacro
S parsas raptor opes, certe uiolata potestas
I nuenit ista Deos, Crassum'q; in bella secutæ
S æua tribunitiæ uouerunt prælia diræ.
D etege iá ferrum, neq; enim tibi turba uerenda est
S pectatrix scelerum, deserta stamus in urbe.
N on feret è nostro sceleratus præmia miles,
S unt quos prosternas populi, quæ mœnia dones.
P acis ad exhaustæ spolium non cogit egestas,
B ellum Cæsar habes. his magnam uictor in iram
V ocibus accensus, uanam spem mortis honestæ
C oncipis, haud inquit iugulo se polluet isto
N ostra Metelle manus, dignum te Cæsaris ira
N ullus honos faciet. te uindice tuta relicta est
L ibertas? non usque adeo permiscuit imis
L ongus summa dies, ut non, si uoce Metelli
S eruentur leges, malint à Cæsare tolli.
D ixerat, & non dum foribus cedente tribuno
A crior ira subit, sæuos circunspicit enses
O blitus simulare togam, tum Cotta Metellum
C ompulit audaci nimium desistere cœpto.

Libertas inquit populi, quem regna coërcent
Libertate perit, cuius seruaueris umbram
Si quicquid iubeare, uelis, tot rebus iniquis
Paruimus uicti, uenia est hæc sola pudoris,
Degeneris'q; metus, nil iam potuisse negari.
Ocyus auertat diri mala semina belli.
Damna mouent populos, si quos sua iura tuentur,
Non sibi, sed domino grauis est, quæ seruit, egestas.
Protinus abducto patuerunt templa Metello,
Tunc rupes tarpeia sonat, magno'q; reclusas
Testatur stridore fores, tunc conditus imo
Eruitur templo multis intactus ab annis
Romani census populi, quem punica bella,
Quem dederat Perses, quem uicti præda Philippi,
Quod tibi Roma fuga Pyrrhus trepidante reliquit,
Quo te Fabricius regi non uendidit auro,
Quicquid parcorum mores seruastis auorum,
Quod dites Asiæ populi misêre tributum,
Victori'q; dedit minoïa Creta Metello,
Quod Cato longinqua uexit super æquora Cypro.
Tunc orientis opes, captorum'q; ultima regum
Quæ Pompeianis prælata est gaza triumphis,
Egeritur, tristi spoliantur templa rapina,
Pauperior'q; fuit tunc primum Cæsare Roma.
Interea totum Magni fortuna per orbem
Secum casuras in prælia mouerat urbes.
Proxima uicino uires dat Græcia bello.
Phocaicas Amphisa manus, scopulosa'q; Cyrrha,
Parnasus'q; iugo misit desertus utroq;.
Bœoti coïere duces, quos impiger ambit

F atidica Cephisos aqua, cadmeaq; Dirce,
P isææq; manus, populusq; per æquora mittens
S icanijs Alpheus aquas, tunc Mænala liquit
A rcas, & Herculeam miles trachinius œthen.
T hesproti, Dryopesq; ruunt, quercusq; silentes
C haonio ueteres liquerunt uertice Sellæ.
E xhausit totas quamuis delectus Athenas,
E xiguæ Phœbea tenent naualia puppes,
T resq; petunt ueram credi Salamina carinæ.
I am dilecta Ioui centenis uenit in arma
C reta uetus populis, gnosasq; agitare pharetras
D octa, nec eois peior Gortyna sagittis.
T unc qui Dardaniam tenet Orithon, et uagus altis
D ispersus syluis Athamas, & nomine prisco
E ncheliæ uersi testantes funera Cadmi.
C olchis, & Adriacas spumans Absyrtos in undas,
E t Penei qui rura colunt, quorumq; labore
T hessalus Hæmoniam uomer proscindit Hiolcon.
I nde lacessitum primo mare, cum rudis Argo
M iscuit ignotas temerato littore gentes,
P rimaq; cum uentis, pelagiq; furentibus undis
C omposuit mortale genus, fatisq; per illam
A ccessit mors una ratem. tunc linquitur Hemus
T hracius, & populum Pholoë mentita biformem.
D eseritur Strymon tepido committere Nilo
B istonias consuetus aues, & barbara Cone
S armaticas ubi perdit aquas, sparsamq; profundo
M ultifidi Peucen unum caput alluit Istri,
M ysiaq;, & gelido tellus perfusa Caico
I dalis, & nimium glebis exilis Arisbe.

Quiq; colunt Pitanen, & quæ tua munera Pallas
Lugent damnatæ Phœbo uictore Celænæ,
Qua celer, & rectis descendens Marsya ripis,
Errantem Mæandron adit, mistusq; refertur,
Passaq; ab auriferis tellus exire metallis
Pactolon, qua culta secat non uilior Hermus,
Iliacæ quoq; signa manus, perituraq; castra
Ominibus petiere suis, nec fabula Troiæ
Continuit, phrygijq; ferens se Cæsar Iuli,
Accedunt Syriæ populi, desertus Orontes,
Et felix sic fama Ninos, uentosa Damascus,
Gazaq;, & arbusto palmarum diues Idume,
Et Tyros instabilis, pretiosaq; murice Sidon,
Has ad bella rates non flexo limite ponti,
Certior haud ullis duxit cynosura carinis.
Phœnices primi, famæ si creditur, ausi
Mansuram rudibus uocem signare figuris.
Non dum flumineas Memphis contexere biblos
Nouerat, & saxis tantum, uolucresq; feræq;.
Sculptaq; seruabant magicas animalia linguas.
Deseritur tauriq; nemus, persæaq; Tarsos,
Corycaumq; patens exesis rupibus antrum,
Mallos, & extremæ resonant naualibus Aegæ,
Itq; alix iusta iam non pyrata carina.
Mouit & eoos bellorum fama recessus
Qua colitur Ganges, toto qui solus in orbe
Hostia nascenti contraria soluere Phœbo
Audet, & aduersum fluctus impellit in eurum,
Hic ubi Pellæus post tethyos æquora ductor
Constitit, & magno uinci se fassus ab orbe est.

Quaq; ferens rapidum diuiso gurgite fontem
Vastis Indus aquis mistum non sentit Hydaspen,
Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos,
Et qui tingentes croceo medicamine crinem
Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis,
Quiq; suas struxere pyras, uiuiq; calentes
Conscendere rogos. prò quanta est gloria genti
Iniecisse manum fatis, uitaq; repletos
Quod superest, donasse deis. Venêre feroces
Cappadoces duri populus nunc cultor Amanni,
Armenusq; tenens uoluentem saxa Niphatem,
Aethera tangentes syluas liquere Coastræ.
Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.
Tum furor extremos mouit Romanus Orestas,
Carmanosq; duces, quorum deflexus in austrum
Aether, non totam mergi tamen aspicit Arcton,
Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.
Aethiopumq; solum, quod non premeretur ab ulla
Signiferi regione poli, nisi poplite lapso
Vltima curuati procederet ungula Tauri.
Quaq; caput rapido tollit cum Tigride magnus
Euphrates, quos non diuersis fontibus edit
Persis, & incertum, tellus si misceat amnes,
Quod potius sit nomen aquis, sed sparsus in agros
Fertilis Euphrates phariæ uice fungitur undæ.
At Tigrim subito tellus absorbet hiatu,
Occultosq; tegit cursus, rursusq; renatum
Fonte nouo flumen pelagi non abnegat undis,
Inter Cæsareas acies, diuersaq; signa

Pugnaces dubium Parthi tenuere fauorem
Contenti fecisse duos. tinxere sagittas
Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
Includit gelido, uastisq́; Hircania syluis.
Hinc Lacedæmonij moto gens aspera freno
Oeniochi, sæuisq́; affinis Sarmata Moschis,
Colchorum, qua rura secat ditissima Phasis,
Qua Crœso fatalis Halys, qua uertice lapsus
Riphæo Tanais diuersi nomina mundi
Imposuit ripis Asiæq́;, & terminus idem
Europæ, mediæ dirimens confinia terræ.
Nunc huc, nunc illuc, qua flectitur, ampliat orbem,
Quáq; fretum torrens Mæotidos egerit undas
Pontus, & herculeis aufertur gloria metis,
Oceanumq́; negat solas admittere Gades.
Hinc & Sidoniæ gentes, auroq́; ligatas
Substringens Arimaspe comas, hinc fortis Arius,
Longáq; Sarmatici soluens ieiunia belli,
Massagetes quò fugit equo, uolucresq́; Geloni.
Non cum memnonijs deducens agmina regnis
Cyrus, & effusis numerato milite telis
Descendit Perses, fraternúq; ultor amoris
Aequora cum tantis percussit classibus, unum
Tot reges habuere ducem, coiere nec unquam
Tam uariæ cultu gentes, tam dissona uulgi
Ora, tot immensæ comites missura ruinæ
Excitauit populos, & dignas funere magni
Exequias fortuna dedit, non corniger Hammon
Mittere marmaricas cessauit in arma cateruas.
Quicquid ab occiduis Libyæ patet arida Mauris,

Vsq; Paretonias coa ad littora syrtes,
Acciperet felix ne non semel omnia Cæsar,
Vincendum pariter Pharsalia præstitit orbem.
Ille ubi deseruit trepidantis mœnia Romæ,
Agmine nubiferam rapto supereuolat alpem.
Cumq; alij famæ populi terrore pauerent,
Phocaïs in dubijs ausa est seruare iuuentus
Non Graia leuitate fidem, signataq; iura,
Et causas, non fata sequi. tamen ante furorem
Indomitum, duramq; uiri deflectere mentem
Pacifico sermone parant, hostemq; propinquum
Orant cecropiæ prælata fronde Mineruæ.
Semper in externis populo communia uestro
Massiliam bellis testatur fata tulisse.
Comprensa est latijs quæcunq; annalibus ætas,
Et nunc ignoto siquos petis orbe triumphos,
Accipe deuotas externa in prælia dextras.
At si funestas acies, si dira paratis
Prælia discordes, lachrymas ciuilibus armis,
Secretumq; damus, tractentur uulnera nulla
Sacra manu. si cœlicolis furor arma dedisset,
Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes,
Non tamen auderet pietas humana uel armis,
Vel uotis prodesse Ioui, sortisq; deorum
Ignarum mortale genus, per fulmina tantum
Sciret adhuc cœlo solum regnare tonantem.
Adde quod innumeræ concurrunt undiq; gentes,
Nec sic horret iners scelerum contagia mundus,
Vt gladijs egeant ciuilia bella coactis.
Sit mens ista quidem cunctis, ut uestra recusent

F ata, nec hæc alius committat prælia miles,
C ui non conspecto languebit dextra parente?
T elaq; diuersi prohibebunt spargere fratres?
F inis adest rerum, si non committitis illis
A rma, quibus fas est, nobis hæc summa precandi
T erribiles aquilas, infestaq; signa relinquas
V rbe procul, nostrisq; uelis te credere muris,
E xcludiq; sinas admisso Cæsare bellum.
S it locus exceptus sceleri, Magnoq;, tibiq;
T utus, ut inuictæ fatum si consulat urbi,
F œdera si placeant, sit quo' ueniatis inermes.
V el cum tanta uocent discrimina martis iberi,
Q uid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
N ec momenta sumus. nunquam felicibus armis
V sa manus patriæ primis a' sedibus exul,
E t post tralatas exustæ phocidos arces,
M œnibus exiguis alieno in littore tuti
I llustrat quos sola fides. si claudere muros
O bsidione paras, & ui perfringere portas,
E xcepisse faces tectis, & tela parati
V ndarum raptos auersis fontibus haustus
Q uærere, & effossam sitientes lambere terram,
E t desit si larga Ceres, tunc horrida cerni,
F œdaq; contingi maculato attingere morsu,
N ec pauet hic populus pro libertate subire,
O bsessum pœno gessit quod Marte Saguntum.
P ectoribus rapti matrum, frustraq; trahentes
V bera sicca fame medios mittentur in ignes,
V xor et a' charo poscet sibi fata marito,
V ulnera miscebunt fratres, bellumq; coacti

Hoc potius ciuile gerent. sic Graia iuuentus
Finierat, cum turbato iam prodita uultu
Ira ducis tandem testata est uoce dolorem.
Vana mouet Graios nostri fiducia cursus,
Quamuis hesperium mundi properemus in axem,
Massiliam delere uacat. gaudete cohortes,
Obuia præbentur fatorum munere bella.
Ventus ut amittit uires, nisi robore densæ
Occurrant syluæ, spatio diffusus inani,
Vtq́; perit magnus nullis obstantibus ignis,
Sic hostes mihi deesse nocet, damnumq́; putamus
Armorum, nisi qui uinci potuere, rebellent.
Sed si solus eam dimissis degener armis,
Tunc mihi tecta patent, iam non excludere tantum,
Inclusisse uolunt, at enim contagia belli
Dira fugant, dabitis pœnas pro pace petita,
Et nihil esse meo discetis tutius æuo,
Quàm duce me bellum. sic postquam fatus ad urbem
Haud trepidam conuertit iter, tunc mœnia clausa
Conspicit, & densa iuuenum uallata corona.
Haud procul à muris tumulus surgentis in altum
Telluris, paruum diffuso uertice campum
Explicat, hæc patiens longo munimine cingi
Visa duci rupes, tutisq́; aptissima castris,
Proxima pars urbis celsam consurgit in arcem
Par tumulo, medijsq́; sedent conuallibus arua.
Tunc res immenso placuit statura labore,
Aggere diuersos uasto committere colles.
Sed prius ut totam, qua terra cingitur, urbem
Clauderet, à summis perduxit ad æquora castris

Longum Cæsar opus, fontesq́; , & pabula campi
Amplexus fossa densas tollentia pinnas
Cespitibus, crudaq́; extruxit brachia terra.
Iam satis hoc Graiæ memorandum contigit urbi,
Aeternumq́; decus, quod non impulsa, nec ipso
Strata metu, tenuit flagrantis in omnia belli
Præcipitem cursum, raptisq́; à Cæsare cunctis,
Vincitur una mora. quantum est quod fata tenentur,
Quodq́; uirum toti properans imponere mundo,
Hos perdit fortuna dies. tunc omnia late
Procumbunt nemora, & spoliantur robore syluæ,
Vt cum terra leuis mediam, uirgultaq́; molem
Suspendant, structa laterum compage ligatam
Artet humum, pressus ne cedat turribus agger.
Lucus erat longo nunquam uiolatus ab æuo
Obscurum cingens connexis aëra ramis,
Et gelidas alte summotis solibus umbras.
Hunc non ruricolæ panes, nemorumq́; potentes
Syluani, nymphæq́; tenent, sed barbara ritu
Sacra deûm, structæ diris altaribus aræ,
Omnisq́; humanis lustrata cruoribus arbos,
Siqua fidem meruit superos mirata uetustas,
Illis & uolucres metuunt insistere ramis,
Et lustris recubare feræ, nec uentus in illas
Incubuit syluas, excussaq́; nubibus atris
Fulgura non ullis frondem præbentibus auris,
Arboribus suus horror inest, tum plurima nigris
Fontibus unda cadit, simulachraq́; mœsta deorum
Arte carent, cæsisq́; extant informia truncis.
Ipse situs, putriq́; facit iam robore pallor

Attonitos.

A ttonitos, non uulgatis sacrata figuris
N umina sic metuunt, tantum terroribus addit
Q uos timeant non nosse Deos. iam fama ferebat
S æpe cauas motu terræ mugire cauernas,
E t procumbentes iterum consurgere taxos,
E t non ardentis fulgere incendia syluæ,
R oboráq; amplexos circunfluxisse dracones.
N on illum cultu populi propiore frequentant,
S ed cessere Deis, medio cum Phœbus in axe est,
A ut coelum nox atra tenet, pauet ipse sacerdos
A ccessus, dominumq; timet deprendere luci.
H anc iubet immisso syluam procumbere ferro,
N am uicina operi, belloq; intacta priore
I nter nudatos stabat densissima montes,
S ed fortes tremuere manus, motiq; uerenda
M aiestate loci, si robora sacra ferirent,
I n sua credebant redituras membra secures.
I mplicitas magno Cæsar torpore cohortes
V t uidit, primus raptam uibrare bipennem
A usus, & aëriam ferro proscindere quercum,
E ffatur merso uiolata in robora ferro,
I am nequis uestrum dubitet subuertere syluam,
C redite me fecisse nefas. tunc paruit omnis
I mperijs non sublato secura pauore
T urba, sed expensa superorum, & Cæsaris ira,
P rocumbunt orni, nodosa impellitur ilex,
S yluaq; Dodones, & fluctibus aptior alnus,
E t non plebeios luctus testata cupressus,
T unc primum posuere comas, & fronde carentes
A dmisere diem, propulsaq; robore denso

Sustinuit se sylua cadens. gemuere uidentes
Gallorum populi. muris sed clausa iuuentus
Exultat, quis enim læsos impune putaret
Esse Deos? seruat multos fortuna nocentes,
Et tantum miseris irasci numina possunt.
Vtq; satis cæsi nemoris, quæsita per agros
Plaustra ferunt, curuoq; soli cessantis aratro
Agricolæ raptis annum fleuere iuuencis.
Dux tamen impatiens hæsuri ad mœnia Martis
Versus ad Hispanas acies, extremaq; mundi
Iussit bella geri. stellatis axibus agger
Erigitur, geminasq; æquantes mœnia turres
Accipit, hæ nullo fixerunt robore terram,
Sed per iter longum causa repsere latenti.
Cum tantum nutaret onus, telluris inanes
Concussisse sinus quærentem erumpere uentum
Credidit, & muros mirata est stare iuuentus.
Illinc tela cadunt excelsas urbis in arces,
Sed maior graio Romana in corpora ferro
Vis inerat, neq; enim solis excussa lacertis
Lancea, sed tenso balistæ turbine rapta
Haud unum contenta latus transire, quiescit,
Sed pandens perq; arma uiam, perq; ossa relicta
Morte fugit, superest telo post uulnera cursus.
At saxum quoties ingenti uerberis ictu
Excutitur, qualis rupes, quam uertice montis
Abscidit impulsu uentorum adiuta uetustas,
Frangit cuncta ruens, nec tantum corpora pressa
Exanimat, totos cum sanguine dissipat artus,
Vt tamen hostiles densa testudine muros

Tecta subit uirtus, armis'q; innexa priores
Arma ferunt, galeam'q; extensus protegit umbo.
Quæ prius ex longo nocuerunt missa recessu,
Iam post terga cadunt, nec graiis flectere iactum
Aut facilis labor est longinqua ad tela parati,
Tormenti mutare modum. sed pondere solo
Contenti, nudis euoluunt saxa lacertis.
Dum fuit armorum series, ut grandine tecta
Innocua percussa sonant, sic omnia tela
Respuit. at postquam uirtus incensa uirorum
Perpetuam rupit defesso milite cratem,
Singula continuis cesserunt ictibus arma.
Tunc adoperta leui procedit uinea terra,
Sub cuius pluteis, & tecta fronte latentes,
Moliri nunc ima parant & uertere ferro
Mœnia, nunc Aries suspenso fortior ictu
Incussus densi compagem soluere muri
Tentat, & impositis unum subducere saxis.
Sed super & flammis, & magnæ fragmine molis,
Et sudibus crebris, & adusti roboris ictu
Percussæ cedunt crates, frustra'q; labore
Exhausto fessus repetit tentoria miles.
Summa fuit graijs starent ut mœnia uoti,
Vltro acies inferre parant, armis'q; coruscas
Nocturni texere faces, audax'q; iuuentus
Erupit, non hasta uiris, non letifer arcus,
Telum flamma fuit, rapiens'q; incendia uentus
Per romana tulit celeri munimina cursu.
Nec quamuis uiridi luctetur robore, lentas
Ignis agit uires, teda sed raptus ab omni

C onsequitur nigri spatiosa uolumina fumi,
N ec solum syluas, sed saxa ingentia soluit,
E t crudæ putri fluxerunt puluere cautes.
P rocubuit, maior'q; iacens apparuit agger.
S pes uictis telluris abit. placuit'q; profundo
F ortunam tentare mari, non robore picto
O rnatas decuit fulgens tutela carinas,
S ed rudis, & qualis procumbit montibus arbor,
C onseritur stabilis naualibus area bellis.
E t iam turrigeram Bruti comitata carinam
V enerat in fluctus Rhodani cum gurgite classis
S tœchados arua tenens, nec non & graia iuuentus
O mne suum fatis uoluit committere robur,
G randæuos'q; senes mistis armauit Ephœbis.
A ccepit non sola uiros, quæ stabat in undis,
C lassis, & emeritas repetunt naualibus alnos,
V t matutinos spargens super æquora Phœbus
F regit aquis radios, & liber nubibus æther,
E t posito borea, pacem'q; tenentibus austris
S eruatum bello iacuit mare, mouit ab omni
Q uisq; suam statione ratem, paribus'q; lacertis
C æsaris hinc puppes, hinc graio remige classis
T ollitur, impulsæ tonsis tremuere carinæ,
C rebra'q; sublimes conuellunt uerbera puppes.
C ornua romanæ classis, ualidæ'q; triremes,
Q uas'q; quater surgens extructi remigis ordo
C ommodet, & plures quæ mergunt æquora pinus,
M ultiplices cinxere rates. hoc robur aperto
O ppositum pelago, lunata classe recedunt
O rdine contentæ gemino creuisse liburnæ.

C elsior at cunctis Bruti prætoria puppis
V erberibus senis agitur, molemq́; profundo
I nuehit, & summis longe petit æquora remis.
V t tantum medij fuerat maris, utraq; classis
Quod semel excussis possit transcurrere tonsis,
I nnumeræ uasto miscentur in æthere uoces,
R emorumq́; sonus premitur clamore, nec ullæ
A udiri potuere tubæ. tunc cœrula uerrunt,
A tq; in transtra cadunt, & remis pectora pulsant.
V t primum rostris crepuerunt obuia rostra,
I n puppim rediere rates, emissáq; tela
A ëra texerunt, uacuumq́; cadentia pontum,
E tiam diductis extendunt cornua proris,
D iuersæq; rates laxata classe receptæ.
V t quoties æstus Zephyris, eurisq́; repugnat,
H uc abeunt fluctus, illuc mare, sic ubi puppes
S ulcato uarios duxerunt gurgite tractus,
Quod tulit illa ratis remis, hæc reppulit æquor.
S ed graijs habiles, pugnamq́; capessere pinus,
E t tentare fugam, nec longo frangere gyro
C ursum, nec tarde flectenti cedere clauo.
A t romana ratis stabilem præbere carinam
C ertior, & terræ similem bellantibus usum.
T unc in signifera residenti puppe magistro
B rutus ait, paterisńe acies errare profundo
A rtibus & certas pelagi? iam consere bellum,
P hocaicas medias rostris oppone carinas.
P aruit, obliquas & præbuit hostibus alnos.
T unc quæcunq; ratis tentauit robora Bruti,
I ctu uicta suo percussa, & capta cohæsit.

Ast alias manicæq; ligant, teretesq; catenæ,
Seq; tenent remis, tecto stetit æquore bellum.
Iam non excussis torquentur tela lacertis,
Nec longinqua cadunt iaculato uulnera ferro,
Miscenturq; manus, nauali plurima bello
Ensis agit, stat quisq; suæ de robore puppis
Pronus in aduersos ictus, multiq; perempti
In ratibus cecidere suis. cruor altus in undis
Spumat, & obducti concreto sanguine fluctus.
Et quas immissi traxerunt uincula ferri,
Has prohibent iungi conserta cadauera puppes,
Semianimes alij uastum subiere profundum,
Hauseruntq; suo permistum sanguine pontum,
Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes
Fractarum subita ratium periere ruina.
Irrita tela suas peragunt in gurgite cædes,
Et quodcunq; cadit frustrato pondere ferrum,
Exceptum medijs inuenit uulnus in undis.
Phocaicis romana ratis uallata carinis,
Robore diducto dextrum, læuumq; tuetur
Aequo marte latus, cuius dum pugnat ab alta
Puppe Tagus, graiumq; audax Aplustre retentat,
Terga simul pariter missis & pectora telis
Transigitur, medio concurrit pectore ferrum,
Et stetit incertus flueret quo uulnere sanguis,
Donec utrasq; simul largus cruor expulit hastas,
Diuisitq; animam, sparsitq; in uulnera letum.
Dirigit huc puppim miseri quoq; dextra Telonis
Qua nullam melius pelago turbante carinæ
Audiuere manum, nec lux est notior ulli

C rastina, seu Phœbum uideat, seu cornua lunæ
S emper uenturis componere carbasa uentis.
H ic latiæ rostro compagem ruperat alni,
P ila sed in medium uenêre trementia pectus,
A uertitq; ratem morientis dextra magistri.
D um cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
E xcipit immissum suspensa per ilia ferrum,
A ffixusq; rati telo retinente pependit.
S tant gemini fratres fœcundæ gloria matris,
Q uos eadem uarijs genuerunt uiscera fatis,
D iscreuit mors sæua uiros, unumq; relictum
A gnorunt miseri sublato errore parentes,
A eternus causam lachrymis tenet ille dolorem
S emper, & amissum fratrem lugentibus offert.
Q uorum alter mistis obliquo pectore remis
A usus romanæ graia de puppe carinæ
I niectare manum, sed eam grauis insuper ictus
A mputat, illa tamen nixu, quo prenderat, hæsit,
D iriguitq; tenens strictis immortua neruis.
C reuit in aduersis uirtus, plus nobilis iræ
T runcus habet, fortiq; instaurat prælia læua,
R apturusq; suam procumbit in æquora dextram,
H æc quoq; cum toto manus est abscissa lacerto.
I am clypeo, telisq; carens, non conditur ima
P uppe, sed expositus, fraternaq; pectore nudo
A rma tegens, crebra confixus cuspide perstat,
T elaq; multorum leto casura suorum
E merita iam morte tenet. tum uulnere multo
E ffugientem animam lassos collegit in artus,
M embraq; contendit toto quæcunq; manebat

Sanguine, & hostilem defectis robore membris
Insiluit solo nociturus pondere puppim.
Strage uirûm cumulata ratis, multóq; cruore
Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus.
At postquam ruptis pelagus compagibus hausit,
Ad summos repleta foros descendit in undas,
Vicinum inuoluens contorto uertice pontum.
Aequora discedunt mersa diducta carina,
Inq; locum puppis cecidit mare, multáq; ponto
Præbuit illa dies uarij miracula fati.
Ferrea dum puppi rapidos manus inserit uncos,
Affixit Lycidam mersus foret ille profundo,
Sed prohibent socij, suspensáq; crura retentant,
Scinditur auulsus, nec sicut uulnere sanguis
Emicuit lentus, ruptis cadit undiq; uenis,
Discursúsq; animæ diuersa in membra meantis
Interceptus aquis. nullius uita perempti
Est tanta dimissa uia. pars ultima trunci
Tradidit in letum uacuos uitalibus artus.
At tumidus qua pulmo iacet, qua uiscera feruent,
Hæserunt ibi fata diu, luctatáq; multum
Hac cum parte uiri uix omnia membra tulerunt,
Dum nimium pugnax unius turba carinæ
Incumbit prono lateri, uacuámq; relinquit,
Qua caret hoste, ratem, congesto pondere puppis
Versa caua texit pelagus, nautásq; carina,
Brachia nec licuit uasto iactare profundo,
Sed clauso periere mari. tunc unica diri
Conspecta est leti facies. cum forte natantem
Diuersæ rostris iuuenem fixere carinæ,

D iscessit medium tam uastos pectus ad ictus,
N ec prohibere ualent obtritis ossibus artus,
Q uo minus æra sonent, eliso uentre per ora
E iectat saniem permistus uiscere sanguis.
P ostquam inhibent remis puppes, ac rostra recedunt,
D eiectum in pelagus perfosso pectore corpus
V ulneribus transmisit aquas. pars maxima turbæ
N aufragæ iactatis morti obluctata lacertis,
P uppis ad auxilium sociæ concurrit. at illi
R obora cum uetitis prensarent altius ulnis,
N utaret'q; ratis populo peritura recepto,
I mpia turba super medios ferit ense lacertos
B rachia linquentes graia pendentia puppe,
A' manibus cecidere suis, non amplius undæ
S ustinuere graues in summo gurgite truncos.
I am'q; omni fusis nudato milite telis,
I nuenit arma furor, remum contorsit in hostem
A lter, at hi totum ualidis aplustre lacertis,
A uulsas'q; rotant excusso remige sedes,
I n pugnam fregere rates. sidentia pessum
C orpora cæsa tenent, spoliant'q; cadauera ferro.
M ulti inopes teli, iaculum letale reuulsum
V ulneribus traxere suis, & uiscera læua
O ppressere manu, ualidos dum præbeat ictus
S anguis, & hostilem cum torserit excat, hastam.
N ulla tamen plures hoc edidit æquore clades,
Q uàm pelago diuersa lues, nam pinguibus ignis
A ffixus tedis, & tecto sulfure uiuax
S pargitur, ac faciles præbere alimenta carinæ
N unc pice, nunc liquida rapuere incendia cera

N ec flammas superant undæ, sparsisq; per æquor
I am ratibus, fragmenta ferus sibi uendicat ignis.
H ic recipit fluctus, extinguat ut æquore flammas,
H i ne mergantur, tabulis ardentibus hærent.
M ille modos inter leti, mors una timori est,
Q ua cœpere mori, nec cessat naufraga uirtus.
T ela legunt deiecta mari, ratibusq; ministrant,
I ncertasq; manus ictu languente per undas
E xercent, nunc rara datur si copia ferri,
V tuntur pelago, sæuus complectitur hostem
H ostis, & implicatis gaudent subsidere membris,
M ergentesq; mori. pugna fuit unus in illa
E ximius Phoceus animam seruare sub undis,
S crutariq; fretum, siquid mersisset arenis,
E t nimis affixos unca conuellere morsus,
A dductum quoties non senserat anchora funem.
H ic ubi compressum penitus deduxerat hostem
V ictor, & incolumis summas remeabat ad undas,
S ed, se per uacuos credit dum surgere fluctus,
P uppibus occurrit, tandemq; sub æquore mansit.
H i super hostiles iecerunt brachia remos,
E t ratium tenuere fugam, non perdere letum
M axima cura fuit, multus sua uulnera puppi
A ffixit moriens, & rostris abstulit ictus.
S. tantem sublimi Tyrrhenum culmine proræ
L ygdamus excussæ balearis tortor habenæ
G lande petens, solido fregit caua tempora plumbo.
S edibus expulsi, postquam cruor omnia rupit
V incula, procurrunt oculi, stat lumine rapto
A ttonitus, mortisq; illas putat esse tenebras.

At poſtquam membris ſenſit conſtare uigorem,
Vos (ait) o' ſocij ſicut tormenta ſoletis,
Me quoq; mittendis rectum componite telis.
Egere quod ſupereſt animæ Tyrrhene per omnes
Bellorum caſus, ingentem militis uſum
Hoc habet ex magna defunctum parte cadauer,
Viuentis feriere loco. ſic fatus in hoſtem
Cæca tela manu, ſed non tamen irrita mittit.
Excipit hæc iuuenis generoſi ſanguinis Argus,
Qua iam non medius deſcendit in ilia uenter,
Adiuuit'q; ſuo procumbens pondere ferrum.
Stabat diuerſa uictæ iam parte carinæ
Infelix Argi genitor, non ille iuuentæ
Tempore phocaicis ulli ceſſurus in armis,
Victum æuo robur cecidit, feſſus'q; ſenecta
Exemplum, non miles erat, qui funere uiſo
Sæpe cadens longæ ſenior per tranſtra carinæ,
Peruenit ad puppim, ſpirantes'q; inuenit artus.
Non lachrymæ cecidere genis, non pectora tundit,
Diſtentis toto riguit ſed corpore palmis,
Nox ſubit, atq; oculos uaſtæ obduxere tenebræ,
Et miſerum cernens agnoſcere deſinit Argon.
Ille caput labens, & iam languentia colla
Viſo patre leuat, uox fauces nulla ſolutas
Proſequitur, tacito tantum petit oſcula uultu,
Inuitat'q; patris claudenda ad lumina dextram.
Vt torpore ſenex caruit, uires'q; cruentus
Cœpit habere dolor, non perdam tempora dixit
A' ſæuis permiſſa Deis, iugulum'q; ſenilem
Confodiam, ueniam miſero concede parenti

A rge, quod amplexus, extrema quod oscula fugi,
N on dum destituit calidus tua uulnera sanguis,
S emianimisq; iaces, & adhuc potes esse superstes.
S ic fatus, quamuis capulum per uiscera nussi
P olluerat gladij, tamen alta sub æquora tendit
P ræcipiti saltu. letum præcedere nati
F estinantem animam morti non credidit uni.
I nclinant iam fata ducum. nec iam amplius anceps
B elli casus erat, graiæ pars maxima classis
M ergitur. ast aliæ mutato remige puppes
V ictores uexere suos, naualia paucæ
P ræcipiti tenuere fuga. quis in urbe parentum
F letus erat, quantus matrum per littora planctus.
C oniux sæpe sui confusis uultibus unda
C redidit ora uiri romanum amplexa cadauer,
A ccensisq; rogis miseri de corpore trunco
C ertauere patres. At Brutus in æquore uictor
P rimus cæsareis pelagi decus addidit armis.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER QVARTVS.

a T procul extremis terrarum Cæsar in oris
Martem sæuus agit non multa cæde nocentem,
M axima sed fati ducibus momenta daturum,
I ure pari rector castris Afranius illis,
A c Petreius erat, concordia duxit in æquas
I mperium commune uices, tutelaq́; valli
P eruigil alterno paret custodia signo.
H is præter latias acies erat impiger Astur,
V ectonesq́; leues, profugiq́; à gente uetusta
G allorum Celtæ miscentes nomen Iberis.
C olle tumet modico, leniq́; excreuit in altum
P ingue solum tumulo, super hunc fundata uetusta
S urgit Ilerda manu, placidis prælabitur undis
H esperios inter Sicoris non ultimus amnes,
S axeus ingenti quem pons amplectitur arcu
H ybernas passurus aquas. at proxima rupes
S igna tenet Magni, nec Cæsar colle minore
C astra leuat, medius dirimit tentoria gurges.
E xplicat hinc tellus campos effusa patentes
V ix oculo prendente modum, camposq́; coërcet
C inga rapax, uetitus fluctus, & littora cursu
O ceani pepulisse suo, nam gurgite misto,
Q ui præstat terris aufert tibi nomen Iberus.
P rima dies belli cessauit Marte cruento,
S pectandasq́; ducum uires, numerosaq́; signa

Exposuit, piguit sceleris, pudor arma furentum
Continuit, patriæq;, & ruptis legibus unum
Donauere diem. prono tum Cæsar olympo
In noctem subita circundedit agmina fossa,
Dum primæ præstant acies, hostemq; fefellit,
Et propè consertis obduxit castra maniplis.
Luce noua collem subito conscendere cursu
Qui medius tutam castris dirimebat Ilerdam,
Imperat, huc hostem pariter, terrorq; pudorq;
Impulit, & rapto tumulum prior agmine cepit.
His uirtus, ferrumq; locum promittit, at illis
Ipse locus miles rupes oneratus in altas
Nititur, aduersoq; acies in monte supina
Hæret, & in tergum casura umbone sequentis
Erigitur, nulli telum uibrare uacabat.
Dum labat & fixo firmat uestigia pilo,
Dum scopulos, stirpesq; tenent, atq; hoste relicto
Cædunt ense uiam, uidit lapsura ruina
Agmina dux, equitemq; iubet succedere bello,
Munitumq; latus læuo producere gyro.
Sic pedes ex facili, nulloq; urgente receptus,
Irritus & uictor subducto Marte pependit.
Hactenus armorum discrimina, cætera bello
Fata dedit uarijs incertus motibus aër.
Pigro bruma gelu, siccisq; aquilonibus hærens,
Aethere constricto pluuias in nube tenebat.
Vrebant montana niues, camposq; iacentes
Non duraturæ conspecto sole pruinæ,
Atq; omnis propior mergenti sydera cœlo
Aruerat tellus hyberno dura sereno.

S ed postquam uernus calidum Titana recepit,
S ydera respiciens dilapsæ portitor Helles,
A tq; iterum æquatis ad iustæ pondera libræ
T emporibus uicere dies, tunc sole relicto
C ynthia quo primum cornu dubitanda refulsit,
E xclusit boream, flammasq; accepit ab euro
I lle suo nubes quascunq; inuenit in axe,
T orsit in occiduum nabatheis flatibus orbem,
E t quas sentit Arabs, & quas gangetica tellus
E xhalat nebulas, quicquid concrescere primus
S ol patitur, quicquid cœli fuscator eoi
I ntulerat corus, quicquid defenderat Indos,
I ncendere diem nubes oriente remotæ,
N ec medio potuere graues incumbere mundo,
S ed nimbos rapuere fuga, uacat imbribus arctos
E t notus in solam calpem fluit humidus aër.
H ic ubi iam Zephyri fines, & summus olympi
C ardo tenet tethyn, uetitæ transcurrere densos
I nuoluere globos, congestumq; aëris atri
V ix recipit spatium, quod separat æthere terram.
I amq; polo pressæ largos densantur in imbres,
S pissatæq; fluunt, nec seruant fulmina flammas,
Q uamuis crebra micent, moriũtur fulgura nimbis.
H inc imperfecto complectitur aëra gyro
A rcus uix ulla uariatus luce colorem,
O ceanumq; bibit, raptosq; ad nubila fluctus
P ertulit, & cœlo diffusum reddidit æquor.
I amq; Pyrenææ, quas nunquam soluere Titan
E ualuit, fluxere niues, fractoq; madescunt
S axa gelu, tum, quæ solitis è fontibus exit,

Non habet unda uias, tam largas alueus omnis
A' ripis accepit aquas. iam naufraga campo
Cæsaris arma natant, impulsa'q; gurgite multo
Castra labant, alto restagnant flumina uallo.
Non pecorum raptus faciles, non pabula mersi
Vlla ferunt sulci, tectarum errore uiarum
Fallitur occultis sparsus populator in agris,
Iam'q; comes semper magnorum prima malorum
Sæua fames aderat, nullo'q; obsessus ab hoste
Miles eget, toto censu non prodigus emit
Exiguam cererem. prò lucri pallida tabes
Non deest prolato ieiunus uenditor auro.
Iam tumuli, colles'q; latent, iam flumina cuncta
Condidit una palus, uasta'q; uoragine mersit,
Absorpsit penitus rupes, ac tecta ferarum
Detulit, atq; ipsas hausit, subitis'q; frementes
Vorticibus contorsit equos, & reppulit æstus
Fortior Oceani, nec Phœbum surgere sentit
Nox subiecta polo, rerum discrimina miscet
Deformis cœli facies, iunctæ'q; tenebræ.
Sic mundi pars ima iacet, quam zona niualis,
Perpetuæ'q; premunt hyemes, non sydera cœlo
Vlla uidet, sterili non quicquam frigore gignit,
Sed glacie medios signorum temperat ignes.
Sic ò summe parens mundi, sic sorte secunda
Aequorei rector facias Neptune tridentis.
Et tu perpetuis impendas aëra nimbis,
Tu remeare uetes quoscunq; emiseris æstus,
Non habeant amnes decliuem ad littora cursum,
Sed pelagi referantur aquis, concussa'q; tellus

Laxet

Laxet iter fluuijs, hos campos Rhenus inundet,
Hos Rhodanus, uastos obliquent flumina fontes,
Riphæas huc solue niues, huc stagna, lacusq;,
Et pigras ubicunq; iacent, effunde paludes,
Et miseras bellis ciuilibus eripe terras.
Sed paruo fortuna uiri contenta pauore
Plena redit, solitóq; magis fauere secundi,
Et ueniam meruere Dei. iam rarior aër,
Et par Phœbus aquis densas in uellera nubes
Sparserat, & noctes uentura luce rubebant,
Seruatóq; loco rerum, discessit ab astris
Humor, & ima petit, quicquid pendebat aquarum.
Tollere sylua comas, stagnis emergere colles
Incipiunt, uisóq; die durescere ualles.
Vtq; habuit ripas Sicoris, camposq; reliquit,
Primum cana salix madefacto uimine paruam
Texitur in puppim, cæsóq; induta iuuenco
Vectoris patiens tumidum super emicat amnem.
Sic Venetus stagnante Pado fusóq; Britanus
Nauigat Oceano, sic cum tenet omnia Nilus,
Conseritur bibula memphitis cymba papyro.
His ratibus traiecta manus festinat utrinq;
Succisum curuare nemus, fluuijq; ferocis
Incrementa timens, non primis robora ripis
Imposuit, medios pontem distendit in agros.
Ac nequid Sicoris repetitis audeat undis,
Spargitur in sulcos, & scisso gurgite riuis
Dat pœnas maioris aquæ. postquam omnia fatis
Cæsaris ire uidet, celsam Petreius Ilerdam
Deserit, & noti diffisus uiribus orbis

Indomitos quærit populos, & semper in arma
Martis amore feros, & tendit in ultima mundi.
Nudatos Cæsar colles, desertáq; castra
Conspiciens, capere arma iubet, nec quærere pontem,
Nec uada, sed duris fluuium superare lacertis.
Paretur, rapuitq; ruens in prælia miles,
Quod fugiens timuisset iter, mox uda receptis
Membra fouent armis, gelidosq; a' gurgite cursu
Restituunt artus, donec decresceret umbra
In medium surgente die, iamq; agmina summa
Carpit eques, dubijq; fugæ, pugnæq; tenentur.
Attollunt campo geminæ iuga saxea rupes
Valle caua media, tellus hinc ardua celsos
Contitinuat colles, tutæ quos inter opaco
Anfractu latuere uiæ, quibus hoste potito
Faucibus, emitti terrarum in deuia martem,
Inq; feras gentes Cæsar uidet. ite sine ullo
Ordine ait, raptumq; fuga conuertite bellum,
Et faciem pugnæ, uultusq; inferte minaces,
Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte,
Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
Dixit, & ad montes tendentem præuenit hostem.
Illic exiguo paulum distantia uallo
Castra locant, postquam spatio languentia nullo
Mutua conspicuos habuerunt lumina uultus,
Et fratres, natosq; suos uidere, patresq;.
Deprensum est ciuile nefas, tenuere parumper
Ora metu, tantum nutu, motoq; salutant
Ense suos, mox ut stimulis maioribus ardens
Rupit amor leges, audet transcendere uallum,
Miles in amplexus effusas tendere palmas,

Hospitis ille ciet nomen, uocat ille propinquum,
Admonet hunc studijs consors puerilibus ætas,
Nec romanus erat, qui non agnouerat hostem.
Arma rigant lachrymis singultibus oscula rũpunt,
Et quamuis nullo maculatur sanguine miles,
Quæ potuit fecisse timet. quid pectora pulsas,
Quid uesane gemis? fletus quid fundis inanes?
Nec te sponte tua sceleri parère fateris?
Usqueadeó ne times, quem tu facis ipse timendum?
Classica dent bellum, sæuos tu neglige cantus,
Signa ferant, cessa, iam iam ciuilis Erinnys
Concidet, & Cæsar generum priuatus amabit.
Nunc ades æterno complectens omnia nexu
O rerum, mistiq; salus concordia mundi,
Et sacer orbis amor, magnum nunc sæcula nostra
Venturi discrimen habent, periere latébræ
Tot scelerum, populo uenia est erepta nocenti,
Agnouere suos. prò numine fata sinistro
Exigua requie tantas augentia clades
Pax erat, & miles castris permistus utrisq;
Errabat, duro concordes cespite mensas
Instituunt, & permisto libamina baccho,
Graminei luxere foci, iunctoq; cubili
Extrahit insomnes bellorum fabula noctes,
Quo primum steterint campo, qua lancea dextra
Exierit. dum quæ gesserunt fortia iactant,
Et dum multa negant, quod solum fata petebant,
Est miseris renouata fides, atq; omne futurum
Creuit amore nefas, nam postq̃ fœdera pacis
Cognita Petreio, seq;, & sua tradita uenum

C astra uidet, famulas scelerata ad prælia dextras
E xcitat, atq; hostes turba stipatus inermes
P ræcipitat castris, iunctosq; amplexibus ense
S eparat, & multo disturbat sanguine pacem.
A ddit ira ferox moturas prælia uoces,
I mmemor o patriæ, signorum oblite tuorum
N on potes hoc causæ miles præstare senatus
A ssertor uicto redeas ut Cæsare, certe
V t uincare potes, dum ferrum, incertaq; fata,
Q uiq; fluat, multo non deerit uulnere sanguis,
I bitis ad dominum? damnataq; signa feretis?
V tq; habeat famulos nullo discrimine Cæsar,
E xorandus erit? ducibus quoq; uita petenda est?
N unquam nostra salus pretium, mercesq; nefandæ
P roditionis erit, non hoc ciuilia bella
V t uiuamus, agunt, trahimur sub nomine pacis.
N on chalybem gentes penitus fugiente metallo
E ruerent, nulli uallarent oppida muri,
N on sonipes in bella ferox, non iret in æquor
T urrigeras classis pelago sparsura carinas,
S i bene libertas unquam pro pace daretur.
H ostes nempe meos sceleri iurata nefando
S acramenta tenent, at uobis uilior hoc est
V estra fides, quod pro causa pugnantibus æqua
E t ueniam sperare licet. pro dira pudoris
F œdera, nunc toto fatorum ignarus in orbe
M agne paras acies, mundiq; extrema tenentes
S ollicitas reges, cum forsan fœdere nostro
I am tibi sit promissa salus, sic fatur, & omnes
C oncussit mentes, scelerumq; reduxit amorem.

Sic ubi desuetæ sylvis in carcere clauso
Mansueuere feræ, & uultus posuere minaces,
Atq; hominem didicere pati, si torrida paruus
Venit in ora cruor, redeunt, rabiesq;, furorq;,
Admonitæq; tument gustato sanguine fauces,
Feruet, & à trepido uix abstinet ora magistro.
Itur in omme nefas, & quæ fortuna Deorum
Inuidia cæca bellorum in nocte tulisset,
Fecit monstra fides, inter mensasq;, torosq;
Quæ modo complexu fouerunt pectora, cædunt.
Et quamuis primo ferrum strinxere gementes,
Vt dextræ iusti gladius dissuasor adhæsit,
Dum feriunt, odere suos, animosq; labantes
Confirmant ictu, feruent iam castra tumultu,
Et scelerum turba rapiuntur colla parentum,
Ac uelut occultum pereat scelus, omnia monstra
In faciem posuere ducum, iuuat esse nocentes.
Tu Cæsar quamuis spoliatus milite multo
Agnoscis superos, neq; enim tibi maior in aruis
Aemathijs fortuna fuit, ne phocidos undis
Massiliæ, phario nec tantum est æquore gestum,
Hoc siquidem solo ciuilis crimine belli
Dux causæ melioris eris. polluta nefanda
Agmina cæde duces, iunctis committere castris
Non audent, altæq; ad mœnia rursus Ilerdæ
Intendere fugam, campos eques obuius omnes
Abstulit, & siccis inclusit collibus hostem.
Tunc inopes undæ prærupta cingere fossa
Cæsar auet, nec castra pati contingere ripas,
Aut circum largos curuari brachia fontes.

V t leti uidere uiam, conuersus in iram
P ræcipitem timor est, miles non utile clausis
A uxilium mactauit equos, tandemq; coactus
S pe posita damnare fugam, casurus in hostes
F ertur. ut effuso Cæsar decurrere passu
V idit, & ad certam deuotos tendere mortem,
T ela tene iam miles ait, ferrumq; ruenti
S ubtrahe, non ullo constet mihi sanguine bellum,
V incitur haud gratis iugulo qui prouocat hostem.
E n sibi uilis adest inuisa luce iuuentus
I am damno peritura meo, non sentiet ictus.
I ncumbet gladijs. gaudebit sanguine fuso.
D eserat hic feruor mentes. cadat impetus amens.
P erdant uelle mori. sic deflagrare minaces
I ncassum, & uetito passus languescere bello,
S ubstituit merso dum nox sua lumina Phœbo.
I nde ubi nulla data est miscendi copia martis,
P aulatim cadit ira ferox, mentesq; tepescunt.
S aucia maiores animos ut pectora gestant,
D um dolor est, ictusq; recens, & mobile neruis
C onamen calidus præbet cruor, ossaq; non dum
A dduxere cutem, si conscius ensis adacti
S tat uictor, tenuitq; manus, tum frigidus artus
A lligat, atq; animum subducto robore torpor,
P ostquam sicca rigens astrinxit uulnera sanguis.
I amq; inopes undæ primum tellure refossa
O ccultos latices, abstrusaq; flumina quærunt,
N ec solum rastris, durisq; ligonibus arua,
S ed gladijs fodere suis, puteusq; cauati
M ontis ad irrigui premitur fastigia campi.

Non se tam penitus, tam longe luce relicta
Merserit aſsyrij ſcrutator pallidus auri.
Non tamen aut tectis ſonuerunt curſibus amnes,
Aut micuere noui percuſſo pumice fontes,
Antra nec exiguo ſtillant ſudantia rore,
Aut impulſa leui turbatur glarea uena.
Tunc exhauſta ſuper multo ſudore iuuentus
Extrahitur, duris ſilicum laſſata metallis,
Quoq; minus poſſent ſiccos tolerare uapores
Quæſitæ fecaſtis aquæ, nec languida feſſi
Corpora ſuſtentant epulis, menſasq; peroſi
Auxilium fecere famem, ſi mollius aruum
Prodidit humorem pingues manus utraq; glebas
Exprimit ora ſuper, nigro ſi turbida limo
Colluuies immota iacet, cadit omnis in hauſtus
Certatim obſcœnos miles, moriensq; recepit
Quas nollet uicturus aquas, rituq; ferarum
Diſtentas ſiccant pecudes & lacte negato
Sordidus exhauſto ſorbetur ab ubere ſanguis.
Tunc herbas, frondesq; terunt, & rore madentes
Diſtringunt ramos, & ſiquos palmite crudo
Arboris aut tenera ſuccos preſſere medulla.
O fortunati fugiens quos barbarus hoſtis
Fontibus immiſto ſtrauit per rura ueneno.
Hos licet in fluuios ſaniem, tabemq; ferarum
Pallida dictæis Cæſar naſcentia ſaxis
Infundas aconita palàm, romana iuuentus
Non decepta bibet, torrentur uiſcera flamma,
Oraq; ſicca rigent ſquamoſis aſpera linguis,
Iam marcent uenæ, nulloq; humore rigatus

Aëris alternos angustat pulmo meatus,
Resciss'oq; nocent suspiria dura palato.
Pandunt ora siti, nocturnum'q; aëra captant,
Expectant imbres, quorum modo cuncta natabant
Impulsu, & siccis uultus in nubibus hærent,
Quo'q; magis miseros undæ ieiunia soluant,
Non super arentem Meroën, cancri'q; sub axe,
Qua nudi Garamantes arant, sedere sed inter
Stagnantem Sicorim, & rapidũ deprensus Iberũ
Spectat uicinos sitiens exercitus amnes.
Iam domiti cessere duces, pacis'q; petendæ
Author damnatis supplex Afranius armis,
Semianimes in castra trahens hostilia turmas
Victoris stetit ante pedes, seruata precanti
Maiestas non fracta malis, inter'q; priorem
Fortunam, casus'q; nouos gerit omnia uicti,
Sed ducis, & ueniam securo pectore poscit.
Si me degeneri strauissent fata sub hoste,
Non deerat fortis rapiendo dextera læto.
At nunc sola mihi est orandæ causa salutis,
Dignum donanda Cæsar te credere uita.
Non partis studijs agimur, nec sumpsimus arma
Consilijs inimica tuis, nos denuq; bellum
Inuênit ciuile duces, causæ'q; priori,
Dum potuit, seruata fides, nil fata moramur,
Tradimus hesperias gentes, aperimus eoas,
Securum'q; orbis patimur post terga relicti,
Nec cruor effusus campis tibi bella peregit,
Nec ferrum, lassæ'q; manus, hoc hostibus unum
Quod uincas, ignosce tuis, nec magna petuntur,

O tia des fessis, uitam patiaris inermes
D egere, quam tribuis, campis prostrata iacere
A gmina nostra putes, nec enim felicibus armis
M isceri damnata decet, partemq; triumphi
C apto: ferre tui, turba hæc sua fata peregit,
H oc petimus, uictos ne tecum uincere cogas.
D ixerat. At Cæsar facilis, uultuq; serenus
F lectitur, atq; usum belli, pœnamq; remittit.
V t primum iustæ placuerunt fœdera pacis,
I ncustoditos decurrit miles ad amnes,
I ncumbit ripis, permissaq; flumina turbat.
C ontinuus multis subitarum tractus aquarum
A ëra non passus uacuis discurrere uenis,
A rctauit, clausitq; animam, nec feruida pestis
C edit adhuc, sed morbus egens iam gurgite plenis
V isceribus sibi poscit aquas, mox robora neruis,
E t uires rediere uiris. O prodiga rerum
L uxuries nunquam paruo contenta paratu,
E t quæsitorum terra, pelagoq; ciborum
A mbitiosa fames & lautæ gloria mensæ,
D iscite, quàm paruo liceat producere uitam,
E t quantum natura petat, non erigit ægros
N obilis ignoto diffusus consule Bacchus,
N on auro, murrhaq; bibunt, sed gurgite puro
V ita redit, satis est populis fluuiusq;, ceresq;.
H eu miseri qui bella gerunt, tunc arma relinquens
V ictori miles spoliato pectore tutus,
I nnocuusq; suas curarum liber in urbes
S pargitur. ó quantum donata pace potitos
E xcussis nunquam ferrum uibrasse lacertis

P œnituit tolerasse sitim, frustráq; rogasse
P rospera bella Deos, nempe usis marte secundo
T ot dubiæ restant acies, tot in orbe labores,
V t nunquam fortuna labet successibus anceps
V incendum toties, terras fundendus in omneis
E st cruor, & Cæsar per tot sua fata sequendus.
F elix qui potuit mundi nutante ruina
Q uo iaceat iam scire loco, non prælia fessos
V lla uocant, certos non rumpunt classica somnos,
I am coniux, natíq; rudes, & sordida tecta,
E t non deductos recipit sua terra colonos.
H oc quoq; securis oneris fortuna remisit,
S ollicitus menti quod abest pauor, ille salutis
E st author, dux ille fuit. sic prælia soli
F elices nullo spectant ciuilia uoto.
N on eadem belli totum fortuna per orbem
C onstitit, in partes aliquid sed Cæsaris ausa est,
Q ua maris adriaci longas ferit unda Salonas,
E t tepidum in molles Zephyros excurrit Iader.
I llic bellaci confisus gente Curetum,
Q uos alit adriaco tellus circunflua ponto,
C lauditur extrema residens Antonius ora,
C autus ab incursu belli, si sola recedat,
E xpugnat quæ tuta, fames, non pabula tellus
P ascendis submittit equis, non proferit ullam
F laua ceres segetem, spoliabat gramine campum
M iles, & attonso miseris iam dentibus aruo
C astrorum siccas de cespite uulserat herbas.
V t primum aduersæ socios in littore terræ,
E t Basilum uidere ducem, noua furta per æquor

E xquisita fugæ, neq; enim de more carinas
E xtendunt, puppesq́; leuant, sed firma gerendis
M olibus insolito contexunt robora ductu.
N anq; ratem uacuæ sustentant undiq; cuppæ,
Q uarum porrectis series constricta cathenis,
O rdinibus geminis obliquas excipit alnos,
N ec gerit expositum telis in fronte patenti
R emigium, sed quod trabibus circundedit æquor,
H oc ferit, & taciti præbet miracula cursus,
Q uod nec uela ferat, nec apertas uerberet undas,
T unc freta seruantur, dum se decliuibus undis
A estus agat, refluoq́; mari nudentur arenæ.
I amq́; relabenti crescebant littora ponto,
M issa ratis prono defertur lapsa profundo,
E t geminæ comites, cunctas super ardua turris
E minet, & tremulis tabulata minantia pinnis.
N oluit illyricæ custos Octauius undæ
C onfestim tentare ratem, celeresq́; carinas
C ontinuit, cursu crescat dum præda secundo,
E t temere ingressos repetendum inuitat ad æquor
P ace maris, sic dum pauidos formidine ceruos
C laudat odoratæ metuentes aëra pennæ,
A ut dum dispositis attollat retia uaris
V enator, tenet ora leuis clamosa molossi,
S partanos, cretasq́; ligat, nec creditur ulli
S ylua canu, nisi qui presso uestigia rostro
C olligit, & præda nescit latrare reperta
C ontentus tremulo monstrasse cubilia loro.
N ec mora complentur moles, auidæq; petitis
I nsula deseritur ratibus, quo tempore primas

Impedit ad noctem iam lux extrema tenebras.
At Pompeianus fraudes innectere ponto
Antiqua parat arte Cilix, passus'q; uacare
Summa freti medio suspendit uincula ponto,
Et laxas fluitare sinit, religat'q; cathenas
Rupis ab illyricæ scopulis, nec prima, nec illa,
Quæ sequitur, tardata ratis, sed tertia moles
Hæsit, & ad cautes adducto fune secuta est.
Impendent caua saxa mari, ruitura'q; semper
Stat mirum moles, & syluis æquor inumbrat,
Huc fractas Aquilone rates, submersa'q; pontus
Corpora sæpe tulit, cæcis'q; abscondit in antris
Restituit raptus tectum mare, cum'q; cauernæ
Euomuere fretum, contorti uorticis undæ
Taurominitanam uincunt feruore Charybdim.
Hic opiterginis moles onerata colonis
Constitit, hanc omni puppes statione solutæ
Circueunt, alij rupes, ac littora complent.
Vulteius tacitas sensit sub gurgite fraudes,
Dux erat ille ratis, frustra qui uincula ferro
Rumpere conatus, poscit spe prælia nulla
Incertus qua terga daret, qua pectora bello.
Hoc tamen in casu quantum deprensa ualebat
Effecit uirtus inter tot millia captæ
Circunfusa rati, & plenam uix inde cohortem
Pugna fuit non longa quidem, nam condidit atra
Nox lucem dubiam, pacem'q; habuere tenebræ.
Tunc sic attonitam, uentura'q; fata pauentem
Rexit magnanima Vulteius uoce cohortem,
Libera non ultra parua quàm nocte iuuentus

Consulite extremis angusto tempore rebus,
Vita breuis nulli superest, qui tempus in illa
Quærendæ sibi mortis habet, nec gloria leti
Inferior iuuenes admoto occurrere fato.
Omnibus incerto uenturæ tempore uitæ
Par animi laus est, & quos speraueris annos
Perdere, & extremæ momentum abrumpere lucis.
Accersas dum fata manu, non cogitur ullus
Velle mori, fuga nulla patet, stant undiq; nostris
Intenti ciues iugulis, decernite letum,
Et metus omnis abest, cupias quodcunq; necesse est.
Non tamen in cæca bellorum nube cadendum est,
Aut cum permistis acies sua tela tenebris
Inuoluunt, conserta iacent cum corpora campo,
In medium mors omnis abit, perit obruta uirtus,
Nos in conspicua socijs, hostiq; carina
Constituere Dei, præbebunt æquora testes,
Præbebunt terræ, summis dabit insula saxis,
Spectabunt geminæ diuerso è littore partes.
Nescio quod nostris magnum, & memorabile fatis
Exemplum fortuna paras, quæcunq; per æuum
Exhibuit monimenta fides, seruataq; ferro
Militiæ pietas transibit nostra iuuentus.
Nanq; suis pro te gladijs incumbere Cæsar
Esse parum scimus, sed non maiora supersunt
Obsessis tanti quæ pignora demus amoris.
Abscidit nostræ multum sors inuida laudi,
Quod non cum senibus capti, natisq; tenemur.
Indomitos sciat esse uiros, timeatq; furentes.
Et morti faciles animos, & gaudeat hostis

Non plures hæsisse rates, tentare parabunt
Fœderibus, turpiq́; uolent corrumpere uita.
O utinam quo plus habeat mors unica famæ,
Promittant ueniam, iubeant sperare salutem,
Ne nos, cum calido fodiemus uiscera ferro,
Desperasse putent, magna uirtute merendum est,
Cæsar ut amissis inter tot millia paucis
Hoc damnum, cladem'q; uocet, dent fata recessum,
Emittant'q; licet, uitare instantia nolim.
Proieci uitam comites, totus'q; futuræ
Mortis agor stimulis, furor est, agnoscere solis
Permissum est, quos iam tangit uicinia fati,
Victuros'q; Dei cælant ut uiuere durent,
Felix esse mori. sic cunctas sustulit ardor
Nobilium mentes iuuenum, cum sydera cœli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent, flexo'q, Vrsæ temone pauerent,
Idem cum fortes animos præcepta subissent
Optauere diem, nec se gnis mergere ponto
Tunc erat astra polus, nam sol Ledæa tenebat
Sydera uicino cum lux altissima cancro est,
Nox tum thessalicas urgebat parua sagittas.
Detegit orta dies stantes in rupibus istros,
Pugnaces'q; mari graia cum classe liburnos.
Tentauere prius suspenso uincere bello
Fœderibus, fieret captis si dulcior ipsa
Mortis uita mora, stabat deuota iuuentus
Damnata iam luce ferox, secura'q; pugnæ
Permisso sibi fine manu, nulli'q; tumultus
Excussere uiris mentes ad summa paratas,

Innumerasq́; simul pauci, terraq́; mariq;
Sstinuere manus, tanta est fiducia mortis.
Vtq́; satis bello uisum est fluxisse cruoris,
Versus ab hoste furor, primus duxi pse catrinæ
Vlteius iugulo poscens iam fata retecto,
En quis ait iuuenum est, cuius sit dextra cruore
Digna meo, certaq́; fide per uulnera nostra
Testetur se uelle mori. nec plura locuto
Viscera non unus iandudum transigit ensis.
Collaudat cunctos, sed eum, cui uulnera prima
Debebat grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alij, totumq́; in partibus unis
Bellorum fecere nefas sic semine Cadmi
Emicuit dircæa cohors, ceciditq́; suorum
Vulneribus, dirum thebanis fratribus omen,
Phasidos & campis insomni dente creati
Terrigenæ, missa magicis è cantibus ira
Cognato tantos implerunt sanguine sulcos,
Ipsaq́; inexpertis, quod primum fecerat, herbis
Expauit Medea nefas. sic mutua pacti
Fata cadunt iuuenes, nimiumq́; in morte uirorum
Mors uirtutis habet, pariter sternuntq́;, caduntq;
Vulnere letali, nec quenquam dextra fefellit
Cum feriat moriente manu, nec uulnus adactis
Debetur gladijs, percussum est pectore ferrum,
Et iugulis pressere manum, cum sorte cruenta
Fratribus incurrunt fratres, natusq́; parenti.
Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra
Exegere enses, pietas ferientibus una
Non repetisse fuit iam latis uiscera lapsa

Semianimes traxere foris, multum'q; cruoris
Infudere mari, deſpectam cernere lucem,
Victores'q; ſuos uultu ſpectare ſuperbo,
Et mortem ſentire iuuat. iam ſtrage cruenta
Conſpicitur cumulata ratis, buſtis'q; remittunt
Corpora uictores ducibus mirantibus ulli
Eſſe ducem tanti, nullam maiore locuta eſt
Ore ratem totum diſcurrens fama per orbem.
Non tamen ignauæ poſt hæc exempla uirorum
Percipient gentes, quàm ſit non ardua uirtus
Seruitium fugiſſe manu, ſed regna timentur
Ob ferrum, & ſæuis libertas uritur armis,
Ignorat'q; datos, ne quiſquam ſeruiat, enſes.
Mors utinam pauidos uitæ ſubducere nolles,
Sed uirtus te ſola daret. non ſegnior illo
Marte fuit, qui tunc libycis axarſit in aruis.
Nanq; rates audax lilybæo littore ſoluit
Curio, nec forti uelis Aquilone recepto
Inter ſemirutas magnæ Carthaginis arces,
Et Clupeam tenuit ſtationis littora notæ,
Primáq; caſtra locat cano procul æquore, qua ſe
Bagrada lentus agit ſiccæ ſulcator arenæ.
Inde petit tumulos, exceſas'q; undiq; rupes,
Anthæi quæ regna uocat non uana uetuſtas.
Nominis antiqui cupientem noſcere cauſas,
Cognita per multos docuit rudis incola patres.
Non dum poſt genitos tellus effœta gigantes,
Terribilem libycis partum concepit in antris,
Nec tam iuſta fuit terrarum gloria Typhon,
Aut Tityos, Briareus'q; ferox, cœlo'q; pepercit,

Quod

Quod non Phlegræis Antæum sustulit aruis.
H oc quoq; tam uastas cumulauit munere uires
T erra sui fœtus, quod cum tetigere parentem
I am defecta uigent renouato robore membra.
H æc illi spelunca domus, latuisse sub alta
R upe ferunt, epulas raptos habuisse leones.
A d somnos non terga feræ præbere cubile
A ssuerunt, non sylua torum, uires'q; resumit
I n nuda tellure iacens, periere coloni
A ruorum Libyes, pereunt quos appulit æquor,
A uxilio'q; diu uirtus non usa cadendi
T erræ spernit opes, inuictus robore cunctis
Q uamuis staret, erat, tandem uulgata cruenti
F ama mali terras monstris, æquor'q; leuantem
M agnanimum A laden libycas exciuit in oras.
I lle Cleonæi proiecit terga leonis,
A ntæus libyca, perfudit membra liquore
H ospes olympiacæ seruato more palæstræ,
I lle parum fidens pedibus contingere matrem,
A uxilium membris calidas infudit arenas.
C onseruere manus, & multo brachia nexu,
C olla diu grauibus frustra tentata lacertis,
I mmotum'q; caput fixa cum fronte tenetur,
M irantur'q; habuisse parem, nec uiribus uti
A lades primo uoluit certamine totis,
E xhausit'q; uirum, quod creber anhelitus illi
P rodidit, & gelidus fesso de corpore sudor.
T unc ceruix lassata quati, tunc pectore pectus
V rgeri, tunc obliqua percussa labare
C rura manu, iam terga uiri cedentia uictor

Alligat, & medium compressis ilibus arctat,
Inguinaq; insertis pedibus distendit, & omnem
Explicuit per membra uirum, rapit arida tellus
Sudorem, calido complentur sanguine uenæ,
Intumuere tori, totosq; induruit artus,
Herculeosq; nouo laxauit corpore nodos.
Constitit Alcides stupefactus robore tanto,
Nec sic inachijs, quamuis rudis esset, in undis,
Desectam timuit reparatis anguibus hydram.
Conflixere pares, telluris uiribus ille,
Ille suis. nunquam sæuæ sperare nouercæ
Plus licuit. uidet exhaustos sudoribus artus,
Ceruicemq; uiri siccam, qua ferret olympum,
Vtq; iterum fessis iniecit brachia membris,
Non expectatis Antæus uiribus hostis
Sponte cadit, maiorq; accepto robore surgit,
Quisquis inest terris, in fessos spiritus artus
Egeritur, tellusq; uiro luctante laborat.
Vt tandem auxilium tactæ prodesse parentis
Alcides sensit, standum est tibi dixit, & ultra
Non credêre solo, sterniq; uetabere terra,
Hærebis pressis intra mea pectora membris,
Huc Antæe cades. sic fatus sustulit alte
Nitentem in terras iuuenem, morientis in artus
Non potuit nati tellus summittere uires.
Alcides medium tenuit, iam pectora pigro
Stricta gelu, terrisq; diu non credidit hostem.
Hinc æui ueteris custos famosa uetustas,
Miratrixq; sui signauit nomine terras.
Sed maiora dedit cognomina collibus istis,

P œnum qui latiis reuocauit ab arcibus hostem
S cipio, nam sedes libyca tellure potito
H æc fuit, en ueteris cernis uestigia ualli,
R omana hos primum tenuit uictoria campos.
C urio lætatus tanquam fortuna locorum
B ella gerat, seruetq; ducum sibi fata priorum,
F elici non fausta loco tentoria ponens
I ndulsit castris, & collibus abstulit omen,
S ollicitatq; feros non æquis uiribus hostes.
O mnis romanis quæ cesserat Africa signis
T unc Vari sub iure fuit, qui robore quanquam
C onfisus latio, regis tamen undiq; uires
E xciuit libycæ gentis, extremaq; mundi
S igna suum comitata Iubam. non fusior ulli
T erra fuit domino, qua sunt longissima regna,
C ardine ab occiduo uicinus gadibus Atlas
T erminat, à medio confinis syrtibus Hammon,
A t qua lata iacet uasti plaga feruida regni
D istinet Oceanum, Zonæq; exusta calentis
S ufficiunt spatio, populi tot castra sequuntur
A utololes, numidæq; uagi, semperq; paratus
I nculto getûlus equo, tum concolor indo
M aurus, inops Nasamon, misti Garamante perusto
M armaridæ uolucres, æquaturusq; sagittas
M edorum tremulum cum torsit missile Mazax,
E t gens, quæ nudo residens massilia dorso
O ra leui flectit frenorum nescia uirga,
E t solitus uacuis errare mapalibus Apher
V enator, ferriq; simul fiducia non est
V estibus iratos laxis operire leones.

Nec solum studijs ciuilibus arma parabat,
Priuatæ sed bella dabat Iuba concitus iræ.
Hunc quoq;, quo superos, humanaq; polluit anno,
Lege tribunitia solio depellere auorum
Curio tentarat, Libyamq; auferre tyranno,
Dum regnum te Roma facit. memor ille doloris
Hoc bellum sceptri fructum putat esse retenti.
Hac igitur regis trepidat iam Curio fama,
Et quod cæsareis nunquam deuota iuuentus
Illa nimis castris, nec Rheni miles in undis
Exploratus erat Corfini captus in arce,
Infidusq; nouis ducibus, dubiusq; priori
Fas utrunq; putat. sed postquam languida segni
Cernit cuncta metu, nocturnaq; munia ualli
Desolata fuga, trepida sic mente profatur.
Audendo magnus tegitur timor, arma capessam
Ipse prior, campum miles descendat in æquum
Dum meus est, uariam semper dant otia mentem.
Eripe consilium pugnæ, cum dira uoluntas
Ense subit presso galeæ texere pudorem.
Quis conferre duces meminit? quis pendere causas,
Qua stetit, inde fauet? ueluti fatalis arenæ
Muneribus non ira uetus concurrere cogit,
Productos odere pares. sic fatus apertis
Instruxit campis acies, quem blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit.
Nam pepulit Varum campo, nudataq; fœda
Terga fuga, donec uetuerunt castra, cecidit.
Tristia sed postquam superati prælia Vari
Sunt audita Iubæ, lætus quod gloria belli

S it rebus seruata suis, rapit agmina furtim,
O bscuratq; suam per iussa silentia famam,
H oc solum metuens incautus ab hoste timeri.
M ittitur exigua qui prælia prima lacessat,
E liciatq; manu numidis a' rege secundus
V t sibi commissi simulator Sabbura belli,
I pse caua regni uires in ualle retentat.
A spidas ut Pharias cauda solertior hostis
L udit, & iratas incerta prouocat umbra,
O bliquansq; caput uanas serpentis in auras
E ffusæ tuto comprendit guttura morsu
L etiferam citra saniem, tunc irrita pestis
E xprimitur, faucesq; fluunt pereunte ueneno,
F raudibus euentum dederat fortuna, feroxq;
N on exploratis occulti uiribus hostis,
C urio nocturnum castris erumpere cogit,
I gnotisq; equitem late decurrere campis.
I pse sub auroræ primos excedere motus
S igna iubet castris, multum, frustraq; rogatus
V t libycas metuat fraudes, infectaq; semper
P unica bella dolis. leti fortuna propinqui
T radiderat fatis iuuenem, bellumq; trahebat
A uthorem ciuile suum, super ardua ducit
S axa super cautes abrupto limite signa,
C um procul e' summis conspecti collibus hostes
F raude sua cessere parum, dum colle relicto
E ffusam patulis aciem committeret aruis,
I lle fugam credens simulatæ nescius artis,
V t uictor medios aciem proiecit in agros,
T unc primum patuere doli, numidæq; fugaces

V ndiq; completis clauserunt montibus agmen,
O bstupuit dux ipse simul, periturâq; turba,
N on timidi petiere fugam, non prælia fortes,
Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum
S axa quatit pulsu, rigidos uexantia frenos
O ra terens, spargitq; iubas, & subrigit aures,
I ncertôq; pedum pugnat non stare tumultu.
F essa iacet ceruix, fumant sudoribus artus,
O râq; proiecta squalent arentia lingua,
P ectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus urget,
E t defecta grauis longe trahit ilia pulsus,
S iccâq; sanguineis durescit spuma lupatis,
I amq; gradum neq; uerberibus, stimulisq; coacti,
N ec quamuis crebris iussi calcaribus addunt,
V ulneribus coguntur equi, nec profuit ulli
C ornipedis rupisse moras, neq; enim impetus illis,
I ncursusq; fuit, tantum profertur ad hostes,
E t spatium iaculis oblato uulnere donat.
A t uagus Apher, equos ut primum emisit in agmen,
T unc campi tremuere sono, terrâq; soluta
Quantus bistonio torquetur turbine puluis,
A ëra nube sua texit, traxitq; tenébras.
V t uero in pedites fatum miserabile belli
I ncubuit, nullo dubij discrimine martis
A ncipites steterunt casus, sed tempora pugnæ
M ors tenuit, neq; enim licuit procurrere contra,
E t miscere manus, sic undiq; septa iuuentus
C omminus obliquis, & rectis eminus hastis
O bruitur: non uulneribus, nec sanguine solum
T elorum nimbo peritura, at pondere ferri.

Ergo acies tantæ paruum spissantur in orbem,
Ac siquis metuens medium correpsit in agmen
Vix impune suos inter conuertitur enses.
Densaturq; globus quantum pede prima relato
Constrinxit gyros acies, non arma mouendi
Iam locus est pressis, stipataq; membra teruntur.
Frangitur armatum colliso pectore pectus,
Non tam læta tulit uictor spectacula Maurus,
Quàm fortuna dabat, fluuios non ille cruoris,
Membrorumq; uidet lapsum & ferientia terram
Corpora, compressum turba stetit omne cadauer.
Excitet inuisas diræ Carthaginis umbras
Inferijs fortuna nouis, ferat ista cruentus
Annibal, & pœni tam dira piacula manes,
Romanam superi libycæ tellure ruinam
Pompeio prodesse nefas, uotisq; Senatus
Africa nos potius uincat sibi. Curio fusas
Vt uidit campis acies, & cernere tantas
Permisit clades compressus sanguine puluis,
Non tulit afflictis animam producere rebus,
Aut sperare fugam, ceciditq; in strage suorum
Impiger ad letum, & fortis uirtute coacta.
Quid nunc rostra tibi prosunt turbata, forumq;,
Vnde tribunitia plebeius signifer arte
Arma dabas populis? quid prodita iura Senatus,
Et gener, atq; socer bello concurrere iussi?
Ante iaces, quàm dira duces pharsalia confert,
Spectandumq; tibi bellum ciuile negatum est.
Has urbi miseræ uestro de sanguine pœnas
Ferre datis, luitis iugulo sic arma potentes.

F elix Roma quidem, ciuesq́; habitura beatos,
S i libertatis superis tam cura placeret,
Quàm uindicta placet, libycas en nobile corpus
P ascit aues nullo contectus Curio busto.
A t tibi nos, quando non proderit ista silere,
A' quibus omne æui senium sua fama repellit,
D igna damus iuuenis meritæ præconia uitæ.
H aud alium tanta ciuem tulit indole Roma,
A ut cui plus leges deberent recta sequenti.
P erdita tunc urbi nocuerunt sæcula, postquam
A mbitus, & luxus, & opum metuenda facultas
T ransuerso mentem dubiam torrente tulerunt,
M omentumq́; fuit mutatus Curio rerum,
G allorum captus spolijs, & Cæsaris auro.
I us licet in iugulos nostros sibi fecerit ense
S ylla potens, Mariusq́; ferox, & Cinna cruentus,
C æsareæq́; domus series, cui tanta potestas
C oncessa est? emêre omnes. hic uendidit urbem.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER QVINTVS.

Ic alterna duces bellorum uulne
ra passos
In macedum terras miscens ad-
uersa secundis
Seruauit fortuna pares. iam spar-
serat hæmo
B ruma niues, gelidoq; cadens Atlantis olympo,
I nstabatq; dies, qui dat noua nomina fastis,
Q uiq; colit primus ducentem tempora Ianum.
D um tamen emeriti remanet pars ultima iuris
C onsul uterq; uagos belli per munia patres
E licit epirum peregrina ac sordida sedes
R omanos cepit proceres, secretaq; rerum
H ospes in extremis audiuit curia tectis.
N am quis castra uocet tot strictas iure secures?
T ot fasces? docuit populos uenerabilis ordo,
N on Magni partes, sed Magnum in partibus esse.
V t primum mœstum tenuere silentia cœtum,
L entulus è celsa sublimis sede profatur.
I ndole si dignum latia, si sanguine prisco
R obur inest animis, non qua tellure coacti,
Q uamq; procul tectis captæ sedeamus ab urbis,
C ernite, sed uestræ faciem cognoscite turbæ,
C unctaq; iussuri primum hoc decernite patres,
Q uod regnis, populisq; liquet nos esse senatum.
N am uel hyperboreæ plaustrũ glaciale sub Vrsæ,
V el plaga qua torrens, claususq; uaporibus axis,

Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles.
Si fortuna ferat, rerum nos summa sequetur,
Imperiumq; comes tarpeia sede perusta
Gallorum facibus, Veiosq; habitante Camillo
Illic Roma fuit, non unquam perdidit ordo
Mutato sua iura solo, mœrentia tecta
Cæsar habet, uacuasq; domos, legesq; silentes,
Clausaq; iustitio tristi fora, curia solos
Illa uidet patres, plena quos urbe fugauit.
Ordine de tanto quisquis non exulat, hic est.
Ignaros scelerum, longaq; in pace quietos
Bellorum primus sparsit furor, omnia rursus
Membra loco redeunt, en totis uiribus orbis
Hesperiam pensant superi, iacet hostis in undis
Obrutus illyricis, libyes squalentibus aruis.
Curio cæsarei cecidit pars magna Senatus.
Tollite signa duces, fatorum impellite cursum,
Spem uestram præstate Deis, fortunaq; tantos
Det nobis animos, quantos fugientibus hostem
Causa dabat, nostrũ exhausto ius clauditur anno,
Vos quorum finem non est sensura potestas
Consulite in medium patres, magnumq; iubete
Esse ducem, læto nomen clamore Senatus
Excipit, & magno fatum, patriæq;, suumq;
Imposuit, tunc in reges, populosq; merentes
Sparsus honos, pelagiq; potens Phœbeïa donis
Exornata Rhodos, gelidiq; inculta iuuentus
Taygeti. fama ueteres laudantur Athenæ.
Massiliæq; suæ donatur libera phocis.
Tunc Sadalen, fortemq; Cotyn, fidumq; per arma

D eiotarum, & gelidæ dominum Rhasipolin oræ
C ollaudant, Libyamq́; iubent authore Senatu
S ceptifero parere Iubæ. prò tristia fata.
E n tibi non fidæ gentis dignissime regno
F ortunæ Ptolemæe pudor, crimenq́; Deorum,
C ingere pellæo pressos diademate crines
P ermissum, sæuum in populos puer accipis ensem
A tq; utinam in populos, donata est regia Lagi,
A ccessit Magni iugulus, regnumq́; sorori
E reptum est, socero q́; nefas, iam turba soluto
A rma petit coetu, quæ cum populiq́;, ducesq;
C asibus incertis, & cæca sorte pararent,
S olus in ancipites metuit descendere martis
A ppius euentus, finemq́; expromere rerum
S ollicitat superos, multosq́; obducta per annos
D elphica fatidici reserat penetralia Phœbi.
H esperio tantum, quantum semotus eoo,
C ardine Parnasus gemino petit æthera colle,
M ons Phœbo, Bromioq́; sacer, cui numine misto
D elphica Thebanæ referunt trieterica Bacchæ.
H oc solum fluctu terras mergente cacumen
E minuit, pontoq́; fuit discrimen, & astris.
T u quoq; uix summam seductus ab æquore rupem
E xtuleras, unoq́; iugo Parnase latebas.
V ltor ibi expulsæ premeret cum uiscera partus
M atris adhuc rudibus Pæan Phythona sagittis
E xplicuit, cum regna Themis, tripodasq́; teneret.
V t uidit Pæan uastos telluris hiatus
D iuinam spirare fidem, uentosq́; loquaces
E xhalare solum, sacris se condidit antris,

I ncubuitq; adyto, uates ibi factus Apollo.
Quis latet hic superũ, qđ numen ab æthere pressum
D ignatur cæcas inclusum habitare cauernas?
Quis terram cœli patitur Deus omnia cursus
A eterni secreta tenens, mundiq; futuri
C onscius, ac populis sese proferre paratus,
C ontactusq; ferens hominũ, magnusq;, potensq;
S iue canit fatum, seu quod iubet ille canendo
F it fatum? forsan terris inserta regendis
A ëre libratum uacuo quæ sustinet orbem
T otius pars magna Iouis Cyrrhæa per antra
E xit, & ætherio trahitur connexa tonanti.
H oc ubi uirgineo conceptum est pectore numen,
H umanam feriens animam sonat, oraq; uatis
S oluit, ceu siculus flammis urgentibus Aetnam
V ndat apex, campana fremens ceu saxa uaporat
C onditus Inarimes æterna mole Typhoëus.
H oc tamen expositum cunctis, nulliq; negatum
N umen, ab humani solum se labe furoris
V indicat, haud illic tacito mala uota susurro
C oncipiunt, nam fixa canens, mutandaq; nulli,
M ortales optare uetat, iustisq; benignus
S æpe dedit sedem totas mutantibus urbes,
V t Tyrijs dedit ille minas impellere belli,
V t salaminiacum meminit mare, sustulit iras
T elluris sterilis monstrato fine, resoluit
A ëra tabificum, non ullo sæcula dono
N ostra carent maiore Deũm, quàm delphica sedes
Quod siluit, postquam reges timuere futura,
E t superos uetuere loqui, nec uoce negata

C yrrhææ mœrent uates, templiq; fruuntur
I ustitio, nam siqua Deus sub pectora uenit,
N uminis aut pœna est mors immatura recœpti,
A ut pretium, quippe stimulo, fluctuq; furoris
C ompages humana labat, pulsusq; Deorum
C oncutiunt fragiles animas. sic tempore longo
I mmotos tripodas, uastæq; silentia rupis
A ppius hesperij scrutator ad ultima fati
S ollicitat, iussus sedes laxare uerendas
A ntistes, pauidamq; Deis immittere uatem,
C astalios circum latices, nemorumq; recessus
P hœmonoën errore uagam, curisq; uacantem
C orripuit, cogitq; fores irrumpere templi.
L imine terrifico metuens consistere Phœbas,
A bsterrere ducem noscendi ardore futura
C assa fraude parat. quid spes ait improba ueri
T e Romane trahit? muto parnasus hiatu
C onticuit, pressitq; Deum, seu spiritus istas
D estituit fauces, mundiq; in deuia uersum
D uxit iter, seu barbarica cum lampade Phython
A rsit, in immensas cineres abiere cauernas,
E t Phœbi tenuere uiam, seu sponte Deorum
C yrrha silet, fatiq; sat est arcana futuri
C armine longæuæ uobis commissa Sibyllæ,
S eu Pæan solitus templis arcere nocentes,
O ra quibus soluat nostro non inuenit æuo.
V irginei patuere doli, fecitq; negatis
N uminibus metus ipse fidem. tum torta priores
S tringit uitta comas, crinesq; in terga solutos
C andida phocaica complectitur infula lauro.

Hærentem, dubiam'q; premens in templa sacerdos
Impulit illa, pauens adyti penetrale remoti
Fatidicum, prima templorum in parte resistit,
Atq; Deum simulans sub pectore ficta quieto
Verba refert, nullo confusæ murmure uocis
Instinctam sacro mentem testata furore,
Haud æque læsura ducem, cui falsa canebat,
Quàm tripodas, Phœbi'q; fidem, non rupta trementi
Verba sono, nec uox antri complere capacis
Sufficiens spatium, nullo'q; horrore comarum
Excussæ laurus, immota'q; culmina templi,
Securum'q; nemus ueritam se credere Phœbo
Prodiderant, sentit tripodas cessare, furens'q;
Appius, & nobis meritas dabis impia pœnas
Et superis, quos fingis, ait, nisi mergeris antris,
De'q; orbis trepidi tanto consulta tumultu
Desinis ipsa loqui. tandem conterrita uirgo
Confugit ad tripodas, uastis'q; adducta cauernis
Hæsit, & insueto concepit pectore numen,
Quod non exhuastæ per tot iam sæcula rupis
Spiritus ingessit uati, tandem'q; potitus
Pectore cyrrhæo non unquam plenior artus
Phœbados irrupit Pæan, mentem'q; priorem
Expulit, atq; hominem toto sibi cedere iussit
Pectore, bacchatur demens aliena per antrum
Colla ferens, uittas'q; Dei phœbea'q; serta
Erectis discussa comis, per inania templi
Ancipiti ceruice rotat, spargit'q; uaganti
Obstantes tripodas, magno'q; exæstuat igne
Iratum te Phœbe ferens, nec uerbere solo

V teris & stimulos, flammasq; in uiscera mergis,
A ccipit & frenos, nec tantum prodere uati
Q uantum scire licet, uenit ætas omnis in unam
C ongeriem, miserumq; premunt tot sæcula pectus,
T anta patet rerum series, atq; omne futurum
N ititur in lucem, uocemq; petentia fata
L uctantur, non prima dies, non ultima mundi,
N on modus oceani, numerus non deerat arenæ.
T alis in euboico uates cumana recessu
I ndignata suum multis seruire furorem
G entibus, ex tanta fatorum strage superba
E xcerpsit romana manu, sic plena laborat
P hæmonoë Phœbo, dum te consultor operti
C astalia tellure Dei uix inuenit Appi
I nter fata diu quærens tam magna latentem.
S pumea tunc primum rabies uesana per ora.
E ffluit, & gemitus & anhelo clara meatu
M urmura, tunc mœstus uastis ululatus in antris,
E xtremæq; sonant domita iam uirgine uoces.
E ffugis ingentes tanti discriminis expers
B ellorum romane minas, solusq; quietem
E uboica uasta lateris conualle tenebis.
C ætera suppressit, faucesq; obstruxit Apollo.
C ustodes tripodes fatorum, arcanaq; mundi,
T uq; potens ueri Pæan, nullumq; futuri
A` superis cælate diem, suprema ruentis
I mperij, cæsosq; duces, & funera regum,
E t tot in hesperio collapsas sanguine gentes
C ur aperire times? an non dum numina tantum
D ecreuere nefas, & adhuc dubitantibus astris

Pompeij damnare caput tot fata tenentur,
Vindicas an gladij facinus, pœnasq; furorum,
Regnaq; ad ultores iterum redeuntia Brutos,
Vt peragat fortuna, taces? tunc pectore uatis
Impactæ cessere fores, exclusaq; templis
Prosiluit, perstat rabies, nec cuncta locuta est.
Quem non emisit, superest Deus, illa feroces
Torquet adhuc oculos, totoq; uagantia cœlo
Lumina, nunc uultu pauido, nunc torua minaci,
Stat nunquam facies, robur igneus inficit ora,
Liuentesq; genas, nec qui solet esse timenti
Terribilis, sed pallor inest, nec fessa quiescunt
Corda, sed ut timidus boreæ post flamina pontus
Rauca gemit, sic multa leuant suspiria uatem,
Dumq; à luce sacra qua uidit fata refertur
Ad uulgare iubar, mediæ uenêre tenébræ,
Immisit stygiam Pæan in uiscera lethen,
Quæ raperet secreta Deûm. tum pectore uerum
Fugit, & ad Phœbi tripodas rediere futura,
Vixq; refecta cadit, nec te uicinia leti
Territat ambiguis frustratum sortibus Appi,
Iure sed incerto mundi subsidere regnum,
Chalcidos euboicæ uana spe rapte parabas,
Heu demens nullum belli sentire fragorem,
Tot mundi caruisse malis præstare, Deorum
Excepta quis morte potest? secreta tenebis
Littoris euboici memorando condite busto,
Qua maris angustat fauces saxosa Carystos,
Et tumidis infesta colit qua numina Rhamnis,
Arctatus rapido feruet qua gurgite pontus,
Euripusq;

E uripusq; trahit cursum mutantibus undis
C haladicas puppes ad iniquam classibus Aulim.
I nterea domitis Cæsar remeabat Iberis
V ictrices Aquilas alium laturus in orbem,
C um propè fatorum tantos per prospera cursus
A uertêre Dei, nullo nam marte subactus
I ntra castrorum timuit tentoria ductor
P erdere successus scelerum, cum penè fideles
P er tot bella manus satiatæ sanguine tandem
D estituere ducem, seu mœsto classica paulum
I ntermissa sono, clausus'q; & frigidus ensis
E xpulerat belli furias, seu præmia miles
D um maiora petit, damnat causam'q;, ducemq;,
E t scelere imbutos etiam nunc uendicat enses.
H aud magis expertus discrimine Cæsar in ullo est,
Q uàm non è stabili, tremu'o sed culmine cuncta
D espicere, staret'q; super titubantia fultus,
T ot raptis truncus manibus, gladio'q; relictus
P enè suo, qui tot gentes in bella trahebat,
S cit non esse duces, strictos sed militis enses.
N on pauidum iam murmur erat, nec pectore tecto
I ra latens, nam quæ dubias constringere mentes
C ausa solet, dum quisq; pauet, quibus ipse timori est,
S e'q; putat solum regnorum iniusta grauari,
H aud retinet, quippe ipsa metus exoluerat audax
T urba suos. Quicquid multis peccatur, inultum est.
E ffudere minas, liceat discedere Cæsar
A' rabie scelerum. quæris, terra'q; mariq;
H is ferrum iugulis, animas'q; effundere uiles
Q uolibet hoste paras, partem tibi gallia nostri

Eripuit, partem duris Hispania bellis,
Pars iacet hesperia, totoq; exercitus orbe
Te uincente perit. terris fudisse cruorem
Quid iuuat arctois Rhodano, Rhenoq; subactis?
Tot mihi pro bellis bellum ciuile dedisti.
Cepimus expulso patriæ cum tecta Senatu,
Quos hominum, uel quos licuit spoliare Deorum?
Imus in omne nefas manibus, ferroq; nocentes,
Paupertate pij, finis quis quæritur armis?
Quid satis est, si Roma parum? iam respice canos,
Inualidasq; manus, & inanes cerne lacertos.
Vsus abit uitæ. bellis consumpsimus æuum.
Ad mortem dimitte senes. en improba uota,
Non duro liceat morientia cespite membra
Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
Atq; oculos morti clausuram quærere dextram.
Coniugis illabi lachrymis, uniq; paratum
Scire rogum, liceat morbis finire senectam.
Sit præter gladios aliquod sub Cæsare fatum.
Quid uelut ignaros ad quæ portenta paremur
Spe trahis? usque adeo soli ciuilibus armis
Nescimus cuius sceleris sit maxima merces?
Nil actum est bellis, si non dum comperit istas
Omnia posse manus, nec fas nec uincula iuris
Hoc audere uetant. Rheni mihi Cæsar in undis
Dux erat, hic socius. Facinus quos inquinat, æquat.
Adde quod ingrato meritorum iudice uirtus
Nostra perit. quicquid gerimus, fortuna uocatur.
Nos fatum sciat esse suum, licet omne Deorum
Obsequium speres, irato milite Cæsar

P ax erit, hæc fatus totis discurrere castris
C œperat, infestóq; ducem deposcere uultu.
S ic eat ó superi, quando pietasq;, fidesq;
D estituunt, moresq; malos sperare relictum est,
F inem ciuili faciat discordia bello.
Q uem non ille ducem potuit terrere tumultus?
F ata sed in præceps solitus dimittere Cæsar,
F ortunamq; suam per summa pericula gaudens
E xercere uenit, nec, dum desæuiat ira,
E xpectat, medios properat tentare furores.
N on illis urbes, spoliandáq; templa negasset,
T arpeiamq; Iouis sedem, matresq; Senatus,
P assurasq; infanda nurus, uult omnia Cæsar
A' se sæua peti. uult præmia martis amari,
M ilitis indomiti tantum mens sana timetur.
N on pudet heu Cæsar soli tibi bella placere
I am manibus damnata tuis. hos ante pigebit
S anguinis, his ferri graue ius erit, ipse per omne
F asq;, nefasq; rues? lassare, & disce sine armis
P osse pati, liceat scelerum tibi ponere finem.
S æue quid insequeris? quid iam nolentibus instas
B ellum te ciuile fugit. Stetit aggere fulti
C espitis intrepidus uultu, meruitq; timeri
N on metuens, atq; hæc ira dictante profatur,
Q ui modo in absentem uultu, dextraq; furebas
M iles, habes nudũ, promptumq; ad uulnera pectus,
H inc fuge, si belli finis placet ense relicto.
D etegit imbelles animos nil fortiter ausa
S editio, tantumq; fugam meditata iuuentus,
A c ducis inuicti rebus lassata secundis.

V adite, meq; meis ad bella relinquite fatis,
I nuenient hæc arma manus, uobisq; repulsis
T ot reddet fortuna uiros, quot tela uacabunt,
A n'ne fugam Magni tanta cum classe sequuntur
H esperiæ gentes, nobis uictoria turbam
N on dabit, impulsi tantum quæ præmia belli
A uferat, & uestri rapta mercede laboris
L auriferos nullo comitetur uulnere currus?
V os despecta senes, exhaustaq; sanguine turba
C ernetis nostros iam plebs Romana triumphos.
C æsaris an cursus uestræ sentire putatis
D amnum posse fugæ? ueluti si cuncta minentur
F lumina, quos miscent pelago, subducere fontes,
N on magis ablatis unquam descenderet æquor,
Q uàm nunc crescit aquis. an uos momenta putatis
V lla dedisse mihi? nunquam sic cura Deorum
S e premit, ut uestræ morti, uestræq; saluti
F ata uacent. Procerum motus hæc cuncta sequũtur.
H umanum paucis uiuit genus, orbis iberi
H orror, & arctoi nostro sub nomine miles
P ompeio certe fugeres duce. fortis in armis
C æsareis Labienus erat, nunc transfuga uilis
C um duce prælato terras, atq; æquora lustrat.
N ec melior mihi uestra fides, si bella nec hoste,
N ec duce me geritis, quisquis mea signa relinquit,
N ec Pompeianis tradit sua partibus arma,
H ic nunquam uult esse meus, sunt ista profecto
C uræ castra Deis, qui me committere tantis
N on nisi mutato uoluerunt milite bellis.
H eu quantum fortuna humeris iam pondere fessis

A molitur onus, ſperantes omnia dextras
E xarmare datur, quibus hic non ſufficit orbis.
I am certe mihi bella geram. diſcedite caſtris,
T radite noſtra uiris ignaui ſigna quirites.
A t paucos, quibus hæc rabies authoribus arſit,
N on Cæſar, ſed pœna tenet. procumbite terra,
I nfidumq́; caput, ferienda'q; tendite colla.
E t tu, quo ſolo ſtabunt iam robore caſtra
T iro rudis, ſpecta pœnas, & diſce ferire,
D iſce mori. tremuit ſæua ſub uoce minantis
V ulgus iners, unumq́; caput tam magna iuuentus
P riuatum factura timet, uelut enſibus ipſis
I mperet inuito moturus milite ferrum.
I pſe pauet ne tela ſibi, dextræq́; negentur
A d ſcelus hoc Cæſar, uicit patientia ſæui
S pem ducis, & iugulos, non tantum præſtitit enſes.
N il magis aſſuetas ſceleri quàm perdere mentes,
A tq; perire timet. tam diri fœderis ictu
P arta quies, pœnaq́; redit placata iuuentus.
B runduſium decimis iubet hanc attingere caſtris,
E t cunctas reuocare rates, quas auius Hydrus,
A ntiquusq́; Taras, ſecretaq́; littora Leucæ,
Q uas recipit Salpina palus, & ſubdita Sipus
M ontibus, auſoniam qua torquens frugifer oram
D almatico boreæ, calabroq́; obnoxius auſtro
A ppulus adriacas exit Garganus in undas.
I pſe petit trepidam tutus ſine milite Romam
I am doctam ſeruire togæ, populoq́; precanti
S alicet indulgens ſummum dictator honorem
C ontigit, & lætos fecit ſe conſule faſtos.

N anq; omnes uoces, per quas iam tempore tanto
M entimur dominis, hæc primum repperit ætas,
Q ua sibi ne ferri ius ullum Cæsar abesset,
A usonias uoluit gladijs miscere secures,
A ddidit & fasces aquilis, & nomen inane
I mperij rapiens signauit tempora digna
M œsta nota. nam quo melius pharsalicus annus
C onsule notus erit? fingit solennia campus,
E t non admissæ dirimit suffragia plebis,
D ecantatq; tribus, & uana uersat in urna,
N ec cœlum seruare licet, tonat augure surdo,
E t lætæ iurantur aues bubone sinistro.
I nde perit primum quondam ueneranda potestas
I uris inops, careat tantum ne nomine tempus,
M enstruus in fastos distinguit sæcula consul.
N ec non Iliacæ numen quod præsidet Albæ
H aud meritum Latio solennia sacra subacto
V idit flammifera confectas nocte latinas.
I nde rapit cursus, & quæ piger appulus arua
D eseruit rastris, & inerti tradidit herbæ,
O cyor & cœli flammis, & tigride fœta
T ranscurrit, curuiq; tenens minoïa tecta
B rundusij, clausas uentis brumalibus undas
I nuenit, & pauidas hyberno sydere classes.
T urpe duci uisum est rapiendi tempora belli
I n segnes hæsisse moras, portuq; teneri,
D um pateat tutum uel non felicibus æquor.
E xpertes animos pelagi sic robore complet,
F ortius hyberni flatus, cœlumq;, fretumq;
C um cepere, tenent, quàm quos incumbere certos

P erfida nubiferi uetat inconstantia ueris.
N ec maris anfractus, lustrandaq; littora nobis,
S ed recti fluctus, soloq; aquilone secandi.
H ic utinam summi curuet carchesia mali,
I ncumbatq; furens, & graia ad mœnia perflet,
N e Pompeiani phæacum e littore toto
L anguida iactatis comprendant carbasa remis,
R umpite, quæ retinent felices uincula proras.
I andudum nubes, & sæuas perdimus undas.
S ydera prima poli Phœbo labente sub undas
E xierant, & luna suas iam fecerat umbras,
C um pariter soluêre rates, totosq; rudentes
L axauere sinus, & flexo nauita cornu
O bliquat læuo pede carbasa, summaq; pandens
S uppara uelorum perituras colligit auras.
V t primum leuior propellere lintea uentus
I ncipit, exiguumq; timent, mox reddita malo
I n mediam cecidere ratem, terraq; relicta
N on ualet ipsa sequi puppes quæ uexerat aura.
A equora lenta iacent alto torpore ligata,
P igrius immotis hæsere paludibus undæ.
S ic stat iners scythicas astringens bosphorus undas,
C um glacie retinente fretum non impulit Ister,
I mmensumq; gelu tegitur mare, comprimit unda,
D eprendit quascunq; rates, nec peruia uelis
A equora frangit eques, fluctuq; latente sonantem
O rbita migrantis scindit mæotica Bessi.
S æua quies pelagi, mœstoq; ignaua profundo
S tagna iacentis aquæ, ueluti deserta rigente
A equora natura cessant, pontusq; uetustas

O blitus seruare uices non commeat æstu,
N on horrore tremit, non solis imagine uibrat
C asibus innumeris, fixæ patuere carinæ.
I llinc infestæ classes, & inertia tonsis
A equora moturæ, grauis hinc langore profundi
O bsessis uentura fames, noua uota timori
S unt inuenta nouo, fluctus, nimiasq; precari
V entorum uires, dum se torpentibus unda
E xcutiat stagnis, & sit mare, nubila nusquam,
V ndarumq; minæ, cœlo languente, fretoq;
N aufragij spes omnis abit, sed nocte fugata
L æsum nube diem iubar extulit, imaq; sensim
C oncussit pelagi, mouitq; ceraunia nautis,
I nde rapi cœpere rates, atq; æquora classem
C urua sequi, quæ iam uento, fluctuq; secundo
L apsa palestinas uncis confixit arenas.
P rima duces uidit iunctis consistere castris
T ellus, quàm uolucer Genusus, quàm mollior Apsus
C ircueunt ripis, Apso gestare carinas
C ausa palus, leni quam fallens egerit unda.
A t Genusum nunc sole niues, nunc imbre solutæ
P ræcipitant, neuter longo se gurgite lassat,
S ed minimum terræ uicino littore nouit.
H oc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
C omposuit, miseriq; fuit spes irrita mundi
P osse duces parua campi statione direptos
A dmotum damnare nefas. nam cernere uultus,
E t uoces audire datur, multosq; per annos
D ilectus tibi Magne socer, post pignora tanta
S anguinis infausti sobolem, mortemq; nepotis

T e nisi niliacæ propius non uidit arena.
C æsaris attonitam miscenda ad prælia mentem
F erre moras scelerum partes iussere relictæ.
D uctor erat cunctis audax Antonius armis
I am tunc ciuili meditatus Leucada bello,
I llum sæpe minis Cæsar, precibusq; morantem
E uocat. o mundi tantorum causa malorum,
Quid superos, & fata tenes? sunt cætera cursu
A cta meo, summam rapti per prospera belli
T e poscit fortuna manum, num rupta uadosis
S yrtibus incerto Libye nos diuidit æstu?
N unquid inexperto tua credimus arma profundo?
I nq; nouos traheris casus? ignaue uenire
T e Cæsar, non ire iubet. prior ipse per hostes
P ercussi medias alieni iuris arenas.
T u mea castra times, pereuntia tempora fati
C onqueror, in uentos impendo uota, fretumq;.
N e retine dubium cupientes ire per æquor,
S i bene nota mihi est, ad Cæsaris arma iuuentus
N aufragio uenisse uolet, iam uoce doloris
V tendum est, non ex æquo diuisimus orbem,
E pirum, Cæsarq; tenet, totusq; Senatus,
A usoniam tu solus habes, his terq;, quaterq;
V ocibus excitum postquam cessare uidebat,
D um se deesse Deis, at non sibi numina credit,
S ponte per incertas audet tentare tenébras.
Quod iussi timuere fretum, temeraria prono
E xpertus cessisse Deo, fluctusq; uerendos
C lassibus, exigua sperat superare carina.
S oluerat armorum fessas nox languida curas

Parua quies miseris, in quorum pectora somno
Dat uires fortuna minor. iam castra silebant,
Tertia iam uigiles commouerat hora secundos,
Cæsar sollicito per uasta silentia gressu
Vix famulis audenda parat, cunctisq; relictis
Sola placet fortuna comes, tentoria postquam
Egressus uigilum, somno cedentia membra
Transiluit, questus tacite quod fallere posset.
Littora curua legis, primusq; inuenit in undis
Rupibus exesis hærentem fune carinam.
Rectorem, dominumq; ratis secura tenebat
Haud procul inde domus non ullo robore fulta,
Sed sterili iunco, cannaq; intexta palustri,
Et latus inuersa nudum munita fasello.
Hæc Cæsar bis, terq; manu quassantia tectum
Limina commouit, molli consurgit Amyclas,
Quē dabat alga, toro, quis nam mea naufragus inqt
Tecta petit? aut quem nostræ fortuna coëgit
Auxilium sperare casæ? sic fatus ab alto
Aggere iam tepidæ sublato fune fauillæ
Scintillam tenuem commotos pauit in ignes,
Securus belli prædam ciuilibus armis
Scit non esse casam. ó uitæ tuta facultas
Pauperis, angustiq; lares, ó munera non dum
Intellecta Deûm. quibus hoc contingere templis,
Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu
Cæsarea pulsante manu? tum poste recluso
Dux ait, expecta uotis maiora modestis,
Spesq; tuas laxa iuuenis, si iussa secutus,
Me uehis Hesperiam, non ultra cuncta carinæ

D ebebis, manibusq; inopem duxisse senectam.
N e cessa præbere Deo tua fata uolenti
A ngustos opibus subitis implere penates.
S ic fatur, quanquam plebeio tectus amictu,
I ndocilis priuata loqui. tum pauper Amyclas
M ulta quidem prohibent nocturno credere ponto,
N am sol non rutilas deduxit in æquora nubes,
C oncordesq; tulit radios, notum altera Phœbi,
A ltera pars boream deducta luce uocabat,
O rbe quoq; exhaustus medio, languensq; recessit,
S pectantes oculos infirmo lumine passus,
L unaq; non gracili surrexit lucida cornu,
A ut orbis medij puros exesa recessus,
N ec duxit recto tenuata cacumina cornu,
V entorumq; nota rubuit, tum lurida pallens
O ra tulit uultu sub nubem tristis ituro,
S ed mihi nec motus nemorum, nec littoris ictus,
N ec placet incertus qui prouocat æquora delphin,
A ut siccum quod mergus amat, quodq; ausa uolare
A rdea sublimis pennæ confisa natanti,
Q uodq; caput spargens undis uelut occupet imbrē,
I nstabili gressu metitur littora cornix.
S ed si magnarum poscunt discrimina rerum,
H aud dubitem præbere manus, uel littora tangam
I ussa, uel hoc potius pelagus, flatusq; negabunt.
H æc fatus, soluensq; ratem dat carbasa uentis,
A d quorum motus non solum lapsa per altum
A ëra dispersos traxere cadentia sulcos
S ydera, sed summis & iam quæ fixa tenentur
A stra polis sunt uisa quati, niger inficit horror

T erga maris, longo per multa uolumina tractu
A estuat unda minax, flatus'q; incerta futuri
T urbida testantur conceptos æquora uentos.
T unc rector trepidæ fatur ratis, aspice sæuum
Q uãta paret pelagus, Zephyrus' ne intendat, an eurus
I ncertum est, puppim dubius ferit undiq; pontus,
N ubibus, & cœlo notus est, si murmura ponti
C onsulimus, uenient Cori in mare, gurgite tanto
N ec ratis hesperias tanget, nec naufragus oras.
D esperare uiam, & uetitos conuertere cursus
S ola salus, liceat uexata littora puppe
P rendere, ne longe nimium sit proxima tellus.
F isus cuncta sibi cessura pericula Cæsar,
S perne minas inquit pelagi, uento'q; furenti
T rade sinum, Italiam si cœlo authore recusas,
M e pete, sola tibi causa hæc est iusta timoris,
V ectorem non nosse tuum, quem numina nunquã
D estituunt, de quo male tunc fortuna meretur,
C um post uota uenit, medias perrumpe procellas
T utela secure mea. cœli iste, fretiq;
N on puppis nostræ labor est, hanc Cæsare pressam
A` fluctu defendet onus, nec longa furori
V entorum sæuo dabitur mora, proderit undis
I sta ratis, nec flecte manus, fuge proxima uelis
L ittora tunc calabro portu te crede potitum,
C um iam non poterit puppi, nostræ'q; saluti
A ltera terra dari, quid tanta strage paretur
I gnoras, quærit pelagi, cœli'q; tumultu
Q uid præstet fortuna mihi. non plura locuto
A uulsit laceros percussa puppe rudentes

Turbo rapax, fragilemq; super uolitantia malum
Vela tulit. sonuit uictis compagibus alnus.
Inde ruunt toto concita pericula mundo.
Primus ab oceano caput exeris atlanteo
Core mouens æstus, iam te tollente furebat
Pontus, & in scopulos totas erexerat undas.
Occurrit gelidus boreas, pelagusq; retundit,
Et dubium pendet uento cui pareat æquor,
Sed scythici uicit rabies aquilonis, & undas
Torsit, & abstrusas penitus uada fecit arenas,
Nec perfert pontum boreas ad saxa, suumq;
In fluctus cori frangit mare, motaq; possunt
Aequora subductis etiam concurrere uentis,
Non euri cessasse minas, non imbribus atrum
Aeolij iacuisse notum sub carcere saxi
Crediderim cunctos solita de parte ruentes
Defendisse suas uiolento turbine terras,
Sic pelagus mansisse loco, nam parua procellis
Aequora rapta ferunt, ægæas transit in undas
Tyrrhenum, sonat ionio uagus Adria ponto.
Ah quoties frustra pulsatos æquore montes
Obruit illa dies, quàm celsa cacumina pessum
Tellus uicta dedit, non ullo littore surgunt
Tam ualidi fluctus, alioq; ex orbe uoluti
À magno uenêre mari, mundumq; coërcens
Monstriferos agit unda sinus. sic rector olympi
Cuspide fraterna lassatum in sæcula fulmen
Adiuuit, regnoq; accessit terra secundo,
Cum mare conuoluit gentes, cum littora Tethys
Noluit ulla pati cœlo contenta teneri.

Tunc quoq; tanta maris moles creuisset in astra,
Ni superum rector pressisset nubibus undas.
Non cœli nox illa fuit, latet obsitus aër
Infernæ pallore domus, nimbis'q; grauatus
Deprimitur, fluctus'q; in nubibus accipit imbrem,
Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
Clara, sed obscurum nimbosus dissilit aër.
Tunc superum conuexa tremunt, atq; arduus axis
Insonuit, mota'q; poli compage laborant.
Extimuit natura chaos, rupisse uidentur
Concordes elementa moras, rursus'q; redire
Nox manes mistura Deis, spes una salutis
Quod tanta mundi non dum periere ruina.
Quantum Leucadio placidus de uertice pontus
Despicitur, tantum nautæ uidere trementes
Fluctibus è summis præceps mare, cum'q; tumentes
Rursus hiant undæ, uix eminet æquore malus,
Nubila tanguntur uelis, & terra carina,
Nam pelagus, qua parte sedet, non cælat arenam
Exhaustũ in cumulos, omnis'q; in fluctibus unda est.
Artis opem uicere metus, nescit'q; magister
Quam frangat, cui cedat aquæ, discordia ponti
Succurrit miseris, fluctus'q; euertere puppim
Non ualet in fluctus, uictum latus unda repellens
Erigit, atq; omni surgit ratis ardua uento.
Non humilem Sasona uadis, non littora curuæ
Thessaliæ saxosa pauent, oræ'q; malignos
Ambraciæ portus, scopulosa Ceraunia nautæ
Summa timent. credit iam digna pericula Cæsar
Fatis esse suis, tantus'ne euertere dixit

Me ſuperis labor eſt? parua quem puppe ſedentem
Tam magno petiere mari? ſi gloria leti
Eſt pelago donata mei, bellisq́; negamur,
Intrepidus quancunq; datis mihi numina mortem
Accipiam, licet ingentes abruperit actus
Feſtinata dies fatis, ſat magna peregi.
Arctoas domui gentes, inimica ſubegi
Arma metu, uidit Magnum mihi Roma ſecundum.
Iuſſa plebe tuli faſces per bella negatos,
Nulla meis aberit titulis romana poteſtas,
Neſciet hoc quiſquam, niſi tu, quæ ſola meorum
Conſcia uotorum es, me quamuis plenus honorum
Et dictator eam ſtygias, & conſul ad umbras,
Priuatum fortuna mori. mihi funere nullo
Eſt opus. o ſuperi lacerum retinete cadauer
Fluctibus in medijs, deſint mihi buſta, rogusq;
Dum metuar ſemper, terráq́; expecter ab omni,
Hæc fatum decimus dictu mirabile fluctus
Inualida cum puppe leuat, nec rurſus ab alto
Aggere deiecit pelagi, ſed pertulit unda,
Scrupoſiſq́; anguſta uacant ubi littora ſaxis
Impoſuit terræ, pariter tot regna, tot urbes,
Fortunamq́; ſuam tacta tellure recepit.
Sed non tam remeans Cæſar iam luce propinqua,
Quàm tacita ſua caſtra fuga, comitesq́; fefellit.
Circunfuſa duci fleuit, gemitusq́; ſuorum,
Et non ingratis inceſſit turba querelis,
Quò te dure tulit uirtus temeraria Cæſar?
Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens
Inuitis ſpargenda dabas tua membra procellis?

C um tot in hac anima populorum uita, salusq;
P endeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis,
S æuitia est uoluisse mori, nullus'ne tuorum
E meruit comitum fatis non posse superstes
E sse tuis? cum te raperet mare, corpora segnis
N ostra sopor tenuit. pudet heu, tibi causa petendæ
H æc fuit hesperiæ, uisum est committere quenquam
T am sæuo crudele mari. sors ultima rerum
I n dubios casus, & prona pericula mortis
P ræcipitare solet, mundi iam summa tenentem
P ermisisse mari, tantum quid numina lassas?
S ufficit ad fatum belli fauor iste, laborq;
F ortunæ, quod te nostris impegit arenis.
H i ne usus placuere Deûm, non rector ut orbis
N ec dominus rerum, sed felix naufragus esses?
T alia iactantes discussa nocte, serenus
O ppressit cum sole dies, fessum'q; tumentes
C omposuit pelagus uentis patientibus undas.
N ec non hesperij lassatum fluctibus æquor
V t uidere duces, purum'q; insurgere cœlo
F racturum pelagus borean, soluêre carinas,
Q uas uentus, doctæ'q; pari moderamine dextræ
P ermistas habuere diu, latum'q; per æquor
V t terrestre coit consertis puppibus agmen,
S ed nox sæua modum uenti ueli'q; tenorem
E ripuit nautis, excussit'q; ordine puppes.
S trymona sic gelidum bruma pellente relinquunt
P oturæ te Nile grues, primu'q; uolatu
E ffingunt uarias casu monstrante figuras,
M ox ubi percussit tensas notus altior alas,

Confusos

Confusos temere immustæ glomerantur in orbes,
Et turbata perit dispersis littera pennis.
Cum primum redeunte die uiolentior aër
Puppibus incubuit Phœbeo concitus ortu,
Prætereunt frustra tentati littora Lissi,
Nympheumq; tenent, nudas aquilonibus undas
Succedens Boreæ iam portum fecerat auster.
Vndiq; collatis in robur Cæsaris armis
Summa uidens duri Magnus discrimina martis
Iam castris instare suis, seponere tutum
Coniugij decreuit onus, Lesboq; remota
Te procul à sæui strepitu Cornelia belli
Occulere. heu quantum mentes dominatur in æquas
Iusta Venus, dubiũ, trepidumq; ad prælia Magne
Te quoq; fecit amor, quod nolles stare sub ictu
Fortunæ, quo mundus erat, romanaq; fata,
Coniux sola fuit. mentem iam uerba paratam
Destituunt, blandæq; iuuat uentura trahentem
Indulgere moræ, tempus subducere fatis.
Nocte sub extrema pulso torpore quietis
Dum fouet amplexu grauidum Cornelia curis
Pectus, & auersi petit oscula blanda mariti
Humentes mirata genas, percussaq; cæco
Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
Ille gemens non nunc uita mihi dulcior inquit,
Cum tædet uitæ, læto sed tempore, coniux,
Venit mœsta dies, & quam, nimiumq;, parumq;
Distulimus. iam totus adest in prælia Cæsar,
Cedendum est bellis, quorum tibi tuta latébra
Lesbos erit, desiste preces tentare, negaui

I am mihi, non longos à me patiere recessus.
P ræcipites aderunt casus, properante ruina
S umma cadunt, satis est audisse pericula Magni,
M e'q; tuus decepit amor, ciuilia bella
S i spectare potes, nam me iam marte parato
S ecuros cœpisse pudet cum coniuge somnos,
E 'q; tuo miserum quatiunt cum classica mundum
S urrexisse sinu, uereor ciuilibus armis
P ompeium nullo tristem committere damno.
T utior interea populis, & tutior omni
R ege late, positam'q; procul fortuna mariti
N on tota te mole premat, si numina nostras
I mpulerint acies, maneat pars optima Magni,
S it'q; mihi, si fata premant, uictor'q; cruentus,
Q uò fugisse uelim uix tantum infirma dolorem
C epit, & attonito cesserunt pectore sensus.
T andem ut uox mœstas potuit proferre querelas,
N il mihi de fatis thalami, superis'q; relictum est
M agne queri, nostros non rumpit funus amores,
N ec diri fax summa rogi, sed sorte frequenti,
P lebeia'q; nimis certo dimissa marito.
H ostis ad aduentum rumpamus fœdera tedæ,
P lacemus socerum, sic est tibi cognita Magne
N ostra fides? credis'ne aliquid mihi tutius esse,
Q uàm tibi? non'ne olim casu pendemus ab uno?
F ulminibus me sæue iubes, tantæ'q; ruinæ
A bsentem præstare caput? secura uidetur
S ors tibi, cum facias etiam nunc uota perisse,
V t nolim seruire malis, sed morte paratæ
T e sequar ad manes, feriat dum mœsta remotas

F ama procul terras, uiuam tibi nempe superstes.
A dde quod assuescis fatis, tantum'q; dolorem
C rudelis me ferre doces, ignosce fatenti
P osse pati timeo, quod si sunt uota, deis'q;
A udior, euentus rerum sciet ultima coniux.
S ollicitam rupes iam te uictore tenebunt,
E t puppim, quae fata ferat tam laeta, timebo,
N ec soluent audita metus mihi prospera belli,
C um uacuis proiecta locis à Caesare possim
V el fugiente capi. notescent littora clari
N ominis exilio, posita'q; ibi coniuge Magni
Q uis mytylenaeas poterit nescire latebras?
H oc precor extremum, si nil tibi uicta relinquent
T utius arma fuga, cum te commiseris undis,
Q uolibet infaustam potius deflecte carinam,
L ittoribus quaerere meis. sic fata relictis
E xiluit stratis amens tormenta'q; nulla
V ult differre mora, non moesti pectora Magni
S ustinet amplexu dulci, non colla tenere,
E xtremus'q; perit tam longi fructus amoris,
P raecipitant'q; suos luctus, neuter'q; recedens
S ustinuit dixisse uale, uitam'q; per omnem
N ulla fuit tam moesta dies, nam caetera damna
D urata iam mente malis, firma'q; tulerunt.
L abitur infelix, manibus'q; excepta suorum
F ertur ad aequoreas, ac se prosternit, arenas,
L ittora'q; ipsa tenet, tandem'q; illata carinae est.
N on sic infelix patriam, portus'q; reliquit
H esperios, saeui premerent cum Caesaris arma,
F ida comes Magni uadit duce sola relicto,

Pompeiumq́; fugit. quæ nox sibi proxima uenit
Insomnis uiduo tum primum frigida lecto,
Atq; insueta quies uni, nudumq́; marito
Non hærente latus, somno quàm sæpe grauata
Deceptis uacuum manibus complexa cubile est,
Atq; oblita fugæ quæsiuit nocte maritum.
Nam quamuis flamma tectas urgente medullas,
Non iuuat in toto corpus iactare cubili,
Seruatur pars illa tori, caruisse timebat
Pompeio, sed non superi tam læta parabant.
Instabat, miseræ Magnum quæ redderet, hora.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER SEXTVS.

Postquam castra duces pugnæ iam mente propinqui
Imposuere iugis, admotaq́; comminus arma,
Parq́; suum uidere Dei, capere omnia Cæsar
Mœnia graiorum spernit, matremq́; secundum
Iam nisi de genero fatis debere recusat.
Funestam mundo uotis petit omnibus horam,
In casum quæ cuncta ferat, placet alea fati
Alterutrum mersura caput, ter collibus omnes
Explicuit turmas, & signa minantia pugnam,
Testatus nunquam latiæ se deesse ruinæ.
Vt uidet ad nullos excari posse tumultus
In pugnam generum, sed clauso fidere uallo,

S igna mouet, tectusq; uia dumosa per arua
D yrrhachij præceps rapiendas tendit ad arces.
H oc iter æquoreo præcepit limite Magnus,
Q uemq; uocat collem Taulantius incola Petram,
I nsedit castris, epireaq; moenia seruat
D efendens tutam uel solis turribus urbem.
N on opus hanc ueterum, nec moles structa tuetur,
H umanusq; labor facilis, licet ardua tollat,
C edere uel bellis, uel cuncta mouentibus annis,
S ed munimen habet nullo quassabile ferro,
N aturam, sedemq; loci. nam clausa profundo
V ndiq; præcipiti, scopulisq; uomentibus æquor
E xiguo debet, quod non est insula, colli.
T erribiles ratibus sustentant moenia cautes,
I oniumq; furens rabido cum tollitur austro
T empla, domosq; quatit, spumatq; in culmina pôtus.
H ic auidam belli rapuit spes improba mentem
C æsaris, ut uastis diffusum collibus hostem
C ingeret ignarum ducto procul aggere ualli.
M etitur terras oculis, nec cespite tantum
C ontentus fragili, subitos attollere muros,
I ngentes cautes, auulsaq; saxa metallis,
G raiorumq; domos, direptaq; moenia transfert.
E xtruitur, quod non aries impellere sæuus,
Q uod non ulla queat uiolenti machina belli.
F ranguntur montes, planumq; per ardua Cæsar
D ucit opus, pandit fossas, turritaq; summis
D isponit castella iugis, magnoq; recursu
A mplexus fines, saltus, nemorosaq; Tesqua,
E t syluas, uastaq; feras indagine claudit.

N on desunt campi, non desunt pabula Magno,
C astraq; cæsareo circundatus aggere mutat.
F lumina tot cursus illic exorta fatigant,
I llic mersa suos, operumq; ut summa reuisat,
D efessus Cæsar medijs intermanet agris.
N unc uetus iliacos attollat fabula muros,
A dscribatq; deis. fragili circundata testa
M œnia mirentur refugi Babylonia Parthi.
E n quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
A ssyrijs quantum populis telluris eoæ
S ufficit in regnum, subitum, belliq; tumultu
R aptum clausit opus, tanti periere labores,
T ot potuere manus adiungere Seston Abydo,
I ngestoq; solo phryxeum elidere pontum,
A ut Pelopis latis Ephyren abrumpere regnis,
E t ratibus longæ flexus donare Malææ,
A ut aliquem mundi quamuis natura negasset
I n melius mutare locum. coit area belli,
H ic alitur sanguis terras fluxurus in omneis.
H ic & thessalicæ clades, libycæq; tenentur,
A estuat angusta rabies ciuilis arena.
P rima quidem surgens operum structura fefellit
P ompeium ueluti mediæ, qui tutus in aruis
S icaniæ rapidum nescit latrare Pelorum,
A ut uaga cum Tethys, rutupinaq; littora feruent
V nda caledonios fallit turbata Britanos.
V t primum terras septas uidet aggere uasto,
I pse quoq; à tuta deducens agmina petra
D iuersis spargit tumulis, ut Cæsaris arma
L axet, & effuso claudentem milite tendat,

At tantum septi uallo sibi uendicat agri,
Parua mycenææ quantum sacrata Dianæ
Distat ab excelsa nemoralis Aritia Roma,
Quoq; modo Romæ prælapsus mœnia Tybris
In mare descendit, si nusquam torqueat amnem.
Classica nulla sonant, iniussaq; tela uagantur,
Et fit sæpe nefas iaculum tentante lacerto.
Maior cura duces miscendis abstrahit armis
Pompeium exhaustæ præbenda ad pabula terræ,
Quæ currens obtriuit eques, gradibusq; citatis
Vngula frondentem discussit cornea campum.
Belliger attonsis sonipes defessus in aruis,
Aduectos cum plena ferant præsepia culmos,
Ore nouas poscens moribundus labitur herbas,
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.
Corpora tum soluit tabes, & digerit artus,
Traxit iners cœlum fluuidæ contagia pestis
Obscuram in nubem, tali spiramine Nessus
Emittit stygium nebulosis aëra saxis,
Antraq; letiferi rabiem Typhonis anhelant.
Inde labant populi, cœloq; paratior unda
Omne pati uirus durauit uiscera cœno.
Iam riget atra cutis, distentaq; lumina rumpit,
Igneaq; in uultus, & sacro feruida morbo
Pestis abit, fessumq; caput se ferre recusat.
Iam magis, atq; magis præceps agit omnia fatum,
Nec medij dirimunt morbi, uitamq;, necemq;,
Sed langor cum morte uenit, turbaq; cadentum
Aucta lues, dum mista iacent incondita uiuis
Corpora, nam miseros ultra tentoria ciues

S pargere funus erat, tamen hos minuere labores
A tergo pelagus, pulsusq; aquilonibus aër,
L ittoráq;, & plenæ peregrina messe carinæ.
A t liber terræ spatiosis collibus hostis
A ëre non pigro, nec inertibus angitur undis,
S ed patitur sæuam ueluti circundatus arcta
O bsidione famem, non dum surgentibus altam
I n segetem culmis, cernit miserabile uulgus
I n pecudum cecidisse cibos, & carpere dumos,
E t morsu spoliare nemus, letumq; minantes
V ellere ab ignotis dubias radicibus herbas,
Q uæ mollire queunt flamma, quæ frangere morsu,
Q uæq; per abrasas utero dimittere fauces,
P lurimaq; humanis antehac incognita mensis
D iripiens miles, saturum tamen obsidet hostem.
V t primum libuit ruptis euadere claustris
P ompeio, cunctasq; sibi permittere terras,
N on obscura petit latebrosæ tempora noctis,
E t raptum furto soceri cessantibus armis
D edignatur iter, latis exire ruinis
Q uærit, & impulso turres confringere uallo,
P erq; omneis gladios, et qua uia cæde paranda est.
O pportuna tamen ualli pars uisa propinqui,
Q uam Minuci castella uocant, & confraga densis
A rboribus dumeta tegunt, huc puluere nullo
P roditus agmen agit, subitusq; ad mœnia uenit.
T ot simul è campis latiæ fulsere uolucres,
T ot cecinere tubæ, nequid uictoria ferro
D eberet, pauor attonitos confecerat hostes,
Q uod solum ualuit uirtus, iacuere perempti,

Debuerant quo stare loco qui uulnera ferrent,
Iam deerant, nimbusq; ferens tot tela peribat,
Tum piceos uoluunt immissæ lampadas ignes,
Tum quassæ nutant turres, lapsumq; minantur.
Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus.
Iam Pompeianæ celsi super ardua ualli
Exierant Aquilæ, iam mundi iura patebant.
Quem non mille simul turmis, nec Cæsare toto
Auferret fortuna locum, uictoribus unus
Eripuit, uetuitq; capi, seq; arma tenente,
Ac non dum strato Magnum uicisse negauit.
Scæua uiro nomen, castrorum in plebe merebat
Ante feras Rhodani gentes. ibi sanguine multo
Promotus latiam longo gerit ordine uitem.
Pronus ad omne nefas, & qui nesciret in armis,
Quàm magnum uirtus crimen ciuilibus esset.
Hic ubi quærentes socios iam marte relicto
Tuta fugæ cernit, quò uos pauor inquit abegit
Impius, & cunctis ignotus Cæsaris armis
O famuli turpes, seruum pecus, absq; cruore
Terga datis morti? cumulo uos deesse uirorum
Non pudet? & bustis, interq; cadauera quæri?
Non ira saltem iuuenes pietate remota
Stabitis? è cunctis, per quos erumperet hostis,
Nos sumus electi. non paruo sanguine Magni
Ista dies ierit. peterem felicior umbras
Cæsaris in uultu. testem hunc fortuna negauit,
Pompeio laudante cadam, confringite tela
Pectoris incursu, iugulisq; retundite ferrum.
Iam longinqua petit puluis, sonitusq; ruinæ.
Securasq; fragor concussit Cæsaris aures.

Vicimus o' socij, ueniet qui uendicet arces,
Dum morimur. mouit tantum uox illa furorem,
Quantum non primo succendunt classica cantu,
Mirantesq; uirum, atq; auidi spectare, sequuntur
Scituri iuuenes, numero deprensa, locoq;
An plus quàm mortem uirtus daret, ille ruenti
Aggere consistit, primumq́; cadauera plenis
Turribus euoluit, subeuntesq́; obruit hostes
Corporibus, totæq́; uiro dant tela ruinæ,
Roboraq́;, & moles hosti, seq́; ipse minatur.
Nunc sude, nunc duro contraria pectora conto
Detrudit muris, & ualli summa tenentes
Amputat ense manus, caput obterit, ossaq́; saxo,
Ac male defensum fragili compage cerebrum
Dissipat, alterius flamma, crinesq́;, genasq;
Succendit, strident oculis ardentibus ignes.
Vt primum cumulo crescente cadauera murum
Aequauere solo, non segnior extulit illum
Saltus, & in medias iecit super arma cateruas,
Quàm per summa rapit celerem uenabula pardũ.
Tunc densos inter cuneos compressus, & omne
Vallatus bello uincit, quem respiciat, hostem.
Iamq́; hebes, & crasso non asper sanguine mucro,
Percussum Scæuæ frangit, non uulnerat hostem,
Perdidit ensis opus, frangit sine uulnere membra.
Illum tota premit moles, illum omnia tela,
Nulla fuit non certa manus, non lancea felix,
Parq́; nouum fortuna uidet concurrere bellum,
Atq; uirum, fortis crebris sonat ictibus umbo,
Et galeæ fragmenta cauæ compressa perurunt

T empora, nec quicquam nudis uitalibus obstat
I am præter stantes in summis ossibus hastas.
Q uid nunc uesani iaculis, leuibusq́; sagittis
P erditis hæsuros nunquam uitalibus ictus?
H unc aut tortilibus uibrata phalarica neruis
O bruat, aut uasti muralia pondera saxi,
H unc aries ferro, balistaq́; limine portæ
S ummoueat, stat non fragilis pro Cæsare murus,
P ompeiumq́; tenet. iam pectore non tegit armis.
A c ueritus credi clypeo, læuaq́; uacasse,
A ut culpa uixisse sua, tot uulnera belli
S olus obit, densamq́; ferens in pectore syluam
I am gradibus fessis in quem cadat, eligit hostem.
P ar pelagi monstris, libycæ sic bellua terræ,
S ic libycus densis elephas oppressus ab armis
O mne repercussum squalenti missile tergo
F rangit, & hærentes mota cute discutit hastas.
V iscera tuta latent penitus, citraq́; cruorem
C onfixæ stant tela feræ, tot facta sagittis,
T ot iaculis, unam non explent uulnera mortem.
D ictæa procul ecce manu Gortynis arundo
T enditur in Scæuam, quæ uoto certior omni,
I n caput, atq; oculi læuum descendit in orbem.
I lle moras ferri neruorum, & uincula rumpit,
A ffixam uellens oculo pendente sagittam
I ntrepidus, telumq́; suo cum lumine calcat.
P annonis haud aliter post ictum sæuior ursa,
C um iaculum parua libys amentauit habena,
S e rotat in uulnus, telumq́; irata receptum
I mpetit, & secum fugientem circuit hastam.

P erdiderat uultum rabies, ſtetit imbre cruento
I nformis facies, lætus fragor æthera pulſat
V ictorum, maiora uiris è ſanguine paruo
G audia non faceret conſpectum in Cæſare uulnus.
I lle tegens alta ſuppreſſum mente dolorem
M itis, & à uultu penitus uirtute remota,
P arcite ait ciues, procul hinc auertite ferrum,
C ollatura meæ nil ſunt iam uulnera morti,
N on eget ingeſtis, ſed uulſis pectore telis,
T ollite, & in Magni uiuentem ponite caſtris,
H oc ueſtro præſtate duci, ſit Scæua relicti
C æſaris exemplum potius, quàm mortis honeſtæ.
C redidit infelix ſimulatis uocibus Aulus,
N ec uidit recto gladium mucrone tenentem,
M embraq; captiui pariter laturus, & arma,
F ulmineum medijs excepit faucibus enſem.
I ncaluit uirtus, atq; una cæde refectus
S oluat ait pœnas Scæuam quicunq; ſubactum
S perauit, pacem gladio ſi quærit ab iſto,
M agnus adorato ſubmittat Cæſare ſigna.
A n ſimilem ueſtri, ſegnemq; ad fata putaſtis?
P ompei uobis minor eſt, cauſæq; ſenatus,
Q uàm mihi mortis amor. ſimul hæc effatus, et altus
C æſareas puluis teſtatur adeſſe cohortes.
D edecus hic belli Magno, crimenq; remiſit,
N e ſolum totæ fugerent te Scæua cateruæ,
S ubducto qui marte ruis. nam ſanguine fuſo
V ires pugna dabat, labentem turba ſuorum
E xcipit, atq; humeris defectum imponere gaudet,
A c ueluti incluſum perfoſſo in pectore numen,

E t uiuam magnæ speciem uirtutis adorant,
T eláq; confixis certant euellere membris,
E xornantq; Deos, ac nudum pectore Martem
A rmis Scæua tuis felix hoc nomine famæ,
S i tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset
C antaber exiguis, aut longis teutonus armis.
N on tu bellorum spolijs ornare tonantis
T empla potes, non tu lætis ululare triumphis,
I nfelix quanta dominum uirtute parasti.
N ec magis hac Magnus castrorum parte repulsus
I ntra claustra piger dilato marte quieuit,
Q uàm mare lassatur cum se tollentibus euris
F rangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti
M ontis adest, serámq; sibi parat unda ruinam.
H inc uicina petens placido castella profundo
I ncursu gemini martis rapit, armáq; late
S pargit, & effuso laxat tentoria campo,
M utandǽq; iuuat permissa licentia terræ.
S ic pleno Padus ore tumens super aggere tutas
E xcurrit ripas, & totos concutit agros,
S uccubuit siqua tellus, cumulúmq; furentem
V ndarum non passa ruit, tum flumine toto
T ransit, & ignotos aperit sibi gurgite campos,
I llos terra fugit dominos, his rura colonis
A ccedunt donante Pado. uix prælia Cæsar
S enserat, elatus specula quæ prodidit ignis,
I nuenit impulsos presso iam puluere muros,
F rigidáq; ut ueteris deprendit signa ruinæ,
A ccendit pax ipsa loci, mouitq; furorem
P ompeiana quies, & uicto Cæsare somnus,

I re uel in clades properat, dum gaudia turbet.
T orquato ruit inde minax, qui Cæsaris arma
S egnius, aut uidit, quàm malo nauta tremente
O mnia circææ subducit uela procellæ,
A gmina'q; interius muro breuiore recepit,
D ensius ut parua disponeret arma corona.
T ransierat primi Cæsar munimina ualli,
C um super è totis emisit collibus agmen,
E ffudit'q; acies obseptum Magnus in hostem.
N on sic ætnæis habitans in uallibus horret
E ncelado spirante notum cum tota cauernas
E gerit, & torrens in campos defluit ætna,
C æsaris ut miles glomerato puluere uictus
A nte aciem, cæci trepidus sub nube timoris
H ostibus occurrit fugiens, in'q; ipsa pauendo
F ata ruit, totus mitti ciuilibus armis
V sq; uel in pacem potuit cruor, ipse furentes
D ux tenuit gladios. felix ac libera legum
R oma fores, iuris'q; tui, uicisset in illo
S i tibi Sylla loco, dolet heu, semper'q; dolebit,
Q uod scelerum Cæsar prodest tibi summa tuorum
C um genero pugnasse pio. prò tristia fata,
N on Vticæ libyæ clades, Hispania Mundæ
F lesset, & infando pollutus sanguine Nilus
N obilius phario gestasset rege cadauer,
N ec Iuba marmaricas nudus pressisset arenas,
P œnorum'q; umbras placasset sanguine fuso
S cipio, nec sancto caruisset uita Catone.
V ltimus esse dies potuit tibi Roma malorum,
E xire è medijs potuit pharsalia fatis.

D eserit aduerso possessam numine sedem
C æsar, & emathias lacero petit agmine terras.
A rma secuturum soceri quacunq; fugasset
T entauere suo comites diuertere Magnum
H ortatu patrias sedes, atq; hoste carentem
A usoniam peteret. nunquam me Cæsaris inquit
E xemplo reddam patriæ, nunquam'q; uidebit
M e nisi dimisso redeuntem milite Roma.
H esperiam potui motu surgente tenere,
S i uellem patrijs aciem committere templis,
A c medio pugnare foro. dum bella relegem,
E xtremum scythici transcendam frigoris orbem,
A rdentes'q; plagas, uictor tibi Roma quietem
E ripiam? qui ne premerent te prælia, fugi.
A c potius nequid bello patiaris in isto,
T e Cæsar putet esse suam. sic fatus in ortus
P hœbeos conuertit iter, terræ'q; secutus
D euia, qua uastos aperit Candauia saltus
C ontigit Emathiam, bello quam fata parabant.
T hessaliam qua parte diem brumalibus horis
A ttollit Titan rupes ossæa coercet,
C um per summa poli Phœbum trahit altior æstas,
P elion opponit radijs nascentibus umbras,
A t medios ignes cœli rabidi'q; leonis
S olstitiale caput nemorosus submouet Othrys.
E xcipit aduersos Zephyros, & iapiga pindus,
E t maturato præcedit uespere lucem,
N ec metuens imi borean habitator olympi
L ucentem totis ignorat noctibus arcton,
H os inter montes, media qui ualle premuntur,

Perpetuis quondam latuere paludibus agri,
Flumina dum campi retinent, nec peruia tempe
Dant aditus pelago, stagnum'q; implentibus unum
Crescere cursus erat, postquam discessit Olympo
Herculea grauis Ossa manu, subitæ'q; ruinam
Sensit aquæ Nereus, melius mansura sub undis
Emathis æquorei regnum Pharsalos Achillis
Eminet, & prima rhetëia littora pinu,
Quæ tetigit Phylace, Teleos'q;, & Dorion ira
Flebile pieridum, Trachin, pretio'q; nefandæ
Lampados herculeis fortis Melibœa pharetris,
Atq; olim Larissa potens, Vbi nobile quondam
Nunc super Argos arant, ueteres ubi fabula Thebas
Monstrat echionias, ubi quondam Pentheos exul,
Colla, caputq; ferens supremo tradidit igni
Questa quod hoc solum nato rapuisset Agaue.
Ergo abrupta palus multos discessit in amnes,
Purus in occasus parui sed gurgitis Aeas
Ionio fluit inde mari, nec fortior undis
Labitur auectæ pater Isidis, & tuus Oeneu
Penè gener crassis oblimat echinadas undis,
Et Meleagream maculatus sanguine Nessi
Euenos Chalydona secat, ferit amne citato
Maliacas Sperchios aquas, & flumine puro
Irrigat Amphrisos famulantis pascua Phœbi,
Qui'q; nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aëra, nec tenues uentos suspirat Anauros,
Et quisquis pelago per se non cognitus amnis
Peneo donauit aquas, & gurgite rapto
Apidanos, nunquam'q; celer, nisi mistus Enipheus.

A ccipit Asôpos cursus, Penis'q;, Melasq;.
S olus in alterius nomen cum uenerit undæ,
D efendit Titaresus aquas, lapsus'q; superne
G urgite Penei pro siccis utitur aruis.
H unc fama est stygijs manare paludibus amnem,
E t capitis memorem, fluuij contagia uilis
N olle pati, superum'q; sibi seruare timorem.
V t primum emissis patuerunt amnibus arua,
P inguis bœbicio discessit uomere sulcus,
M ox lelegum dextra pressum descendit aratrum.
A eolidæ, Dolopes'q; solum fregere coloni,
E t magnêtes equis miniæ gens cognita remis,
I llic semiferos ixionidas centauros,
F œta peletronijs nubes effudit in antris.
A spera te Pholoës frangentem Monyche saxa,
T e'q; sub ætnæo torquentem uertice uulsas
R œte ferox, quas uix boreas inuerteret, ornos,
H ospes, & Alcidæ magni Phole, te'q; per amnem
I mprobe lernæas uector passure sagittas,
T e'q; senex Chiron, gelido qui sydere fulgens,
I mpetis hæmonio maiorem Scorpion arcu.
H ac tellure feri micuerunt semina Martis.
P rimus ab æquorea percussis cuspide saxis
T hessalicus sonipes bellis feralibus omen
E xiluit, primus chalybem, frenos'q; momordit,
S pumauit'q; nouis Lapithæ domitoris habenis.
P rima fretum scindens pagasæo littore pinus,
T errenum ignotas hominem proiecit in undas.
P rimus Thessalicæ rector telluris Ionos
I n formam calidæ percussit pondera massæ.

Fudit, & argentum flammis, aurumq́; moneta
Fregit, & immensis coxit fornacibus æra.
Illic quod populos scelerata impegit in arma
Diuitias numerare datum est. hinc maxima serpens
Descendit Python, cyrrhæaq́; fluxit in antra,
Vnde & thessalicæ ueniunt ad pythia laurus.
Impius hinc prolem superis immisit Aloëus,
Inseruit celsis propè se cum Pelion astris,
Syderibusq́; uias incumbens abstulit Ossa.
Hac ubi damnata fatis tellure locarunt
Castra duces, cunctos belli præsaga futuri
Mens agitat, summiq́; grauem discriminis horam
Aduentare palàm est. propius iam fata moueri
Degenerés trepidant animi, peioraq́; uersant,
Ad dubios pauci præsumpto robore casus,
Spemq́;, metumq; ferunt. turbæ sed mistus inerti
Sextus erat, magno proles indigna parente,
Qui mox scyllæis exul grassatus in undis,
Polluit æquoreos siculus pirata triumphos,
Qui stimulante metu fati prænoscere cursus,
Impatiensq́; moræ, uenturisq́; omnibus æger,
Non tripodas Deli, non pythia consulit antra,
Nec quæsisse libet primis quid frugibus altrix
Ore Iouis Dodona sonet, quis noscere fibra
Fata queat, quis prodat aues, quis fulgura cœli
Seruet, & aßyria scrutetur sydera cura,
Aut siquid tacitum, sed fas erat, ille supernis
Detestanda deis sæuorum arcana magorum
Nouerat, & tristes sacris feralibus aras,
Vmbrarum, Ditisq́; fidem, miseroq́; liquebat

Scire parum superos, uanum, sæuumq; furorem
Adiuuat ipse locus, uicinaq; mœnia castris
Hæmonidum, ficti quas nulla licentia monstri
Transierat, quarum, quicquid non creditur, ars est.
Thessala quin etiam tellus, herbasq; nocentes
Rupibus ingenuit, sensuraq; saxa canentes
Arcanum ferale magos. ibi plurima surgunt
Vim factura Deis, & terris hospita Colchis
Legit in hæmonijs, quas non aduexerat, herbas.
Impia tot populis, tot surdas gentibus aures
Cœlicolum, diræ conuertunt carmina gentis.
Vna per ætherios exit uox illa recessus,
Verbaq; ad inuitum perfert cogentia numen,
Quod non cura poli, cœliq; uolubilis unquam
Auocat, infandum tetigit cum sydera murmur.
Tunc Babylon persêa licet, secretaq; Memphis
Omne uetustorum soluat penetrale magorum,
Abducat superos alienis Thessalis aris.
Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit
Non fatis adductus amor, flammisq; seueri
Illicitis arsere senes, nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cum turgentia succo
Frontis amaturæ subducunt pignora fœtæ,
Mens hausti nulla sanie polluta ueneni
Excantata perit, quos non concordia misti
Alligat ulla tori, blandæq; potentia formæ,
Traxerunt torti magica uertigine fili.
Cessauere uices rerum, dilataq; longa
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit, & præceps audito carmine mundus,

Axibus, & rapidis impulsos Iuppiter urgens
Miratur non ire polos. nunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cœlum Ioue, uocibus hisdem
Humentes late nebulas, nimbosq; solutis
Excussere comis, uentis cessantibus æquor
Intumuit, rursus uetitum sentire procellas
Conticuit turbante noto, puppimq; ferentes
In uentum tumuere sinus, de rupe pependit
Abscissa fixus torrens, amnisq; cucurrit
Non qua pronus erat, Nilum non extulit æstas,
Mæander direxit aquas, Rhodanumq; morantem
Præcipitauit Arar, submisso uertice montes
Explicuere iugum, nubes suspexit Olympus,
Solibus & nullis, scythicæ cum bruma rigeret,
Dimaduere niues, impulsam sydere Tethyn
Reppulit hæmonidum defenso littore carmen.
Terra quoq; immoti concussit ponderis axem,
Et medium uergens titubauit nisus in orbem,
Tantæ molis onus percussum uoce recessit,
Prospectumq; dedit circumlabentis Olympi.
Omne potens animal leti, genitumq; nocere,
Et pauet hæmonias, & mortibus instruit artes,
Has auidæ Tigres, & nobilis ira Leonum
Ore fouent blando, gelidos his explicat orbes,
Inq; pruinoso coluber distenditur aruo.
Viperei coëunt abrupto corpore nodi,
Humanoq; cadit serpens afflata ueneno.
Quis labor hic superis cantus, herbasq; sequendi,
Spernendiq; timor? cuius commercia pacti

Obstrictos habuere Deos? parere necesse est?
An iuuat? ignota tantum pietate merentur?
An tacitis ualuere minis? hoc iuris in omnes
Est illis superos? an habent hæc carmina certum
Imperiosa Deum? qui mundum cogere, quicquid
Cogitur ipse, potest. illis & sydera primum
Præcipiti deducta polo, Phœbe'q; serena
Non aliter diris uerborum obsessa uenenis
Palluit, & nigris, terrenis'q; ignibus arsit,
Quàm si fraterna prohiberet imagine tellus,
Insereret'q; suas flammis cœlestibus umbras,
Et patitur tantos cantu depressa labores,
Donec suppositas propior despumet in herbas.
Hos scelerum ritus, hæc diræ carmina gentis,
Effera damnarat nimiæ pietatis Erictho,
In'q; nouos ritus pollutam duxerat artem.
Illi nanq; nefas urbis submittere tecto,
Aut laribus ferale caput, deserta'q; busta
Incolit, & tumulos expulsis obtine umbris,
Grata dies Erebi, cœtus audire silentum,
Nosse domos stygias, arcana'q; Ditis operti
Non superi, non uita uetat, tenet ora profanæ
Fœda situ macies, cœlo'q; ignota sereno.
Terribilis stygio facies pallore grauatur
Impexis onerata comis. si nimbus, & atræ
Sydera subducunt nubes, tunc thessala nudis
Egreditur bustis, nocturna'q; fulgura captat.
Semina fœcundæ segetis calcata perussit,
Et non letiferas spirando perdidit auras,
Nec superos orat, nec cantu supplice numen

Auxiliare uocat, nec fibras illa litantis
Nouit, funereas aris imponere flammas
Gaudet, & accenſo rapuit quæ thura ſepulchro.
Omne nefas ſuperi prima iam uoce precantis
Concedunt, carmenq; timent audire ſecundum,
Viuentes animas, & adhuc ſua membra regentes,
Infodit buſto fatis debentibus annos
Mors inuita ſubit, peruerſa funera pompa
Rettulit à tumulis fugère cadauera letum,
Fumantes iuuenum cineres, ardentiáq; oſſa
E` medijs rapit illa rogis, ipſamq;, parentes
Quam tenuere, facem, nigroq; uolantia fumo
Feralis fragmenta tori, ueſteſq; fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra fauillas.
Aſt ubi ſeruantur ſaxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta dureſcunt tabe medullæ
Corpora, tunc omnes auide deſæuit in artus,
Immerſitq; manus oculis, gaudetq; gelatos
Effodiſſe orbes, & ſiccæ pallida rodit
Excrementa manus, laqueum, nodoſq; nocentes
Ore ſuo rupit, pendentia corpora carpſit,
Abraſitq; cruces, percuſſáq; uiſcera nimbis
Vulſit, & incoctas admiſſo ſole medullas.
Inſertum manibus chalybem, nigramq; per artus,
Stillantis tabi ſaniem, uiruſq; coactum
Suſtulit, & neruo morſus retinente pependit,
Et quodcunq; iacet nuda tellure cadauer,
Ante feras, uolucreſq; ſedet, nec carpere membra
Vult ferro, manibuſq; ſuis morſuſq; Luporum
Expectat ſiccis raptura à faucibus artus.

N ec cessant à cæde manus, si sanguine uiuo
E st opus, erumpat iugulo qui primus aperto,
N ec refugit cædes, uiuum si sacra cruorem,
E xtaq; funereæ poscunt trepidantia mensæ,
V ulnere si uentris non qua natura uocabat,
E xtrahitur partus, calidis ponendus in aris.
E t quoties sæuis opus est, ac fortibus umbris,
I psa facit manes, hominum mors omnis in usu est.
I lla genæ florem primæuo corpore uulsit,
I lla comam læua morienti abscîdit ephebo.
S æpe etiam charis cognato in funere dira
T hessalis incubuit membris, atq; oscula figens,
T runcauitq; caput, compressaq; dentibus ora
L axauit, siccoq; hærentem gutture linguam
P ræmordens gelidis infudit murmura labris,
A rcanumq; nefas stygias mandauit ad umbras.
H anc ut fama loci Pompeio prodidit alta
N octe poli, Titan medium quo tempore ducat
S ub nostra tellure diem. deserta per arua
C arpit iter, fidi scelrum, suetiq; ministri
E ffractos circum tumulos, ac busta uagati
C onspexere procul prærupta in caute sedentem,
Q ua iuga deuexus pharsalica porrigit Aemus.
I lla magis, magicisq; Deis incognita uerba
T entabat, carmenq; nouos fingebat in usus,
N anq; timens ne Mars alium uagus iret in orbem,
E mathis & tellus tam multa cæde careret,
P ollutos cantu, dirisq; uenefica succis,
C onspersos uetuit transmittere bella Philippos
T ot mortes habitura suas, usuraq; mundi

Sanguine, cæsorum truncare cadauera regum
Sperat, & Hesperiæ cineres auertere gentis,
Ossáq; nobilium, tantosq; adquirere manes.
Hic ardor, solusq; labor, quid corpore Magni
Proiecto rapiat, quos Cæsaris inuolet artus,
Quam prior affatur Pompeij ignaua propago.
O decus Hæmonidum, populis quæ pandere fata,
Quæq; suo uentura potes diuertere cursu,
Te precor, ut certum liceat mihi noscere finem,
Quem belli fortuna paret, non ultima turbæ
Pars ego romanæ, Magni clarissima proles,
Vel dominus rerum, uel tanti funeris hæres.
Mens dubijs percussa pauet, rursusq; parata est
Certos ferre metus, hoc casibus eripe iuris,
Ne subiti, cæcáq; ruant, uel numina torque,
Vel tu parce Deis, & manibus exprime uerum,
Elisias resera sedes, ipsamq; uocatam,
Quos petat è nobis mortem, tibi coge fateri.
Nõ humilis labor est, dignũ est, quod quærere cures,
Vel tibi quo tanti præponderet alea fati.
Impia lætatur uulgatæ nomine famæ
Thessalis, & contra, si fata minora moueres,
Pronum erat ó iuuenis, quos uelles inquit, in actus
Inuitos præbere Deos, conceditur arti
Vnam cum radijs presserunt sydera mortem
Inseruisse moras, & quamuis fecerit omnis
Stella senem, medios herbis abrumpimus annos,
At simul à prima descendit origine mundi,
Causarum series, atq; omnia fata laborant,
Si quicquam mutare uelis, unoq; sub ictu

S tat genus humanum, tunc thessala turba fatemur
P lus fortuna potest, sed si prænoscere casus
C ontentus, faciliś'q; aditus, multiq; patebunt
A d uerum, tellus nobis, ætherq;, chaosq;,
A equoráq;, & campi, rhodopeiáq; saxa loquētur.
S ed pronum cum tanta nouæ sit copia mortis,
E mathijs unum campis attollere corpus.
V t modo defuncti, tepidiq; cadaueris ora
P lena uoce sonent, ne membris sole perustis
A uribus incertum feralis strideat umbra.
D ixerat, & noctis geminatis arte tenebris,
M œstum tecta caput, squalenti nube pererrat,
C orpora cæsorum tumulis proiecta negatis,
C ontinuo fugêre lupi, fugere reuulsis
V nguibus impastæ uolucres, dum Thessala uatem
E ligit, & gelidas leto scrutata medullas.
P ulmonis rigidi stantes sine uulnere fibras
I nuenit, & uocem defuncto in corpore quærit.
F ata peremptorum pendent iam multa uirorum,
Q uem superis reuocasse uelit, si tollere totas
T entasset campis acies, & reddere bello,
C essissent leges Erebi, monstroq; potenti
E xtractus stygio populus pugnasset auerno,
E lectum tandem traiecto gutture corpus
D ucit, & inserto laqueis feralibus unco
P er scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer
V icturum, montisq; caui, quem tristis Erichtho
D amnarat, sacris alta sub rupe locatur.
H aud procul à Ditis cæcis depressa cauernis
I n præceps subsedit humus, quam pallida pronis

Vrget sylua comis, & nullo uertice coelum
Suspiciens, Phoebo non peruia taxus opacat.
Marcentes intus tenebrae, pallensq; sub antris
Longa nocte situs, nunquam nisi carmine factum,
Lumen habet, non taenareis sic faucibus aër
Sedit iners moestum mundi confine latentis,
Ac nostri, quò non metuunt emittere manes
Tartarei reges. nam quamuis Thessala uates
Vim faciat fatis, dubium est, quod traxerit illuc,
Aspiciat stygias, an quod descenderit umbras
Discolor, & uario furialis cultus amictu
Induitur, uultusq; aperitur crine remoto,
Et coma uipereis substringitur horrida sertis.
Vt pauidos iuuenis comites, ipsumq; trementem
Conspicit exanimi defixum lumina uultu,
Ponite ait trepida conceptos mente timores,
Iam noua iam uera reddetur uita figura,
Vt quamuis pauidi, possint audire loquentem.
Si uero, stygiosq; lacus, ripamq; sonantem
Ignibus ostendam, si me praesente uideri
Eumenides possent, uillosaq; colla colubris
Cerberus excutiens, & uincti terga gigantes.
Quis timor ignaui metuentes cernere manes?
Pectora tunc primum feruenti sanguine supplet
Vulneribus laxata nouis, taboq; medullas
Abluit, & uirus large lunare ministrat.
Huc quicquid foetu genuit natura sinistro
Miscetur, non spuma canum, quibus unda timori est,
Viscera non lyncis, non durae nodus hyaenae
Defuit, & cerui pasti serpente medulla,

Non puppem retinens euro tendente rudentes
In medijs echeneis aquis, oculíq; draconum,
Quæq; sonant fœta tepefacta sub alite saxa.
Non Arabum uolucer serpens, innatáq; rubris
Aequoribus custos pretiosæ uipera conchæ,
Aut uiuentis adhuc libycæ membrana cerastæ,
Aut cinis eoa positi phœnicis in ara.
Quò postquam uiles, & habentes nomina pestes
Contulit infando saturatas carmine frondes,
Et quibus os dirum nascentibus inspuit herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa ueneni.
Tunc uox letæos cunctis pollentior herbis
Excantare deos, confudit murmura primum
Dissona, & humanæ multum discordia linguæ
Latratus habet illa canum, gemitusq; luporum,
Quod trepidus bubo, quod stryx nocturna querũtur,
Quod strident, ululantq; feræ, quod sibilat anguis,
Exprimit, & planctus illisæ cautibus undæ,
Syluarumq; sonum, fractæq; tonitrua nubis.
Tot rerum uox una fuit, mox cætera cantu
Explicat hæmonio, penetratq; in tartara lingua.
Eumenides, stygiumq; nefas, pœnæq; nocentum,
Et chaos innumeros auidum confundere mundos,
Et rector terræ, quem longa in sæcula torquet
Mors dilata Deûm, styx, & quos nulla meretur
Thessalis elisios, cœlum, matremq; perosa
Persephone, nostræq; Hecates pars ultima, per quã
Manibus, & mihi sunt tacitæ commercia linguæ,
Ianitor & sedis laxæ, qui uiscera sæuo
Spargis nostra cani, repetitaq; fila sorores

F racturæ, tuq́; ó flagrantis portitor undæ
I am laſſate ſenex ad me redeuntibus umbris
E xaudite preces, ſi uos ſatis ore nefando,
P ollutoq́; uoco, ſi nunquam hæc carmina fibris
H umanis ieiuna cano, ſi pectora plena
S æpe dedi, & laui calido proſecta cerebro,
S iquis, qui ueſtris caput, extaq́; lancibus infans
I mpoſuit, uicturus erat, parete precanti.
N on in tartareo latitantem poſcimus antro,
A ſſuetamq́; diu tenebris, modo luce fugata
D eſcendentem animam, primo pallentis hiatu
H æret adhuc Orci, licet has exaudiat herbas
A d manes uentura ſemel, ducis omnia nato
P ompeiana canat noſtri modo militis umbra,
S i bene de uobis ciuilia bella merentur.
H æc ubi fata, caput, ſpumantiaq́; ora leuauit,
A ſpicit aſtantem proiecti corporis umbram,
E xanimes artus, inuiſaq́; clauſtra timentem
C arceris antiqui, pauet ire in pectus apertum,
V iſceraq́;, & ruptas letali uulnere fibras.
A h miſer extremum, cui mortis munus iniquæ
E ripitur non poſſe mori, miratur Erichtho
H as fatis licuiſſe moras, irataq́; morti
V erberat in motum uiuo ſerpente cadauer,
P erq́; cauas terræ, quas egit carmine, rimas
M anibus illatrat, regniq́; ſilentia rupit.
T iſiphone, uocisq́; meæ ſecura Megæra
N on agitis ſæuis Erebi per inane flagellis
I nfelicem animam? iam uos ego nomine uero
E liciam, ſtygiasq́; canes in luce ſuperna

Destituam, per busta sequar, per funera custos,
Expellam tumulis, abigam uos omnibus urnis,
Teq; Deis, ad quos alio procedere uultu
Ficta soles Hecate pallenti tabida forma,
Ostendam, faciemq; Erebi mutare uetabo,
Eloquar immenso terræ sub pondere, quæ te
Contineant Ennea dapes, quo fœdere mœstum
Regem noctis ames, quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres, tibi pessime mundi
Arbiter immittam ruptis Titana cauernis,
Et subito feriere die. Paretis? an ille
Compellendus erit, quo nunquam terra uocato
Non excussa tremit, qui Gorgona cernit apertam,
Verberibusq; suis trepidam castigat Erinnym,
Indespecta tenet uobis, qui tartara, cuius
Vos estis superi, stygias qui peierat undas.
Protinus astrictus caluit cruor, atraq; fouit
Vulnera, & in uenas, extremaq; membra cucurrit.
Percussæ gelido trepidant sub pectore fibræ,
Et noua desuetis subrepens uita medullis,
Miscetur morti. tunc omnis palpitat artus,
Tenduntur nerui, nec se tellure cadauer
Paulatim per membra leuat, terraq; repulsum est,
Erectumq; semel, distento lumina rictu
Nudantur, non dum facies uiuentis in illo,
Iam morientis erat, remanet palloq;, rigorq;,
Et stupet illatus mundo, sed murmure nullo
Ora astricta sonant, uox illi, linguaq; tantum
Responsura datur. dic inquit, Thessala, magna
Quod iubeo, mercede mihi, nam uera locutum

Immunem toto mundi præstabimus æuo
Artibus hæmonijs, tali tua membra sepulchro,
Talibus exuram stygio cum carmine syluis,
Vt nullos cantata magos exaudiat umbra.
Sit tanti uixisse iterum, nec uerba, nec herbæ
Audebunt longæ somnum tibi soluere Lethes,
A' me morte data tripodas, uates'q; deorum
Sors obscura tenet, certus discedat ab umbris
Quisquis uera petit, duræ'q; oracula mortis
Fortis adit, ne parce precor, da nomina rebus,
Da loca, da uocem, qua mecum fata loquantur,
Addidit, & carmen, quo, quicquid consulit umbrã,
Scire dedit. Mœstum fletu manante cadauer,
Tristia non equidem parcarum stamina dixit,
Respexi, tacitæ reuocatus ab aggere ripæ,
Quod tamen è cunctis mihi noscere contigit umbris,
Effera Romanos agitat discordia manes,
Impia'q; infernam ruperunt arma quietem,
Elisias alij sedes, ac tartara mœsta
Diuersi liquere duces, quid fata pararent,
Hi fecere palàm, tristis felicibus umbris
Vultus erat, uidi Decios, natum'q;, patremq;
Lustrales bellis animas, flentem'q; Camillum,
Et Curios, Syllam de te fortuna querentem.
Deplorat libycas perituram Scipio terris
Infaustam sobolem maior Carthaginis hostis,
Non seruituri mœret Cato fata nepotis.
Solum te consul depulsis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem uidimus umbras.
Abruptis Catilina minax, fractis'q; cathenis

E xultat, Mariiq; truces, nudiq; Cethegi.
V idi ego lætantes popularia nomina Drusos.
L egibus immodicos, ausosq; ingentia Gracchos.
A eternis chalybum nodis, & carcere ditis
C onstrictæ plausere manus, camposq; piorum
P oscit turba nocens, regni possessor inertis
P allentes aperit sedes, abruptaq; saxa
A sperat, & durum uinclis adamanta, paratq;
P œnam uictori, refer hæc solatia tecum
O iuuenis, placido manes, patremq;, domumq;
E xpectare sinu, regniq; in parte serena
P ompeio seruare locum, nec gloria paruæ
S olliatet uitæ, ueniet quæ misceat omnes
H ora duces, properate mori, magnoq; superbi
Q uamuis è paruis animo descendite bustis,
E t romanorum manes calcate deorum,
Q uem tumulum Nili, quem Tybridis abluat unda
Q uæritur, & ducibus tantum de funere pugna est.
T u fatum ne quære tuum cognoscere, parcæ
M e reticente dabunt, tibi certior omnia uates
I pse canet siculis genitor Pompeius in aruis.
I lle quoq; incertus quò te uocet, unde repellat,
Q uas iubeat uitare plagas, quæ sydera mundi.
E uropam miseri, Libyamq;, Asiamq; timete,
D istribuit tumulos uestris fortuna triumphis.
O miseranda domus, toto nil orbe uidebis
T utius emathia. Si postquam fata peregit,
S tat uultu mœstus tacito, mortemq; reposcit.
C arminibus magicis opus est, herbisq;, cadauer
V t cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata

Consumpto iam iure semel. tum robore multo
Extruit illa rogum, uadit defunctus ad ignes.
Accensa iuuenem positum strue linquit Ericthó
Tandem passa mori, Sextóq; ad castra parentis
It comes, & cœlo lucis ducente colorem,
Dum ferrent tutos intra tentoria gressus,
Iussa tenere diem densas nox præstitit umbras,

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER SEPTIMVS.

Egnior Oceano, quàm lex æterna uocabat,
Luctificus Titan nunquam magis æthera contra
Egit equos, currumq́; polo rapiente retorsit,
Defectusq́; pati uoluit, raptæq́; labores
Lucis, & attraxit nubes non pabula flammis,
Sed ne thessalico purus luceret in orbe.
At nox felicis Magni pars ultima uitæ
Sollicitos uana decepit imagine somnos.
Nam Pompeiani uisus sibi sede theatri
Innumeram effigiem romanæ cernere plebis,
Attolliq́; suum lætis ad sydera nomen
Vocibus, & plausu cuneos certare sonantes.
Qualis erat populi facies, clamorq́; fauentis,
Olim cum iuuenis, primiq́; ætate triumphi,
Post domitas gentes, quas torrens ambit Iberus,
Et quæcunq; fugax Sertorius impulit arma,

V espere pacato, pura uenerabilis æque
Quam currus ornante toga plaudente senatu,
Sedit adhuc romanus eques. seu fine bonorum
Anxia uenturis ad tempora læta refugit,
Siue per ambages solitas contraria uisis
Vaticinata quies magni tulit omina planctus,
Seu uetito patrias ultra tibi cernere sedes
Sic Romam fortuna dedit. Ne rumpite somnos
Castrorum uigiles, nullas tuba uerberet aures,
Crastina dira quies, & imagine mœsta diurna,
Vndiq; funestas acies feret, undiq; bellum.
Vnde pares somnos populi, noctemq; beatam?
O felix, si te uel sic tua Roma uideret.
Donassent utinam superi, patriæq;, tibiq;
Vnum Magne diem, quo fati certus uterq;
Extremum tanti fructum caperetis amoris,
Tu uelut Ausonia uadis moriturus in urbe,
Illa rati semper de te sibi conscia uoti,
Hoc scelus haud unquam fatis hærere putauit,
Sic se dilecti tumulum quoq; perdere Magni.
Te misto flesset luctu, iuuenisq;, senexq;,
Iniussusq; puer, lacerasset crine soluto
Pectora fœmineum ceu Bruti funere uulgus.
Nunc quoq; tela licet paueant uictoris iniqui,
Nunciet ipse licet Cæsar, tua funera flebunt.
Sed dum thura ferunt, dum laurea serta tonanti,
O miseri, quorum gemitus edere dolorem,
Qui te non pleno pariter planxere theatro.
Vicerat astra iubar cum misto murmure turba,
Castrorum fremuit, fatisq; trahentibus orbem

Signa petit pugnæ, miseri pars maxima uulgi
Non totum uisura diem tentoria circum
Ipsa ducis queritur, magnoq; accensa tumultu
Mortis uicinæ properantes admouet horas.
Dira subit rabies, sua quisq; ac publica fata
Præcipitare cupit. segnis, pauidusq; uocatur,
Ac nimium patiens soceri Pompeius, & orbis
Indulgens regno, qui tot simul undiq; gentes
Iuris habere sui uellet, pacemq; timeret.
Necnon & reges, populiq; queruntur eoi
Bella trahi, patriaq; procul tellure teneri.
Hoc placet ó superi, cum uobis uertere cuncta
Propositum, nostris erroribus addere crimen.
Cladibus irruimus, nocituraq; poscimus arma,
In Pompeianis uotum est Pharsalia castris.
Cunctorum uoces Romani maximus author
Tullius eloquij, cuius sub iure, togaq;
Pacificas sæuus tremuit Catilina secures,
Pertulit, iratus bellis, cum rostra, forumq;
Optaret, passus tam longa silentia miles.
Addidit inualidæ robur facundia causæ.
Hoc pro tot meritis solum te Magne precatur,
Vti se fortuna uelis, proceresq; tuorum
Castrorum, regesq; tui cum supplice mundo
Affusi, uinci socerum patiare rogamus.
Humano generi tam longo tempore bellum
Cæsar erit? merito Pompeium uincere lente
Gentibus indignum est à transcurrente subactis.
Quò tibi feruor abit? aut quò fiducia fati?
De superis ingrate times? causamq; Senatus

Credere dis dubitas? ipsæ tua signa reuellent,
Prosilientq; acies. pudeat uicisse coactum.
Si duce te iusso, si nobis bella geruntur,
Sit iuris quocunq; uelint concurrere campo.
Quid mundi gladios à sanguine Cæsaris arces?
Vibrant tela manus, uix signa morantia quisquã
Expectat, propera, ne te tua classica linquant.
Scire Senatus auet, miles te Magne sequatur,
An comes. Ingemuit rector, sensitq; Deorum
Esse dolos, & fata suæ contraria menti.
Si placet hoc inquit, cunctis, si milite Magno,
Non duce tempus eget, nil ultra fata morabor.
Inuoluat populos una fortuna ruina,
Sitq; hominum magnæ lux ista nouissima parti.
Testor Roma tamen Magnum, quo cuncta perirēt,
Accepisse diem, potuit tibi uulnere nullo
Stare labor belli, potui sine cæde subactum,
Captiuumq; ducem uiolatæ tradere paci.
Quis furor ô cæci scelerum? ciuilia bella
Gesturi, metuunt ne non cum sanguine uincant.
Abstulimus terras, exclusimus æquore toto,
Ad præmaturas segetum ieiuna rapinas
Agmina compulimus, uotumq; effecimus hosti,
Vt mallet sterni gladijs, mortesq; suorum
Permiscere meis, belli pars magna peracta est
His, quibus effectum est, ne pugnã tiro paueret.
Si modo uirtutis stimulis, iræq; calore
Signa petunt, multos in summa pericula misit
Venturi timor ipse mali. fortissimus ille est,
Qui promptus metuenda pati, si comminus instent,

Et differre potest. placet hæc tam prospera rerum
Tradere fortunæ? gladio permittere mundi
Discrimen? pugnare ducem, quàm uincere malunt.
Res mihi romanas dederas fortuna regendas,
Accipe maiores, & cæco in marte tuere.
Pompeij nec crimen erit, nec gloria bellum.
Vincas apud superos uotis me Cæsar iniquis.
Pugnatur, quantum scelerum, quantum'q; malorũ
In populos lux ista feret, quot regna iacebunt,
Sanguine Romano quàm turbidus ibit Enipheus.
Prima uelim caput hoc funesti lancea belli,
Si sine momento rerum, partis'q; ruina
Casurum est, feriat, neq; enim uictoria Magno
Lætior, aut populis inuisum hac clade peracta,
Aut hodie Pompeius erit miserabile nomen,
Omne malum uicti, quod sors feret ultima rerum,
Omne nefas uictoris erit. sic fatur, & arma
Permittit populis, frenos'q; furentibus ira
Laxat, & ut uictus uiolento nauita coro
Dat regimen uentis, ignauum'q; arte relicta
Puppis onus trahitur, trepido confusa tumultu
Castra fremunt, animi'q; truces sua pectora pulsant
Ictibus incertis, multorum pallor in ore
Mortis uenturæ est, facies'q; simillima fato.
Aduenisse diem, qui fatum rebus in æuum
Conderet humanis, & quæri Roma quid esset,
Illo marte palàm est, sua quisq; pericula nescit
Attonitus maiore metu quis littora ponto
Obruta, quis summis cernens in montibus æquor,
Aetherá'q; in terras deiecto sole cadentem,

Tot rerum finem timeat sibi? non uacat ullos
Pro se ferre metus, urbi, Magnoq́; timetur.
Nec gladijs habuere fidem, nisi cautibus asper
Exarsit mucro, tunc omnis lancea saxo
Erigitur, tendunt neruis melioribus arcus,
Cura fuit lectis pharetras implere sagittis,
Auget eques stimulos, frenorumq́; aptat habenas.
Si liceat superis hominum conferre labores,
Non aliter Phlegra rapidos tollente gigantes
Martius incaluit siculis incudibus ensis,
Et rubuit flammis iterum neptunia cuspis,
Spiculaq́; extenso Pæan Pythone recoxit,
Pallas gorgoneos diffudit in ægida crines.
Pallenæa Ioui mutauit fulmina Cyclops.
Non tamen abstinuit uenturos prodere casus
Per uarias fortuna notas, nam Thessala rura
Cum peterent, totus uenientibus obstitit æther,
Inq́; oculis hominum fregerunt fulmina nubes,
Aduersasq́; faces, immensoq́; igne columnas,
Et trabibus mistis auidos Pythonas aquarum
Detulit, atq; oculos ingesto fulgure clausit,
Excussit cristas galeis, capulosq́; solutis
Perfudit gladijs, ereptaq́; pila liquauit,
Aetherioq́; nocens fumauit sulfure ferrum.
Nec non innumero cooperta examine signa,
Vixq́; reuulsa solo, maiori pondere pressum
Signiferi mersere caput, rorantia fletu
Vsq; ad Thessaliam Romana, & publica signa,
Admotus superis discussa fugit ab ara
Taurus, & emathios, præceps se iecit in agros,

Nullaq; funestis inuenta est uictima sacris.
At tu quos scelerum superos? quas rite uocasti
Eumenidas Caesar? stygi quae numina regni,
Infernumq; nefas? & mersos nocte furores?
Impia tam saeue gesturus bella litasti?
Iam dubium, monstris'ne Deûm nimio'ue pauori
Crediderint, multis concurrere uisus Olympo
Pindus, & abruptis mergi conuallibus Aemus,
Edere nocturnas belli Pharsalia uoces,
Ire per ossaeam rapidus Beboeida sanguis,
Inq; uicem uultus tenebris mirantur opertos,
Et pallere diem, galeisq; incumbere noctem,
Defunctosq; patres, & cunctas sanguinis umbras
Ante oculos uolitare suos, sed mentibus unum
Hoc solamen erat, quod uoti turba nefandi
Conscia, quae patrum iugulos, quae pectora fratrum
Sperabat, gaudet monstris, mentisq; tumultu,
Atq; omen scelerum, subitos putat esse furores.
Quid mirum populos, quos lux extrema manebat
Lymphato trepidasse metu? praesaga malorum
Si data mens homini est, tyriis qui gadibus hospes
Adiacet, Armeniumq; bibit Romanus Araxem,
Sub quocunq; die, quocunq; est sydere mundi,
Moeret, & ignorat causas, animumq; dolentem
Corripit, Emathiis quid perdat nescit in aruis.
Euganeo, si uera fides memorantibus, augur
Colle sedens Aponus terris ubi fumifer exit,
Atq; Antenorei dispergitur unda Timaui,
Venit summa dies, geritur res maxima dixit,
Impia concurrunt Pompeii, & Caesaris arma,

Seu tonitrus, ac tela Iouis præsaga notauit,
Aëra seu totum discordi obsistere cœlo,
Prospexitq́; polos, seu lumen in æthere mœstum
Solis in obscuro pugnam pallore notauit.
Dissimilem certe cunctis, quos explicat, egit
Thessalicum natura diem, si cuncta perito
Augure mens hominum cœli noua signa notasset,
Spectari è toto potuit Pharsalia mundo.
O summos hominum, quorum fortuna per orbem
Signa dedit, quorum fatis cœlum omne uacauit.
Hæc & apud seras gentes, populosq́; nepotum,
Siue sua tantum uenient in sæcula fama,
Siue aliquid magnis nostri quoq; cura laboris
Nominibus prodesse potest, cum bella legentur,
Spesq́;, metusq; simul, perituraq́; uota mouebunt,
Attonitiq; omnes ueluti uenientia fata
Non trāsmissa legent, et adhuc tibi Magne fauebūt.
Miles ut aduerso Phœbi radiantis ab ictu
Descendens totos perfudit lumine colles,
Non temere immissus campis, stetit ordine certo
Infelix acies, cornus tibi cura sinistri
Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
Et quarta legione datur, tibi numine pugnax
Aduerso Domiti dextri frons tradita martis,
At medij robur belli fortissima densant
Agmina, quæ alicum terris deducta tenebat
Scapio, miles in hoc libyco dux primus in orbe.
At iuxta fluuios, & stagna undantis Eniphei,
Cappadocum montana cohors, & largus habenis
Ponticus ibat eques, sicci sed plurima campi

T etrarchæ, regesq́; tenent magniq́; tyranni,
A tq; omnis latio quæ seruit purpura ferro.
I lluc, & Libyæ numidas, & Creta cydonas
M isit, ithyreis cursus fuit inde sagittis,
I nde truces galli solitum prodistis in hostem,
I llic pugnaces commouit Iberia cetras.
E ripe uictori gentes, & sanguine mundi
F uso, Magne semel totos consume triumphos.
I llo forte die Cæsar statione relicta,
A d segetum raptus moturus signa, repente
C onspicit in planos hostem descendere campos,
O blatumq́; uidet uotis sibi mille petitum
T empus, in extremos quo mitteret omnia casus,
A eger quippe moræ, flagransq́; cupidine regni,
C œperat exiguo tractu ciuilia bella
V t lentum damnare nefas, discrimina postquam
A duentare ducum, supremaq́; prælia uidit,
C asuram fatis sensit mutare ruinam.
I lla quoq; in ferrum rabies promptissima, paulum
L anguit, & casus audax spondere secundos
M ens stetit in dubio, quam nec sua fata timere,
N ec Magni sperare sinunt, formidine mersa
P rosilit hortando melior fiducia uulgo.
O domitor mundi rerum fortuna mearum
M iles, adest toties optatæ copia pugnæ,
N il opus est uotis, iam fatum accersite ferro,
I n manibus uestris, quantus sit Cæsar, habetis.
H æc est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas
P romissam memini, cuius spe mouimus arma,
I n quam distulimus uetitos remeare triumphos.

Hæc eadem est hodie, quæ pignora, quæq; penates
Reddat, & emeritos faciat uos marte colonos.
Hæc fato quæ teste probet, quis iustius arma
Sumpserit, hæc acies uictum factura nocentem est.
Si pro me patriam ferro, flammisq; petistis,
Nunc pugnate truces, gladiosq; exoluite culpa,
Nulla manus belli mutato iudice pura est.
Non mihi res agitur, sed uos ut libera sitis
Turba precor, gentes ut ius habeatis in omnes,
Ipse ego priuatæ cupidus me reddere uitæ,
Plebeiaq; toga modicum componere ciuem,
Omnia dum uobis liceant, nihil esse recuso.
Inuidia regnate mea, nec sanguine multo
Spem mundi petitis, graijs delecta iuuentus
Gymnasijs aderit, studioq; ignaua palæstræ,
Et uix arma ferens, & mistæ dissona turbæ
Barbaries, non illa tubas, non agmine moto
Clamorem latura suum, ciuilia paucæ
Bella manus facient. pugnæ pars magna leuabit
His orbem populis, Romanumq; obteret hostem.
Ite per ignauas gentes, famosaq; regna,
Et primo ferri motu prosternite mundum,
Sitq; palàm, quas tot duxit Pompeius in urbem
Curribus, unius gentes non esse triumphi.
Armeniosne mouet, Romana potentia cuius
Sit ducis? aut emptum nimio uult sanguine quisquã
Barbarus hesperijs Magnum præponere rebus?
Romanos odere omnes, dominosq; grauantur,
Quos nouere magis. sed me fortuna meorum
Commisit manibus, quorum me Gallia testem

T ot fecit bellis, cuius non militis ensem
A gnoscam? cœlumq́; tremens cum lancea transit
D icere non fallar, quo sit uibrata lacerto.
Q uod si signa ducem nunquam fallentia uestrum,
C onspicio, faciesq́; truces, oculosq́; minaces,
V icistis, uideor fluuios spectare cruoris,
C alcatosq́; simul reges, sparsumq́; Senatus
C orpus, & immensa populos in cæde natantes.
S ed mea fata moror, qui uos in tela ruentes
V ocibus his teneo, ueniam date bella trahenti
S pe trepido, haud unquam uidi tã magna daturos,
T am propè me superos, camporum limite paruo
A bsumus à uotis, ego sum, cui marte peracto
Q uæ populi, regesq́; tenent, donare licebit.
Q uo'ne poli motu? quo cœli sydre uerso
T hessalicæ tantum superi permittitis oræ?
A ut merces hodie bellorum, aut pœna paratur.
C æsareas spectate cruces, spectate catthenas,
E t caput hoc positum rostris, effusáq;, membra,
S eptorumq́; nefas, & clausi prælia campi,
C um duce syllano gerimus ciuilia bella.
V estri cura mouet, nam me secura manebit
S ors quæsita manu fodientem uiscera cernet
M e mea, qui non dum uictum respexerit hostem.
D ij, quorum curas abduxit ab æthere tellus,
R omanusq́; labor, uincat, quicunq; necesse
N on putat in uictos sæuum distringere ferrum,
Q uiq́; suos ciues, quod signa aduersa tulerunt,
N on credit fecisse nefas. Pompeius in arcto
A gmina uestra loco uetita uirtute moueri

Cum tenuit, quanto satiauit sanguine ferrum.
Vos tamen hoc oro iuuenes, ne cædere quisquam
Hostis terga uelit, ciuis qui fugerit, esto.
Sed dum tela micant, non uos pietatis imago
Vlla, nec aduersa conspecti fronte parentes
Commoueant. uultus gladio turbate uerendos.
Siue quis infesto cognata in pectora ferro
Ibit, seu nullum uiolabit uulnere pignus,
Ignoti iugulum tanquam scælus imputet hostis.
Sternite iam uallum, fossasq; implete ruina,
Exeat ut plenis acies non sparsa maniplis,
Parcite ne castris, uallo tendetis in illo,
Vnde acies peritura uenit. uix cuncta locuto
Cæsare, quemq; suum munus trahit, armaq; raptim
Sumpta uiris celeris capiunt præsagia belli,
Calcatisq; ruunt castris, stant ordine nullo,
Arte ducis nulla, permittunt omnia fatis.
Si totidem Magni soceros, totidemq; petentes
Vrbis regna suæ funesto in marte locasset,
Non tam præcipiti ruerent in prælia cursu.
Vidit ut hostiles in rectum exire cateruas
Pompeius, nullasq; moras permittere bello,
Sed superis placuisse diem, stat corde gelato
Attonitus, tantoq; duci sic arma timere
Omen erat, premit inde metus, totumq; per agmen
Sublimi prouectus equo, quem flagitat inquit,
Vestra diem uirtus, finis ciuilibus armis,
Quem quæsistis, adest, totas effundite uires,
Extremum ferri superest opus, unaq; gentis
Hora trahit, quisquis patriam, charosq; penates,

Qui sobolē, ac thalamos, desertaq; pignora quærit,
E nse petat, medio posuit Deus omnia campo.
C ausa iubet melior superos sperare secundos,
I psi tela regent per uiscera Cæsaris, ipsi
R omanas sanare uolent hoc sanguine leges.
S i socero dare regna meo, mundumq; pararent,
P ræcipitare meam fatis potuere senectam,
N on iratorum populis, urbiq; Deorum est
P ompeium seruare ducem. quæ uincere possent
O mnia contulimus, subiere pericula clari
S ponte uiri, sacraq; antiquus imagine miles.
S i Curios his fata darent, reducesq; Camillos
T emporibus, Deciosq; caput fatale mouentes,
H inc starent, primo gentes oriente coactæ,
I nnumeræq; urbes, quantas in prælia nunquam
E xciuere manus, toto simul utimur orbe.
Quicquid signiferi comprensum limite cycli
S ub noton, et boreā hominū sumus, arma mouemus.
N onne superfusis collectum cornibus hostem
I n medium dabimus? paucas uictoria dextras
E xigit, at plures tantum clamore cateruæ
B ella gerent, Cæsar nostris non sufficit armis.
C redite pendentes è summis mœnibus urbis
C rinibus effusis hortari in prælia matres.
C redite grandæuum, uetitumq; ætate Senatum
A rma sequi, sacros pedibus prosternere canos,
A tq; ipsam domini metuentem occurrere Romam.
C redite qui nunc est, populum, populumq; futurū
P ermistas afferre preces. hæc libera nasci,
H æc uult turba mori. siquis post pignora tanta

P ompeio locus est, cum prole, & coniuge supplex,
I mperij salua si maiestate liceret,
V oluerer ante pedes, Magnus, nisi uincitis, exul
L udibrium soceri, uester pudor, ultima fata
D eprecor, ac turpes extremi cardinis annos,
N e discam seruire senex. tam mœsta locuti
V oce ducis flagrant animi, Romanaq; uirtus
E rigitur, placuitq; mori, si uera timeret.
E rgo utrinq; pari concurrunt agmina motu,
I rarum metus hos, regni spes excitat illos.
H æ facient dextræ quicquid non expleat ætas
V lla, nec humanum reparet genus omnibus annis,
V t uacet à ferro, gentes mars iste futuras
O bruet, & populos æui uenientis in orbem
E recto natale feret. tunc omne latinum
F abula nomen erit, Gabios, Veiosq;, Coramq;
P uluere uix tectæ poterunt monstrare ruinæ,
A lbanosq; lares, laurentinosq; penates,
R us uacuum, quod non habitet nisi nocte coacta
I nuitus, questusq; Numam iussisse Senator,
N on ætas hæc carpsit edax, monimentaq; rerum
P utria, destituit crimen ciuile, uidemus
T ot uacuas urbes. generis quo turba redacta est
H umani toto populi qui nascimur orbe,
N ec muros implere uiris, nec possumus agros,
V rbs nos una capit, uincto fossore coluntur
H esperiæ segetes, stat tectis putris auitis
I n nullos ruitura domus, nulloq; frequentem
C iue suo Romam, sed mundi fece repletam,
C ladis eo dedimus, ne tanto in tempore bellum

I am posset ciuile geri, Pharsalia tanti
C ausa mali. cedent feralia nomina Cannæ,
E t damnata diu Romanis Allia fastis
T empora signauit leuiorum Roma malorum,
H unc uoluit nescire diem. prò tristia fata
A era pestiferum tractu, morbos'q; fluentes,
I nsanam'q; famem, permissas'q; ignibus urbes
M œnia'q; in præceps laturos plena tremores
H i possent explere uiri, quos undiq; traxit
I n miseram fortuna necem, dum munera longi
E xplicat eripiens æui, populos'q;, duces'q;
C onstituit campis, per quos tibi Roma ruenti
O stendat quàm magna cadas, quæ latius orbem
P ossedit, citius per prospera fata cucurrit.
O mne tibi bellum gentes dedit omnibus annis,
T e geminum Titan procedere uidit in axem.
H aud multum terræ spatium restabat eoæ,
V t tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret æther,
O mnia'q; errantes stellæ Romana uiderent.
S ed retro tua fata tulit par omnibus annis
E mathiæ funesta dies, hac luce cruenta
E ffectum, ut latios non horreat India fasces,
N ec uetitos errare Dacas in mœnia ducat,
S armaticum'q; premat succinctus consul aratrum,
Q uod semper sæuas debet tibi Parthia pœnas,
Q uod fugiens ciuile nefas, reditura'q; nunquam
L ibertas ultra Tigrim, Rhenum'q; recessit,
A c toties nobis iugulo quæsita, uagatur,
G ermanum, Scythicum'q; bonum, nec respicit ultra
A usoniam, uellem populis incognita nostris,

Vulturis ut primum læuo fundata uolatu
Romulus infami compleuit mœnia luco,
Vsq; ad Thessalicas seruisses Roma ruinas.
De Brutis fortuna queror. quid tempora legum
Egimus, aut annos a consule nomen habentes?
Felices Arabes, Medij'q;, eoá'q; tellus,
Quam sub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis,
Ex populis, qui regna ferũt, sors ultima nostra est,
Quos seruire pudet. sunt nobis nulla profecto
Numina, cum cæco rapiantur sæcula casu,
Mentimur regnare Iouem. spectabit ab alto
Aethere Thessalicas teneat cum fulmina cædes?
Scilicet ipse petet Pholoën? petet ignibus Oethen?
Immeritæ'q; nemus Rhodopes? pinus'q; minantes?
Cassius hoc potius feriet caput? astra Thyestæ
Impulit, & subitis damnauit noctibus Argos,
Tot similes fratrum gladios, patrum'q; gerenti
Thessaliæ dabit ille diem? mortalia nulli
Sunt curata Deo. cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas est.
Bella pares superis facient ciuilia diuos.
Fulminibus manes, radijs'q; ornabit, & astris,
In'q; Deûm templis iurabit Roma per umbras.
Vt rapido cursu fati suprema morantem
Consumpsere locum, parua tellure dirempti.
Quò sua pila cadant, aut quàm sibi fata minentur
Inde manum spectant, tempus, quo noscere possent,
Facturi quæ monstra forent. uidere parentes
Frontibus aduersis, fraterna'q; comminus arma,
Nec libuit mutare locum, tamen omnia torpor

Pectora constrinxit, gelidusq; in uiscera sanguis
Perculsa pietate coit, totæq; cohortes
Pila parata diu tensis tenuere lacertis.
Dij tibi non mortem, quæ cunctis pœna paratur,
Sed sensum post fata tuæ dent Crastine morti,
Cuius torta manu commisit lancea bellum,
Primaq; Thessaliam Romano sanguine tinxit.
O præceps rabies, cum Cæsar tela teneret,
Inuenta est prior ulla manus, tunc stridulus aër,
Elisus lituis, conceptaq; classica cornu,
Tunc ausæ dare signa tubæ, tunc æthera tendit,
Extremuq; fragor conuexa irrupit Olympi,
Vnde procul nubes, quo nulla tonitrua durant.
Excepit resonis clamorem uallibus Aemus,
Peliacisq; dedit rursus geminare cauernis,
Pindus agit gemitus, pangæaq; saxa resultant,
Oethææq; gemunt rupes, uocesq; furoris
Expauere sui tota tellure relatas.
Spargitur in numerum diuersis missile uotis.
Vulnera pars optat, pars terræ figere tela,
Ac puras seruare manus. rapit omnia casus,
Atq; incerta facit, quos uult fortuna nocentes.
Sed quota pars cladis iaculis, ferroq; uolanti
Exacta est, odijs solus ciuilibus ensis
Sufficit, & dextras Romana in uiscera ducit.
Pompeij densis acies stipata cateruis,
Iunxerat in seriem nexis umbonibus arma,
Vixq; habitura locum dextras, ac tela mouendi
Constiterat, gladiosq; suos compressa timebat.
Præcipiti cursu uesanum Cæsaris agmen
In densos

In densos agitur cuneos, per'q; arma, per hostem
Quærit iter, qua torta graues loricæ cathenas
Opponit, tuto'q; latet sub tegmine pectus,
Hac quoq; peruentum est ad uiscera, tot'q; per arma
Extremum est, quod quisq; ferit, ciuilia bella
Vna acies patitur, gerit altera, frigidus inde
Stat gladius, calet omne nocens à Cæsare ferrum,
Nec fortuna diu rerum tot pondera uertens,
Abstulit ingentes fato torrente ruinas.
Vt primum toto diduxit cornua campo
Pompeianus eques, belli'q; per ultima fudit,
Sparsa per extremos leuis armatura maniplos
Insequitur, sæuas'q; manus immittit in hostem.
Illic quæq; suo miscet gens prælia telo,
Romanus cunctis petitur cruor, inde sagittæ,
Inde faces, & saxa uolant, spatio'q; solutæ
Aeris, & calido liquefactæ pondere glandes.
Tunc & Ithyræi, Medi'q;, Arabes'q; soluto
Arcu turba minax, nusquam rexere sagittas,
Sed petitur solus, qui campis imminet aër,
Inde cadunt mortes, sceleris sed crimine nullo
Externum maculant Chalybem, stetit omne coactũ
Circa pila nefas, ferro subtexitur æther,
Nox'q; super campos telis conserta pependit.
Tum Cæsar metuens ne frons sibi prima labaret
In cursu, tenet obliquas post signa cohortes,
In'q; latus belli, qua se uagus hostis agebat,
Immittit subitum non motis cornibus agmen.
Immemores pugnæ, nullo'q; pudore timendi
Præcipites fecere palàm, ciuilia bella

Non bene barbaricas unquam commissa cateruis.
Vt primum sonipes transfixus pectora ferro
In caput effusi calcauit membra regentis,
Omnis eques cessit campis, glomerataq; pubes
In sua conuersis præceps ruit agmine frenis,
Perdidit inde modum cædes, ac nulla secuta est
Pugna, sed hinc iugulis, hinc ferro bella geruntur.
Nec ualet hæc acies tantum prosternere, quantum
Inde perire potest. utinam Pharsalia campis
Sufficiat cruor iste tuis, quem barbara fundunt
Pectora, non alio mutentur sanguine fontes,
Hic numerus totos tibi uestiat ossibus agros,
Aut si romano compleri sanguine mauis,
Istis parce precor, uiuant, Galatæq; Syriq;.
Cappadoces, Galliq;, extremiq; orbis Iberi,
Armenij, Cilices, nam post ciuilia bella
Hic populus Romanus erit. Semel ortus in omnes
It timor, & fatis datus est pro Cæsare cursus.
Ventum erat ad robur Magni, mediasq; cateruas.
Quod totos errore uago perfuderat agros,
Constitit hic bellum, fortunaq; Cæsaris hæsit,
Illic non regum auxilijs collecta iuuentus
Bella gerit, ferrumq; manus mouere rogatæ,
Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.
Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina Cæsar.
Hanc fuge mens partem belli, tenebrisq; relinque,
Nullaq; tantorum discat me uate malorum,
Quàm multum bellis liceat ciuilibus, ætas.
Ah potius pereant lachrymæ, pereantq; querelæ,
Quicquid in hac acie gessisti Roma, tacebo.

Hic Cæsar, rabies populi, stimulusq; furorum
Ne qua parte sui pereat scelus, agmina circùm
It uagus, atq; ignes animis flagrantibus addit,
Conspicit, & gladios, qui toti sanguine manent,
Qui niteant, primo tantum mucrone cruenti,
Quæ presso tremat ense manus, quis languida tela,
Quis contenta ferat, quis præstet bella iubenti,
Quem pugnare iuuet, quis multum ciue perempto
Mutet, obit latis proiecta cadauera campis,
Vulnera multorum totum fusura cruorem
Opposita premit ipse manu, quacunq; uagatur,
Sanguineum ueluti quatiens Bellona flagellum,
Bistonas aut Mauors agitans, si uerbere sæuo
Palladia stimulet turbatos ægide currus.
Nox ingens scelerum, & cædes oriuntur, & instar
Immensæ uocis gemitus, & pondere lapsi
Pectoris arma sonant, confractiq; ensibus enses.
Ipse manu subijcit gladios, ac tela ministrat,
Aduersosq; iubet ferro contundere uultus,
Promouet ipse acies, impellit terga suorum,
Verbere conuersæ cessantes excitat hastæ,
In plebem uetat ire manus, monstratq; Senatum.
Scit cruor imperij quis sit, quæ uiscera regum,
Vnde petat Romam, libertas ultima mundi
Quò steterit ferienda loco, permista secundo
Ordine nobilitas, uenerandaq; corpora ferro
Vrgentur, cædunt Lepidos, cæduntq; Metellos,
Coruinosq; simul, Torquataq; nomina regum,
Sæpe duces, summosq; hominum te Magne remoto.
Illic plebeia contectus casside uultus,

I gnotuſq; hoſti, quod ferrum Brute tenebas?
O decus imperij, o' ſpes ſuprema Senatus,
E xtremum tanti generis per ſæcula nomen,
N e rue per medios nimium temerarius hoſtes,
N ec tibi fatales admoueris ante Philippos,
T heſſalia periture tua, nil proficis iſtic
C æſaris intentus iugulo non dum attigit arcem
I uris, et humanum culmen, quo cuncta premũtur,
E greſſus meruit fatis tam nobile letum,
V iuat, &, ut Bruti procumbat uictima, regnet.
H ic patriæ perit omne decus, iacet aggere magno
P atricium campis commiſta plebe cadauer.
M ors tamen eminuit clarorum in ſtrage uirorum
P ugnacis Domiti, quem clades fata per omnes
D ucebant. nuſquam Magni fortuna ſine illo
S uccubuit, uictus toties à Cæſare ſalua
L ibertate perit, tunc mille in uulnera lætus
L abitur, ac uenia gaudet caruiſſe ſecunda.
V iderat in craſſo uoluentem ſanguine membra
C æſar, & increpitans iam Magni deſeris arma
S ucceſſor Domiti, ſine te iam bella geruntur.
D ixerat, aſt illi ſuffecit pectora pulſans
S piritus in uocem, morientiaq; ora reſoluit.
N on te funeſta ſcelerum mercede potitum,
S ed dubium fati Cæſar, generoq; minorem
A ſpiciens, ſtygias Magno duce liber ad umbras,
E t ſecurus eo, te ſæuo marte ſubactum,
P ompeioq; graues pœnas, nobiſq; daturum
C um morior ſperare licet non plura locutum
V ita fugit, denſæq; oculos preſſere tenebræ.

Impendisse pudet lachrymas in funere mundi
Mortibus innumeris, ac singula fata sequentem
Quærere letiferum per cuius uiscera uulnus
Exierit, quis fusa solo uitalia calcet,
Ore quis aduerso demisso faucibus ense
Expulerit moriens animam, quis corruat ictu,
Quis steterit, dum membra cadunt, quis pectore tela
Transmittat, uel quos campis affixerit hasta,
Quis cruor emissus perruperit aëra uenis,
Inq; hostis cadat arma sui, quis pectora fratris
Cædat, & ut notum possit spoliare cadauer,
Abscissum longe mittat caput, ora parentis
Quis laceret, nimiáq; probet spectantibus ira,
Quem iugulat non esse patrem, mors nulla querela
Digna sua est, nullosq; hominum lugere uacamus,
Non istas habuit pugnæ Pharsalia partes,
Quas aliæ clades, illic per fata uirorum,
Per populos hic Roma perit, quod militis illic,
Mors hic gentis erat, sanguis ibi fluxit Achæus,
Ponticus, Assyrius, cunctos hærere cruores
Romanus campisq; uetat consistere torrens,
Maius ab hac acie, quàm quod sua sæcula ferrent,
Vulnus habent populi, plus est, quàm uita, salusq;
Quod perit, in totum mundi prosternimur æuum,
Vincitur his gladijs omnis quæ seruiet ætas,
Proxima quid soboles, aut quid meruere nepotes
In regnum nasci? pauidi num gessimus arma?
Teximus aut iugulos? alieni pœna timoris
In nostra ceruice sedet, post prælia natis
Si dominum fortuna dabas, & bella dedisses.

I am Magnus transisse Deos, Romanaq; fata
S enserat infelix, tota uix clade coactus
F ortunam damnare suam, stetit aggere campi
E minus, unde omnes sparsas per Thessala rura
A spiceret clades, quae bello obstante latebant.
T ot telis sua fata peti, tot corpora fusa,
A c se tam multo pereuntem sanguine uidit.
N ec (sicut mos est miseris) trahere omnia secum
M ersa iuuat gentesq; suae miscere ruinae,
V t latiae post se uiuat pars maxima turbae,
S ustinuit dignos etiam nunc credere uotis
C aelicolas, uoluitq; sui solatia casus.
P arcite ait superi cunctas prosternere gentes,
S tante potest mundo, Romaq; superstite Magnus
E sse miser. si plura iuuant mea uulnera, coniux
E st mihi, sunt nati, dedimus tot pignora fatis,
Ciuiline parum est bello, si meq;, meosq;
O bruet? exiguae clades sumus orbe remoto?
O mnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
I am nihil est fortuna meum. sic fatur, & arma
S ignaq;, & afflictas omni iam parte cateruas
C ircuit, & reuocat matura in fata ruentes,
S eq; negat tanti, nec deerat robur in enses
I re duci, iuguloq; pati, uel pectore letum.
S ed timuit strato miles ne corpore Magni
N on fugeret, supraq; ducem procumberet orbis,
C aesaris aut oculis uoluit subducere mortem
N equicquam infelix, socero spectare uolenti
P raestandum est ubicunq; caput, sed tu quoq; coniux
C ausa fugae, uultusq; tui, fatisq; negatum

Te præsente mori. tum Magnum concitus aufert
A bello sonipes non tergo tela pauentem,
Ingentesq; animos extrema in fata ferentem.
Non gemitus, non fletus erat, saluaq; uerendus
Maiestate dolor, qualem te Magne decebat
Romanis præstare malis, non impare uultu
Aspicis Emathiam, nec te uidere superbum
Prospera bellorum, nec fractum aduersa uidebunt.
Quamq; fuit læto per treis infida triumphos,
Tam misero fortuna minor. iam pondere fati
Deposito securus abis, nunc tempora læta
Respexisse uacat, spes nunquam implenda recessit,
Quid fueris nunc scire licet, fuge prælia dira,
Ac testare Deos, nullum qui perstet in armis
Iam tibi Magne mori, ceu flebilis Africa damnis
Et ceu Munda nocens, phariòq; à gurgite clades,
Sic & Thessalicæ post te pars maxima pugnæ,
Non iam Pompeij nomen populare per orbem,
Nec studium belli, sed par quod semper habemus,
Libertas & Cæsar erunt, teq; inde fugato,
Ostendet moriens sibi se pugnasse Senatus.
Nonne iuuat pulsum bellis cessisse, nec istud
Prospectare nefas spumantes cæde cateruas?
Respice turbatos in cursu sanguinis amnes,
Et soceri miserere tui. quo pectore Romam
Intrabit factus campis felicior istis?
Quicquid in ignotis solus regionibus exul,
Quicquid sub phario positus patiare tyranno,
Crede Deis, longo fatorum crede fauori.
Vincere peius erat, prohibe lamenta sonare,

F lere ueta populos, lachrymas, luctusq́; remitte.
T am mala Pompeij, quàm prospera mũdus adoret.
A spice securus uultu non supplice reges,
A spice possessas urbes, donataq́; regna,
A egyptum, Libyamq́;, & terras elige morti.
V idit prima tuæ testis Larissa ruinæ
N obile nec uictum fatis caput, omnibus illa
C iuibus effudit totas per mœnia uires
O buia ceu læto, promittunt munera flentes,
P andunt templa, domos, socios se cladibus optant.
S alicet immenso superest ex nomine multum,
T eq́; minor solo cunctas impellere gentes
R ursus in arma potes, rursusq́; in fata redire.
S ed quid opus uicto populis, aut urbibus inquit?
V ictori præstate fidem. Tu Cæsar in alto
C ædis adhuc cumulo, patriæ per uiscera uadis,
A t tibi iam populos donat gener. auehit inde
P ompeiũ sonipes, gemitus, lachrymæq́; sequuntur,
P lurimaq́; in sæuos populi conuitia diuos.
N unc tibi uera fides quæsiti Magne fauoris
C ontigit, ac fructus felix se nescit amari.
C æsar, ut Hesperio uidit satis arua natare
S anguine, parcendum ferro, manibusq́; suorum
I am ratus, ut uiles animas, perituraq́; frustra
A gmina permisit uitæ, sed castra fugatos
N e reuocent, pellatq́; quies nocturna pauorem,
P rotinus hostili statuit succedere uallo,
D um fortuna calet, dum conficit omnia terror,
N on ueritus graue, ne fessis, ac marte subactis
H oc foret imperium, non magno hortamine miles

In prædam ducendus erat uictoria nobis
Plena uiri dixit, superest pro sanguine merces,
Quam monstrare meũ est, nec enim donare uocabo,
Quod sibi quisq; dabit cunctis en plena metallis
Castra patent raptum hesperijs è gentibus aurum
Hic iacet, eoasq; premunt tentoria gazas.
Tot regum fortuna simul, Magniq; coacta
Expectat dominos, propera præcedere miles,
Quos sequeris, quascunq; tuas Pharsalia fecit,
A uictis rapiantur opes. nec plura locutus
Impulit amentes, auriq; cupidine cæcos
Ire super gladios, supraq; cadauera patrum,
Et cæsos calcare duces. quæ fossa, quis agger
Sustineat pretium belli, scelerumq; petentes?
Scire uolunt quanta fuerint mercede nocentes.
Inuenere quidem spoliato plurima mundo,
Bellorum in sumptus congestæ pondera massæ,
Sed non impleuit cupientes omnia mentes.
Quicquid fodit Iber, quicquid Tagus extulit auri,
Quod legit diues summis Amarispus arenis,
Vt rapiant, paruo scelus hoc uenisse putabant,
Cum sibi tarpeias uictor desponderit arces,
Cum spe Romanæ promiserit omnia prædæ,
Decipitur, quod castra rapit, capit improba plebes
Cespite patricio somnos, uacuumq; cubile
Regibus infandus miles premit, inq; parentum,
Inq; toris fratrum posuerunt membra nocentes.
Quos agitat uesana quies, somniq; furentes,
Thessalicam miseri uersant in pectore pugnam,
Inuigilat cunctis sæuum scelus, armaq; tota

Mente agitant, capuloq́; manus absente mouentur.
Ingemuisse putes campos, terramq́; nocentem
Inspirasse animas, infectumq́; aëra totum
Manibus, & superam stygia formidine noctem
Exigit à meritis tristes uictoria pœnas,
Sibilaq́;, & flammas infert sopor, umbra perēpti
Ciuis adest, sua quenq; premit terroris imago.
Ille senum uultus, iuuenum uidet ille figuras,
Hunc agitant totis fraterna cadauera somnis,
Pectore in hoc pater est, omnes in Cæsare manes,
Haud alios non dum scythica purgatus in ara
Eumenidum uidit uultus Pelopeius Orestes,
Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
Cum fureret Pentheus, aut cum desisset Agaue.
Hunc omnes gladij, quos aut Pharsalia uidit,
Aut ultrix uisura dies stringente senatu
Illa nocte premunt, hunc infera monstra flagellāt.
Heu quantum pœnæ misero mens conscia donat,
Quod styga, quod manes, infestaq́; tartara somnis
Pompeio uiuente uidet, tamen omnia passo
Postquam clara dies Pharsalica damna retexit,
Nulla loca facies reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos, cernit propulsa cruore
Flumina, & excelsos cumulis æquantia colles
Corpora, sidentes in tabem spectat aceruos,
Et Magni numerat populos, epulisq́; paratur
Ille locus, uultus ex quo, faciesq́; iacentum
Agnoscat. iuuat emathiam non cernere terram,
Et lustrare oculis campos sub clade latentes,
Fortunam, superosq́; suos in sanguine cernit,

Ac ne læta furens scelerum spectacula perdat,
Inuidet igne rogi miseris, cœloq; nocenti
Ingerit Emathiam. non illum pœnus humator
Consulis, & libyca succensæ lampade Cannæ
Compellunt, hominum ritus ut seruet in hostes,
Sed meminit non dum satiata cædibus ira
Ciues esse suos, petimus non singula busta,
Discretosq; rogos, unum da gentibus ignem.
Non interpositis urantur corpora flammis,
Aut generi si pœna iuuat, nemus extrue Pindi,
Erige congestas œthæo robore syluas,
Thessalicam uideat Pompeius ab æquore flāmam.
Nil agis hac ira. tabes ne cadauera soluat,
An rogus, haud refert, placido natura receptat
Cuncta sinu, finemq; sui sibi corpora debent,
Hos Cæsar populos, si nunc non usserit, ignis
Vret cum terris, uret cum gurgite ponti,
Communis mondo superest rogus, ossibus astra
Misturus, quocunq; tuam, fortuna uocabit,
Hæ quoq; eunt animæ, non altius ibis in auras,
Non meliore loco stygia sub nocte iacebis.
Libera fortuna mors est, capit omnia tellus,
Quæ genuit, cœlo tegitur qui non habet urnam.
Tu, cui dant pœnas inhumato funere gentes,
Quid fugis hanc cladem? quid olentes deseris agros?
Has trahe Cæsar aquas, hoc, si potes, utere cœlo,
Sed tibi tabentes populi Pharsalica rura
Eripiunt, camposq; tenent uictore fugato.
Non solum hæmonii funesta ad pabula belli
Bistonii uenêre lupi, tabemq; cruentæ

Caedis odorati Pholoën liquere Leones,
Tunc ursi látebras, obscœni tecta, domosq;
Deseruere canes, & quicquid nare sagaci
Aëra non sanum, motumq; cadauere sensit.
Iamq; diu uolucres ciuilia castra secutae
Conueniunt, uos quae Nilo mutare soletis
Threicias hyemes, ad mollem serius austrum
Istis aues, nunquam se tanto uulture cœlum
Induit, aut plures presserunt aëra pennae
Omne nemus misit uolucres, omnisq; cruenta
Alite sanguineis stillauit roribus arbor.
Saepe super uultus uictoris, & impia signa
Aut cruor, aut alto defluxit ab aethere tabes,
Membraq; deiecit iam lassis unguibus ales.
Sic quoq; non omnis populus peruenit ad ossa,
Inq; feras discerptus abit, non intima curant
Viscera, nec totas auidae sorbere medullas,
Degustant artus. latiae pars maxima turbae
Fastidita iacet, quam sol, nimbiq;, diesq;
Longior Emathijs resolutam miscuit aruis.
Thessalica infelix quo tanto crimine tellus
Laesisti superos, ut te tot mortibus unam,
Tot scelerum fatis premerent? quod sufficit aeuum,
Immemor ut donet belli tibi damna uetustas?
Quae seges infecta surget non decolor herba?
Quo non Romanos uiolabis uomere manes?
Ante nouae uenient acies, scelerique secundo
Praestabis non dum siccos hoc sanguine campos.
Omnia maiorum uertamus busta licebit,
Et stantes tumulos, & qui radice uetusta

E ffudere suas uictis compagibus urnas,
P lus cinerum hæmoniæ sulcis telluris aratur,
P luraq; ruricolis feriuntur dentibus ossa.
N ullus ab Emathio religasset littore funem
N auita, nec terram quisquam mouisset arator,
R omani bustum populi, fugerentq; coloni
V mbrarum campos, gregibus dumeta carerent,
N ullusq; auderet pecori permittere pastor
V ellere surgentem de nostris ossibus herbam,
A c uelut impatiens hominum uel solis iniqui
L imite, uel glacie nuda, atq; ignota iaceres,
S i non prima nefas belli, sed sola tulisses.
O superi liceat terras odisse nocentes,
Q uid totum premitis, quid totum absoluitis orbem?
H esperiæ clades, & flebilis unda Pachyni,
E t Mutina, & Leucas puros fecere Philippos.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER OCTAVVS.

IAm super Herculeas fauces, nemorosaq; tempe
Hæmoniæ deserta petens dispendia syluæ,
Cornipedem exhaustum cursu, stimulisq; negantem
M agnus agens, incerta fugæ uestigia turbat,
I mplicatasq; errore uias, pauet ille fragorem
M otorum uentis nemorum, comitumq; suorum,
Q ui post terga redit trepidum, laterisq; timentem

E xanimat, quamuis summo de culmine lapsus
N on dum uile sui pretium scit sanguinis esse,
S eq; memor fati tantæ mercedis habere
C redit adhuc iugulum, quantum pro Cæsaris ipse
A uulsa ceruice daret, deserta sequentem
N on patitur tutis fatum cælare latebris
C lara uiri facies. multi Pharsalia castra
C um peterent, non dum fama prodente ruinas,
O ccursu stupuere ducis, uertigine rerum
A ttoniti, cladisq; suæ uix ipse fidelis
A uthor erat, grauis est, Magno quicunq; malorum
T estis adest, cunctis ignotus gentibus esse
M allet, & obscuro tutus transire per orbem
N omine, sed longi pœnas fortuna fauoris
E xigit à misero, quæ tanto pondere famæ
R es premit aduersas, fatisq; prioribus urget.
N unc festinatos nimium sibi sentit honores,
A ctaq; lauriferæ damnat Syllana iuuentæ,
N unc, & Corycias classes, & pontica signa
D eiectum meminisse piget. Sic longius æuum,
D estruit ingentes animos, & uita superstes
I mperio, nisi summa dies cum fine bonorum
A ffuit, & celeri præuertit tristia leto.
D edecori est fortuna prior. quisquam ne secundis
T radere se fatis audet, nisi morte parata?
L ittora contigerat, per quæ Peneïus amnis
E mathia iam clade rubens exibat in æquor.
I nde ratis trepidum uentis, & fluctibus impar,
F lumineis uix tuta uadis euexit in altum,
C uius adhuc remis quatitur Corcyra, sinusq;

L eucadij. Cilicum dominus, terræq; liburnæ.
E xiguam uector pauidus correpsit in alnum.
C onscia curarum secreta in littora Lesbi,
F lectere uela iubes, qua tum tellure latebas
M œstior, in medijs quàm si Cornelia campis
E mathiæ stares, tristes præsagia curas
E xagitant, trepida quatitur formidine somnus,
T hessaliam nox omnis habet, tenebrisq; remotis
R upis in abruptæ scopulos, extremaq; currens
L ittora prospiciens fluctus nutantia longe
S emper prima uidens uenientis uela carinæ,
Q uærere nec quicquam de fato coniugis audes.
E n ratis, ad uestros quæ tendit carbasa portus,
Q uid ferat ignoras, sed nunc tibi summa pauoris
N untius armorum tristis, rumorq; sinister
V ictus adest coniux, quid perdis tempora luctus,
C um possis iam flere, times? tunc puppe propinqua
P rosiluit, crimenq; Deûm crudele notauit
D eformem pallore ducem, uultusq; prementem
C aniciem, atq; atro squalentes puluere uestes,
O buia nox miseræ cœlum, lucemq; tenebris
A bstulit, atq; animam clausit dolor, omnia neruis
M embra relicta labant, riguerunt corda, diuq;
S pe mortis depressa iacet. iam fune ligato
L ittoribus, lustrat uacuas Pompeius arenas,
Q uem postquam propius famulæ uidere fideles,
N on ultra gemitus tacitos incessere fata
P ermisere sibi, frustraq; attollere terra
S emianimē conantur heram, quam pectore Magnus
A mbit, & adstrictos refouet complexibus artus.

Cœperat in summum reuocato sanguine corpus
Pompeij sentire manus, mœstamq; mariti
Posse pati faciem, prohibet succumbere fatis
Magnus, & in modicos castigat uoce dolores.
Nobile cur robur fortunæ uulnere primo
Fœmina tantorum titulis insignis auorum
Frangis? habes aditum mansuræ in sæcula famæ,
Laudis in hoc sexu non legum iura, nec arma,
Vnica materia est coniux miser, erige mentem,
Et tua cum fatis pietas decertet, & ipsum,
Quod sum uictus ama, nunc sum tibi gloria maior,
A' me quod fasces, & quod pia turba Senatus,
Tantaq; discessit regum manus, incipe Magnum
Sola sequi, deformis adhuc uiuente marito,
Summus, & augeri uetitus dolor, ultima debet
Esse fides lugere uirum. tu nulla tulisti
Bello damna meo, uiuit post prælia Magnus.
Sed fortuna perit, quod defles, illud amasti.
Vocibus his correpta uiri uix ægra leuauit
Membra solo, tales gemitu rumpente querelas.
O utinam in thalamos inuisi Cæsaris issem
Infelix coniux, & nulli læta marito.
Bis nocui mundo, me pronuba ducat Erynnis,
Crassorumq; umbræ, deuotaq; manibus illis
Assyrios in castra tuli ciuilia casus,
Præcipitesq; dedi populos, cunctosq; fugaui
A' causa meliore Deos. ó maxime coniux,
O thalamis indigne meis, hoc iuris habebat
In tantum fortuna caput. cur impia nupsi,
Si miserum factura fui? nunc accipe pœnas,

Sed quas

Sed quas sponte luam, quo sit tibi mollius æquor,
Certa fides regum, totus'q; paratior orbis,
Sparge mari comitem, mallem felicibus armis
Dependisse caput, nunc clades denuq; lustra
Magne tuas ubicunq; iace, ciuilibus armis.
Nostros ulta toros ades huc, atq; exige pœnas
Iulia crudeleis, placata'q; pellice cæsa,
Magno parce tuo. sic fata, iterum'q; refusa
Coniugis in gremium, cunctorum lumina soluit
In lachrymas, duri flectuntur pectora Magni,
Sicca'q; Thessaliæ confundit lumina Lesbos.
Tunc Mitylenæum pleno iam littore uulgus
Affatur magnum, si maxima gloria nobis
Semper erit tanti pignus seruasse mariti,
Tu quoq; deuotos sacro tibi fœdere muros
Oramus, socios'q; lares dignare uel una
Nocte tua, fac Magne locum, quem cuncta reuisent
Sæcula, quem ueniens hospes Romanus adoret,
Nulla tibi subeunda magis sunt mœnia uicto,
Omnia uictoris possunt sperare fauorem,
Hæc iam crimen habent. qd quod iacet insula põto?
Cæsar eget ratibus, procerum pars magna coibit
Certa loci, noto reparandum est littore fatum.
Accipe templorum cultus, aurum'q; Deorum
Accipe, si terris, si puppibus ista iuuentus
Aptior est, tota quantum ualet, utere Lesbo.
Accipe, ne Cæsar rapiat, tu uictus habeto.
Hoc solum crimen meritæ bene detrahe terræ,
Ne nostram uideare fidem, felix'q; secutus,
Et damnasse miser. tali pietate uirorum

L ætus in aduersis, & mundi nomine gaudens
E sse fidem, nullum toto mihi dixit in orbe
G ratius esse solum non paruo pignore uobis
O stendi, tenuit nostros hac obside Lesbos
A ffectus, hic sacra domus, clariq; penates,
H ic mihi Roma fuit, non ullo in littore puppim
A nte dedi fugiens, sæui cum Cæsaris iram
I am scirem meritam seruata coniuge Lesbon,
N on ueritus tantam ueniæ committere uobis
M ateriam, sed iam satis est fecisse nocentes,
F ata mihi totum mea sunt agitanda per orbem.
H eu nimium felix æterno nomine Lesbos,
S iue doces populos, regesq; admittere Magnum,
S eu præstas mihi sola fidē, nam quærere certū est
F as quibus in terris, ubi sit scelus, accipe numen,
S i quod adhuc mecum es uotorum extrema meorū,
D a similes Lesbo populos, qui marte subactum
N on intrare suos infesto Cæsare portus,
N on exire uetent, dixit, mœstamq; carinæ
I mposuit comitem, cunctos mutare putares
T ellurem, patriæq; solum, sic littore toto
P langitur, infestæ tenduntur in æthera dextræ.
P ompeiumq; minus, cuius fortuna dolorem
M ouerat, ast illam, quam toto tempore belli
V t ciuem uidere suam, discedere cernens
I ngemuit populus, quam uix, si castra mariti
V ictoris peteret, siccis dimittere matres
I am poterant oculis, tanto deuinxit amore
H os pudor, hos probitas, castiq; modestia uultus.
Q uod submissa nimis nulli grauis hospita turbæ,

S tantis adhuc fati uixit quasi coniuge uicto.
I am pelago medios titan demissus ad ignes,
N ec quibus abscondit, nec siquibus exerit orbem
T otus erat, uigiles Pompeij in pectore curæ
N unc socias adeunt Romani fœderis urbes,
E t uarias regum mentes, nunc inuia mundi
A rua super nimios soles, austrumq; iacentes,
S æpe labor mœstus curarum, odiumq; futuri
P roiecit fessos incerti pectoris æstus,
R ectoremq; ratis de cunctis consulit astris,
V nde notet terras, quæ sit mensura secandi
A equoris in cœlo, Syriam quo sydere seruet,
A ut quotus in plaustro Libyam bene dirigat ignis.
D octus ad hæc fatur taciti seruator Olympi.
S ignifero quæcunq; fluunt labentia cœlo
N unquam stante polo miseros fallentia nautas
S ydera non sequimur, sed qui non mergitur undis
A xis inocciduus gemina clarissimus arcto.
I lle regit puppes, hic cum mihi semper in altum
S urget, & instabit summis minor Vrsa cheruchis,
B osphoron, & Scythiæ curuantem littora pontum
S pectamus, quicquid descendit ab arbore summa,
A rctophylax, propiorq; mari Cynosura feretur,
I n Syriæ portus tendit ratis, inde Canopos
E xcipit australi cœlo contenta uagari
S tella timens borean, illa quoq; perge sinistra
T rans Pharon, in medio tanget ratis æquore Syrtes,
S ed quò uela dari, quo nunc pede carbasa tendi
N ostra iubes? dubio contra cui pectore Magnus,
H oc solum toto respondit in æquore serua,

Vt sit ab emathijs semper tua longius oris
Puppis, & hesperiam pelago, cœloq; relinquas,
Cætera da uentis, comitem, pignusq; recepi
Depositum, tunc certus eram quæ littora uellem.
Nunc portum fortuna dabit. Sic fatur, at ille
Iusto uela modo pendentia cornibus æquis
Torsit, & in læuum puppim dedit, utq; secaret,
Quas Asine cautes, & quas Chios asperat undas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
Aequora senserunt motus, aliterq; secante
Iam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
Mutauere sonum. non sic moderator equorum
Dexteriore rota, læuum cum circuit axem,
Cogit inoffensæ currus accedere metæ.
Ostendit terras titan, & sydera texit.
Sparsus eb emathia fugit quicunq; procella,
Assequitur Magnum, primusq; à littore Lesbi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis.
Nam neq; deiecto fatis, acieq; fugato
Abstulerat Magno reges fortuna ministros,
Terrarum dominos, & sceptra eoa tenentes
Exul habet comites. iubet ire in deuia mundi
Deiotarum, qui sparsa ducis uestigia legit.
Quando ait emathijs amissus cladibus orbis
Qua Romanus erat, superest fidissime regum
Eoam tentare fidem, populosq; bibentes
Euphraten, & adhuc securum à Cæsare Tigrim,
Nec pigeat Magno quærentem fata remotas
Medorum penetrare domos, Scythicosq; recessus,
Et totum mutare diem, uocesq; superbo

Arsacidæ perferre meas, si fœdera uobis
Prisca manent, mihi per Latium iurata tonantem,
Per uestros astricta magos, implete pharetras,
Armeniosq; arcus gethicas intendite neruis.
Si uos ó Parthi peterem cum caspia claustra,
Et sequerer duros æterni martis Alanos,
Passus achemenijs late decurrere campis
In tutam trepidos nunquam Babylona coëgi,
Arua super Cyri, Chaldæiq; ultima regni,
Qua rapidus Ganges, & qua Nysæus Hydaspes
Accedunt pelago Phœbi surgentis ab igne
Iam propior, quàm Persis eram, tamen oĩa uincens
Sustinui nostris uos tantum deesse triumphis,
Solusq; è numero regum telluris eoæ
Ex æquo me Parthus adit, nec munere Magni
Stant semel Arsacidæ. qs enim post uulnera cladis
Assyriæ, iustas Latij compescuit iras?
Tot meritis obstricta meis, nunc Parthia ruptis
Excedat claustris uetitam per sæcula ripam,
Zeumaq; Pellæum, Pompeio uincite Parthi,
Vinci Roma uolet. Regem parêre iubenti
Ardua non piguit, positisq; insignibus aulæ
Egreditur, famuli ruptos indutus amictus.
In dubijs tutum est inopem simulare tyranno.
Quanto igitur mundi dominis securius æuum
Verus pauper agit? dimisso in littore rege
Ipse per Icariæ scopulos, Ephesumq; relinquens,
Et placidi Colophona maris, spumantia paruæ
Radit saxa Sami, spirat de littore eoo
Aura fluens, Gnidon inde fugit, claramq; relinqt

Sole Rhodon, magnosq́; sinus Telmesidos undæ
Compensat, medio pelago Pamphylia puppi
Occurrit tellus, nec se committere muris
Ausus adhuc ullis, te primum parua phaselis
Magnus adit. nam te metui uetat incola rarus,
Exhaustæq́; domus populis, maiorq́; carinæ,
Quàm tua turba fuit, tendens hinc carbasa rursus
Iam Taurum, Tauroq́; uidet Dipsonta cadentem.
Crederet hoc Magnus pacem cum præstitit undis,
Et sibi consultum? Cilicum per littora tutus
Parua puppe fugit, sequitur pars magna Senatus.
Ad profugum collecta ducem, paruisq́; Synædris,
Quo portu, mittitq́; rates, recipitq́; Selinus.
In procerum cœtu tandem mœsta ora resoluit
Vocibus his Magnus, comites belliq́;, fugæq́;,
Atq; instar patriæ, quamuis in littore nudo
In Cilicum terra nullis circundatus armis
Consultem, rebusq́; nouis exordia quæram,
Ingentes præstate animos, non omnis in aruis
Emathijs cecidi, nec sic mea fata premuntur,
Vt nequeam releuare caput, cladesq́; receptas
Excutere, an Libycæ Marium potuere ruinæ
Erigere in fasces, plenis & reddere fastis?
Me pressum leuiore manu fortuna tenebit?
Mille meæ Graio uoluuntur in æquore puppes,
Mille duces, sparsit potius Pharsalia nostras,
Quàm subuertit, opes, sed me uel sola tueri
Fama potest rerum, toto quas gessimus orbe,
Et nomen, quod mundus amat, uos pendite regna
Viribus, atq; fide, Libyen, Parthosq́;, Pharonq́;,

Quæ nam Romanis deceat succurrere rebus.
A st ego curarum proceres arcana mearum
E xpromam, mentisq; meæ quò pondera uergant,
A etas Niliaca nobis suspecta tyranni est.
A rdua quippe fides robustos exigit annos,
H inc anceps dubij terret solertia mauri,
N anq; memor generis Carthaginis impia proles
I mminet hesperiæ, multusq; in pectore uano est
H annibal, obliquo maculat qui sanguine regnum,
E t numidas contingit auos, iam supplice Varro
I ntumuit, uiditq; loco romana secundo.
Q uare agite eoum comites properemus in orbem,
D iuidit Euphrates ingentem gurgite mundum,
C aspiaq; immensos seducunt claustra recessus,
E t polus Assyrias alter noctesq;, diesq;
V ertit, & abruptum est nostro mare discolor unda,
O ceanusq; suus, regnandi sola uoluptas,
C elsior in campis sonipes, & fortior arcus,
N ec puer, aut senior letales tendere neruos
S egnis, & à nulla mors est incerta sagitta.
P rimi Pellæas arcu fregere sarissas,
B actraq; Medorum sedem, murisq; superbam
A ssyrias Babylona domos, nec pila timentur
N ostra nimis Parthis, audentq; in bella uenire,
E xperti Scythicas Crasso pereunte sagittas
S picula nec solo spargunt fidentia ferro
S tridula, sed multo saturantur tela ueneno,
V ulnera parua nocēt, fatūq; in sanguine summo est.
O utinam non tanta mihi fiducia sæuis
E sset in Arsacidis, fatis nimis æmula nostris

F ata mouent Medos, multum'q; in gente deorum est.
E ffundam populos alia tellure reuulsos,
E xcitos'q; suis immittam sedibus ortus.
Quod si nos eoa fides, & barbara fallunt
F œdera, uulgati supra commercia mundi
N aufragium fortuna ferat, non regna precabor,
Quæ feci, sed magna feram solatia mortis
O rbe iacens alio, nihil hæc in membra cruente,
N il socerum fecisse pie, sed cuncta reuoluens
V itæ fata meæ, semper uenerabilis illa
O rbis parte fui, quantus Mæotida supra,
Quantus apud Tanaim, toto conspectus in ortu.
Quas magis in terras nostrum felicibus actis
N omen abit, aut unde redit maiore triumpho?
R oma faue cœptis, quid enim tibi lætius unquam
P ræstiterint superi, quàm si ciuilia Partho
M ilite bella geras? tantam consumere gentem,
E t nostris miscere malis, cum Cæsaris arma
C oncurrent Medis, aut me fortuna necesse est
V indicet, aut Crassum. sic fatus murmure sensit
C onsilium damnasse uiros, quos Lentulus omnes
V irtutis stimulis, & nobilitate dolendi
P ræcessit, dignas'q; tulit modo consule uoces,
S icine Thessalicæ mentem fregere ruinæ?
V na dies mundi damnauit fata? secundum
E mathiam lis tanta datur? iacet omne cruenti
V ulneris auxilium? solos tibi Magne reliquit
P arthorum fortuna pedes? quid transfuga mundi
T errarum totos tractus, cœlum'q; perosus,
A duersos'q; polos, aliena'q; sydera quæris,

C haldæos culture Deos, & barbara sacra
P arthorum famulus? quid causæ obtenditur armis?
L ibertatis amor miserum quid decipis orbem,
S i seruire potes? te quem romana regentem
H orruit auditu, quem captos ducere reges
V idit ab hyrcanis, Indóq; à littore syluis,
D eiectum fatis humilem, fractumq; uidebit,
E xtolletq; animos latium uesanus in orbem,
S e simul, & Romam Pompeio supplice mensus.
N il animus, fatisq; tuis effabere dignum.
E xiget ignorans latiæ commertia linguæ,
V t lachrymis se Magne roges. patimur ne pudoris
H oc uulnus, clades ut parthia uindicet ante
H esperias, quàm Roma suas? ciuilibus armis
E legit te nempe ducem. quid uulnera nostra
I n Scythicos spargis populos, cladesq; latentes?
Q uid Parthos transire doces? solatia tanti
P erdit Roma mali, nullos admittere reges,
S ed ciui seruire suo. iuuat ire per orbem
D ucentem sæuas romana in mœnia gentes?
S ignaq; ab Euphrate cum Crassis capta sequentē?
Q ui solus regum fato cælante fauorem
D efuit Emathiæ, nunc tantas ille lacesset
A uditi uictoris opes? aut iungere fata
T ecum Magne uolet? non hæc fiducia genti est.
O mnis in arctois populus quicunq; pruinis
N ascitur, indomitus bellis, & mortis amator.
Q uicquid ad eoos tractus, mundiq; teporem
L abitur, emollit gentes clementia cœli.
I llic & laxas uestes, & fluxa uirorum

Velamenta uides. Parthus per medica rura
Sarmaticos inter campos, effusáq; plano
Tigridis arua solo nulli superabilis hosti est
Libertate fugæ, sed non ubi terra tumebit
Aspera conscendet montis iuga, nec per opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
Nec franget nando uiolenti uortices amnem,
Nec tota in pugna perfusus sanguine membra,
Exiget æstiuum calido sub puluere solem.
Non aries illis, non ulla est machina belli,
Aut fossas implere ualent, parthóq; sequente
Murus erit, quodcunq; potest obstare sagittæ.
Pugna leuis, bellúmq; fugax, turmæq; uagantes,
Et melior cessisse loco, quàm pellere miles.
Illita tela dolis nec martem comminus unquam
Ausa pati uirtus, sed longe tendere neruos.
Et quò ferre uelint permittere uulnera uentis.
Ensis habet uires, & gens quæcunq; uirorum est,
Bella gerit gladijs, nam Medos prælia prima
Exarmant, uacuæq; iubent remeare pharetræ.
Nulla manus illis fiducia, tota ueneni est.
Credis Magne uiros, quos in discrimina belli
Cum ferro uenisse parum est? tentare pudendum
Auxilium tanti est, toto diuisus ut orbe
À terra moriare tua? tibi barbara tellus
Incumbat, te parua tegant, ac uilia busta?
Inuidiosa tamen Crasso quærente sepulchrum.
Sed tua sors melior, quoniam mors ultima pœna est,
Non metuenda uiris, at non Cornelia letum
Infando sub rege timet. num barbara nobis

Est ignota Venus? quae ritu caeca ferarum
Polluit innumeris leges, & foedera tedae
Coniugibus, thalamiq; patent secreta nefandi.
Inter mille nurus epulis uesana, meroq;
Regia, non ullis exceptos legibus audet
Concubitus, tot foemineis complexibus unum
Non laxat nox tota marem, iacuere sorores
In fratrum thalamis, sacrataq; pignora matrum.
Damnat apud gentes sceleris non sponte peracti
Oedipodionias infelix fabula Thebas.
Parthorum dominus quoties sic sanguine misto
Nascitur Arsacides, cui fas implere parentem,
Quid rear esse nefas? proles tam clara Metelli
Stabit Barbarico coniux Millesima lecto?
Quanquam non ulli plus regia Magne uacabit
Saeuitia stimulante Venus, titulisq; uirorum.
Nam quo plura iuuent Parthum portenta, fuisse
Hanc sciet & Crassi, ceu pridem debita fatis
Assyrijs, trahitur cladis captiua uetustae.
Haereat eoae uulnus miserabile sortis,
Non solum auxilium funesto à Rege petisse,
Sed gessisse prius bellum ciuile pudebit.
Nam quod apud populos crimen, socerique, tuumq;,
Maius erit? quàm quod uobis miscentibus arma
Crassorum uindicta perit, incurrere cuncti
Debuerant in Bactra duces, & nequa uacarent
Arma, uel arctoum dacis, Rheniq; cateruis
Imperij nudare latus, dum perfida Susis
In tumulos prolapsa ducum, Babylonq; iaceret.
Assyriae paci finem fortuna precamur,

Et si Thessaliæ bellum ciuile peractum est,
Ad Parthos, qui uicit eat. gens unica mundi est,
De qua Cæsareis possim gaudere triumphis.
Num tibi, cum primum gelidum transibis Araxē,
Vmbra senis mœsti Scythicis confixa sagittis
Ingerat has uoces? tu quem post funera nostra
Vltorem cinerum nudæ sperauimus umbræ,
Ad fœdus, pacémq; uenis? tunc plurima cladis
Occurrent monimenta tibi, quæ mœnia trunci
Lustrarunt ceruice duces, ubi nomina tanta
Obruit Euphrates, & nostra cadauera Tigris
Detulit in terras, ac reddidit, ire per ista
Si potes, in media socerum quoq; Magne sedentem
Thessalia placare potes. quin respicis orbem
Romanum, si regna times proiecta sub austro,
Infidúmq; Iubam? petimus Pharon, aruáq; Lagi.
Syrtibus hinc libycis tuta est Aegyptus, at inde
Gurgite septeno rapidus mare submouet amnis,
Terra suis contenta bonis non indiga mercis,
Aut Iouis, in solo tanta est fiducia Nilo.
Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita Magne,
Tutelæ commissa tuæ. Quis nominis umbram
Horreat? innocua est ætas, nec iura, fidémq;,
Respectúmq; Deûm ueteris speraueris aulæ,
Nil pudet assuetos sceptris, mitissima sors est
Regnorum sub rege nouo. non plura locutus
Impulit huc animos. Quantum spes ultima rerum
Libertatis habet, uicta est sententia Magni.
Tunc Cilicum liquere solum, Cyproq; citatus
Immisere rates, nullas cui prætulit aras

V ndæ diua memor Paphiæ. si numina nasci
C redimus, aut quenquã fas est cœpisse Deorum.
H æc ubi deseruit Pompeius littora, totos
E mensus Cypri scopulos, quibus exit in austrum,
I nde maris uasti transuerso uertitur æstu,
N ec tenuit Casium nocturno lumine montem,
I nfimaq; Aegypti pugnaci littora uelo
V ix tetigit, qua diuidui pars maxima Nili
I n uada decurrit Pelusia septimus amnis.
T empus erat, quo Libra pares examinat horas
N on una plus æqua die, noctiq; rependit
L ux minor hybernæ uerni solatia damni.
C omperit ut regem Casio se monte tenere,
F lectit iter, nec Phœbus adhuc, nec carbasa lãguẽt.
I am rapido speculator eques per littora cursu
H ospitis aduentu pauidam compleuerat aulam.
C onsilij uix tempus erat, tamen omnia monstra
P ellææ coïere domus, quos inter Achoreus
I am placidus senio, fractisq; modestior annis,
H unc genuit custos Nili crescentis in arua
M emphis uana sacris, illo cultore Deorum
L ustra suæ Phœbes non unus uixerat Apis,
C onsilij uox prima fuit, meritumq;, fidemq;,
S acraq; defuncti iactauit pignora patris.
S ed melior suadere malis, & nosse tyrannos
A usus Pompeium leto damnasse Photinus.
I us, & fas multos faciunt Ptolemæe nocentes,
D at pœnas laudata fides, cum sustinet inquit,
Q uos fortuna premit, fatis accede, deisq;,
E t cole felices, miseros fuge, sydera terra,

V t distant, & flamma mari, sic utile recto,
S ceptrorum uis tota perit, si prendere iusta
I ncipit, euertit'q; arces respectus honesti.
L ibertas scelerum est, quæ regna inuisa tuetur,
S ublatus'q; modus gladijs, facere omnia sæue
N on impune licet, nisi cum facis, exeat aula
Q ui uult esse pius, uirtus & summa potestas
N on coëunt, semper metuet, quem sæua pudebunt.
N on impune tuos Magnus contempserit annos,
Q ui te nec uictos arcere à littore nostro
P osse putat, neu te sceptris priuauerit hospes,
P ignora sunt propiora tibi, Nilon'q;, Pharonq;,
S i regnare piget, damnatæ redde sorori.
A egyptum certe latijs tueamur ab armis,
Q uicquid non fuerit Magni, dum bella geruntur,
N ec uictoris erit. toto iam pulsus ab orbe,
P ostquam nulla manet rerum fiducia, quærit
C um qua gente cadat, rapitur ciuilibus armis,
N ec soceri tantum arma fugit, fugit ora Senatus,
C uius Thessalicas saturat pars magna uolucres,
E t metuit gentes, quas uno in sanguine mistas
D eseruit, reges'q; timet, quorum omnia mersit,
T hessaliæ'q; reus nulla tellure receptus,
S ollicitat nostrum, quem non dum perdidit, orbem.
I ustior in Magnum nobis Ptolemæe querelæ
C ausa data est. quid sepositam, semper'q; quietam
C rimine bellorum maculas Pharon, arua'q; nostra
V ictori suspecta facis? cur sola cadenti
H æc placuit tellus, in quam Pharsalica fata
C onferres, pœnas'q; tuas? iam crimen habemus

P urgendum gladio, quod nobis sceptra Senatus
T e suadente dedit, uotis tua fouimus arma,
H oc ferrum, quod fata iubent, proferre paraui,
N on tibi, sed uicto, feriam tua uiscera Magne,
M alueram soceri. rapimur quò cuncta feruntur.
T éne mihi dubitas an sit uiolare necesse,
C um liceat? quæ te nostri fiducia regni
H uc agit infelix? populum non cernis inermem,
A ruáq; uix refugo fodientem mollia Nilo?
M etiri sua regna decet, uiresq; fateri.
T u Ptolemæe potes Magni fulcire ruinam,
S ub qua Roma iacet? bustum, cineresq; mouere
T hessalicos audes? bellumq; in regna uocare?
A nte aciem Emathiam nullis accessimus armis,
P ompeij nunc castra placent, quæ deserit orbis?
N unc uictoris opes, & cognita fata lacessis?
A duersis non deesse decet, sed læta secutos,
N ulla fides unquam miseros elegit amicos.
A ssensere omnes sceleri, lætatur honore
R ex puer insueto, quod iam sibi tanta licere,
P ermittant famuli, sceleri delectus Achillas.
P erfida qua tellus casijs excurrit arenis,
E t uada testantur iunctas Aegyptia Syrtes,
E xiguam socijs monstri, gladijsq; carinam
I nstruit, ó superi Nilúsne, & barbara Memphis,
E t Pelusiaci tam mollis turba Canopi
H os animos? sic fata premunt ciuilia mundum?
S ic romana iacent? ullúsne in cladibus istis
E st locus Aegypto? Phariusq; admittitur ensis?
H anc certe seruate fidem ciuilia bella,

Cognatas præstate manus, externáq; monstra
Pellite. si meruit tam claro nomine Magnus
Cæsaris esse nefas, tanti Ptolemæe ruina
Nominis haud metuis, cœlóq; tonante profanas
Inseruisse manus impure, ac semiuir audes?
Non domitor mundi, nec ter capitolia curru
Inuectus, regumq; potens, uindexq; Senatus,
Victorisq; gener, phario satis esse tyranno
Quod poterat, romanus erat. quid uiscera nostra
Scrutaris gladio? nescis puer improbe, nescis
Quo tua sit fortuna loco, iam iure sine ullo
Nili sceptra tenes, cecidit ciuilibus armis,
Qui tibi regna dedit. Iam uento uela negarat
Magnus, & auxilio remorum infanda petebat
Littora, quem contra non longa uecta biremi
Appulerat scelerata manus, Magnóq; patere
Fingens regna Phari, celsa de puppe carinæ
In paruam iubet ire ratem, littúsq; malignum
Incusat bimaremq; uadis frangentibus æstum,
Qui uetat externas terris aduertere classes.
Quod nisi fatorum leges, intentáq; iussu
Ordinis æterni miseræ uicinia mortis,
Damnatum leto traherent ad littora Magnum,
Non ulli comitum sceleris præsagia deerant,
Quippe fides si pura foret, si regia Magno
Sceptrorum authori uera pietate pateret,
Venturum tota pharium cum classe tyrannum,
Sed cessit fatis, classemq; relinquere iussus
Obsequitur, letumq; iuuat præferre timori.
Ibat in hostilem præceps Cornelia puppim,

Hoc magis

Hoc magis impatiens egresso deesse marito,
Quod metuit clades. remane temeraria coniux,
Et tu nate precor, longéq; è littore casus
Expectate meos, sed in hac ceruice tyranni
Explorate fidem, dixit, sed surda uetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas.
Quò sine me crudelis abis? iterum'ne relinquor
Thessalicis submota malis? nunquam omine læto
Distrahimur miseri, poteras non flectere puppim,
Cum fugeres alio, latebrisq; relinquere Lesbi,
Omnibus à terris si nos arcere parabas.
An tantum in fluctus placeo comes? hæc ubi frustra
Effudit, prima pendet tamen anxia puppe,
Attonitosq; metu nec quoquam auertere uisus,
Nec Magnum spectare potest, stetit anxia classis
Ad ducis euentum metuens non arma, nefasq;,
Sed ne submissis precibus Pompeius adoret
Sceptra sua donata manu. transire parantem
Romanus pharia miles de puppe salutat
Septimius, qui prò superum pudor arma satelles
Regia gestabat posito deformia pilo,
Immanis, uiolentus, atrox, nullaq; ferarum
Mitior in cædes. quis non fortuna putasset
Parcere te populis, quod bello hæc dextra uacasset,
Thessaliaq; procul tam noxia tela fugasses?
Disponis gladios, nequo non fiat in orbe
Heu facinus ciuile tibi, uictoribus ipsis
Dedecus, & nunquam superum caritura pudore est
Fabula, Romanus Regi sic paruit ensis,
Pellæusq; puer gladio tibi colla recidit

Magne tuo. qua posteritas in sæcula mittet
Septimium fama? scelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere nefas? iam uenerat horæ
Terminus extremæ, phariamq; ablatus in alnum
Perdiderat iam iura sui, tunc stringere ferrum
Regia monstra parant. ut uidit comminus enses,
Inuoluit uultus, atq; indignatus apertum
Fortunæ præbere caput, tunc lumina pressit,
Continuitq; animam, ne quas effundere uoces,
Posset, & æternam fletu corrumpere famam.
At postquam mucrone latus funestus Achillas
Perfodit, nullo gemitu consensit ad ictum,
Despexitq; nefas, seruatq; immobile corpus,
Seq; probat moriens, atq; hæc in pectore uoluit.
Sæcula Romanos nunquam tacitura labores
Attendunt, æuumq; sequens speculatur ab omni
Orbe ratem, phariamq; fidem, nunc consule famæ.
Fata tibi longæ fluxerunt prospera uitæ,
Ignorant populi, si non in morte probaris,
An scieris aduersa pati, ne cede pudori,
Authoremq; dole fati, quacunq; feriris,
Crede manum soceri, spargant, lacerentq; licebit,
Sum tamen ô superi felix, nulliq; potestas
Hoc auferre Deo, mutantur prospera uitæ.
Non sum morte miser, uidet hanc Cornelia cædē,
Pompeiusq; meus, tanto patientius oro
Claude dolor gemitus, natus, coniuxq; peremptum
Si mirantur, amant. talis custodia Magno
Mentis erat. ius hoc animi morientis habebat.
At non tam patiens Cornelia cernere sæuum,

Quàm perferre nefas, miserandis æthera complet
Vocibus. ó coniux ego te scelerata peremi,
Letiferæ tibi causa moræ fuit auia Lesbos,
Et prior in Nili peruenit littora Cæsar.
Nam cui ius alij sceleris? sed quisquis in istud
A' superis immisse caput, uel Cæsaris ire,
Vel tibi prospiciens nescis crudelis, ubi ipsa
Viscera sint Magni, properas, atq; ingeris ictus
Qua uotum est uicto, pœnas non morte minores
Pendat, & ante meũ uideat caput, haud ego culpa
Libera bellorum, quæ matrum sola per undas,
Et per castra comes, nullis absterrita fatis
Victum, quod reges etiam timuere, recepi.
Hoc merui coniux in tuta puppe relinqui?
Perfide parcebas, te fata extrema petente
Vita digna fui? moriar nec munere regis.
Aut mihi præcipitem nautæ permittite saltum.
Aut laqueum collo, tortosq́; aptate rudentes,
Aut aliquis Magno dignus comes exigat ensem,
Pompeio præstare potest, quod Cæsaris armis
Imputet. ó sæui properantem in fata tenetis?
Viuis adhuc coniux, & iam Cornelia non est
Iuris Magne sui? prohibent accersere mortem,
Seruor uictori. sic fata, interq́; suorum
Lapsa manus, rapitur trepida fugiente carina.
At Magni cum terga sonent, & pectora ferro,
Permansisse decus sacræ uenerabile formæ,
Iratamq́; Deis faciem, nil ultima mortis
Ex habitu, uultuq́; uiri mutasse fatentur,
Qui lacerum uidere caput, nam sæuus in ipso

S eptimius sceleris maius scelus inuenit actu,
A c retegit sacros scisso uelamine, uultus
S emianimis Magni, spirantiáq; occupat ora,
C olláq; in obliquo ponit languentia transtro,
T unc neruos, uenasq; secat, nodosáq; frangit
O ssa, diu non dum artis erat caput ense rotare.
A t postquam trunco ceruix abscissa recessit,
V endicat hoc pharius dextra gestare satelles,
D egener, atq; operæ miles Romane secundæ,
P ompeij diro sacrum caput ense recidis,
V t non ipse feras? ó summi fata pudoris,
I mpius ut Magnum nosset puer, illa uerenda
R egibus hirta coma, & generosa fronte decora
C æsaries compressa manu est, phario'q; ueruto
D um uiuunt uultus, atq; os in murmura pulsant
S ingultus animæ, dum lumina nuda rigescunt
S uffixum caput est, quo nunquam bella iubente
P ax fuit, hoc leges, campum'q;, & rostra mouebat,
H ac facie fortuna tibi Romana placebas.
N ec satis infando fuit hoc uidisse tyranno,
V ult sceleri superesse fidem, tunc arte nefanda
S ubmota est capiti tabes, raptóq; cerebro
A dsiccata cutis, putris'q; effluxit ab alto
H umor, & infuso facies solidata ueneno est.
V ltima lageæ stirpis, perituráq; proles
D egener, incestæ sceptris cessure sororis,
C um tibi sacrato Macedon seruetur in antro,
E t regum cineres extructo monte quiescant,
C um Ptolemæorum, manes, seriem'q; pudendam
P yramides claudant, indignáq; Mausolæa,

Littora Pompeium feriunt, truncusq; uadosis
Huc illuc iactatur aquis, adeó'ne molesta
Totum cura fuit socero seruare cadauer?
Hac fortuna fide Magni tam prospera fata
Pertulit, hac illum summo de culmine rerum
Morte petit, cladesq; omnes exegit in uno
Saeua die, quibus immunes tot praestitit annos,
Pompeiusq; fuit, qui nunquam mista uideret
Laeta malis, felix nullo turbante Deorum,
Et nullo parcente miser. semel impulit illum
Dilata fortuna manu, pulsatur arenis,
Carpitur in scopulis, hausto per uulnera fluctu
Ludibrium pelagi, nullaq; manente figura,
Vna nota est Magno capitis iactura reuulsi,
Ante tamen pharias uictor quàm tangat arenas,
Pompeio raptim tumulum fortuna parauit.
Ne iaceat nullo, uel ne meliore sepulchro,
È latebris pauidus decurrit ad aequora Codrus,
Quaestor ab Icario Cinyreae littore Cypri,
Infaustus Magni fuerat comes, ille per umbras
Ausus ferre gradum uictum pietate timorem
Compulit, ut medijs quaesitum corpus in undis
Duceret ad terram, traheretq; ad littora Magnum
Lucis moesta parum per densas Cynthia nubes
Praebebat. cano sed discolor aequore truncus
Conspicitur, tenet ille ducem complexibus arctis
Eripiente mari, nunc uictus pondere tanto
Expectat fluctus, pelagoq; iuuante cadauer
Impellit. postquam sicco iam littore sedit,
Incubuit Magno, lachrymasq; effudit in omne

V ulnus, & ad superos, obscuráq; sydera fatur.
N on pretiosa petit cumulato thure sepulchra
P ompeius fortuna tuus, non pinguis ad astra
V t ferat è membris eoos fumus odores,
V t romana suum gestent pia colla parentem,
P ræferat ut ueteres feralis pompa triumphos,
V t resonent cantu tristi fora, totus ut ignem
P roiectis mœrens exercitus ambiat armis,
D a uilem Magno plebeij funeris arcam,
Q uæ lacerum corpus siccos effundat in ignes,
R obora non desint misero, nec sordidus ustor.
S it satis ó superi, quod non Cornelia fuso
C rine iacet, subiciáq; facem complexa maritum
I mperat, extremo sed abest à funere busti
I nfelix coniux, nec adhuc à littore longe est.
S ic fatus paruos iuuenis procul aspicit ignes,
C orpus uile suis nullo custode cremantes
I nde rapit flammas, semustáq; robora membris
S ubducit, quæcunq; es ait neglecta, nec ulli
C hara tuo, sed Pompeio felicior umbra,
Q uod iam compositum uiolat manus ultima bustum,
D a ueniam, siquid sensus post fata relictum est.
C ædis & ipsa rogo, paterisq; hæc damna sepulchris
T éq; pudet sparsis Pompeij manibus uri?
S ic fatur. plenusq; sinus ardente fauilla
P eruolat ad truncum, qui fluctu penè relatus
L ittore pendebat, summas dimouit arenas,
E t collecta procul laceræ fragmenta carinæ
E xigua trepidus posuit scrobe. nobile corpus
R obora nulla premunt, nulla strue membra recũbũt,

A dmotus Magnum non subditus accipit ignis.
I lle sedens iuxta flammas ó maxime dixit
D uctor, & hesperij maiestas nominis una,
S i tibi iactatu pelagi, si funere nullo
T ristior iste rogus manes, animamq; potentem
O fficijs auerte meis, iniuria fati
H oc fas esse iubet, ne ponti bellua quicquam,
N e fera, ne uolucres, ne saeui Caesaris ira
A udeat, exiguam, quantum potes, accipe flammam
R omana succense manu. fortuna recursus
S i det in hesperiam, non hac in sede quiescent
T am sacri cineres, sed te Cornelia Magne
A ccipiet, nostraq; manu transfundet in urnam.
I nterea paruo signemus littora saxo,
V t nota sit busto, siquis placare peremptum
F orte uolet, plenos & reddere mortis honores,
I nueniet trunci cineres, & norit arenas,
A d quas Magne tuum referat caput. haec ubi fatus
E xcitat inualidas admoto fomite flammas.
C arpitur, & lentum Magnus distillat in ignem
T abe fouens bustum, sed iam percusserat astra
A urorae praemissa dies, ille ordine rupto
F uneris attonitus latebras in littore quaerit.
Q uam metuis demens isto pro crimine poenam,
Q uo te fama loquax omnes accepit in annos?
C ondita laudabit Magni socer impius ossa.
I modo securus ueniae, fassusq; sepulchrum
P osce caput. cogit pietas imponere finem
O fficio, semusta rapit, resolutaq; non dum
O ssa satis neruis, & inustis plena medullis

Aequorea restringit aqua, congestaq; in unum
Parua clausit humo, tunc ne leuis aura retectos
Auferret cineres, saxo compressit arenam,
Nautaq; ne bustum religato fune moueret,
Inscripsit sacrum semusto stipite nomen.
Hic situs est Magnus. placet hoc fortuna sepulchrũ
Dicere Pompeij, quo condi maluit illum,
Quàm terra caruisse socer, temeraria dextra
Cur obicis Magno tumulum, manesq; uagantes
Includis? situs est qua terra extrema refuso
Pendet in Oceano Romanum nomen, & omne
Imperium Magno est tumuli modus, obrue saxa
Crimine plena Deûm. si tota est Herculis Oethe,
Et iuga tota uacant Bromio Nysæïa, quare
Vnus in Aegypto Magno lapis? omnia Lagi
Rura tenere potest, si nullo cæspite nomen
Hæserit, erremus populi, cinerumq; tuorum
Magne metu, nullas Nili calcemus arenas.
Quod si tam sacro dignaris nomine Saxum,
Adde actus tantos, monimentaq; maxima rerum,
Adde truces Lepidi motus, Alpinaq; bella,
Armaq; Sertorij reuocato Consule uicta,
Et currus, quos egit eques, commertia tuta
Gentibus, et pauidos Cilicas maris, adde subactam
Barbariem, gentesq; uagas, & quicquid in euro
Regnorum, boreaq; iacet. dic semper ab armis
Ciuilem repetisse togam, ter curribus actis
Contentum patriæ multos donasse triumphos,
Quis capit hæc tumulus? surgit miserabile bustum
Non ullis plenum titulis, non ordine tanto

F astorum, solitumq; legi super alta deorum
C ulmina, & extructos spolijs hostilibus arcus.
H aud procul est ima Pompeij nomen arena
D epressum tumulo, quod non legat aduena rectus.
Q uod nisi monstratum Romanus transeat hospes.
N oxia ciuili tellus Aegyptia fato,
H aud equidem immerito cumanæ carmine uatis
C autum, ne Nili Pelusia tangeret ora
H esperius miles, ripasq; æstate tumentes.
Q uid tibi sæua precer pro tanto crimine tellus?
V ertat aquas Nilus, quo nascitur orbe, retentus,
E t steriles egeant hybernis imbribus agri,
T otaq; in Aethiopum putres soluaris arenas.
N os in templa tuam romana accepimus Isin,
S emideosq; canes, & sistra iubentia luctus,
E t quem tu plangens hominem testaris Osirim,
T u nostros Aegypte tenes in puluere manes.
T u quoq; cum sæuo dederis iam templa tyranno,
N ondum Pompeij cineres ó Roma petisti,
E xul adhuc iacet umbra ducis, si sæcula prima
V ictoris timuere minas, nunc excipe saltem
O ssa tui Magni, si nondum subruta fluctu
I nuisa tellure sedent, quis busta timebit?
Q uis sacris dignam mouisse uerebitur umbram?
I mperet hoc nobis utinam scelus, & uelit uti
N ostro Roma sinu, satis ó, nimiumq; beatus,
S i mihi contingat manes transferre reuulsos
A usoniam, si tale ducis uiolare sepulchrum.
F orsitan aut sulco sterili cum poscere finem
A` superis, aut Roma uolet feralibus austris,

I gnibus aut nimiis, aut terræ tecta mouenti,
C onsilio, iussúq; Deûm transibis in urbem
M agne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos.
N am quis ad exustam cancro torrente Syenen
I bit? & imbrifera sitas sub Pleiade Thebas
S pectator Nili? quis rubri stagna profundi,
A ut Arabum portus, mercis, mutator eoæ
M agne petet, quem non tumuli uenerabile saxum,
E t cinis in summis forsan turbatus arenis
A uertat? manesq; tuos placare licebit,
E t Casio præferre Ioui. nil ista nocebunt
F amæ busta tuæ. templis, auróq; sepultus
V ilior umbra fores. nunc es pro numine summo,
H oc tumulo fortuna iacens, augustius aris
V ictoris libyco pulsatur in æquore saxum.
T arpeiis qui sæpe Deis sua thura negarant,
I nclusum thusco uenerantur cæspite fulmen.
P roderit hoc olim, quod non mansura sepulchri
A rdua marmoreo surrexit pondere moles.
P ulueris exigui sparget non longa uetustas
C ongeriem, bustúmq; cadet, mortisq; peribunt
A rgumenta tuæ, ueniet felicior ætas,
Q ua sit nulla fides saxum monstrantibus illud,
A tq; erit Aegyptus populis fortasse nepotum
T am mendax Magni tumulo, quàm Creta Tonantis.

ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER NONVS.

T non in pharia manes iacuere fauilla,
Nec cinis exiguus tantam compescuit umbram,
Prosiluit busto, semustaq; mēbra relinquens,
Degeneremq; rogum, sequitur conuexa tonantis
Qua niger astriferis connectitur axibus aër,
Quodq; patet terras inter, lunæq; meatus
Semidei manes habitant, quos ignea uirtus
Innocuos uita patientes ætheris imi
Fecit, & æternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro positi, nec thure sepulti
Perueniunt, illic postquam se lumine uero
Impleuit, stellasq; uagas miratur, & astra
Fixa polis, uidit quanta sub nocte iaceret
Nostra dies, risitq; sui ludibria trunci.
Hinc super Emathiæ campos, & signa cruenti
Cæsaris, ac sparsas uolitauit in æquore classes,
Et scelerum uindex in sancto pectore Bruti
Sedit, & inuicti posuit se mente Catonis.
Ille ubi pendebant casus, dubiumq; manebat,
Quem mundi dominum facerent ciuilia bella,
Oderat & Magnum, quamuis comes isset in arma
Auspicijs raptus patriæ, ductuq; Senatus,
At post Thessalicas clades iam pectore toto
Pompeianus erat, patriam tutore carentem

E xcipit, & populi trepidantia membra refouit.
I gnauis manibus proiectos reddidit enses,
N ec regnum cupiens gessit ciuilia bella,
N ec seruire timens, nil causa fecit in armis
I pse sua, totæ post Magni funera partes
L ibertatis erant, quas ne per littora fusas
C olligeret rapido uictoria Cæsaris actu,
C orcyræ secreta petit, ac mille carinis
A bstulit Emathiæ secum fragmenta ruinæ.
Q uis ratibus tantis fugientia crederet ire
A gmina? quis pelagus uictas arctasse carinas?
D orida tunc Malean, & apertam Tænaron umbris,
I nde Cythera petit, boreáq; urgente carinas,
C reta fugit, Dictæa legit cedentibus undis
L ittora, tunc ausum classi præcludere portus
I mpulit, ac sæuas meritum Phycunta rapinas
S parsit, & hinc placidis alto delabitur auris
I n littus Palinure tuum, neq; enim æquore tantum
A usonio monimenta tenes, portusq; quietos
T estatur Libyæ Phrygio placuisse magistro.
C um procul ex alto tendentes uela carinæ
A ncipites tenuere animos, sociosne malorum
A nueherent hostes, præceps facit omne timendum
V ictor, & in nulla non creditur esse carina.
A st illæ puppes luctus, planctusq; ferebant,
E t mala uel duri lachrymas motura Catonis,
N am postquam frustra precibus Cornelia nautas,
P riuigniq; fugam tenuit, ne forte repulsus
L ittoribus pharijs remearet in æquora truncus,
O stenditq; rogum non iusti flamma sepulchri,

Ergo indigna fui dixit fortuna marito
Accendisse rogum, gelidosq́; effusa per artus
Incubuisse uiro? laceros exurere crines?
Membraq́; dispersi pelago componere Magni?
Vulneribus cunctis largos infundere fletus
Ossibus? & tepida uestes implere fauilla
Quicquid ab extincto licuisset tollere busto
In templis sparsura Deûm? sine funeris ullo
Ardet honore rogus, manus hoc Aegyptia forsan
Obtulit officium graue manibus ó bene nudi
Crassorum cineres, Pompeio contigit ignis
Inuidia maiore Deûm. similisńe malorum
Sors mihi semper erit? nunquam dare busta licebit
Coniugibus? nunquam plenas plangemus ad urnas?
Quid porro tumulis opus est? aut ulla requiris
Instrumenta dolor? non toto pectore portas
Impia Pompeium? non imis hæret imago
Visceribus? quærat cineres uictura superstes.
Nunc tamen hic, longe qui fulget luce maligna
Ignis, adhuc aliquid phario de littore surgens
Ostendit mihi Magne tui, iam flamma resedit,
Pompeiumq́; ferens uanescit solis ad ortus
Fumus, & inuisi tendunt mihi carbasa uenti.
Non mihi nunc tellus Pompeio siqua triumphos
Victa dedit, non alta terens capitolia currus
Gratior, elapsus felix de pectore Magnus,
Hunc uolumus, quem Nilus habet, terræq́; nocenti
Non hærere queror, crimen commendat arenas.
Linquere siqua fides Pelusia littora nolo.
Tu pete bellorum casus, & signa per orbem

Sexte paterna moue, nanq; hæc mandata reliquit
Pompeius uobis in nostra condita cura.
Me cum fatalis leto damnauerit hora,
Excipite ó nati bellum ciuile, nec unquam
Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit
Cæsaribus regnare uacet, uel sceptra, uel urbes
Libertate sua ualidas impellite fama
Nominis, has uobis partes, hæc arma relinquo,
Inueniet classes quisquis Pompeius, in undas
Venerit, & noster nullis non gentibus hæres
Bella dabit, tantum indomitos, memoresq; paterni
Iuris habete animos, uni parêre decebit,
Si faciet partes pro libertate, Catoni.
Exolui tibi Magne fidem, mandata peregi.
Insidiæ ualuere tuæ, deceptaq; uixi,
Ne mihi commissas auferrem perfida uoces
Iam nunc te per inane chaos, per tartara coniux,
Si sunt ulla, sequar, quam longo tradita leto
Incertum est, pœnas animæ uiuacis ab ipsa
Ante feram, potui cernens tua uulnera Magne
Non fugere in mortem. planctu concussa peribit,
Effluet in lachrymas, nunquam ueniemus ad enses,
Aut laqueos, aut præcipites per inania iactus,
Turpe mori post te solo non posse dolore.
Sic ubi fata caput ferali obduxit amictu,
Decreuitq; pati tenebras, puppisq; cauernis
Delituit, sæuumq; arcte compressa dolorem
Perfruitur lachrymis, et amat pro coniuge luctum.
Illam non fluctus, stridensq; rudentibus eurus
Mouit, & exurgens ad summa pericula clamor,

V otaq́; sollicitis faciens contraria nautis,
C omposita in mortem iacuit, fauitq́; procellis
P rima ratem Cypros spumantibus accipit undis
I nde tenens pelagus, sed iam moderatior eurus,
I n libycas egit sedes, & castra Catonis,
T ristis ut in multo mens est præsaga timore,
A spexit patrios comites a` littore Magnus,
E t fratrem, medias præceps tunc fertur in undas,
D ic ubi sit germane parens, stat summa, caputq;
O rbis, an occidimus? romanaq́; Magnus ad umbras
A bstulit? hæc fatur, quem contra talia frater.
O´ felix, quem sors alias dispersit in oras,
Q uiq́; nefas audis, oculos germane nocentes
S pectato genitore fero, non Cæsaris armis
O ccubuit, dignoq́; perit authore ruinæ,
R ege sub impuro niloticæ rura tenente
H ospitijs fretus superis, & munere tanto
I n proauos, cecidit donati uictima regni.
V idi ego magnanimi lacerantes pectora patris,
N ec credens Pharium tantum potuisse tyrannum,
L ittore Niliaco socerum iam stare putaui,
S ed me nec sanguis, nec tantum uulnera nostri
A ffecere senis, quantum gestata per urbem
O ra ducis, quæ transfixo sublimia pilo
V idimus, hæc fama est oculis uictoris iniqui
S eruari, scelerisq́; fidem quæsisse tyrannum.
N am corpus Phariæ ne canes, auidæq́; uolucres
D istulerint, an furtiuus, quem uidimus, ignis
S oluerit, ignoro, quæcunq; iniuria fati
A bstulit hos artus, superis hæc crimina dono

Seruata de parte queror. cum talia Magnus
Audisset, non in gemitus, lachrymasq; dolorem
Effudit, iustaq; furens pietate profatur.
Præcipitate rates e sicco littore nautæ,
Classis in aduersos erumpat remige uentos,
Ite duces mecum, nunquam ciuilibus armis
Tanta fuit merces, inhumatos condere manes,
Sanguine semiuiri Magnum satiare tyranni,
Non ego Pellæas arces, adytisq; retectum
Corpus Alexandri pigra Mareotide mergam?
Non mihi Pyramidum tumulis euulsus Amasis,
Atq; alij reges Nilo torrente natabunt?
Omnia dent pœnas, nudo tibi Magne sepulchra
Euoluam, busto iam numen gentibus Isin,
Et tectum lino spargam per uulgus Osirim,
Et sacer in magni cineres mactabitur Apis,
Suppositisq; Deis uram caput, has mihi pœnas
Terra dabit, linquam uacuos cultoribus agros,
Nec Nilus cui crescat, erit, solusq; tenebis
Aegyptum populus genitor, superisq; fugatis.
Dixerat, & classem sæuas rapiebat in undas.
Sed Cato laudatam iuuenis compescuit iram.
Interea totis audito funere Magni
Littoribus sonuit percussus planctibus Aether,
Exemploq; carens, & nulli cognitus æuo
Luctus erat, mortem populos deflere potentis.
Sed magis, ut uisa est, lachrymis exhausta, solutas
In uultus effusa comas Cornelia puppe
Egrediens, rursus geminato uerbere plangunt.
Vt primum in sociæ peruenit littora terræ,

Collegit

C ollegit uestes, miseriq; insignia Magni,
A rmaq;, & impressas auro, quas gesserat olim,
E xuuias, pictasq; togas uelamina summo
T er conspecta Ioui, funestoq; intulit igni,
I lle fuit miseræ Magni cinis, accipit omnis
E xemplum pietas, & toto littore busta
S urgunt Thessalicis reddentia manibus ignem.
S ic ubi depastis submittere gramina campis,
E t renouare parans hybernas appulus herbas,
I gne fouet terras, simul & Garganus, & arua
V ulturis, & calidi lucent buxeta Matini.
N on tamen ad Magni peruenit gratius umbram
O mne, quod in superos audet conuitia uulgus,
P ompeiumq; Deis obijcit, quàm pauca Catonis
V erba, sed à pleno uenientia pectore ueri.
C iuis obijt inquit, multo maioribus impar
N osse modum iuris, sed in hoc tamen utilis æuo,
C ui non ulla fuit iusti reuerentia, salua
L ibertate potens, & solus plebe parata
P riuatus seruire sibi, rectorq; Senatus,
S ed regnantis erat, nil belli iure poposcit,
Q uæq; dari uoluit, uoluit sibi posse negari.
I mmodicas possedit opes, sed plura retentis
I ntulit, inuasit ferrum, sed ponere norat,
P rætulit arma togæ, sed pacem armatus amauit
I uuit sumpta ducem, iuuit dimissa potestas.
C asta domus, luxuq; carens, corruptaq; nunquam
F ortuna domini, clarum, & uenerabile nomen
G entibus, & multum nostræ quod proderat urbi.
O lim uera fides Sylla, Marioq; receptis

Libertatis obit, Pompeio rebus adempto
Nunc & ficta perit, non iam regnare pudebit,
Nec color imperij, nec frons erit ulla Senatus.
O' felix, cui summa dies fuit obuia uicto,
Et cui quærendos pharium scelus obtulit enses,
Forsitan in soceri potuisset uiuere regno.
Scire mori sors prima uiris, sed proxima cogi.
Et mihi si fatis aliena in iura uenimus,
Da talem fortuna Iubam, non deprecor hosti
Seruari, dum me seruet ceruice recisa.
Vocibus his maior, quàm si romana sonarent
Rostra ducis laudes. generosam uenit ad umbram
Mortis honos. fremit interea discordia uulgi,
Castrorum, belliq; piget post funera Magni.
Cum Tarchon motus linquendi signa Catonis
Sustulit, hunc rapta fugientem classe secutus
Littus in extremum tali Cato uoce notauit,
O' nunquam pacate Cilix, iterumńe rapinas
Tendis in æquoreas? Magnum fortuna remouit,
Iam pelago, pirata redis, tum respicit omnes
In cœtu, motuq; uiros, quorum unus aperta
Mente fugæ tali compellat uoce regentem.
Nos Cato, da ueniam, Pompeij duxit in arma
Non belli ciuilis amor, partesq; fauore
Fecimus, ille iacet, quem paci prætulit orbis,
Causaq; nostra perit, patrios permitte penates,
Desertamq; domum, dulcesq; reuisere natos.
Nam quis erit finis, si nec Pharsalia pugnæ,
Nec Pompeius erit? perierunt tempora uitæ,
Mors eat in tutum, iustas sibi nostra senectus

P rospiciat flammas, bellum ciuile sepulchra
V ix ducibus præstare potest. non barbara uictos
R egna manent, non armenium mihi sæua minatur,
A ut Scythicum fortuna iugum, sub iura togati
C iuis eo, quisquis Magno uiuente secundus
H ic mihi primus erit, sacris præstabitur umbris
S ummus honor, dominũ, quẽ clades cogit, habebo.
N ullum Magne ducem te solum in bella secutus,
P ost te fata sequar, neq; enim sperare secunda
F as mihi nec liceat, fortuna cuncta tenentur
C æsaris, Emathium sparsit uictoria ferrum,
C lausa fides miseris, & toto solus in orbe est,
Q ui uelit, ac possit uictis præstare salutem.
P ompeio scœlus est bellum ciuile perempto,
Q uo fuerat uiuente fides, si publica iura
S i semper patriam sequeris Cato, signa petamus,
R omanus quæ consul habet. sic ille profatus
I nsiluit puppi iuuenum comitante tumultu,
A ctum romanis fuerat de rebus, & omnis
I ndiga seruitij feruebat littore plebes.
E rupere ducis sacro de pectore uoces.
E rgo pari uoto gessisti bella iuuentus
T u quoq; pro dominis, & Pompeiana fuisti,
N on romana manus? quod non in regna laboras,
Q uod tibi non ducibus uiuis, moriensq́; quod orbem
A cquiris nulli, quod iam tibi uincere tutum est,
B ella fugis, quærisq́; iugum ceruice uacante,
E t nescis sine rege pati, nunc causa pericli
D igna uiris, uestro potuit Pompeius abuti
S anguine, nunc patriæ iugulos, ensesq́; negatis?

C um propè libertas unum fortuna reliquit
I am tribus e' dominus, pudeat plus regia Nili
C ontulit in leges, & parthi militis arcus.
I te ó degeneres Ptolemæi munus, & arma
S pernite, quis ueſtras ulla putat eſſe nocentes
C æde manus? credet faciles ſibi terga dediſſe,
C redet ab Emathijs primos fugiſſe Philippis.
V adite ſecuri, meruiſtis iudice uitam
C æſare, non armis non obſidione ſubacti.
O' famuli turpes domini poſt fata prioris
I tis ad hæredem, cur non maiora mereri,
Q uā uitam, ueniamq; libet? rapiatur in undas
I nfelix Magni coniux, prolesq; Metelli,
D ucite Pompeios, Ptolemæi uincite munus,
N oſtra quoq; inuiſo quiſquis feret ora tyranno,
N on parua mercede dabit, ſciet iſta iuuentus
C eruicis pretio bene ſe mea ſigna ſecutam.
Q uin agite, & magna meritum cum cæde parate,
I gnauum ſcelus eſt tantum fuga. dixit, & omnes
H aud aliter medio reuocauit ab æquore puppes,
Q uàm ſimul effœtas linquunt examina ceras,
A tq; oblita faui non miſcent nexibus alas,
S ed ſibi quæq; uolat, nec iam deguſtat amarum
D eſidioſa thymum Phrygij ſonus increpat æris,
A ttonitæ poſuere fugam, ſtudiumq; laboris
F lorigeri repetunt, & ſacri mellis amorem,
G audet in hyblæo ſecurus gramine paſtor
D iuitias ſeruaſſe caſæ, ſic uoce Catonis
I nculcata uiris iuſti patientia Martis.
I amq; actu belli non doctas ferre quietem

C onſtituit mentes, ſerieq́; agitare laborum,
P rimum littoreis miles laſſatur arenis,
P roximus in muros, & mœnia cyrenarum
E ſt labor, excluſus nulla ſe uindicat ira,
P œnaq́; de uictis ſola eſt uiciſſe Catonem,
I nde peti placuit Libyci contermina mauris
R egna Iubæ, ſed iter medijs natura uetabat
S yrtibus, has audax ſperat ſibi cedere uirtus,
S yrtes uel primam mundo natura figuram
C um daret, in dubio pelagi, terræq́; reliquit,
N am neq; ſubſedit penitus quo ſtagna profundi
A cciperet, nec ſe defendit ab æquore tellus,
A mbigua ſed lege loci iacet inuia ſedes,
A equora fracta uadis, abruptaq́; terra profundo.
E t poſt multa ſonant proiecti littora fluctus,
S ic male deſeruit, nulloſq́; exegit in uſus
H anc partem natura ſui, uel plenior alto
O lim ſyrtis erat pelago, penituſq́; natabat,
S ed rapidus titan ponto ſua lumina paſcens
A equora ſubduxit Zonæ uicina peruſtæ.
E t nunc pontus adhuc Phœbo ſiccante repugnat,
M ox ubi damnoſum radios admouerit æuum,
T ellus Syrtis erit, nam iam breuis unda ſuperne
I nnatat, & late periturum deficit æquor.
V t primum remis actum mare protulit omne
C laſſis onus, denſis fremuit niger imbribus auſter
I n ſua regna furens tentatum claſſibus æquor
T urbine defendit, longeq́; à Syrtibus undas
E git, & illato confregit littore pontum.
T um quarum recto deprendit carbaſa malo

E ripuit nautis, frustra'q; rudentibus ausis
V ela negare noto spatium uicere carinæ,
A tq; ultra proram tumuit sinus, omnia si quis
P rouidus antemnæ suffixit lintea summæ
V incitur, & nudis auertitur armamentis.
S ors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,
E t certo iactata mari, quæcunq; leuatæ
A rboribus cæsis flatum effudere prementem.
A bstulit has uentis liber contraria uoluens
A estus, & obnixum uictor detrusit in austrum.
H as uada destituunt, atq; interrupta profundo
T erra ferit puppes, dubio'q; obnoxia fato
P ars sedet una ratis, pars altera pendet in undis.
T unc magis impactis breuius mare, terra'q; sæpe
O buia consurges, quamuis elisus ab austro
S æpe tamen cumulos fluctus non uicit arenæ.
E minet in tergo pelagi, procul omnibus aruis
I nuiolatus aqua sicci iam pulueris agger.
S tant miseri nautæ, terræ'q; hærente carina
L ittora nulla uident, sic partem intercipit æquor,
P ars ratium maior regimen, clauum'q; secuta est
T uta fuga, nautas'q; loci sortita peritos,
T orpentem tritonos adit illæsa paludem.
H anc ut fama Deus, quem toto littore pontus
A udit uentosa perflantem murmura concha,
H anc & Pallas amat, patrio'q; è uertice nata
T errarum primam Libyen, nam proxima cœlo est,
V t probat ipse calor, tetigit, stagni'q; quieta
V ultus uidit aqua, posuit'q; in margine plantas,
E t se dilecta Tritonida dixit ab unda,

Quam iuxta Lethes tacitus praelabitur amnis.
I nfernis, ut fama, trahens obliuia uenis,
A tq; insopiti quondam tutela draconis
H esperidum pauper spoliatis frondibus hortus.
I nuidus annoso qui famam derogat aeuo,
Qui uates ad uera uocat fuit aurea sylua,
D iuitijsq; grauis, & fuluo germine rami,
V irgineusq; chorus nitidi custodia luci,
E t nunquam somno damnatus lumina serpens,
R obora complexus rutilo curuata metallo.
A bstulit arboribus pretium, nemoriq; laborem
A lcides, passusq; inopes sine pondere ramos,
R ettulit Argolico fulgentia poma tyranno.
H is igitur depulsa locis, eiectaq; classis
S yrtibus, haud ultra Garamantidas attigit undas,
S ed duce Pompeio Libyes melioris in oris
M ansit, at impatiens uirtus haerere Catonis
A udet in ignotas agmen committere gentes
A rmorum fidens, & terra cingere Syrtim,
H aec eadem suadebat hyems, quae clauserat aequor,
E t spes imber erat, nimios metuentibus ignes,
V t neq; sole uiam, nec duro frigore saeuam,
I nde polo Libyes, hinc bruma temperat annus,
A tq; ingressurus steriles sic fatur arenas.
O quibus una salus placuit mea castra secutis
I ndomita ceruice mori, componite mentes
A d magnum uirtutis opus, summosq; labores,
V adimus in campos steriles, exustaq; mundi,
Qua nimius Titan, & rarae in fontibus undae,
S iccaq; letiferis squalent serpentibus arua.

Durum iter ad leges, patriæq; ruentis amorem.
Per mediam Libyen ueniant, atq; inuia tentent,
Siquibus in nullo positum est euadere uoto,
Siquibus ire sat est, neq; enim mihi fallere quenquã
Est animus, tectóq; metu perducere uulgus,
Ii mihi sint comites, quos ipsa pericula ducent,
Qui me teste pati uel quæ tristissima pulchrum,
Romanumq; putant, at qui sponsore salutis
Miles eget, capiturq; animæ dulcedine, uadat
Ad dominum meliore uia, dum primus arenas
Ingrediar, primusq; gradus in puluere ponam.
Me calor ætherius feriat, mihi plena ueneno
Occurrat serpens, fatóq; pericula uestra
Prætentate meo, sitiat quicunq; bibentem
Viderit aut umbras nemorum quicunq; petentem
Aestuet, aut equitem peditum præcedere turmas
Deficiat, siquo fuerit discrimine notum
Dux, an miles eam, Serpens, sitis, ardor, arenæ.
Dulcia uirtuti, gaudet patientia duris.
Lætius est quoties magno sibi constat honestum,
Sola potest Libye turbam præstare malorum,
Vt deceat fugisse uiros. sic ille pauentes
Incendit uirtute animos, & amore laborum,
Irreducemq; uiam deserto limite carpit,
Et sacrum paruo nomen clausura sepulchro,
Inuasit Libye securi fata Catonis.
Tertia pars rerum Libye, si credere famæ
Cuncta uelis, at si uentos, cœlumq; sequaris,
Pars erit Europæ, nec enim plus littora Nili,
Quàm Scythicus Tanais primis à Gadibus absunt,

Vnde Europa fugit Libyen, & littora flexu
Oceano fecere locum, sed maior in unam
Orbis abit Asiam, nam cum communiter istæ
Effundant Zephyrum, boreæ latus illa sinistrum
Contingens, dextrumq; noti descendit in ortus
Eurum sola tenens, Libye quod fertile terræ est,
Vergit in occasus, sed & hæc non fontibus ullis
Soluitur, arctoos raris Aquilonibus imbres
Accipit, & nostris reficit sua rura serenis.
In nullas uitiatur opes, non ære, nec auro
Excoquitur, nullo glebarum crimine pura,
Sed penitus terra est, tantum Maurusia genti
Robora diuitiæ, quarum non nouerat usum,
Sed Citri contenta comis uiuebat, & umbra.
In nemus ignotum nostræ uenêre secures,
Extremoq; epulas, mensasq; petiuimus orbe.
At quæcunq; uagam Syrtim complectitur ora,
Sub nimio porrecta die uicina perusti
Aetheris, exurit messes, & puluere bacchum
Enecat, & nulla putris radice tenetur,
Temperies uitalis abest, & nulla sub illa
Cura Iouis terra est, natura deside torpet
Orbis, & immotis annum non sentit arenis.
Hoc tam segne solum rarus tamen exerit herbas,
Quas Nasamon gens dura legit, qui proxima Ponto
Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis
Syrtis alit. nam littoreis populator arenis
Imminet, & nulla portus tangente carina
Nouit opes, sic cum toto commercia mundo
Naufragijs Nasamones habent. hac ire Catonem

Dura iubet uirtus, illic secura iuuentus
Ventorum, nullasq; timens tellure procellas,
Aequorcos est passa metus, nam littore sicco
Quàm pelago Syrtis uiolentius accipit austrum,
Et terræ magis ille nocens, non montibus ortum
Aduersis frangit Libye, scopulisq; repulsum
Dissipat, & liquidas se turbine soluit in auras
Nec ruit in syluas, annosáq; robora torquens
Lassatur, patet omne solum, liberq; meatu
Aeoliam rabiem totis exercet arenis,
Et non imbriferam contorto puluere nubem
Inflexum uiolentus agit, pars plurima terræ
Tollitur, & nunquam resoluto uertice pendet.
Regna uidet pauper Nasamon errantia uento,
Discussasq; domos, uolitantq; à culmine raptæ
Detecto Garamante casæ. non altius ignis
Rapta uehit, quantumq; licet consurgere fumo,
Et uiolare diem, tantum tenet aëra puluis.
Tum quoq; romanum solito uiolentius agmen
Aggreditur, nullusq; potest consistere miles,
Instabilis raptis etiam quas calcat arenis
Concuteret terras, orbemq; à sede moueret.
Si solida Libye compage, & pondere duro
Clauderet exesis austrum scopulosa cauernis,
Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,
Nusquam luctando stabilis manet, imáq; tellus
Stat, quia summa fugit. galeas, & scuta uirorum,
Piláq; contorsit uiolento spiritus actu,
Intentusq; tulit magni per inania cœli.
Illud in externa forsan, longéq; remota

P rodigium tellure fuit, delapsáq; cœlo
A rma timent gentes, hominum'q; erepta lacertis
A` superis demissa putant, sic illa profecto
S acrifico cecidere Numæ, quæ lecta iuuentus
P atricia ceruice mouet, spoliauerat Auster,
A ut boreas populos Ancylia nostra ferentes.
S ic orbem torquente noto Romana iuuentus
P rocubuit, timuit'q; rapi, construxit amictus,
I nseruit'q; manus terræ, nec pondere solo
S ed nixu iacuit, uix sic immobilis Austro,
Q ui super ingentes cumulos inuoluit arenæ,
A tq; operit tellure uiros, uix tollere miles
M embra ualet, multo congestu pulueris hærens,
A lligat & stantes affusæ magnus arenæ
A gger, & immoti terra surgente tenentur.
S axa tulit penitus discussis proruta muris,
E ffudit'q; procul miranda sorte malorum,
Q ui nullas uidere domos, uidere ruinas.
I am'q; iter omne latet, nec sunt discrimina terræ
V lla, nisi ætheriæ medio uelut æquore flammæ
S yderibus nouere uias, nec sydera tota
O stendit Libycæ finitor circulus oræ,
M ulta'q; deuexo terrarum margine cælat,
V t'q; calor soluit, quem torserat aëra uentus,
I ncensus'q; dies, iam mundi spissior ignis,
I am plaga, quam nullam superi mortalibus ultra
A' medio fecere die, calcatur & humor
I n noton omnis abit, manant sudoribus artus,
A rent ora siti, conspecta est parua maligna
V nda procul uena, quam uix è puluere miles

S ustulit, & galeæ conuexum infudit in orbem,
P orrexitq; duci, squalebant puluere fauces
C unctorum, minimumq; tenens dux ipse liquoris
I nuidiosus erat, me'ne inquit, degener unum
M iles in hac turba uacuum uirtute putasti?
V sque adeo mollis, primisq; caloribus impar
S um uisus? quanto pœna tu dignior ista,
Q ui populo sitiente bibas, sic concitus ira
E xcussit galeam, suffecitq; omnibus unda.
V entum erat ad templum Libycis quod gentibus unũ
I nculti Garamantes habent, stat corniger illic
I uppiter, ut memorant, sed nõ aut fulmina uibrãs,
A ut similis nostro, sed tortis cornibus Hammon.
N on illic Libycæ posuerunt ditia gentes
T empla, nec eois splendent donaria gemmis,
Q uamuis Aethiopum populis, Arabumq; beatis
G entibus, ac Indis unus sit Iuppiter Hammon,
P auper adhuc Deus est, nullis uiolata per æuum
D iuitijs delubra tenens, morumq; priorum
N umen romano templum defendit ab auro.
E sse locis superos testatur sylua per omnem
S ola uirens Libyen, nam quicquid puluere sicco
S eparat ardentem tepida Berenicida Lepti
I gnorat frondes, solus nemus abstulit Hammom,
S yluarum fons causa loco, qui putria terræ
A lligat, & domitas unda connectit arenas.
H ic quoq; nil obstat Phœbo cum cardine summo
S tat librata dies, truncum uix protegit arbor,
T am breuis in medium radijs compellitur umbra.
D eprensum est hunc esse locum, qua circulus alti

Solstitij medium signorum percutit orbem.
Non obliqua meant, nec tauro scorpius exit
Rectior, aut Aries donat sua tempora Libræ,
Aut Astræa iubet lentos descendere pisces,
Par geminis Chiron, & idem quod cancrus ardēs
Humidus ægoceros, nec plus Leo tollitur urna.
At tibi quæcunq; es Libyco gens igne dirempta,
In noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton,
Te segnis Cynosura subit, tu sicca profundo
Mergi plaustra putas, nullumq; in uertice summo
Sydus habes immune maris, procul axis uterq; est,
Et fuga signorum medio rapit omnia cœlo.
Stabant ante fores populi, quos miserat Eos,
Cornigeriq; Iouis monitu noua fata petebant,
Sed latio cessere duci, comitesq; Catonem
Orant, exploret Libycum memorata per orbem
Numina, de fama tam longi iudicet æui.
Maximus hortator scrutandi uoce Deorum
Euentus Labienus erat, sors obtulit inquit,
Et fortuna uiæ tam magni numinis ora,
Consiliumq; Dei tanto duce possumus uti
Per Syrtes, belliq; datos cognoscere casus.
Nam cui crediderim superos arcana daturos,
Dicturosq; magis, quàm sancto uera Catoni?
Certe uita tibi semper directa supernas
Ad leges, sequerisq; Deum, datur ecce loquendi
Cum Ioue libertas, inquire in fata nefandi
Cæsaris, & patriæ uenturos excute mores,
Iure suo populis uti, legumq; licebit,
An bellum ciuile perit, tua pectora sacra

V oce reple, duræ semper uirtutis amator
Quære quid est uirtus, & posce exemplar honesti.
I lle Deo plenus tacita quem mente gerebat,
E ffudit dignas adytis è pectore uoces.
Quid quæri Labiene iubes? an liber in armis
O ccubuisse uelim potius, quàm regna uidere?
A n sit uita nihil, sed longa? an differat ætas?
A n noceat uis ulla bono? fortunáq; perdat
O pposita uirtute minas? laudandáq; uelle
S it satis, & nunquam successu crescat honestum?
S cimus, & hoc nobis non altius inseret Hammon.
H æremus cuncti superis, temploq; tacente
N il agimus non sponte Dei, non uocibus ullis
N umen eget, dixitq; semel nascentibus author
Quicquid scire licet, steriles nec legit arenas,
V t caneret paucis, mersitq; hoc puluere uerum,
E stq; Dei sedes nisi terra, & pontus, & aër,
E t cœlum, et uirtus, superos quid quærimus ultra?
I uppiter est, quodcunq; uides, quodcunq; moueris,
S ortilegis egeant dubij, semperq; futuris
C asibus ancipites, me non oracula certum,
S ed mors certa facit, pauido, fortiq; cadendum est.
H oc satis est dixisse Iouem. sic ille profatur,
S eruatáq; fide templi discedit ab aris,
N on exploratum populis Hammona relinquens.
I pse manu sua pila gerens præcedit anheli
M ilitis ora pedes, monstrat tolerare labores,
N on iubet, & nulla uehitur ceruice supinus,
C arpentóq; sedens, somni parcissimus ipse est,
V ltimus haustor aquæ. cum tandem fonte reperto

Indiga cogatur latices potare iuuentus,
Stat dum lixa bibat. ſi ueris magna paratur
Fama bonis, & ſi ſucceſſu nuda remoto
Inſpicitur uirtus, quicquid laudamus in illo
Maiorum fortuna fuit. quis marte ſecundo,
Quis tantum meruit populorum ſanguine nomen?
Hunc ego per Syrtes, Libyesq; extrema triumphũ
Ducere maluerim, quàm ter capitolia curru
Scandere Pompeij, quàm frangere colla Iugurthæ.
Ecce parens uerus patriæ, digniſſimus aris
Roma tuis, per quem nunquam iurare pudebit,
Et quem, ſi ſteteris unquam ceruice ſoluta
Nunc olim factura Deum, iam ſpiſſior ignis,
Et plaga, quam nullam ſuperi mortalibus ultra
A' medio fecere die, calcatur & unda
Rarior, inuentus medijs fons unus arenis
Largus aquæ, ſed quem ſerpentum turba tenebat
Vix capiente loco. ſtabant in margine ſiccæ
Aſpides, in medijs ſitiebant dipſades undis.
Ductor ut aſpexit perituros fonte relicto
Alloquitur. uana ſpecie conterrite leti
Ne dubita miles tutos haurire liquores,
Noxia ſerpentum eſt admiſto ſanguine peſtis,
Morſu uirus habent, & fatum in dente minantur,
Pocula morte carent, dixit, dubiumq; uenenum
Hauſit, & in tota Libyes fons unus arena
Ille fuit, de quo primus ſibi poſceret undam.
Cur Libycus tantis exudet peſtibus aër
Fertilis in mortes, aut quid ſecreta nocenti
Miſcuerit natura ſolo, non cura, laborq;

Noster scire ualet, nisi quod uulgata per orbem
Fabula pro uera decepit sæcula causa.
Finibus extremis Libyes, ubi feruida tellus
Accipit Oceanum demisso sole calentem.
Squalebant late Phorcynidos arua Medusæ,
Non nemorum protecta coma, non mollia sulco,
Sed dominæ uultu conspectis aspera saxis.
Hoc primum natura nocens in corpore sæuas
Eduxit pestes, illis è faucibus angues
Stridula fuderunt uibratis sibila linguis,
Fœmineæ qui more comæ per terga soluti,
Ipsa flagellabant gaudentis colla Medusæ.
Surgunt aduersa subrectæ fronte colubræ,
Vipereumq; fluit depexo crine uenenum.
Hoc habet infelix cunctis impune Medusa,
Quod spectare licet. nam rictus, oráq; monstri
Quis timuit? quem qui recto se lumine uidit
Passa Medusa mori est? rapuit dubitantia fata,
Præuenitq; metus, anima periere retenta
Membra, nec emissæ riguere sub ossibus umbræ,
Eumenidum crines solos mouere furores,
Cerberus Orpheo leniuit sibila cantu,
Amphitryoniades uidit cum uinceret Hydram
Hoc monstrum timuit genitor, numenq; secundum
Phorcus aquis, Cetóq; parens, ipsæq; sorores
Gorgones, hoc potuit cælo, pelagóq; minari
Torporem insolitum, mundóq; abducere terram.
È cælo uolucres subito cum pondere lapsæ,
In scopulis hæsere feræ, uicina colentes
Aethiopum totæ riguerunt marmore gentes.

Nullum

Nullum animal uisus patiens, ipsiq; retrorsum
Effusi faciem uitabant Gorgonis angues.
Illa sub hesperijs stantem titana columnis
In cautes Atlanta dedit, cœloq; timente
Olim phlegræos stantes serpente gigantes
Erexit montes, bellumq; immane Deorum
Pallados in medio confecit pectore Gorgon.
Quo postquam partu Danaës, & diuite nimbo
Ortum Parrhasiæ uexerunt Persea pennæ,
Arcados authoris Citharæ, liquidæq; palæstræ,
Et subitus præpes Cyllenida sustulit Harpen,
Harpen alterius monstri iam cæde rubentem,
A Ioue dilectæ fuso custode iuuencæ.
Auxilium uolucri Pallas tulit innuba fratri
Pacta caput monstri, terræq; in fine Libyssæ
Persea Phœbeos conuerti iussit ad ortus,
Gorgonis auerso sulcantem regna uolatu,
Et clypeum læuæ fuluo dedit ære nitentem,
In quo saxificam iussit spectare Medusam,
Quam sopor æternam tracturus morte quietem
Obruit haud totam, uigilat pars magna comarum,
Defenduntq; caput protenti crinibus Hydri,
Pars iacet in medios uultus, oculiq; tenebras.
Ipsa regit trepidum Pallas, dextraq; tremente
Perseos auersi Cyllenida dirigit Harpen,
Lata colubriferi rumpens confinia colli,
Quos habuit uultus hamati uulnere ferri
Cæsa caput Gorgon, quanto spirasse ueneno
Ora rear, quantumq; oculos effundere mortis,
Nec Pallas spectare potest, uultusq; gelassent

Perseos aduersi, si non Tritonia densos
Sparsisset crines, texissetq; ora colubris.
Aliger in cœlum sic rapta Gorgone fugit,
Ille quidem pensabat iter, propiusq; secabat
Aethera, si medias Europæ ascenderet urbes,
Pallas frugiferas iussit non lædere terras,
Et para populis, quis enim non præpete tanto
Aethera respiceret? Zephyro conuertitur ales,
Itq; super Libyen, quæ nullo consita cultu
Syderibus, Phœboq; uacat, premit orbita solis
Exuritq; solum, nec terra celsior ulla
Nox cadit in cœlum, Lunæq; meatibus obstat,
Si flexus oblita uagi per recta cucurrit
Signa, nec in borean, aut in noton effugit umbram.
Illa tamen sterilis tellus, fœcundaq; nulli
Arua bono, uirus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, dirosq; fero de sanguine rores,
Quos calor adiuuit, putriq; incoxit arenæ.
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes,
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit,
Plenior huic sanguis, & crassi gutta ueneni
Decidit, in nulla plus est serpente coactum,
Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte sua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycæ mortes, & fecimus aspida merces.
At non stare suum miseris passura cruorem,
Squamiferos ingens hæmorrhois explicat orbes,
Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua
Chersydros, tractiq; uia fumante Chelydri,

Et semper recto lapsurus limite Cenchris,
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum,
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus Ophites,
Concolor exustis, atq; indiscretus arenis
Hammodites, spinaq; uagi torquente Ceraste.
Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
Exuuias positura suas, & torrida Dipsas,
Et grauis in geminum uergens caput Amphisibena,
Et Natrix uiolator aquæ, iaculiq; uolucres,
Et contentus iter cauda sulcare Phareas,
Oraq; distendens auidus spumantia Præster,
Ossaq; dissoluens cum corpore tabificus Seps,
Sibilaq; effundens cunctas terrentia pestes
Ante uenena nocens, late sibi submouet omne
Vulgus, & in uacua regnat Basiliscus arena.
Vos quoq;, qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis, armentaq; tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros,
Nec tutus spatio est Elephas, datis omnia leto,
Nec uobis opus est ad noxia fata ueneno.
Has inter pestes duro Cato milite siccum
Emetitur iter, tot tristia fata suorum,
Insolitasq; uidet paruo cum uulnere mortes.
Signiferum iuuenem Tyrrheni sanguinis Aulum
Torta caput retro Dipsas calcata momordit,
Vix dolor, aut sensus dentis fuit, ipsaq; leti
Frons caret inuidia, nec quicquam plaga minatur.
Ecce subit uirtus tacitum, carpitq; medullas

I gnis edax, calidaq; incendit uiscera tabe.
E bibit humorem circum uitalia fusum
P estis, & in sicco linguam torrere palato
C œpit, defessos iret qui sudor in artus,
N on fuit, atq; oculos lachrymarum uena refugit.
N on decus imperij, non mœsti iura Catonis
A rdentem tenuere uirum, quin spargere signa
A uderet, totisq; furens exquireret agris,
Q uas poscebat aquas sitiens in corde uenenum.
I lle uel in Tanain missus, Rhodanumq;, Padumq;
A rderet, Nilumq; bibens per rura uagantem.
A ccessit morti Libye, fatiq; minorem
F amam Dipsas habet terris adiuta perustis.
S crutator uenas penitus squalentis arenæ,
N unc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore,
A equoreusq; placet, sed non sibi sufficit humor,
N ec sentit, fatiq; genus, mortemq; ueneni,
S ed putat esse sitim, ferroq; aperire tumentes
S ustinuit uenas, atq; os implere cruore.
I ussit signa rapi propere Cato, discere nulli
P ermissum est hoc posse sitim, sed tristior illa
M ors erat ante oculos, miseriq; in crure Sabelli
S eps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
A uulsitq; manu, piloq; affixit arenis,
P arua modo serpens sed qua non ulla cruentæ
T ãtum mortis habet, nam plagæ proxima circum
F ugit rapta cutis, pallentiaq; ossa retexit,
I amq; sinu laxo nudum est sine corpore uulnus,
M embra natant sanie, suræ fluxere, sine ullo
T egmine poples erat, femorũ quoq; musculus omnis

L iquitur, & nigra distillant inguina tabe,
D issiluit stringens uterum membrana, fluuntq;
V iscera, nec quantum toto de corpore debet,
E ffluit in terras saeuum sed membra uenenum
D ecoquit, in minimum mors contrahit omnia uirus.
V incula neruorum, & laterum textura, cauumq;
P ectus, & abstrusum fibris uitalibus omne
Q uicquid homo est, aperit pestis, natura profana
M orte patet, manant humeri, fortesq; lacerti,
C olla, caputq; fluunt, calido non ocyus austro
N ix resoluta cadit, nec solem cera sequetur,
P arua loquor corpus sanie stillasse perustum,
H oc & flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa?
H aec quoq; discedunt, putresq; secuta medullas
N ulla manere sinunt rapidi uestigia fati,
C ynipheas inter pestes tibi palma nocendi est,
E ripiunt omnes animam, tu sola cadauer.
E cce subit facies leto diuersa fluenti
N asidium Marsi cultorem torridus agri
P ercussit praester, illi rubor igneus ora
S uccendit, tenditq; cutem pereunte figura,
M iscens cuncta tumor toto iam corpore maior,
H umanumq; egressa modum super omnia membra
E fflatur sanies late tollente ueneno,
I pse latet penitus congesto corpore mersus,
N ec lorica tenet distenti corporis auctum.
S pumeus accenso non sic exundat aheno
V ndarum cumulus, nec tanto carbasa coro
C uruauere sinus, tumidos iam non capit artus
I nformis globus, & confuso pondere truncus.

Intactum uolucrum rostris, epulasq; daturum
Haud impune feris non ausi tradere busto,
Nondum stante modo crescens fugêre cadauer.
Sed maiora parant Libycæ spectacula pestes.
Impressit dentes Hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis,
Vtq; solet pariter totis effundere signis
Corycii pressura croci. sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine uirus.
Sanguis erant lachrymæ. quæcunq; foramina nouit
Humor, ab iis largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, sudor rubet omnia plenis
Membra fluunt uenis, totum est pro uulnere corpus.
At tibi leue miser fixus præcordia pressit
Niliaca serpente cruor, nulloq; dolore
Testatus morsus subita caligine mortem
Accipis, & stygias somno descendis ad umbras.
Non tam ueloci corrumpunt pocula leto,
Stipite quæ diro uirgas mentita sabæas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi.
Ecce procul sæuus sterilis de robore trunci
Torsit, & immisit iaculum, uocat Africa serpens,
Perq; caput Pauli, transactaq; tempora fugit,
Nil ibi uirus agit. rapuit cum uulnere fatum,
Deprensum est quæ funda rotat quàm lēta uolarent,
Quàm seghis Scythicæ strideret arundinis aër.
Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri
Transactus? uelox currit per tela uenenum,
Inuaditq; manum, quam protinus ille retecto
Ense ferit, totoq; simul demittit ab armo,

Exemplar'q; sui spectans miserabile leti
Stat tutus pereunte manu. quis fata putaret
Scorpion, aut uires maturæ mortis habere?
Ille minax nodis, & recto uerbere sæuus,
Teste tulit cœlo uicti decus Orionis.
Quis calcare tuas metuat salpinga latebras?
Et tibi dant stygiæ ius in sua fila sorores.
Sic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem,
Suspecta est miseris in qua tellure iacebant.
Nam neq; congestæ struxere cubilia frondes,
Nec culmis creuere tori, sed corpora fatis
Expositi uoluuntur humo, calido'q; uapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore pestes,
Innocuos'q; diu rictus torpente ueneno
Inter membra fouent, nec quæ mensura uiarum,
Quis'ue modus norunt cœlo duce, sæpe querentes
Reddite dij clamant miseris quæ fugimus arma,
Reddite Thessaliam, patimur cur segnia fata?
In gladios iurata manus pro Cæsare pugnant
Dipsades, & peragunt ciuilia bella cerastæ.
Ire libet qua Zona rubens, atq; axis inustus
Solis equis, iuuat ætherijs adscribere causis,
Quod peream, cœlo'q; mori, nil Africa de te
Nec de te natura queror, tot monstra ferentem
Gentibus ablatum dederas serpentibus orbem,
Impatiens'q; solum cereris cultore negato
Damnasti, atq; homines uoluisti deesse uenenis,
In loca serpentum nos uenimus, accipe pœnas
Tu quisquis superum commercia nostra perosus.
Hinc torrente plaga, dubijs hinc Syrtibus orbem

A brumpens medio posuisti limite mortes,
P er secreta tui bellum ciuile recessus
V adit, & arcani miles tibi conscius orbis
C laustra petit mundi, forsan maiora supersunt
I ngressus coëunt ignes stridentibus undis,
E t premitur natura poli, sed longius ista
N ulla iacet tellus, quàm fama cognita nobis
T ristia regna Iubæ, quæremus forsitan istas
S erpentum terras, habet hoc solatia cœlum
V iuit adhuc aliquid patriæ non arua requiro,
E uropamq; alios soles, Asiamq; uidentem,
Qua te parte poli, qua te tellure reliqui
A frica? Cyrenis etiam nunc bruma rigebat.
E xiguáne uia legem conuertimus anni?
I mus in aduersos axes. euoluimur orbe.
T erga damus ferienda noto, nunc forsitan ipsa
S ub pedibus iam Roma meis, solatia fati
H æc petimus, ueniant hostes, Cæsarq; sequatur
Qua fugimus. sic dura suos patientia questus
E xonerat, cogit tantos tolerare labores
S umma ducis uirtus, qui nuda fusus arena
E xcubat, atq; omni fortunam prouocat hora,
O mnibus unus adest fatis quocunq; uocatus
A duolat, atq; ingens meritum, maiusq; salute
C ontulit in letum uires, puduitq; gementem
I llo teste mori, quod ius habuisset in ipsum
V lla lues? casus alieno pectore uincit,
S pectatorq; docet magnos nil posse dolores.
V ix miseris serum tanto lassata periclo
A uxilium fortuna dedit, gens unica terras

Incolit à sæuo serpentum innoxia morsu
Marmaride psylli, par lingua potentibus herbis,
Ipse cruor tutus, nullumq; admittere uirus,
Vel cantu cessante potest, natura locorum
Iussit ut immunes mistis serpentibus essent,
Profuit in medijs sedem posuisse uenenis,
Pax illis cum morte data est, fiducia tanta est
Sanguinis, in terram paruus cum decidit infans,
Nequa sit externæ Veneris mistura timentes,
Letifica dubios explorant aspide partus,
Vtq; Iouis uolucer calido cum protulit ouo
Implumes natos solis conuertit in ortus,
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Sustinuere diem coeli seruantur in usus,
Qui Phœbo cessere, iacent. sic pignora gentis
Psyllus habet, siquis tactos non horruit angues
Siquis donatis lusit serpentibus infans.
Nec solum gens illa sua contenta salute,
Excubat hospitibus, contráq; nocentia monstra
Psyllus adest populis, qui tunc romana secutus
Signa, simul iussit statui tentoria ductor.
Primum quas ualli spatium comprendit arenas
Expurgat cantu, uerbisq; fugantibus angues,
Vltima castrorum medicatus circuit ignis,
Hic ebulum stridet, peregrináq; Galbana sudant,
Et thamarix non læta comis, eoáq; costos,
Et Panacea potens, & thessala centaurea,
Peucedanumq; sonat flammis, erycináq; tapsos,
Et Larices, fumóq; grauem serpentibus urunt
Abrotonum, & longe nascentis cornua cerui,

Sic nox tuta uiris. at siquis peste diurna
Fata trahit, tunc sunt magicæ miracula gentis.
Psyllorumq; ingens, & rapti pugna ueneni.
Nam primum tacta designat membra saliua,
Quæ cohibet uirus, retinetq; in uulnere pestem,
Plurima tunc uoluit spumanti carmina lingua
Murmure continuo, nec dant suspiria cursus
Vulneris, aut minimum patiuntur fata tacere.
Sæpe quidem pestis nigris inserta medullis
Excantata perit, sed siquod tardius exit
Virus, & elicitum, iussumq; exire repugnat,
Tunc super incumbens pallentia uulnera lambit
Ore uenena trahens, & siccat dentibus artus,
Extractamq; tenens gelido de corpore mortem
Expuit, & cuius morsus superauerit anguis,
Iam promptum Psyllis uel gustu nosse uenenum,
Hoc igitur melior tandem romana iuuentus
Auxilio, late squalentibus hæret in aruis.
Bis positis Phœbe flammis, bis luce recepta,
Vidit Areniuagum surgens, fugiensq; Catonem.
Iamq; illis magis, atq; magis durescere puluis
Cœpit, & in terram Libye spissata redire.
Iamq; procul nemorum raræ se attollere frondes,
Surgere congesto non culta mapalia culmo,
Quanta dedit miseris melioris gaudia terræ,
Cum primum sæuos contra uidere Leones.
Proxima Leptis erat, cuius statione quieta
Exegere hyemem nimbis, flammisq; carentem.
Cæsar ut Emathia satiatus clade recessit,
Cætera curarum proiecat pondera, soli

I ntentus genero, cuius uestigia frustra
T erris sparsa legens, fama duce tendit in undas,
T hreiciasq; legit fauces, & amore notatum
A equor? & Eroas lachrymoso littore turres,
Qua pelago nomen Nephelεïas abstulit Helle,
N on Asiam breuioris aquæ disterminat usquam
F luctus ab Europa, quamuis Bizantion arcto
P ontus, & Ostriferam dirimat chalcedona cursu,
E uxinumq; ferens paruo ruat ore propontis,
S igeasq; petit famæ mirator arenas,
E t Simoëntis aquas, & Graio nobile busto
R hœtion, & multum debentes uatibus umbras.
C ircuit exustæ nomen memorabile Troiæ,
M agnaq; Phœbei quærit uestigia muri.
I am syluæ steriles, & putres robore trunci
A ssaraci pressere domos, & templa Deorum
I am lassa radice tenent, ac tota teguntur
P ergama dumetis, etiam periere ruinæ.
A spicit Hesiones scopulos, syluasq; patentes
A nchisæ thalamos, quo iudex sederit antro,
V nde puer raptus cœlo, quo uertice Nais
L userit Oenone, nullum est sine nomine saxum
I nscius in sicco serpentem puluere riuum
T ransierat, qui Xanthus erat, securus in alto
G ramine ponebat gressus, Phryx incola manes
H ectoreos calcare uetat, discussa iacebant
S axa, nec ullius faciem seruantia sacri.
H ectoreas monstrator ait non respicis aras?
O sacer, & magnus uatum labor, omnia fato
E ripis, & populis donas mortalibus æuum.

Inuidia sacræ Cæsar ne tangere famæ,
Nam siquid Latijs fas est promittere musis,
Quantum Smyrnæi durabunt uatis honores,
Venturi me, téq; legent, Pharsalia nostra
Viuet, & à nullo tenebris damnabimur æuo.
Vt ducis impleuit uisus ueneranda uetustas,
Erexit subitas congestu cæspitis aras,
Votáq; thuricremos non irrita fudit in ignes.
Dij cinerum Phrygias colitis quicunq; ruinas,
Aeneæq; mei, quos nunc Lauinia sedes
Seruat, & Alba lares, & quorum lucet in aris
Ignis adhuc phrygius, nulliq; aspecta uirorum
Pallas in abstruso pignus memorabile templo,
Gentis Iuleæ uestris clarissimus aris
Dat pia thura nepos, & uos in sede priori
Rite uocat, date felices in cætera cursus,
Restituam populos, grata uice mœnia reddent
Ausonidæ Phrygibus, romanáq; pergama surgent.
Sic fatus repetit classes, & tota secundis
Vela dedit coris, auidusq; urgente procella
Iliacas pensare moras, Asiámq; potentem
Præuehitur, pelagóq; Rhodon spumante reliquit,
Septima nox Zephyro nunquam lassante rudentes
Ostendit pharijs Aegyptia littora flammis.
Sed prius orta dies nocturnam lampada texit,
Quàm tutas intraret aquas, ibi plena tumultu
Littora, & incerto turbatas murmure uoces
Accipit, ac dubijs ueritus se credere regnis
Abstinuit tellure rates sed dira satelles
Regis dona ferens medium prouectus in æquor

Colla gerit Magni phario uelamine tecta,
Ac prius infanda commendat crimina uoce.
Terrarum ó domitor romanæ maxime gentis,
Et quod adhuc nescis genero secure perempto,
Rex tibi Pellæus terræ, pelagiq; labores
Donat, & Emathijs quod solum defuit aruis
Exhibet, absenti bellum ciuile peractum est.
Thessalicas Magnus quærens reparare ruinas
Ense iacet nostro, tanto te pignore Cæsar
Emimus, hoc tecum percussum est sanguine fœdus,
Accipe regna Phari nullo quæsita cruore,
Accipe Niliaci ius gurgitis, accipe quicquid
Pro Magni ceruice dares, dignumq; clientem
Castris crede tuis, cui tantum fata licere
In generum uoluere tuum, nec uile putaris
Hoc meritum nobis facili quod cæde peractum est.
Hospes auitus erat, depulso sceptra parenti
Reddiderat, quid plura feram? tu nomina tanto
Inuenies operi, uel famam consule mundi,
Si scœlus est, plus te nobis debere fateris,
Quod scœlus hoc non ipse facis. sic fatus opertum
Detexit, tenuitq; caput, iam lãguida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris.
Non primo Cæsar damnauit munera uisu,
Auertitq; oculos, uultus dum crederet, hæsit,
Vtq; fidem uidit sceleris, tutumq; putauit
Iam bonus esse socer, lachrymas non sponte cadentes
Effudit, gemitusq; expressit pectore læto,
Non aliter manifesta putans abscondere mentis
Gaudia, quàm lachrymis, meritumq; imane tyrãni

Destruit, & generi mauult lugere reuulsum,
Quàm debere caput, qui duro membra Senatus
Calcarat uultu, qui sicco lumine campos
Viderat Emathios, uni tibi Magne negare
Non audet gemitus. ó sors durissima fati
Huncine tu Cæsar scelerato marte petisti,
Qui tibi flendus erat? non misti fœdera tangunt,
Te generis, nec nata iubet mœrere, neposq;?
Credis apud populos Pompeij nomen amantes
Hoc castris prodesse tuis, fortasse tyranni
Tangeris inuidia. captiq; in uiscera Magni
Hoc alijs licuisse doles, quererisq; perisse
Vindictam belli, raptumq; e iure superbi
Victoris generum, quisquis te flere coëgit
Impetus, á uera longe pietate recessit.
Scilicet hoc animo terras, atq; æquora lustras,
Necubi suppressus pereat gener, ó bene rapta
Arbitrio mors ista tuo, quàm magna remisit
Crimina romano tristis fortuna pudori,
Quod te non passa est misereri perfide Magni
Viuentis, nec non his fallere uocibus audes,
Acquirisq; fidem simulati fronte doloris.
Aufer ab aspectu nostro funesta satelles
Regis dona tui, peius de Cæsare uestrum,
Quàm de Pompeio meruit scelus, unica belli
Præmia ciuilis uictis donare salutem
Perdidimus, quod si phario germana tyranno
Non inuisa foret, potuissem reddere regi,
Quod meruit, fratriq; tuum pro munere tali
Misissem Cleopatra caput, secreta quid arma

Mouit, & inseruit nostro sua tela labori?
Ergo in Thessalicis Pellæo fecimus aruis
Ius gladio? uestris quæsita licentia regnis?
Non tuleram Magnum mecum romana regentem,
Te Ptolemæe feram? frustra ciuilibus armis
Miscuimus gentes, siqua est hoc orbe potestas
Altera, quàm Cæsar, si tellus ulla duorum est,
Vertissem latias à uestro littore proras,
Famæ cura uetat ne non damnasse cruentam,
Sed uidear timuisse Pharon, nec fallere uos me
Credite uictorem, nobis quoq; tale paratum
Littoris hospitium, ne sic mea colla gerantur,
Thessaliæ fortuna facit, maiore profecto,
Quàm metui poterat, discrimine gessimus arma,
Exilium, generíq; minas, Romamq; timebam,
Pœna fugæ Ptolemæus erat, sed parcimus annis,
Donamusq; nefas, sciat hac pro cæde tyrannus
Nil uenia plus posse dari. uos condite busto
Tanti colla ducis, sed non, ut crimina tantum
Vestra tegat tellus, iusto date thura sepulchro,
Et placate caput, cineresq; in littore fusos
Colligite, atq; unam sparsis date manibus urnam.
Sentiat aduentum soceri, uocesq; querentis
Audiat umbra pias, dum nobis omnia præfert,
Dum uitam phario mauult debere clienti.
Læta dies rapta est populis, concordia mundo
Nostra perit, caruere Deis mea uota secundis,
Vt te complexus positis felicibus armis
Affectus abs te ueteres, uitamq; rogarem
Magne tuam, dignaq; satis mercede laborum

Contentus par esse tibi, tunc pace fideli
Fecissem, ut uictus posses ignoscere diuis,
Fecisses ut Roma mihi, nec talia fatus
Inuenit fletus comitum, nec turba querenti
Credidit, abscondunt gemitus, & pectora læta
Fronte tegunt, hilaresq; nefas spectare cruentum
O' bona libertas cum Cæsar lugeat, audent.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER DECIMVS.

u T primum terras Pompeij colla secutus
Attigit, & diras calcauit Cæsar arenas,
Pugnauit fortuna ducis, fatumq; nocentis
Aegypti, regnum Lagi romana sub arma
Iret, an eriperet mundo Memphiticus ensis
Victoris, uictiq; caput, tua profuit umbra
Magne, tui socerum rapuere à sanguine manes.
Inde Paretoniam fertur securus in urbem
Pignore tam sæui sceleris sua signa secutus.
Sed fremitu uulgi fasces, & iura querentis
Inferri romana suis discordia sensit
Pectora, & ancipites animos, Magnumq; perisse
Non sibi, tum uultu semper cælante timorem,
Intrepidus superum sedes, & templa uetusti
Numinis antiquas Macedum testantia uires
Circuit, & nulla captus dulcedine rerum

Non auro

Non auro, cultúq; Deûm, non mœnibus urbis,
Effoſſum tumulis cupide deſcendit in antrum.
Illic Pellæi proles ueſana Philippi
Felix prædo iacet terrarum, uindice fato
Raptus, ſacratis totum ſpargenda per orbem
Membra uiri poſuere adytis, fortuna pepercit
Manibus, & regni durauit ad ultima fatum.
Nam ſibi libertas unquam ſi redderet orbem,
Ludibrio ſeruatus erat, non utile mundo
Editus exemplum, terras tot poſſe ſub uno
Eſſe uiro. Macedum fines, latebrásq; ſuorum
Deſeruit, uictásq; patri deſpexit Athenas,
Perq; Aſiæ populos fatis urgentibus actus
Humana cum ſtrage ruit, gladiúmq; per omnes
Exegit gentes, ignotos miſcuit amnes
Perſarum Euphraten, Indorum ſanguine Gangen.
Terrarum fatale malum, fulménq; quod omnes
Percuteret populos pariter, & ſydus iniquum
Gentibus, Oceano claſſes inferre parabat
Exteriore mari. non illi flamma, nec undæ,
Nec ſterilis Libye, nec Syrticus obſtitit Hammon.
Iſſet in occaſus mundi deuexa ſecutus,
Ambiſſétq; polos, Nilúmq; à fonte bibiſſet.
Occurrit ſuprema dies, naturáq; ſolum
Hunc potuit finem ueſano ponere regi,
Qui ſecum inuidia, qua totum ceperat orbem,
Abſtulit imperium, nullóq; hærede relicto
Totius fati lacerandas præbuit urbes,
Sed cecidit Babylone ſua, parthóq; uerendus.
Prò pudor eoi propius timuere Sariſſas,

Q uã nunc pila timent populi, licet usq; sub arcton
R egnemus, Zephyriq; domos, terrasq; premamus
F lagrantis post terga noti, cedamus in ortus
A rsacidum domino, non felix Parthia Crassis
E xiguæ secura fuit prouincia Pellæ.
I am pelusiaco ueniens à gurgite Nili
R ex puer, imbellis populi sedauerat iras,
O bside quo pacis Pellæa tutus in aula
C æsar erat, cum se parua Cleopatra biremi
C orrupto custode phari laxare cathenas
I ntulit Emathijs ignaro Cæsare tectis,
D edecus Aegypti Latio feralis Erinnys.
R omano non casta malo, quantum impulit Argos,
I liacasq; domos facie Sparthana nocenti,
H esperios auxit tantum Cleopatra furores.
T erruit illa suo, si fas, capitolia sistro,
E t romana petit imbelli signa Canopo,
C æsare captiuo pharios ductura triumphos,
L eucadioq; fuit dubius sub gurgite casus.
A n mundum ne nostra quidem matrona teneret.
H oc animi nox illa dedit, quæ prima cubili
M iscuit incestam ducibus Ptolemaida nostris.
Q uis tibi uesani ueniam non donet amoris
A ntoni? durum cum Cæsaris hauserit ignes
P ectus, & in media rabie, medioq; furore,
E t Pompeianis habitata manibus aula?
S anguine Thessalicæ cladis perfusus adulter
A dmisit Venerem curis, & miscuit armis,
I llicitosq; toros, & non ex coniuge partus.
P rò pudor oblitus Magni, tibi Iulia fratre

Obscœna de matre dedit, partesq; fugatus
Passus in extremis Libyes coalescere regnis,
Tempora Niliaco turpis dependit amori.
Dum donare Pharon, dum non sibi uincere mauult,
Quem formæ confisa suæ Cleopatra sine ullis
Tristis adit lachrymis simulatum compta dolorem,
Quam decuit ueluti laceros dispersa capillos,
Et sic orsa loqui. siqua est o' maxime Cæsar
Nobilitas, Pharij proles clarissima Lagi,
Exul in æternum sceptris depulsa paternis
Si tua restituat ueteri me dextera fato,
Complector Regina pedes, tu gentibus æquum
Sydus ades nostris, non urbes prima tenebo
Fœmina Niliacas, nullo discrimine sexus
Regnam sit ferre Pharos, lege summa perempti
Verba patris, qui iura mihi communia regni,
Et Thalami cum fratre dedit. puer ipse sororem,
Sit modo liber, amat, sed habet sub iure Photini
Affectus, ensesq; suos, nil ipsa paterni
Iuris habere peto, culpa, tantoq; pudore
Solue domum, remoue funesta satellitis arma,
Et Regem regnare iube. quantosne tumores
Mente gerit famulus Magni ceruice reuulsa?
Iam tibi, sed procul hoc auertant fata, minatur.
Sat fuit indignum Cæsar, mundoq;, tibiq;
Pompeium facinus, meritumq; fuisse Photini,
Nequicquam duras tentasset Cæsaris aures,
Vultus adest precibus, faciesq; incesta perorat.
Exigit infandam corrupto iudice noctem.
Pax ubi parta duci, donis ingentibus empta est,

Excepere epulæ tantarum gaudia rerum,
Explicuitq; suos magno Cleopatra tumultu
Non dum translatos romana in sæcula luxus,
Ipse locus templi quod uix corruptior ætas
Extruat, instar erat, laqueataq; tecta ferebant
Diuitias, Crassumq; trabes absconderat aurum,
Nec summis crustata domus, sectisq; nitebat
Marmoribus, stabatq; sibi non segnis Achates,
Purpureusq; lapis, totaq; effusus in aula
Calcabatur Onyx, hebenus Mareotica uastos
Non operit postes, sed stat pro robore Nili
Auxilium, non forma domus, ebur atria uestit,
Et suffixa manu foribus testudinis indæ
Terga sedent crebo maculas distincta smaragdo,
Fulget gemma toris, & iaspide fulua supellex,
Strata micant Tyrio, quorum pars maxima succo,
Cocta diu, uirus non uno duxit aheno,
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Vt mos est Pharijs miscendi litia telis,
Tunc famulæ numerus turbæ, populusq; minister
Discolor hos sanguis, alios distinxerat ætas,
Hæc libycos pars, tam flauos gerit altera crines,
Vt nullas Cæsar Rheni se dicat in aruis
Tam rutilas uidisse comas, pars sanguinis usti
Torta caput, refugosq; gerens à fronte capillos.
Nec non infelix ferro mollita iuuentus,
Atq; execta uirûm, stat contra fortior ætas,
Vix ulla fuscante tamen lanugine malas.
Discubuere toris reges, maiorq; potestas
Cæsar, & immodicæ formam fucata nocentem,

Nec sceptris contenta suis, nec fratre marito,
Plena maris rubri spolijs, colloq́; , comisq;
Diuitias Cleopatra gerit, cultuq́; laborat,
Candida sidonio perlucent pectora filo,
Quod Nilotis acus compressum pectine serum
Soluit, & extenso laxauit stamina uelo.
Dentibus hic niueis, sectosq́; Atlantide sylua
Imposuere orbes, quales ad Cæsaris ora
Nec capto uenêre Iuba. prò cæcus, & amens
Ambitione furor, ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire suas, incendere mentem
Hospitis armati, non sit licet ille nefando
Marte, paratus opes mundi quæsisse ruina,
Pone duces priscos, & nomina pauperis æui
Fabricios, Curiosq́; graues, hic ille recumbat
Sordidus hetruscis abductus consul aratris,
Optabit patriæ talem duxisse triumphum.
Infudere epulas auro, quod terra, quod aër,
Quod pelagus, Nilusq́; dedit, quod luxusq́; inani
Ambitione furens toto quæsiuit in orbe
Non mandante fame, multas uolucresq́; , ferasq;
Aegypti posuere, Deos, manibusq́; ministrat
Niliacas crystallus aquas, gemmæq́; capaces
Excepere merum, sed non Mareotidos uuæ,
Nobile sed paucis senium cui contulit annus
Indomitum Meroë cogens spumare falernum.
Accipiunt sertas nardo florente coronas,
Et nunquam fugiente rosa, multumq́; madenti
Infudere comæ, quod non dum euanuit aura
Cinnamon, externa nec. perdidit aëra terra,

A duectumq́; recens uicinæ messis amomum,
D iscit opes Cæsar spoliati perdere mundi,
E t gessisse pudet genero cum paupere bellum,
E t causas Martis pharijs cum gentibus optat
P ostquam epulis, bacchoq́; modum lassata uoluptas
I mposuit, longis Cæsar producere noctem
I nchoat alloquijs, summaq́; in sede iacentem
L inigerum placidis compellat Achorea dictis.
O sacris deuote senex, quodq́; arguit ætas
N on neglecte Deis, phariæ primordia gentis,
T errarumq́; situs, uulgiq́; edissere mores,
E t ritus, formasq́; Deûm, quodcunq; uetustis
I nsculptum est adytis profer, noscíq; uolentes
P rode Deos, si cecropium sua sacra Platonem
M aiores docuere tui, quis dignior unquam
H oc fuit auditu, mundiq́; capacior hospes?
F ama quidem generi Pharias me duxit ad urbes,
S ed tamen & uestri, media inter prælia semper
S tellarum, cœliq́; plagis, superisq́; uacaui,
N ec meus Eudoxi uincetur fastibus annus,
S ed cum tanta meo uiuat sub pectore uirtus
T antus amor ueri, nihil est, quod noscere malum,
Q uàm fluuij causas per sæcula tanta latentis,
I gnotumq́; caput, spes sit mihi certa uidendi
N iliacos fontes, bellum ciuile relinquam.
F inierat, contraq́; sacer sic orsus Achoreus.
F as mihi magnorum Cæsar secreta parentum
P rodere, ad hoc æui populis ignota profanis,
S it pietas alijs miracula tanta silere,
A st ego cœlicolas gratum reor ire per omnes.

Hoc opus, & sacras populis notescere leges
Syderibus quæ sola fugam moderantur Olimpi,
Occurruntq; polo, diuersa potentia prima
Mundi lege data est, sol tempora diuidit æui,
Mutat nocte diem, radijsq; potentibus astra
Ire uetat, cursusq; uagos statione moratur,
Luna suis uicibus Tethyn, terrenaq; miscet,
Frigida Saturno glacies, & zona niualis
Cessit, habet uentos, incertaq; fulmina Mauors.
Sub Ioue temperies, & nunquam turbidus aër.
At fœcunda Venus cunctarum semina rerum
Possidet. immensæ Cyllenius arbiter undæ est.
Hunc ubi pars cœli tenuit, qua mista Leonis
Sydera sunt Cancro, rabidos qua Sirius ignes
Exerit, & uarij mutator circulus anni
Aegoceron, cancrumq; tenet, cui subdita Nili
Ora latent, quæ cum dominus percussit aquarum
Igne superiecto, tunc Nilus fonte soluto
Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
Iussus adest, auctusq; suos. non ante coarctat,
Quàm nox æstiuas à sole receperit horas.
Vana fides ueterum Nilo quod crescat in arua
Aethiopum prodesse niues. non arctos in illis
Montibus, aut boreas, testis tibi sole perusti
Ipse color populi, calidiq; uaporibus austri.
Adde quod omne caput fluuij, quodcunq; soluta
Præcipitat glacies, ingresso uere tumescit
Prima labe niuis. Nilus neq; suscitat undas
Ante canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti Libra sub iudice Phœbum.

I nde etiam leges aliarum nescit aquarum,
N ec tumet Hybernus cum longe sole remoto
O fficijs caret unda suis, dare iussus iniquo
T emperiem cœlo medijs æstatibus exit
S ub torrente plaga, ne terras dissipet ignis,
N ilus adest mundo, contraq; incensa Leonis,
O ra tumet, cancroq; suam torrente Syenen
I mploratus adest, nec campos liberat undis,
D onec in autumnum declinet Phœbus, & umbras
E xtendat Meroë, quis causas reddere possit?
S ic iussit natura parens discurrere Nilum,
S ic opus est mundo, Zephyros quoq; uana uetustas
H is ascripsit aquis, quorum stata tempora flatus,
C ontinuiq; dies, & in aëre longa potestas,
V el quod ab occiduo depellunt nubila cœlo
T rans noton, & fluuio cogunt incumbere nimbos,
V el quod aquas toties rumpentes littora Nili
A ssidue feriunt, coguntq; resistere fluctus.
I lle mora cursus, aduersiq; obijce ponti
A estuat in campos. sunt qui spiramina terris
E sse putent, magnosq; cauæ compagis hiatus,
C ommeat hac penitus tacitis discursibus unda
F rigore ab arctoo medium reuocata sub Axem,
C um Phœbus pressit Meroën, tellusq; perusta
I lluc duxit aquas trahitur Gangesq;, Padusq;
P er tacitum mundi, tunc omnia flumina Nilus
V no fonte uomens, non uno gurgite perfert.
R umor ab Oceano, qui terras alligat omnes,
E xundante procul uiolentum erumpere Nilum,
A equoreosq; sales longo mitescere tractu.

Necnon Oceano pasci, Phœbumq́; , polumq́;
Credimus, hunc calidi tetigit cum brachia cancri
Sol rapit, atq; undæ plus, quàm quod digerat aër,
Tollitur, hoc noctes referunt, Niloq́; refundunt.
Ast ego, si tantam fas est mihi soluere litem,
Quasdam Cæsar aquas post mundi sera peracti
Sæcula, concussis terrarum erumpere uenis
Non id agente Deo, quasdam compage sub ipsa
Cum toto cœpisse reor, quas ille creator,
Atq; opifex rerum certo sub iure coërcet.
Quæ tibi noscendi Nilum Romane cupido est,
Hæc Pharijs, Persisq́; fuit, Macedumq́; tyrannis,
Nullaq́; non ætas uoluit conferre futuris
Notitiam, sed uincit adhuc natura latendi.
Summus Alexander Regum, quē Memphis adorat
Inuidit Nilo, misitq́; per ultima terræ
Aethiopum lectos, illos rubicunda perusti
Zona poli tenuit, Nilum uidere calentem.
Venit ad occasum, mundiq́; extrema Sesostris,
Et Pharios currus regum ceruibus egit.
Ante tamen uestros amnes, Rhodanumq́; , Padumq́;,
Quàm Nilum de fonte bibit. uesanus in ortus
Cambyses longi populos peruenit ad æui,
Defectusq́; epulis, & pastus cæde suorum
Ignoto te Nile redit, non fabula mendax
Ausa loqui de fonte tuo est, ubicunq; uideris,
Quæreris, & nulli contingit gloria genti,
Vt Nilo sit læta suo, tua flumina prodam,
Qua Deus undarum cælator Nile tuarum
Te mihi nosse dedit, medio consurgis ab Axe

Ausus in ardentem ripas adtollere Cancrum,
In boream is rectus aquis, mediumq; Booten
Cursus in occasum flexus torquetur, & ortus,
Nunc Arabum populis Libycis, nûc æquus arenis,
Teq; uident primi, quærunt tamen hi quoq; Seres,
Aethiopumq; feris alieno gurgite campos,
Et te terrarum nescit cui debeat orbis.
Arcanum natura caput non prodidit ulli,
Nec licuit populis paruum te Nile uidere,
Amouitq; sinus, & gentes maluit ortus,
Mirari, quàm nosse tuos, consurgere in ipsis
Ius tibi solstitiis, aliena crescere bruma,
Atq; hyemes adferre tuas, soliq; uagari
Concessum per utrosq; polos hic quæritur ortus,
Illic finis aquæ, late tibi gurgite rupto
Ambitur nigris Meroë fœcunda colonis,
Læta comis Hebeni, quæ quamuis arbore multa
Frondeat, æstatem nulla sibi mitigat umbra,
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem,
Inde plagas Phœbi damnum non passus aquarum
Proueheris, steriles'q; diu metiris arenas.
Nunc omnes unum uires collectus in amnem,
Nunc uagus, & spargens facilem tibi cedere ripam,
Rursus multifidas reuocat piger alueus undas,
Qua dirimunt Arabum populis Aegyptia rura
Regni claustra Philæ, mox te deserta secantem,
Qua dirimunt nostrum rubro commercia pontum
Mollis lapsus agit. quis te tam lene fluentem
Moturum totas uiolenti gurgitis iras
Nile putet? sed cum lapsus abrupta uiarum

Excepere tuos, & praecipites cataractae,
Ac nusquam uetitis ullas obsistere cautes
Indignaris aquis, spuma tunc astra lacessis,
Cuncta tremunt undis, ac multo murmure montis
Spumeus inuictis canescit fluctibus amnis.
Hinc, Abaton quam nostra uocat uenerãda uetustas,
Terra potens, primos sentit percussa tumultus,
Et scopuli, placuit fluuij quos dicere uenas,
Quod manifesta noui primum dant signa tumoris,
Hinc montes natura uagis circundedit undis,
Qui Libyae te Nile negent, quos inter in alta
It conualle iacens iam molibus unda receptis.
Prima tibi campos permittit, apertáq; Memphis
Rura, modumq; uetat crescendi ponere ripas.
Sic uelut in tuta securi pace trahebant
Noctis iter mediae, sed non uesana Photini
Mens imbuta semel tam sacra caede uacabat
A sceleris motu, Magno nihil ille perempto
Iam putat esse nefas. habitant sub pectore manes,
Vltricesq; Deae dant in noua monstra furorem,
Dignatur uiles isto quoq; sanguine dextras,
Quò fortuna uocat uictos perfundere patres,
Poenáq; ciuilis belli uindicta Senatus
Penè data est famulo. procul hoc auertite fata
Crimen, ut haec Bruto ceruix absente secetur.
In scelus it Pharium romani poena tyranni,
Exemplumq; perit, struit audax irrita fatis,
Nec parat occulte caedem committere fraudi,
Inuictumq; ducem detecto marte lacessit.
Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire

Cæſaris, & ſocerum iungi tibi Magne iuberet,
Atq; hæc dicta mouet famulos perferre fideles
Ad Pompeianæ ſocium ſibi cædis Achillam,
Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis,
Et dederat ferrum nullo ſibi iure retento
In cunctos, in ſéq; ſimul. tu mollibus inquit,
Nunc incumbe toris, & pingues exige ſomnos.
Inuaſit Cleopatra domum, nec prodita tantum eſt,
Sed donata Pharos, ceſſas accurrere ſolus
Ad dominæ thalamos, nupſit ſoror impia fratri,
Nam Latio iam nupta duci eſt, intérq; maritos
Diſcurrens Aegypton habet, Romamq́; meretur,
Expugnare ſenem potuit Cleopatra uenenis,
Crede miſer puero, quem nox ſi iunxerit una,
Et ſemel amplexus inceſto pectore paſſus
Hauſerit obſcœnum titulo pietatis amorem,
Méq;, tuumq; caput, per ſingula forſitan illi
Oſcula donabit, crucibus, flammiſq́; luemus.
Si fuerit formoſa ſoror, nil undiq; reſtat
Auxilij, rex hinc coniux, hinc Cæſar adulter,
Et ſumus, ut fatear, tam ſæua iudice ſontes,
Quem non ex nobis credit Cleopatra nocentem?
À quo caſta fuit? per te quod fecimus unà,
Perdidimuſq́; nefas, pérq; ictum ſanguine Magni
Fœdus ades, ſubito bellum mollire tumultu,
Irrue, nocturnas rumpamus funere tedas,
Crudelemq́; toris dominam mactemus in ipſis
Cum quocunq; uiro, nec nos deterreat auſis
Heſperij fortuna ducis, quæ ſuſtulit illum,
Impoſuitq́; orbi communis gloria nobis,

Nos quoq; sublimes Magnus facit, aspice littus
Spem nostri sceleris pollutos Consule fluctus
Quid liceat nobis, tumulumq; è puluere paruo
Aspice Pompeij non omnia membra tegentem,
Quem metuis par huius erat. non sanguine clari,
Quid refert? nec opes populorũ, ac regna mouemus.
Ad scelus ingentes facti sumus, adtrahit illos
In nostras fortuna manus, en altera uenit
Victima nobilior, placemus cæde secunda
Hesperias gentes, iugulus mihi Cæsaris haustus
Hoc præstare potest, Pompeij cæde nocentes
Vt populus romanus amet, quid nomina tanta
Horremus, uiresq; ducis? quibus ille relictis
Miles erit, nox hæc peraget ciuilia bella.
Inferiasq; dabit populis, & mittet ad umbras
Quod debetur adhuc mundo caput. ite feroces
Cæsaris in iugulum, præstet Lagea iuuentus
Hoc Regi romana sibi. tu parce morari
Plenum epulis, madidumq; mero, ueneriq; paratũ
Inuenies, aude, superi tot uota Catonum,
Brutorumq; tibi tribuent. non lentus Achillas
Suadenti parêre nefas, haud clara mouendis
Vt mos, signa dedit castris, nec prodidit arma
Vllius clangore tubæ, temere omnia sæui
Instrumenta rapit belli, pars maxima turbæ
Plebis erat Latiæ, sed tanta obliuio mentes
Cepit in externos corrupto milite mores,
Vt duce sub famulo, iussuq; satellitis irent,
Quos erat indignum Phario parêre tyranno.
Nulla fides, pietasq; uiris, qui castra sequuntur,

V enalesq́; manus, ibi fas, ubi maxima merces
A ere merent paruo, iugulumq́; in Cæsaris ire
N on sibi dant, pro` fas ubi non ciuilia bella
I nuenit imperij fatum miserabile nostri?
T hessaliæ subducta acies in littore Nili
M ore furit patrio. quid plus te Magne recepto
A usa foret Lagea domus? dat scilicet omnis
D extera quod debet superis, nulliq́; uacare
F as est romano. Latium sic scindere corpus
D ijs placitum, non in generi, socerique fauorem
D iscedunt populi. ciuilia bella satelles
M ouit, & in partem romani uenit Achillas.
E t nisi fata manus a` sanguine Cæsaris arcent,
H æ uincent partes, aderat maturus uterq́;,
E t districta epulis ad cunctas aula patebat
I nsidias, poteratq́; cruor per regia fundi
P ocula Cæsareus, mensæq́; incumbere ceruix,
S ed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
N ec cædes confusa manu, permissaq́; fatis
T e Ptolemæe trahat, tanta est fiducia ferri.
N on rapuere nefas, summi contenta facultas
E st operis, uisum famulis reparabile damnum,
I llam mactandi dimittere Cæsaris horam.
S eruatur pœnas in aperta luce daturus,
D onata est nox una duci, uixitq́; Photini
M unere Phœbeos Cæsar dilatus in ortus.
L ucifer a` casia prospexit rupe, diemq́;
M isit in Aegyptum primo quoq; sole calentem,
C um procul a` muris acies non sparsa maniplis,
N ec uaga conspicitur, sed iustos qualis ad hostes

Recta fronte uenit, passuri comminus arma,
Laturiq́, ruunt. at Cæsar mœnibus urbis
Diffisus, foribus clausæ se protegit aulæ
Degeneres passus latebras, nec tota uacabat
Regia compresso, minima collegerat arma
Parte domus, tangunt animos, iræq́;, metusq;,
Et timet incursus, indignaturq́; timere.
Sic fremit in paruis fera nobilis abdita claustris,
Et frangit rabidos præmorso carcere dentes.
Non secus in siculis fureret tua flamma cauernis
Obstrueret summam siquis tibi Mulciber Aetnam.
Audax Thessalia, qui nuper rupe sub Aemi,
Hesperiæ cunctos proceres, aciemq́; Senatus,
Pompeiumq́; ducem causa sperare uetante
Non timuit, fatumq́; sibi promisit iniquum,
Expauit seruile nefas, intraq́; penates
Obruitur telis, quem non uiolasset Alanus,
Non Scyta, non fixo, qui ludit in hospite Maurus,
Hic, cui romani spatium non sufficit orbis,
Parua regna putat tyriis cum gadibus Indos,
Ceu puer imbellis, ceu captis fœmina muris
Quærit tuta domus, spem uitæ in limine clauso
Ponit, & incerto lustrat uagus atria cursu
Non sine Rege tamen, quem ducit in omnia secum
Sumpturus pœnas, & grata piacula morti,
Missurusq́; tuum, si non sint tela, nec ignes
In famulos Ptolemææ caput. sic barbara Colchis
Creditur ulto em metuens, regniq́;, fugæq;
Ense suo, fratrisq́; simul ceruice parata
Expectasse patrem, cogunt tamen ultima rerum

Spem pacis tentare ducem, miſſusq́; ſatelles
Regius, ut ſæuos abſentis uoce tyranni
Corriperet famulos, quo bellum authore mouerent.
Sed neq; ius mundi ualuit, neq; fœdera ſancta
Gentibus, orator Regis, pacisq́; ſequeſter
Aeſtimat in numero ſcelerum ponenda tuorum
Tot monſtris Aegypte nocens. non Theſſala tellus,
Vaſtaq́; regna Iubæ, non pontus, & impia ſigna
Pharnacis, & gelido circunfluus orbis Ibero
Tantum auſus ſcelerum, non ſyrtis barbara, quãtũ
Deliciæ fecere tuæ, premit undiq; bellum,
Inq́; domum iam tela cadunt, quaſſantq́; penates,
Non Aries uno moturus limina pulſu,
Fracturusq́; domum, non ulla eſt machina belli,
Nec flammis mandatur opus, ſed cæca iuuentus
Conſilij uaſtos ambit diuiſa penates,
Et nuſquam totis incurſat uiribus agmen,
Fata uetant, muriq́; uicem fortuna tuetur.
Necnon & ratibus tentatur regia, qua ſe
Protulit in medios audaci margine fluctus
Luxurioſa domus, ſed adeſt defenſor ubiq;
Cæſar, & hos aditus gladijs, hos ignibus arcet,
Obſeſſusq́; gerit, tanta eſt conſtantia mentis
Expugnantis opus piceo iubet unguine tinctas
Lampadas immitti iunctis in uela carinis,
Nec piger ignis erat per ſtuppea uincula, perq́;
Manantes cera tabulas, & tempore eodem
Tranſtraq́; nautarum, ſummiq́; arſere ceruchi,
Iam propè ſemuſtæ merguntur in æquora claſſes,
Iamq́; hoſtes, & tela natant, nec puppibus ignis

Incubuit

Incubuit solis, sed quæ uicina fuere
Tecta mari longis rapuere uaporibus ignem,
Et cladem fouere noti, percussáq; flamma
Turbine non alio motu per tecta cucurrit,
Quàm solet ætherio lampas decurrere sulco,
Materiáq; carens, atque ardens aëre solo.
Illa lues clausa paulum reuocauit ab aula
Vrbis in auxilium populos, nec tempora cladis
Perdidit in somnos, sed cæca nocte carinis
Insiluit Cæsar semper feliciter usus
Præcipiti cursu bellorum, & tempore rapto.
Tunc claustrum pelagi cepit Pharon insula quondã
In medio stetit illa mari sub tempore uatis
Proteos, at nunc est Pellæis proxima muris.
Illa duci geminos bellorum præstitit usus,
Abstulit & cursus, & fauces æquoris hosti.
Cæsar & auxilijs ut uidit libera ponti
Hostia, non fatum meriti, pœnasq; Photini
Distulit ulterius, sed qua non debuit ira,
Non cruce, non flammis rabido non dente ferarum,
Heu facinus ceruix gladio male cæsa pependit.
Magni morte perit. nec non subrepta paratis
À famulo Ganymede dolis peruenit ad hostes
Cæsaris Arsinoë, quæ castra carentia rege
Vt proles Lagea tenet, famulumq;, tyranni
Terribilem iusto transegit Achillea ferro.
Altera Magne tuis iam uictima mittitur umbris,
Nec satis hoc fortuna putat, procul absit, ut ista
Vindictæ sit summa tuæ. non ipse tyrannus
Sufficit in pœnas, non omnis regia Lagi,

Dum patrij ueniant in uiscera Cæsaris enses,
Magnus inultus erit. sed non authore furoris
Sublato cecidit rabies. nam rursus in arma
Auspicijs Ganymedis eunt, ac multa secundo
Prælia marte gerunt, potuit discrimine, summo
Cæsaris una dies in famam, & sæcula mitti.
Molis in exiguæ spatio stipantibus armis
Dum parat in uacuas martem transferre carinas
Dux latius, tota subito formidine belli
Cingitur, hinc densæ prætexunt littora classes,
Hinc tergo insultant pedites, uia nulla salutis,
Non fuga, non uirtus, uix spes quoq; mortis honestæ,
Non acie fusa, nec magnæ stragis aceruo
Vincendus tunc Cæsar erat, sed sanguine nullo
Captus sorte loci pendet, dubius'ne timeret,
Optaret'ue mori, respexit in agmine denso
Scæuam perpetuæ meritum iam nomina famæ,
Ad campos Epidamne tuos, ubi solus apertis
Obsedit muris calcantem mœnia Magnum.

Pharsaliæ Lucani Finis.

SVLPITII CARMINA VELVT SVPERIORIBVS ANNECTENDA.

Erexit mentem trepidi tam fortis imago,
Et facturus erat memorandi nobile leti
Exemplum, sed fata uetant, & fida salutis
Ostendit fortuna uiam. nam læuus amicas
Prospexit puppes, nando quas ausus adire

E cquid stamus ait? uel iam per tela, fretumq;
E ripiar, iuguli uel non erit ulla potestas
E unucho concessa mei. tunc puppe relicta
P rosilit in pontum. siccos fert laeua libellos,
D extra secat fluctus, tandemq; illaesus amico
E xcipitur plausu clamantis ad aethera turbae.

M. ANNEI LVCANI VITA EX CLARISSMIS AVTHORIBVS.

a Nneus Seneca è Corduba Bethicae Hispaniae interioris prouinciae ciuitate Romam uenit, statimq; eques factus est, cuius declamationes etsi celebratae, negligentia temporum ad nepotes non peruenere. Suscepit in patria ex Elbia uxore liberos tres. L. Anneum Senecam, Iulium Anneum Gallionem, et Anneum Melam, quem, ut minorem, domi reliquit. Seneca, & Gallio Romae profecere sub Marullo grammatico, & Cestio Smyrnaeo, atq;, Asinio Pollione. Mela, cum adoleuisset, iubente patre, rem domesticam gubernauit, donatus, ut caeteri fratres, Amicitia Caesarum equestri ordine. C. Aciliam duxit uxorem Acilij Lucani oratoris filiã, operae apud prouinciae proconsules frequentis, & apud clarissimos uiros nonnullius igenij. Ex ea Melas. IIII. non. Nouembris. C. Caesare Augusto Germanico iterum, & L. Cesiano primo Consulibus. M. Anneum Lucanum imposito soceri nomine genuit. Deinde curae familiaris fastidio, uitaeq; quietiori apud fratres uacaturus, cum Octimestri infante Romam uenit, sperãs

per procurationes acquirendæ pecuniæ breuius sibi iter fore, quo Cõsulibus æquaretur Cunas infantis, quibus ferebatur, ut de Hesiodo legitur, apes circumuolarunt, os'q; insederunt, dulcem, & facundũ, qualem nunc uidemus, futurum significantes. Studuit Lucanus Romæ sub Rhemmio Palæmone, & Cornuto. Ex condiscipulis Saleium Bassum, & A. Persiũ præcipue dilexit, Neroni, cuius ætas patruo Senecæ commissa erat, diu gratus. Quæstor ante ætatem, gladiatorium munus edidit. Sequẽti anno populi fauore in auguratus sacerdotiũ assciatus est (ut Papi. Sta. refert)

Romani colitur chori sacerdos.

Vxorem duxit Pollam Argentariam Pollij Argentarij filiam, De qua Calliope Papinij canit.

Nec solum dabo carminum nitorem,
Sed tedis genialibus dicabo
Doctam, atq; ingenio tuo decoram,
Qualem blanda Venus, daretq; Iuno,
Forma, simplicitate, comitate,
Censu, sanguine, gratia, decore

Quippe & certamine pentaterico acto in Põpeij theatro, cum per Clinium Rufum Nero Nioben se pronuntiaturum polliceretur, Lucanus Orphea ex tempore recitauit, coronaq; donatus est. Quare Imperatoris inuidiam sibi concitauit. Interdictum est igitur poëtæ foro, theatro, & poëtica. De quo Papinius,

Ingratus Nero dulcibus theatris
Et noster tibi præferetur Orpheus.

Sperans itaq; ultionem, Pisonianæ in Neronem coniurationi, sed parũ fauste hæsit, quod ipse fatetur, cũ ait.

Consilio, iussu'q; Deum transibis in urbem
Magne tuam, summus'q; feret tua busta sacerdos.
Corpus enim Pompeij nisi extincta Cæsarum familia Romam transferri non poterat. Verũ detecta coniuratione nequaquam animi constantiam præstitit, facile enim confessus, et ad humillimas deuolutus preces, matrem quoq; innoxiam iter socios ream nominauit, sperans impietatem sibi apud impium principem pro futuram. Acceptoq; mortis arbitrio codicillos ad patrem uersibus quibusdam exarauit, largiter'q; epulatus brachia ad secandas uenas præbuit. Cum'q; frigescere pedes, manusq;, & spiritum cedere intellexisset, uersus pronuntiauit, quos per huiusmodi imaginem de milite fecerat.

Sanguis erāt lachrymæ, quæcunq; foramina nouit
Humor ab his largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, sudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt uenis, totum est pro uulnere corpus.

Pridie calendas Maias decessit Attico Vestino, et Nerua Silio consulibus, quo consul designatus cum Plautio Laterano erat. XXVII. ætatis annũ agens. Sepultus in hortis suis, ubi tale potuit inscribi epigramma.

Bethis habet natale solum, est Annea propago,
De genitore Mela dat mater Acilia terris.
Vix Luna octonos cœlo confecerat orbes.
Cum me Roma sui respersit tybridis unda,
Seruatum'q; foro traxit, Phœbo'q; dicauit,
Hinc syluæ geminæ'q; faces, reus inde sagittæ
Orpheus ingrati stimulus, liuor'q; tyranni,
Dum ciuile nefas aperit Pharsalia, nostræ

I nuidit famæ Nero, pro musæq; canentis
I nterrupit opus gladio, uenusq; resectis
A ssertore sacros maculauit sanguine uultus.

Saturnalia scripsit, Syluarũ libros. X. Medeam. Orpheum. incendium urbis. incendium troianum. Oratione sua Octauiũ Sagittam, qui Pontiã confoderat, damnauit. Pharsaliam non finiuit, cuius tres primos libros cum uxore correxit, reliqui septem nostro tempore diligentissime emendati, impressiq; sunt. Est. n. uarius, copiosus, sublimis, concitatus, et, ut Quĩtilianus ait, oratoribus non minus, quàm poëtis imitandus, & ipse in præfatione quadam ætatem, et initia sua cum Virgilio comparans ausus est dicere, & quãtum mihi restat ad Culicem?

Apud Cornelium Tacitum legitur.

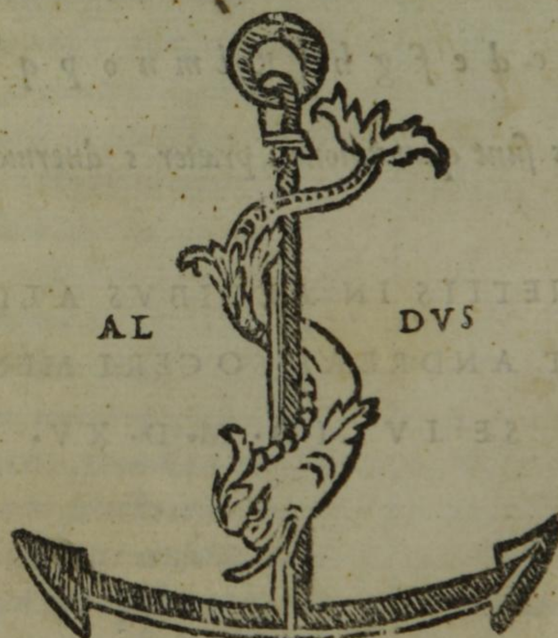
Consulibus Silio Nerua, et Attico Vestino coniurationem in Neronem cœptam, & in primis Lucanum Anneum coniurasse, quod famam carminum eius premebat Nero, prohibueratq; ostentare uanus assimulatione. tum detecta coniuratione Lucanus Aciliã matrem suam inter conscios nominauit, promissa impunitate. Sed Nero post mortem multorum Lucani cædẽ imperauit. is profluẽte sanguine, ubi frigescere pedes, manusq;, et paulatim ab extremis discedere spiritum feruidus adhuc, & compos mentis intelligit, recordatus à se carmen compositum, quo uulneratum militẽ per eiusmodi mortis imaginem obiisse tradiderat, uersus ipsos retulit, atq; illi suprema uox fuit.

Laus Deo honor, & gloria.

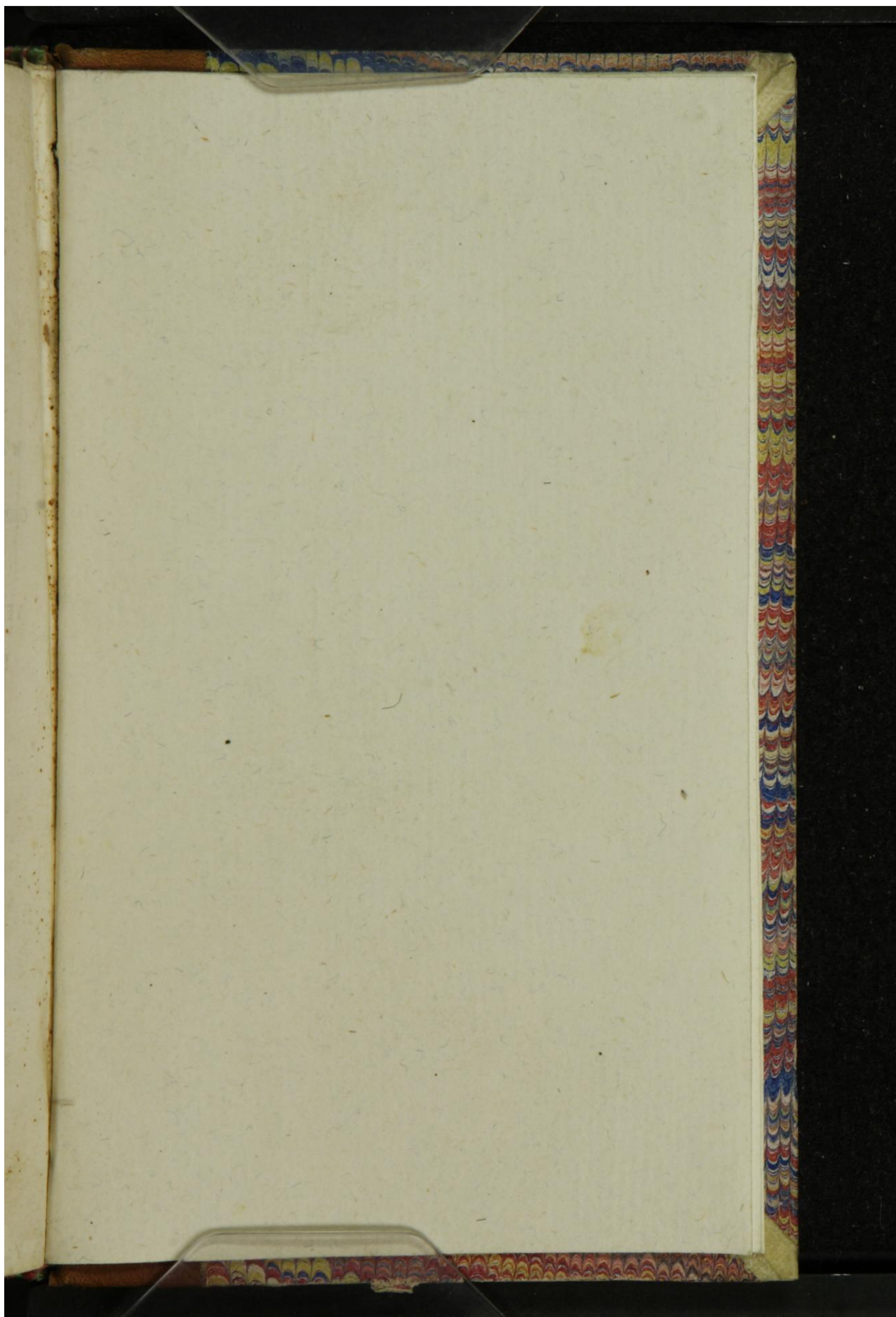
a b c d e f g h i K l m n o p q r s

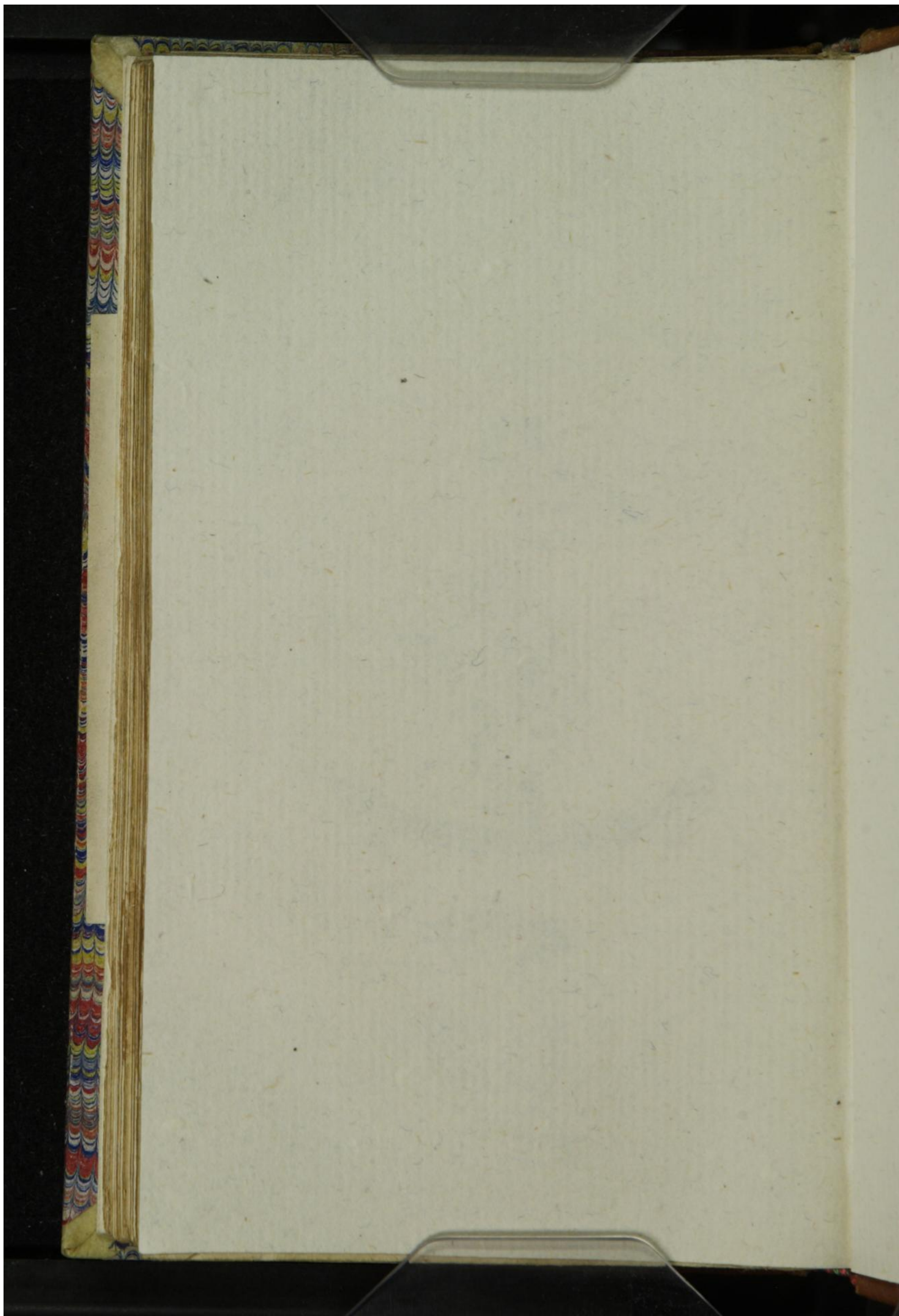
Omnes sunt quaterniones, præter s duernionem.

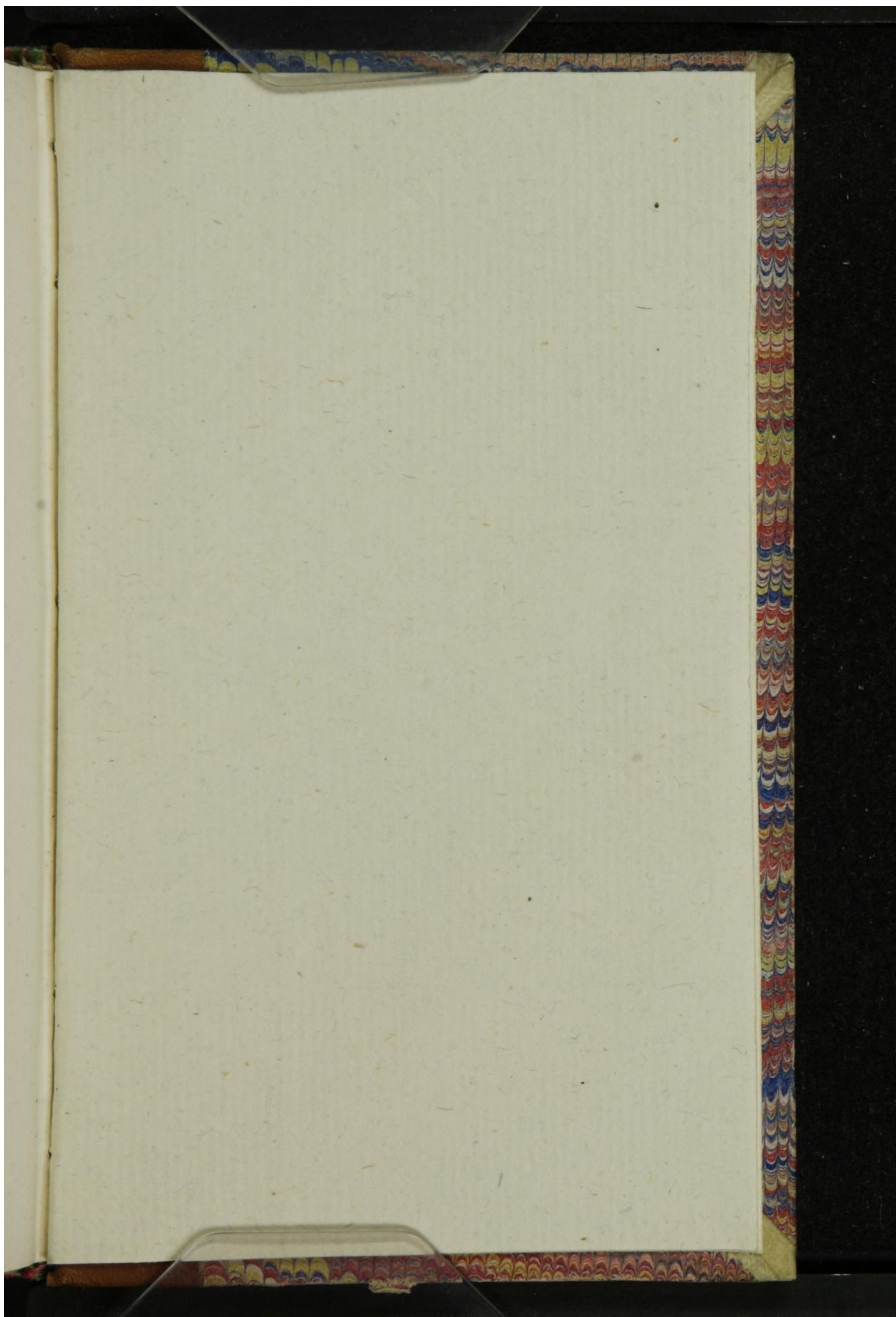
VENETIIS IN AEDIBVS ALDI,
ET ANDREAE SOCERI MEN-
SE IVLIO. M. D. XV.

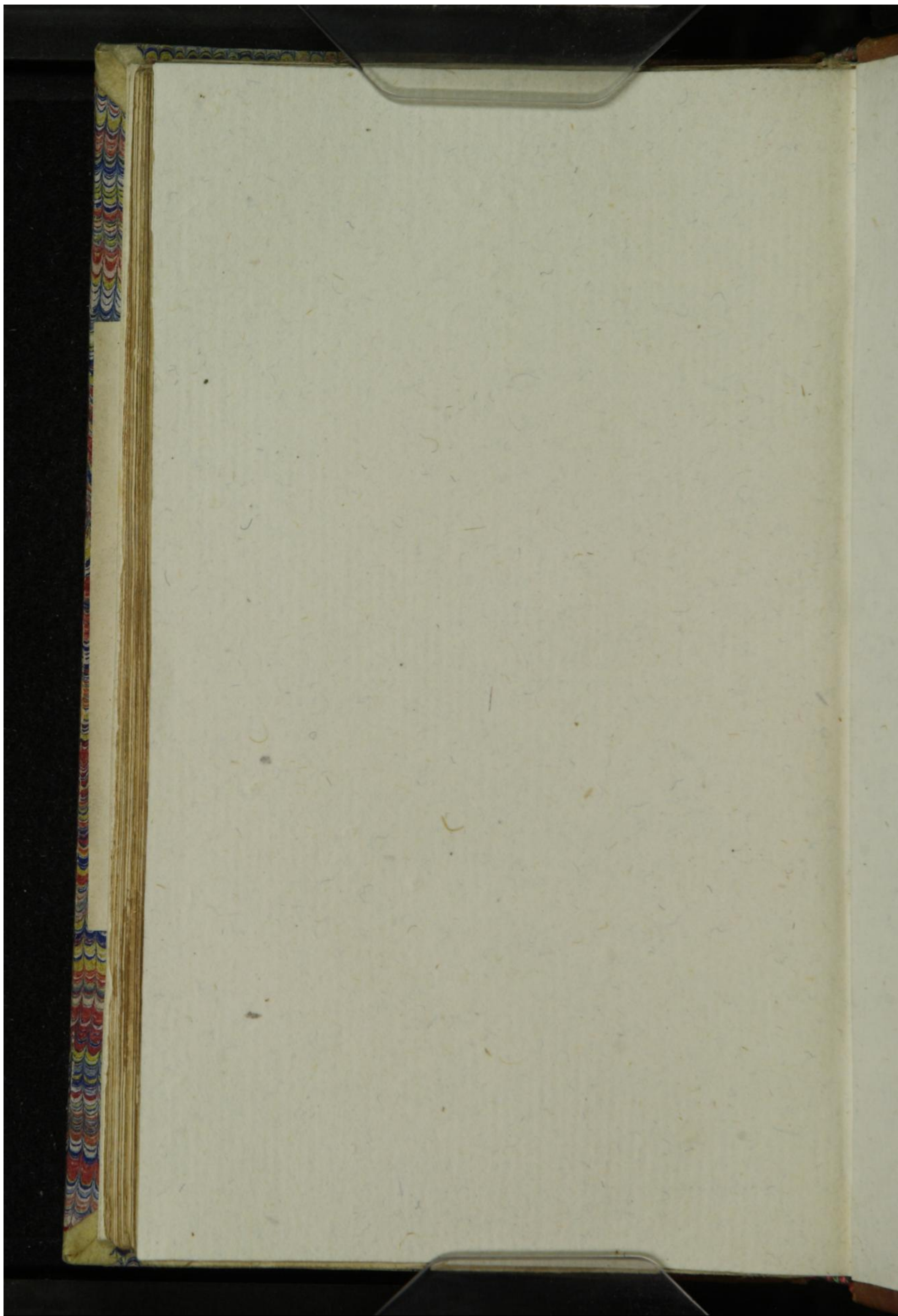

AL DVS

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

12f